

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

GJERRILD SOGNS HISTORIE

AF

REDAKTØR J. BILDE

HERNING
BOYE & PAGHS BOGTRYKKERI
1922

Peter Magnus med sit Stedeforspand.

FORORD.

*N*UTIDEN har travlt. Hvor Fæstebonden i gamle Dage langsomt luntede af Sted med sit Forspand af Stude eller magre Heste, suser nu Automobileer hen ad Vejene, ligesom Jernbanen bidrager mægtigt til, at „Fremmede“ blander sig med de Indfødte, eller disse udvandrer til andre Egne og foraarsager der den samme Vekselvirkning. Saa længe de gamle Forhold raudede, hvor Sognets Beboere følte sig som et eget lille Samfund uden Forøgelse udefra, men ogsaa derved uden fremmed Indblanding i de gamle tilvante Forhold, gik Sognets Historie med dets større eller mindre Begivenheder som en mundtlig Overlevering fra Slægt til Slægt.

I Gaardene, hvor den samme Familie gennem mange Led levede sit ensformige Liv, bevaredes Interessen for den lille Verden — Byen og Sognet —, hvor Slægten hørte hjemme. Stednavne, Betegnelser, Fortidsminder bevaredes gennem Aarhundreder. Nutidens rastløse Jag har ikke Tid til at vise synderligt Hensyn til noget saa romantisk som sit Fødesogns Fortid. Efterhaanden som Slægterne flytter ud, og Fremmede flytter ind og blandes med de Indfødte, svinder Interessen for de fælles Minder, der bandt et Sogns Befolkning sammen til en fælles Enhed.

Hvem kender om 20 Aar de mange betegnende Stednavne, der fandtes for hver lille Plet Jord i sit Fødesogn, og som hidtil var bevaret fra Slægtled til Slægtled?

Hvem kender om 20 Aar sin egen Slægt ud over de sidste 3 eller højst 4 Led? Hvem kender om faa Aar, hvor Slægtsgaarden laa, eller hvilke Agre det var, hvor ens egne Forfædre maaske i flere Hundrede Aar har levet og virket under skiftende Forhold og under højst ulige Kaar?

Efterfølgende Blade er skreven for at bevare en Del af det Sogns Historie, hvor Forfatteren er født og opvokset, at gøre en Del af de Oplysninger om Fortids Dage, som nu møjsommelig maa hentes frem fra Arkiverne, let tilgængelig for dem, der ligesom Forfatteren selv nærer en levende Interesse for sin Hjemegns Historie, og endelig for Eftertiden bevare Kendskabet til Sognets Natur, Stednavne og Fortidsminder, Befolkningens Levevis i den Tid, som de nulevende kan erindre, men som maaske ellers i Løbet af forholdsvis faa Aar vil være glemte.

Fra „Marshøj“s Top.

Staar man en klar Sommerdag paa „Marshøj“ og be-
tragter det Rundmaleri af Bakker, Skove, Enge, Moser
og Vandløb, der udbreder sig for Øjet med det blaa Hav
yderst i Horisonten mod Nord og Øst og med en Række
smukke Kirketaarne hævende sig over Skoven mod Syd-
øst, gribes man — om man da ellers har nogen poetisk
Sans for Naturens Skønhed — af Følelsen af, at man for
sig har en af Danmarks skønneste Pletter, og man fristes
til at istemme den prægtige Sang til vort Lands Pris:

Du skønne Land med Dal og Bakker fagre,
med grønne Enge og med gyldne Agre,
med Kløfterne, hvor Bækken sig gennem Krattet snor,
og langs med Vejen Hækken, hvor Fugleskaren boer.
Skønne Land! i din rige Have
Mindets Blomst gror paa Heltegrave!
— Mindets Blomst!

Ved „Marshøj“s Fod mod Syd ligger den lille idylliske
Stokkebro By, nu kun bestaaende af 3 Gaarde og en
halv Snes Huse foruden Skovridergaarden lidt længere
mod Vest og tæt ind mod den nye Jernbanestation 3—4
gamle Huse, liggende som et Minde om Fortidens stolte
Hovedgaard — Stokkebrogaard — der blandt sine tidligere
Ejere har kendt saa berømmelig en Skikkelse som den
stolte Niels Bugge til Hald, og først 1618 kom i Scheelernes
Eje, men endnu længe efter var en stor og betydelig
Avlsgaard, der f. Eks. i 1665 var skyldsæt til over 16 Tdr
Hartkorn.

Lige Vest for Stokkebrogaards gamle Grund ligger den nye Jernbanestation med en Række smukke og hyggelige Funktionærboliger med Dyrehavens skovklædte Højder til Baggrund og mod Nord flankeret af en Samling nybyggede Huse og Villaer med Afholdshotellet som Centrum ligesom et Symbol paa Nutidens hensynsløse Brud paa Fortidens stille Idyl.

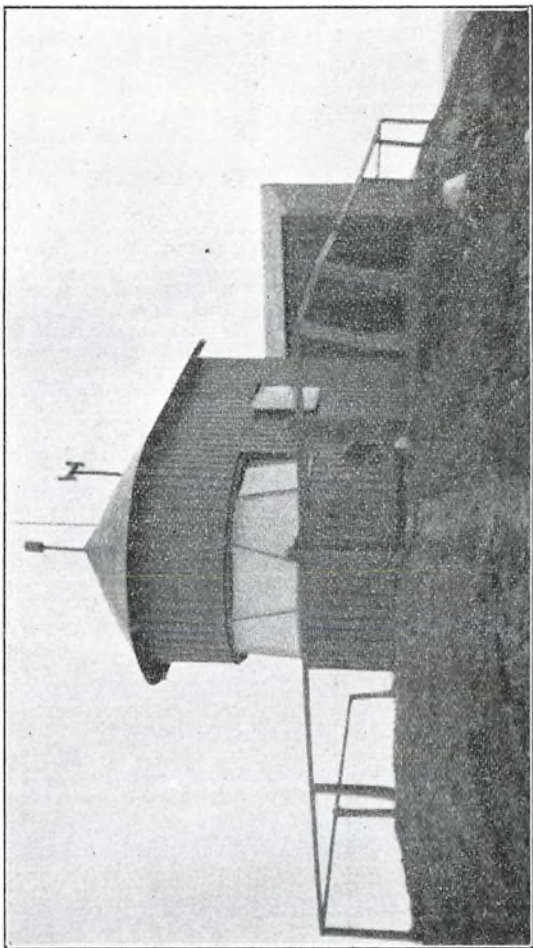
Lader vi Blikket følge Dyrehaven mod Nord, ser vi lige til Højre for denne en af de karakteristiske, nu snart forsvundne Stubmøller, hævende sig stolt paa en rund Banke med nogle faa Huse og Gaarde ved Foden foran. Det er Brøndstrup Mølle, og Husene, man øjner, er den endnu mere idylliske Brøndstrup By, samlende sig i en tæt Klynge ved sin Møllegaard med Mølledammen, medens Stubmøllen staar højt knejsende paa Vagt over Byen, og Mølleaaen slynger sig gennem Byen og fortsætter ved utallige Bugter og Slyngninger sin Vej gennem Brøndstrup Enge for at finde ud til alle Vandløbs Endemaal: Havet.

Lader man stadig Blikket glide til Højre, ser vi langt ude, næsten skjult af Træer, Gaarden „Langholm“ med de, tidligere lynggroede, nu helt beplantede mægtige Emmedsboe Bakker i Baggrunden hævende sig stejlt op over Havet i det højeste Punkt: „Stavnshoved“.

Fra Stavnshoved kan vi med Blikket følge Havet som en bred blaalig Stribe lige til Fornæs Fyr, og inden for denne blaa Kreds ser vi en lang Række store og smukke Bøndergaarde følgende Havet fra „Fjeldholm“ i Nord til „Kalkhuset“ i Bunden af Gjerrild Bugt mod Sydøst. Paa en høj Banke, „Knudshøj“, mod Nord er for faa Aar siden bygget et Fyrtaarn, og længere mod Øst ser man nogle særegne Bygninger liggende lige ved Strandbredden. Dette er Rebech Teglværk, af hvis solide Sten de fleste udflyttede Gaarde og Huse er opførte.

Nærmere inde under vort Udsigtspunkt ser vi endnu en Kreds af Gaarde. Det er de senest udflyttede Gaarde, der — ligesom den yderste Kreds — tidligere alle laa tæt klumpet sammen inde i Byen,

Vender vi os endelig mod Sydøst, ser vi ved „Mars-
høj“s Fod den nu helt udtørrede Gjerrild Sø, og op ad
Bakken paa den anden Side af Søen ligger den gamle
Adelby Gjerrild med sit Kirketaarn myndigt dominerende
over Byen.

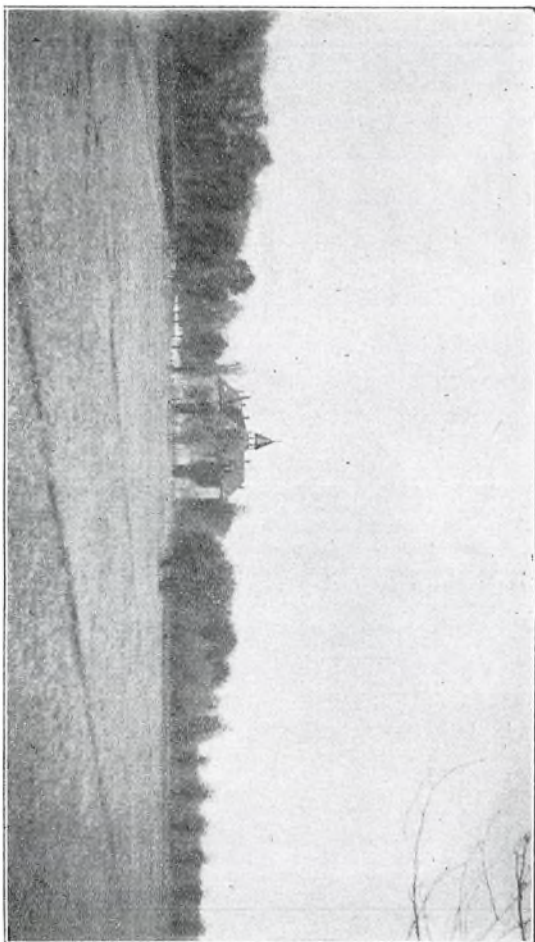

Gjerrild Fyr.

Slutter vi endelig Ringen, ser vi „Benzon“ Slot pegende
med Taarn og Spir højt over „Hestehaven“s ellers vel-
voksede Træer, mindende om, at herfra udgik de Be-

falinger, som Sognets og Godsets Bønder uvægerlig maatte lyde og efterkomme gennem fire a fem Aarhundreder. Paa Agrene og Engene inden for „Hovmuren“ og „Hovgrøften“ maatte Slægtled efter Slægtled slide og

Benzon Slot.

slæbe for Herremændene paa „Soestrup“ og Greverne paa „Scheel“, ja, endnu i den sidste Menneskealder har der levet gamle Mænd og Kvinder, der har gaet paa Høvarbejde paa „Benzon“.

Stærke og sejge har disse gamle Bondeslægter været, thi gennem mange Slægtled og gennem flere Aarhundreder har de samme Slægter siddet som Fæstebønder, skiftet fra Fader til Søn lige til Nutiden paa de samme Gaarde.

Gjerrild Sogn.

I Traps „Danmark“ 1875 beskrives Gjerrild Sogn saaledes:

„Gjerrild Sogn er omgivet af Annex sognet Hemmed, Rimsøe, Veggerslev og Karlebye Sogne samt Kattegattet.

Paa Sognets sydvestlige Grænse og omgivet af dette og Hemmed Sogn findes Byen Albæk med Tilliggende, som hører til Rimsøe Sogn.

Kirken, sydøstlig i Sognet, $1\frac{1}{4}$ Mil Nord for Grenaa.

Arealet, 4884 Tdr. Land, hvoraf 468 Tdr. Land Fredskov, (Benzon Dyrehave, Over-Skov, Limovns Krat, Møllekjær, Holm Skov) bestaar Dels af højtliggende Jorder, dels af Engstrækninger.

Mod Havet høje kalkholdige Klinter (Gjerrild Klint og Brøndstrup Klint, der har faste Lag af Kalk og Flint.

Jordsmonnet sandmuldet og lerblandet med Lerunderlag.

I Sognet findes tvende Aaløb og en mindre Indsø, Gjerrild Sø, der næsten er udtørret.

Hartkorn $212\frac{3}{8}$ Tdr. Ager og Eng og $4\frac{7}{8}$ Tdr. Skovskyld.

Efter Gjerrild har Gjerrild Bugt (fordum Glærvig) faaet sin nuværende Benævnelse. Bugten afgiver med flere Vinde en god Stoppeplads for Skibe.

I Sognet: Byerne *Gjerrild* med Kirke, Præstegaard, Skole og Kro, *Stokkebro*, en Fortsættelse af Byen Gjerrild og *Brøndstrup* med Vandmølle.

Hovedgaarden *Benzon* under Stamhuset af samme

Navn, ca. 61 $\frac{1}{4}$ Tdr. Hartkorn, med 420 Tdr. Land Ager, 344 Tdr. Land Eng, 303 Tdr. Land Hede, og 1767 Tdr. Land Skov. (Et Teglværk paa Gjerrild Byes Mark).

Ialt i Sognet 41 Gaarde, 42 Huse med og 31 uden Jord, hvoraf 17 Gaarde og 17 Huse udenfor Byerne.

Indbyggere 764. Jordbrug, Skovarbejde, Tørveproduktion, Hesteopdræt og noget Fiskeri udgjør Indbyggernes Hovederhvervsrene.

Sognet hører under Nørre- og en Del af Sønder-Herreds Jurisdiktion (Grenaa), Ebeltoft Amtsstuedistrikt og Grenaa Lægedistrikt, 4. Valgkreds, 4. Udskrivningskreds, 354. Lægd.

Med Annexsognet Hemmed een Kommune.

Kirken tilhører Stamhuset Benzoni.

Gjerrild hed i 1342 *Gærwyld*."

Gjerrild og Stokkebro Byer.

Gjerrild By har i adskillige Aarhundreder været en meget betydelig Landsby og er uden Tvivl en af Landets ældgamle Adelbyer.

Navnet Gjerrild eller Gærwyld stammer temmelig sikkert fra det Vadested, der i ældgammel Tid har ført over til Stokkebro, idet det gamle Ord *wyld* betyder Væld, Vedel eller Vadested.

Tvillingbyen Stokkebro har sandsynligvis hentet sit Navn fra samme Sted, efter at der er bygget Bro over det Vandløb, som danner Afløbet for Gjerrild Sø og som gennem Bromose løber ud i Hovaaen eller, som den i daglig Tale kaldes: „Hovgrøften“.

Skønt Gjerrild By i hvert Fald i de sidste 3 Aarhundreder til Dels har haft den samme Størrelse som indtil for faa Aar siden, da Jernbanen kom til og sprængte de gamle Rammer, har Byens Udseende undergaaet store Forandringer,

For blot 125 Aar siden laa samtlige Bøndergaarde inde i Byen, og da denne ikke havde større Udstrækning end nu, kan man danne sig en Forestilling om, hvorledes Gaardene har ligget tæt sammenklumpet i to Rækker langs med Byens eneste Gade.

For yderligere at anskueliggøre for Byens nuværende Beboere, hvorledes omtrent Byen har set ud inden Udskiftningen i 1797 fandt Sted, skal her anføres Beliggenheden af samtlige Bøndergaarde inden dette Tidspunkt:

Kom man spadserende i Aaret 1795 ad Vejen fra Gjerrild Bugt ind mod Byen, havde man straks paa højre Haand Jens Mogensens Gaard, som nu ejes af Jens Bager og endnu ligger paa samme Plads som den Gang. Det samme gælder M. Rasmussens Gaard, som den Gang beboedes af Rasmus Eskildsen, ligesaa P. Bruns og Niels Overvads Gaarde, som beboedes henholdsvis af Søren Glerup og Lars Ousen. I Præstegaardens Køkkenhave laa Niels Mogensens Gaard, som ogsaa den Gang beboedes af Niels Mogensen. Mellem Præstegaarden og Kristian Lassens Gaard laa Rasmus Madsens Gaard, som nu ejes af Anders Rasmussen. I Kristian Lassens Gaard, som laa paa samme Sted som nu, hed den daværende Mand Anders Skræder, og mellem denne og Rasmus Gidsels Gaard laa Niels Bolthers Gaard, som nu ejes af Rasmus Eskild. I Rasmus Gidsels Gaard, der laa helt ud mod Gaden foran den nuværende, hed Manden Niels Morten. Manden i Jakob Møllers Gaard, der laa paa samme Sted som nu, hed Mickel Møller. Hvor Indkørselen til Søgaarden nu er, laa Peter Klemmens Gaard, som nu ejes af Teglbriender Hansen, og i Haven foran Søgaarden laa Peter Bolthers Gaard (den nuværende Peter Glerups Gaard). Selve Søgaarden laa omtrent paa sin nuværende Plads, og Manden hed den Gang Søren Krogh.

Paa den anden Side af Gaden laa den Gang som nu i den østre Ende en Række Husmandshuse, derefter Kongsgaarden, der tillige med det bag den nuværende Brugsforening liggende Hus hørte under Præstegaarden og

tidligere end det under „Benzon“ hørende Gods gik over til Selveje. Det samme gælder det saakaldte „Enkesæde“ bag Smed Holsts nuværende Maskinværksted samt den Grund, hvorpaa Gjerrild Skole ligger, og Rasmus Thorsens og Md. Nielsens Huse, hvor Landevejen gaar ud af Byen mod Grenaa.

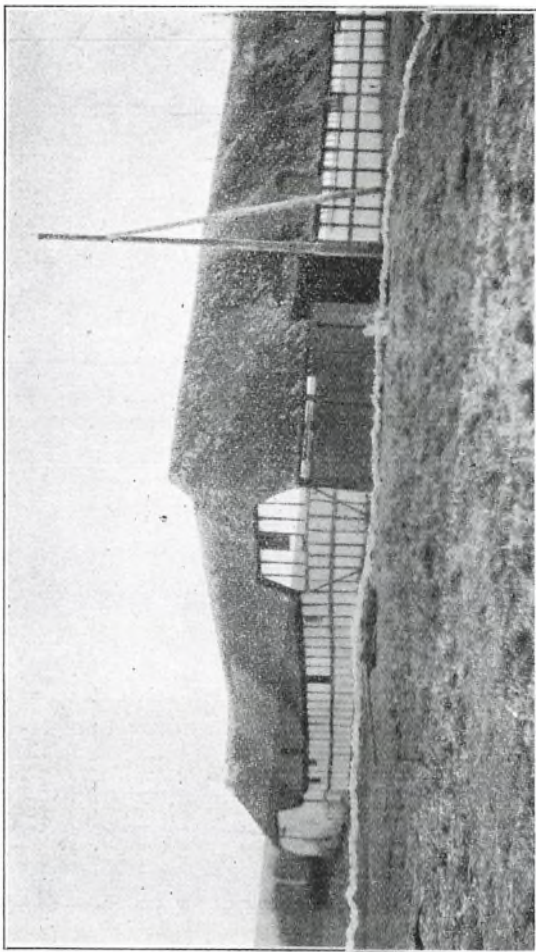
Niels Bagers Gaard var den Gang Jens Kroghs, og mellem denne og Anders Mogensens Hus laa den Gang Niels Mikkelsens Gaard, som nu ejes af Poul Sørensen. I den nuværende P. Stephens Enkes Gaard boede den Gang Gregers Petersen og mellem denne og Smedien laa Eskild Stephens Gaard (den nuværende Søren Buchs).

Over for Rasmus Thorsens Hus — paa modsat Side af Landevejen — laa den Gang Søren Willumsens Hus, som nu beboes af Kristian Max, og mellem dette og Rasmus Jørgensens Hus laa Michel Mogensens Gaard, som nu ejes af Peter Svenk. Anders Klemmens (den nuværende Erik Klemmens) Gaard laa paa den Plads, hvorfra den for et Par Aar siden blev udflyttet, og hvor det gamle Stuehus endnu ligger, og „Lille Nolder“, som nu ejes af Høyer, den Gang af Jens Røgter, laa den Gang i Anders Peter Otsens Have ud mod Gaden, medens „Store Nolder“, som nu ejes af Søren Møller, laa mellem A. P. Otsens Hus og Niels Peter Bruns Gaard. Manden hed den Gang Lars Simonsen. Niels Peter Bruns Gaard laa paa sin nuværende Plads, og Manden hed paa den Tid Rasmus Klemmen. Hvor Kroen nu er, laa en lille Gaard tilhørende Peter Mogensen.

Foruden de alt nævnte laa paa den Tid omtrent de samme Husmandshuse og Gadehuse som nu, dog naturligvis med Undtagelse af det nye Kvarter bag Enkesædet og den gamle Skole samt de enkelte nye Huse, som er opført langs Gaden i den sidste Snes Aar.

Det samme Forhold som her er aftegnet for Gjerrild Byes Vedkommende gælder ogsaa for Stokkebro By, og da begge Byer i alt væsentlig vil blive behandlet under et, skal den samme Oversigt for Stokkebro Byes Vedrørende anføres her paa samme Maade:

Den eneste Gaard Syd for Gaden i Stokkebro var „Ellegaarden“, som den Gang var Anders Elmands og nu ejes af Henrik Albæk. Nord for Gaden i den Gaard, som nu ejes af Marius Sørensen, boede Laurs Elmand,

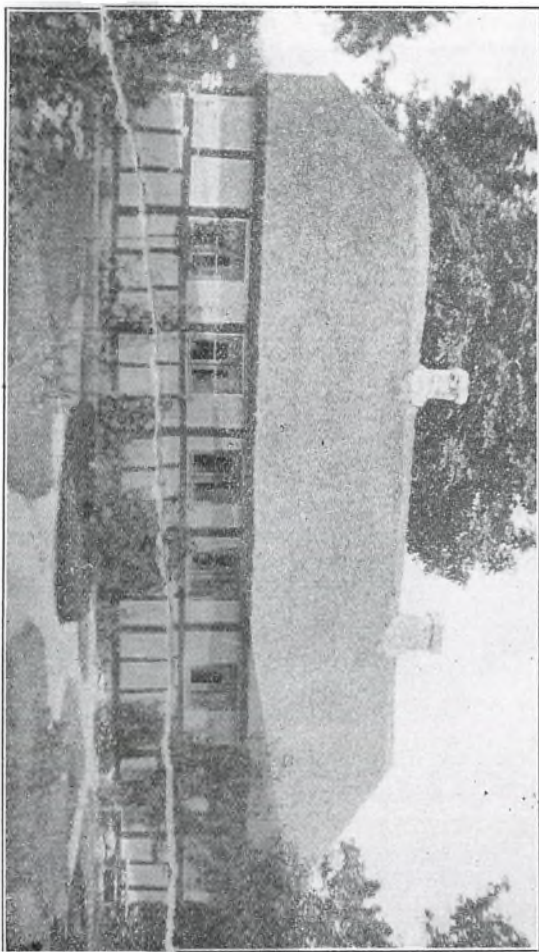

Ellegaarden.

og bag denne, hvor Smed Ludvig Jakobsens Hus nu ligger, laa Jens Hjulmands Gaard (den nuværende Martin Glerups.) Lige over for Laurs Elmands Gaard laa Niels Røgters Gaard (den nuværende Jens Mortensens), og

mellem denne og Laurs Kaags Gaard (den nuværende
Valdemar Traner) laa sammenbygget med denne Lars
Gidsels Gaard (den nuværende Anders Bruns Enkes Gaard).

Bøgely.

Vest for Laurs Kaags Gaard og tæt ved denne laa
Christian Albæks Gaard (den nuværende Bergelius Høghs).

Det nu af Erik Svensk beboede Hus er det gamle
Stuehus til Simon Andersens Enkes Gaard, der nu ejes
af Anders Simonsens Enke.

Atter Vest for denne, og tæt sammenbygget med den endnu vestligere liggende Rasmus Foghs Gaard, laa Jens Mortens Gaard (den nuværende „Fjeldholm“, som nu ejes af Lauritz Hansen).

Rasmus Foghs Gaard ejes jo nu af Jens Foghs Enke. Længere mod Vest syd for Vejen laa den Gang som nu Skovridergaarden, og i den Del som nu kaldes „den gamle Skovridergaard“ boede Skovrider Wimmelhøj.

Hvor den Klynge gamle Huse, der endnu benævnes „Stokkebrogaarde“ ligger, laa to Gaarde tilhørende Erik Petersen og Anders Jensen, og disse er atter opstaaet ved Udstykning af den ældgamle Hovedgaard „Stokkebrogaard“, der laa paa samme Plads og endnu i det syttende Aarhundrede var en Adelsgaard.

I Stokkebro By laa ved den Tid Udskiftningen foregik en Del Huse baade med og uden Jord, til dels de samme som nu. At enkelte af disse er af ret stor Ælde, kan man bl. a. se i „Bøgely“, som nu beboes af Vilhelm Hansen, hvor der i Udhuset ses Bindingsværks-Vægge af Ler og Fletværk, og i Stuehuset ses Aarstallet 1725 udskaaret i et Egetræs-Løsholdt.

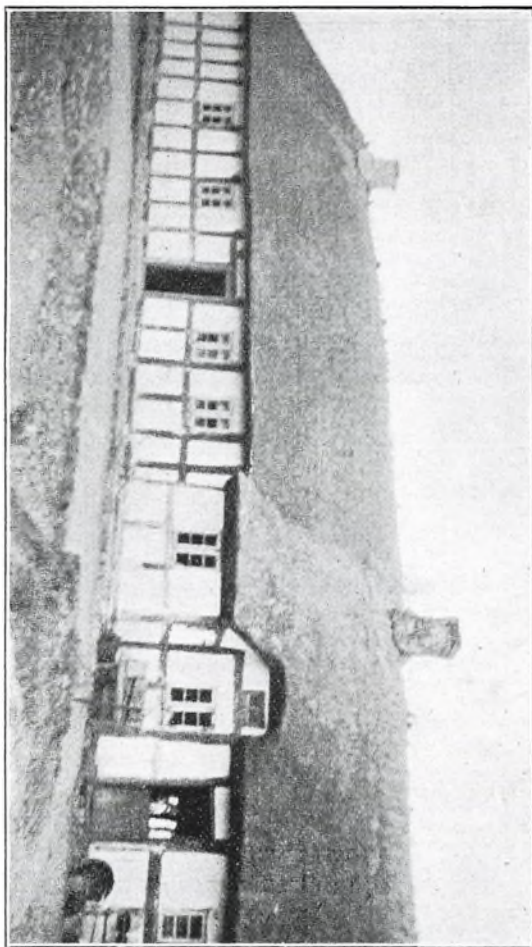
Ialt fandtes ved den Tid, som her omtales 23 Huse i Gjerrild og Stokkebro, og som anført ovenfor ialt 23 Gaarde foruden Præstegaarden i Gjerrild, og 12 Gaarde i Stokkebro foruden Skovridergaarden.

Af det anførte ses, at saavel Gjerrild som Stokkebro saa ganske anderledes ud den Gang end nu, men af de anførte Navne ser man ogsaa, at det i de aller fleste Tilfælde var de samme Slægter den Gang som nu, der boede paa Gaarden.

I et senere Afskrift af denne Bog vil vi faa at se, at i mere end tre Aarhundreder har disse Gaarde gaaet i Arv fra Fader til Søn, hvilket naturligvis i høj Grad skyldes de stavnsbundne Kaar, som Fæstebønderne i lange Tider var underkastet; men man har vel ogsaa med nogen Ret Lov til at gaa ud fra, at Hjemstavnsfølelsen og Kærligheden til Byen og Stedet, hvor Slægten hørte hjemme, i mange Tilfælde har været medbestemmende?

I de ældgamle Landsbyer var der gerne en aaben Plads
somme Steder med et „Majtræ“ i Midten, andre Steder
omkranset af store Sten. Der samlede Landsbyens Mænd
for at pleje Retten, vaage over, at de gældende Vedtægter

M. Rasmussens Stuehus.

overholdtes, afsige Domme over dem, der brød Vedtægterne,
og, hvad der den Gang havde den aller største Betydning,
drøftede Dyrkingen og Arbejdet i Fællesmarken.

Hvor denne Plads har været i Gjerrild By, kan her ikke med Sikkerhed fastslaaes, men i Følge Byens Form og Gaardenes Beliggenhed gennem flere Hundrede Aar tager man næppe fejl i, at Pladsen, hvor nu Sprøjtehuset ligger, er det Sted, hvor de frie Bønder, længe endnu før Hoveri og Stavnsbaand satte sit trykkende Stempel paa dem, har holdt deres Forsamlinger og drøftet Byen og dens Indvaaneres Ve og Vel.

Skønt saavel Gjerrild som Stokkebro — som det ses af det anførte — allerede for over 100 Aar siden var Genstand for en større „Udluftning“, da den første store Udflytning af Bøndergaarde fandt Sted, havde begge Byer indtil for faa Aar siden et mere gammeldags Præg end de fleste andre Landsbyer.

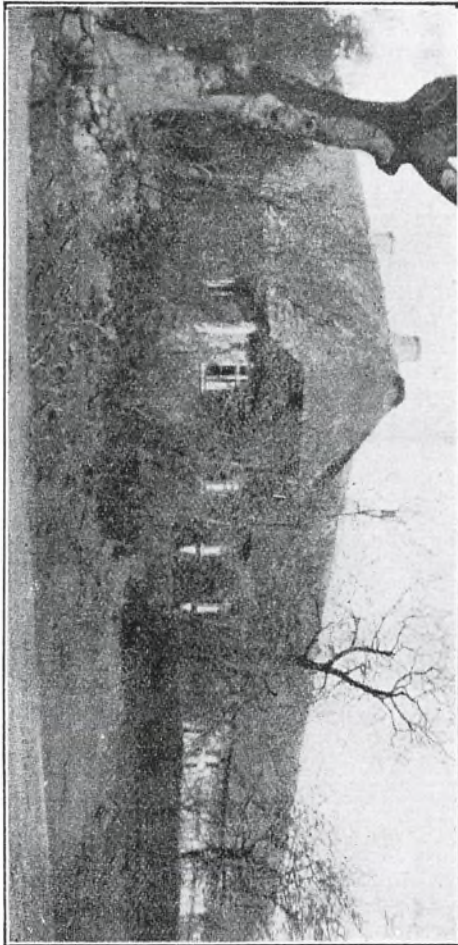
Trods Udluftningen laa de lave straatækte, Bindingsværkshuse og Gaarde tæt sammenklumpede, de fleste Stuehuse med den gammeldags lave Udbygning (Udskod) paa Forsiden, og alle Gaardene havde den ældgamle Form: 4 tæt sammenbyggede Længer omsluttede en forholdsvis stor Gaardsplads, hvoraf dog i Reglen det meste optages af det store Møddingshul, der som oftest kun levnedde en smal Stenbro langs Længerne. Indgangen til Gaarden var i Reglen gennem en lav Port ud mod Gaden, og desuden var der i Reglen en lignende Port ud mod den bag Gaarden liggende Toft.

I den sidste Menneskealder er saavel de enkelte Gaardes som Byens Udseende i det hele undergaaet en fuldstændig Forvandling.

Kun faa ældgamle Huse staar nu tilbage, og af disse er sikkert endda kun ganske faa over 100 Aar gamle. „Konggaarden“s gamle Huse hører maaske til de ældste og svarer ved sit Udseende kun lidet til sit prangende Navn, men bærer maaske alligevel sit Navn med Rette, som det er en af de faa Bygninger i Gjerrild, der aldrig kom i de rige Adelsslægters Eje, som fra Soestrup eller Scheel svang Sceptret over omtrent hele Gjerrild By.

Flere af Præstegaardens Bygninger synes at være af ret høj Ælde, hvad en gammel Inskription over Lade-

Gjerrild Præstegaard.

døren tyder paa. Inskriptionen lyder, saa vidt den kan tydes, saaledes:

Son - Dag
M. H. Haasum + Ch. M. Harlev
Dend 25. Juni i Ao. 1747.

Præstegaarden har fra gammel Tid indtaget en dominerende Plads, stor af Udstrækning, langs 2 Veje og med den store aabne højtliggende „Kirkepold“ foran Haven og Stuehuset.

I det gamle Stuehus i P. Steffens Enkes Gaard fandtes indtil for kort Tid siden over Døren mellem Dagligstuen og Sovekammeret en saalydende Inskription i Panelet:

Gud! I denne Soligs Skygge
Huslig Fred lad bo og bygge
Hjærtets Fred for hver en Alder
Indtil Himlens Fred os falder.

Pladen med denne Inskription er nu udtaget, indrammet og ophængt i det nye Stuehus ved Siden af Gaarden. Desværre er Pladen ikke forsynet med noget Aarstal.

Af andre gamle Huse i Byen kan nævnes den allerede tidligere nævnte „Bøgely“ i Stokkebro, der, hvis man skal tro Inskriptionen, er saa gammel som fra 1725, men selv om Tømmeret der er det samme, saa er Huset dog sikkert betydeligt yngre i den Skikkelse, som det nu fremtræder i.

Brøndstrup.

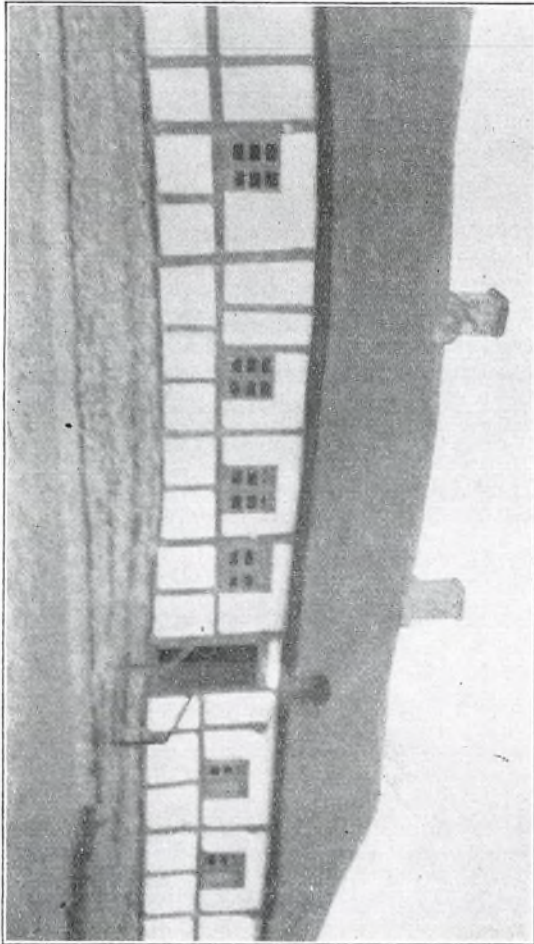
I Modsætning til Gjerrild og Stokkebro henligger Brøndstrup By endnu uforandret fra tidligere Tider.

En enkelt Gaard er nedlagt og et Par Gadehuse er siden opført langs Vejen til Emmedsbo, men ellers ligger alt paa samme Plet som i de sidste Par Hundrede Aar.

Møllegaarden med den gl. Vandmølle ejedes i Aarene forinden Udstykningen foregik af Thomas Christensen, der fik Fæstebrev paa Møllen og Møllegaarden i 1757 efter at den tidligere Fæster, Svend Sørensen, var død, Thomas Christensen kaldes i nogle gamle Dokumenter for Thomas Møller. Den karakteristiske Vindmølle, der

endnu staar, halvvejs som en Ruin, paa Toppen af „Brunhøj“ og „kaster sin Silhuuet imod Himlen“, er, trods sin gammeldags Skabelon, af temmelig ny Dato, idet den er opstillet i 1864, henflyttet hertil fra Ebeltofteggen.

P. Eskilds Stuehus:

For de sidste to Generationer har den været et Stykke af Egnens Fysiognomi, som man vanskelig kunde tænke at mangle.

De øvrige 4 Gaarde i Brøndstrup, hvoraf som anført

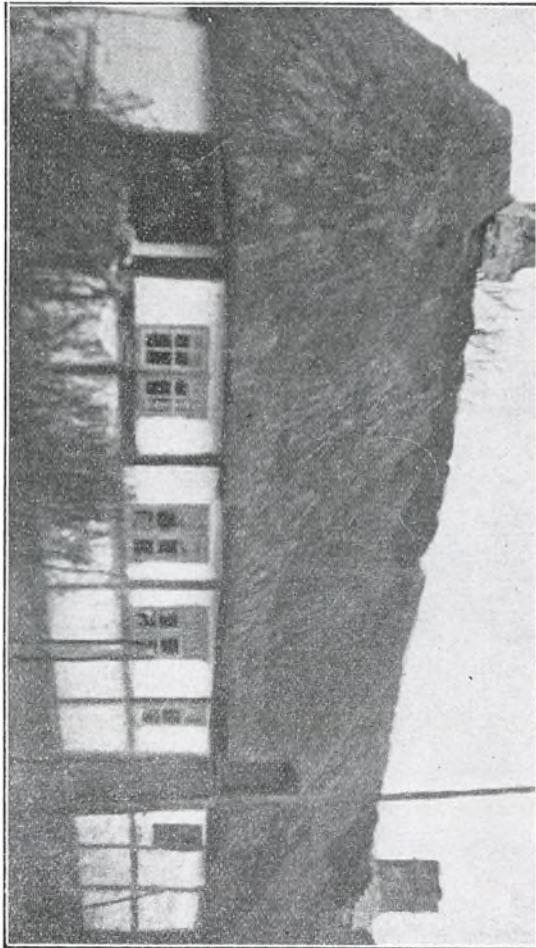
Brøndstrup Mølle.

En Stubmølle stod der — en af de gamle —
og tegnede sin Silhuet imod Himlen.
Dens Vinger syntes i Luften at famle,
det var, som led den af Hovedsvimlen

Drachmann.

den ene er nedlagt, men hvis gamle Stuehus endnu staar og tjener som Beboelse til 2 Familier, og hvor iøvrigt denne Bogs Forfatter første Gang saa Lyset i 1879, ejedes

Hyrdehuset.

den Gang i 1797 af følgende Mænd, idet dog naturligvis Ejendomsretten var indskrænket til et Fæstebrev paa Gaarden: Den nu nedlagte Gaard af Niels Brun, den nuværende Jakob Møllers Gaard af Søren Madsen, Anders

Jørgen Christensens Gaard af Jens Skræder, P. Eskilds Gaard af Eskild Evesen

De Brøndstrup Huse ejedes af følgende: Henrik Andersens Hus af Anders Madsen, Eskild Bachmands Hus af Eskild Eriksen, Anders Molses Hus af Søren Knudsen. Jens Mathisens Hus benævntes som Hyrdehuset og beboedes af Hyrden Hans Henriksen.

De øvrige Brøndstrup Huse ved Emmedsboe-Vejen er som anført af nyere Dato, hvilket ogsaa gælder Møllersvendens Hus efter Stokkebro, ligesom ogsaa de to Huse paa Brøndstrup Mark ude ved Albæk er af nyere Oprindelse.

Endelig maa nævnes, at Gaarden „Langholm“ er af ny Dato, og de den tilliggende Jorder — Rønholmene og Fægangen — tilhørte tidligere Gaardene i Stokkebro.

Det samme gælder Søren Axels Boelsted og Peter Eilertsens Hus, der for Oversigtens Skyld nævnes her under „Brøndstrup“.

Benzon.

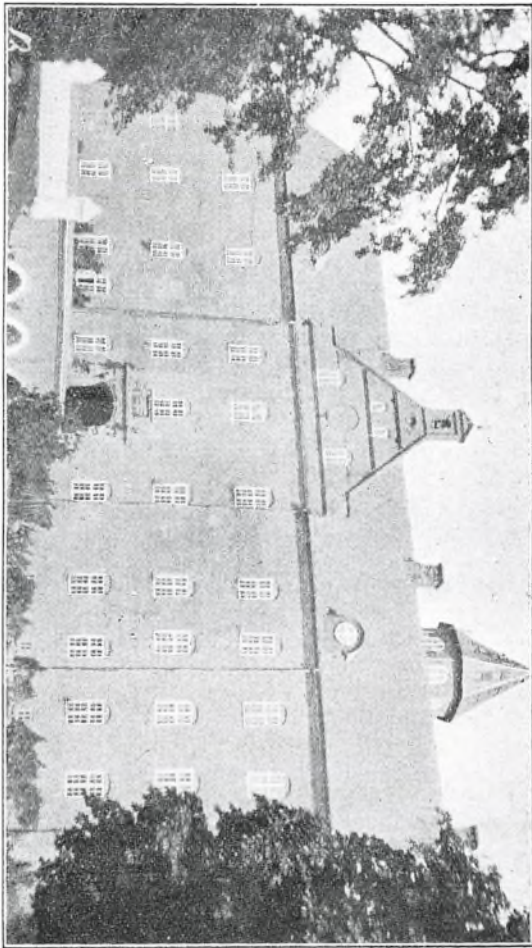
Fra et enkelt Punkt at overskue Herregaarden „Benzon“s Enemærker lader sig ikke gøre; thi store Skovstrækninger dæmper for det vide Udsyn. Det skal ses Stykkevis.

Blandt de mange Udsigtspunkter vil jeg lige nævne et: Der hvor „Dyrehaven“ og „Overskoven“ støder sammen i et Hjørne ved „Nørmarken“ er der en herlig Udsigt mod Øst og Syd, og paa dette Sted har jeg ofte oversat Digterens Ord „Jeg tror, der er skønnest i Danmark“ til „jeg tror, der er skønnest ved Benzon“.

„Benzon“ med Haven og Parken har den nuværende Ejer bidraget meget til at forskønne, men de mere fjerne Omgivelser ere af Naturen saa skønne, at de er blevne de fleste Udflugtssteder for de fjernere Beboere af Egnen Sommer efter Sommer.

Min Opgave her er da at skrive „Benzon“s Historie, „Benzon“, som fra ældgammel Tid har været Residensstedet for Ejerne af de Marker og Skove, der laa umiddelbart om Herregaarden, og som Tiden gik blev udvidet af de

„Benzon“.

forskellige Ejere, Bøndergods og Herregaarde købtes til, saa det en Tid var den næststørste Besiddelse i Jylland.

Det „Benzon“, som vi nu kender, er naturligvis meget

forskellig fra det første „Soestrup“, der langt tilbage i Tiden blev bygget paa samme Plads.

Som bekendt er „Soestrup“ det ældste Navn for Benzon, og Navnet fortæller os, at det er en „Torp“, en Udflytter fra Hovedbyen. Hvornaar dette er sket kendes ikke, men paa Dronning Margretes Tid laa der paa det nuværende Stamhus' Omraade en Herregaard, Soestrup, med Eng og Mose.

Selve Bygningen Soestrup, dens Størrelse eller Udseende kendes ikke, men den har naturligvis i Forhold til den nuværende Bygning været uanselig, trods det, at den til Tider sikkert har maattet afgive Beboelse til flere Familier samtidig. Det var jo meget almindelig i ældre Tider, at flere adelige Familier havde Part i samme Ejendom.

Det var først da Rigsraad Jakob Seefeldt blev Ejer af „Soestrup“, at Storgodset dannedes.

De nuværende Herregaardsmarker og de gamle Skove omkrandses af et stensat Dige, „Hovmuren“ kaldet. Det har, foruden at være et Grænsedige om Hovmarken, gjort Nytte som Værn mod Indtrængen af andres Kreaturer, og ved Vejene, der gennemskærer Diget, boer der ofte en Mand (saaledes ved Rødeled), der skulde passe Ledet, passe at ingen kørte i Skoven og stjal Træ o. s. v.

Det vides da, at der fra gamle Tider hørte Enge og Moser til „Soestrup“, og at det er de selv samme som nu, siger de gamle Stednavne, som netop nu i vore Dage er ved at gaa i Glemme, men som jeg derfor anser for rigtigst at fæstne paa Papiret i denne Beskrivelse.

Fra „Benzon“ til Havet strækker Engene sig, og Hovaaen danner Grænsen mellem „Benzon“ og Gjerrild Bys Jorder. Engen nærmest „Benzon“ benævnes „Neder Skiden Eng“ og fortsættes i „Over Skiden Eng“ og „Lange Skiden Eng“. Ovre mod Skoven i „Over Skiden Eng“ kaldes en Del for „Mølle dammen“, og her har sikkert „Soestrup Mølle“ staaet.

Længere udenfor Mølle dammen kaldes Engene „Vibkjæret“, det, der i gamle Skrifter kaldes „Wibekjær“. Paa

den modsatte Side af Skoven kommer vi til „Raunbæk Agre“, „Hulkes Eng“, og derfra ved Tornled over paa Agermarken „Veggerslev Vang“, der fortsættes af „Hunte- lunds Vang“, „Tolstrup Vange“ til „Præsteledet“ og der- efter „De brudte Klepper“.

Omkranset af Skove ligger Nord for „Benzon“, „Nørre Marken“ og Syd for Benzon „Ballen“, „Humlebanken“, „Ulvgravs Maal“, „Kroget Maal“, og „Sandede Gader“. Under „Benzon“ er i den nyere Tid lagt Markerne til Stokkebro Gaarde.

De gamle Skove nævnes saaledes: Fra Havet mod Øst „Axelhoved“, „Møllekjæret“, „Mellemholm“, „Øster- holm“, „Kaags Mose“, „Stensholm“, „Mørke Hoved“ og „Ravns Hoved“. Endvidere „Vesterkjær“, „Limovns Krat“, „Grøndal“, „Overskov“, „Dyrehaven“ og „Hestehaven“.

Til disse Skove er der i den nyere Tid kommen Plan- tagerne ved Albæk, Brøndstrup og Emmedsbo.

I Limovnskrattet laa til for faa Aar siden „Limovnen“ omgivet af gamle Kalkgrave. Det ældre Kalkværk laa ved Karlby Strand.

„Tolstrup Damme“, to smaa Damme ved Tolstrup Vang, er sikkert de sidste Rester af Gaarden „Tolstrup“, der senere bliver nævnt.

I en Række, gennem „Dyrehaven“ og „Overskoven“, „Tolstrup Vang“ og ud paa Markerne udenfor Hovmuren, ligger flere Gravhøje fra Bronzealderen.

Mellem „Axelhoved“ og „Sandede Gader“ er rejst en Mindestøtte over Kammerherre Benzon. Denne er om- talt andet Steds i Skriftet.

Mellem Skovene og Hemmed Sogn strækker den lyng- bevoksede og kun lidet dyrkede „Benzon Hede“ sig, begrænset paa begge Sider af Rimsø Sogn.

Paa den smukke „Festplads“ i Dyrehaven afholdes hver Sommer et Utal af Fester.

Første Gang „Soestrup“ nævnes er i Aaret 1388, da Jens Lagesen (Udsøn) tilskøder Hr. Svend Udsøn sit Gods „Soestrup“ og „Wibekjær“ i Nør Herred Dyrs.

Slægten „Udsøn“ var en her paa Djursland gammel

Adelsslægt. Hr. Svend Udsøn boede paa Kildal (det nuværende Kirial?) og var i Besiddelse af Debild Hede, som fra den Gang og til 1837 hørte under „Soestrup“, og blev drevet som „Soestrup“s Marker, men senere bortforpagtet til Bønderne.

Efter Svend Udsøns Død sad hans Enke, Fru Kristine Andersdatter Hvide, inde med „Soestrup“ 1428. Datteren Gertrud Svendsdatter Udsøn, blev først gift med Jens Ovesen Kaas — kaldet lange Jens. Han køber 22. Aug. 1430 af Torben Eskesen i Rimsø dennes Andel af Skoven, samt Gaarden Tolstrup i Rimsø.

Efter dette maa Sognegrænsen jo være forandret; thi hvor Tholstrup laa, er jo nu i Gjerrild Sogn.) Hendes anden Mand var Niels Munk til Brusgaard. Han faar 11. Juni 1453 Tingsvidne paa, at Døbild Mark er Svend Udsøns Arvingers rette Mark, som ingen har givet Kære eller Last paa, og at den aldrig blev pløjet siden Hr. Svend Udsøn lod den pløje med sin egen Plov, den Gang han boede i Kildal.

1464 maa Niels Munk være død; thi 17. Sept. gjorde velbyrdig Mand Tomes Jensen — en Søn af Jens Kaas, Lovhævd paa sin Moders Vegne paa al „Soestrup“s Ene-mærke.

1477 optræder Niels Munks Søn, Anders Munk til Brusgaard som Køber af en Gaard i Stokkebro og en Gaard i Bredstrup og al dens Del af Rowstrups Mark; han maa da være Ejer af en væsentlig Del af „Soestrup“.

1487 ejer Anders Munk Godset med følgende: Brøndstrup Gaard, 2 Gaarde i Emmedsbo, Brøndstrup Mølle, en Saltpande ved Brøndstrup Strand m. m. m.

Hvor stort Godset er blevet under Anders Munks Styre ses af en Lovhævd, som — efter hans Død — hans Søn, Niels Munk, tog paa egne og Søskenes Vegne 20. Jan. 1505. Foruden Hovedgaarden anføres 39 Gaarde, 10 Bol, 4 Møller og en Mængde Skove. Ved Skiftet efter Anders Munk er de Andele i „Soestrup“ han havde haft, gaaet over til hans Datter, Gertrud Andersdatter Munk,

der fra anden Side arvede nogle Andele i Estvadgaard og Palsgaard.

Dette betydelige Gods kom, ved hendes Ægteskab med Jens Hvas til Kaas, under denne Mands Styre

Jens Hvas, der senere blev Landsdommer, var en virksom Mand, han afkøbte af flere Medejere deres Andel i „Soestrup“ Gaard med Mølle og mere Gods samt en Gaard i Stokkebro.

Jens Hvas Skæbne er bekendt. Han blev henrettet i Viborg 1536.

Efter Fru Gertruds Død, 1541, arvede hendes Søn, Just Hvas „Soestrup“. Han døde 1556 og hans Broder Christian Hvas arvede da „Soestrup“.

Han maatte føre flere Processer om Andele i „Soestrup“ og døde 1565. Da han var barnløs, arvede Jens Hvas' Søstersøn, Jørgen Gundesen til Veggerslevgaard „Soestrup“.

Atter blev der Uro om Ejendomsretten til „Soestrup“.

Frederik d. II. forlangte, at han skulde godtgøre sin Ret til Jens Hvas' Gods.

Jens Hvas var jo henrettet som Landsferræder, og som saadan var hans Gods hjemfalden til Kronen.

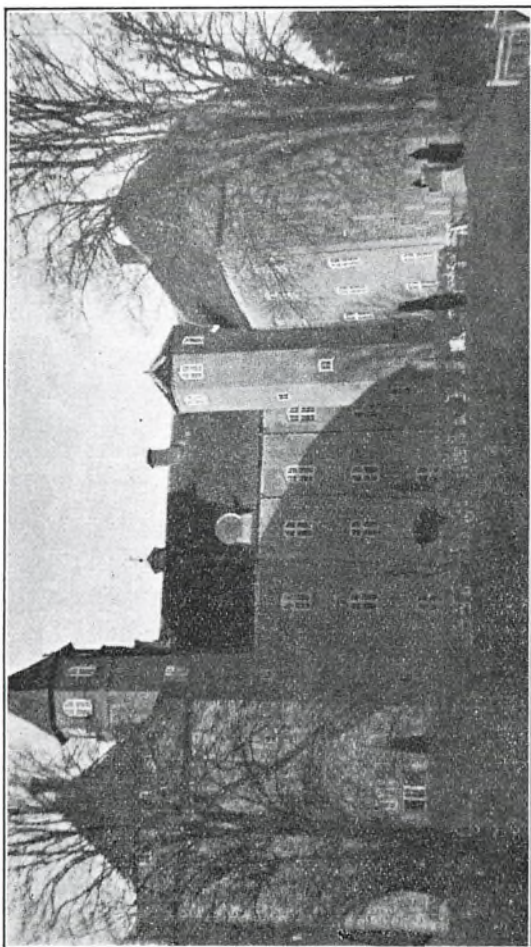
Efter mange Omstændigheder fik Jørgen Gundesen dog Brev paa at maatte beholde Godset. Han døde 1576, og hans Gods gik i Arv til Søsteren, Inger Gundesdatter, der døde 1579. Hendes Søn Jens Mikkelsen, der antog Navnet Hvas og førte en Lilje i sit Vaaben fik „Soestrup“ med en Mølle og 6 Gaarde i Gjerrild samt Hovedgaarden Kaas m. m.

Allerede 1583 har „Soestrup“ igjen skiftet Ejer, thi i det Aar optræder Rigsraad Jacob Seefeld til Visborg og Skjærvad paa Landstinget i Viborg og paastaar, at nogle Enge hører til „Soestrup“ Enemærke, men Skødet paa Ejendommen blev først skrevet 19. Jan. 1586; foruden Hovedgaarden, Møllen og de 6 Gaarde sælges 4 Søsterlodder i „Soestrup“ Skov.

Et nyt Afsnit i „Soestrup“s Historie begynder med Jacob Seefeld, thi det er ham der er den egentlige Grund-

lægger af Storgodset „Soestrup“, det var ham, der lod den mægtige røde Borg bygge.

Allerede før han blev Ejer af „Soestrup“, havde han i 1581 købt: en Gaard i Veggerslev, en Mølle, to Gaarde,

Det gamle Soestrup

to Huse i Hemmed, den niende Part af „Soestrup“ Endelsskove, Kær og Mose samt den Lod, som den Mand i Veggerslev bruger i „Soestrup“ Endelseng. Dette var Fru Elsebe Mikkelssdatters Arvelod. 1585 købte kan

Fru Anna Mikkelsdatters Arvelod: Fire Gaarde i Veggervlev foruden Skovlodder, samme Aar Kjærsgaard og Debildhede af Fru Agnes Mikkelsdatter. 1589 fem Gaarde i Rimsø af Fru Karen Mikkelsdatter.

I hvilken Grad han forøgede Godset, ses ved Sammenligning mellem Skødet 1586 og Skiftet efter hans Enke Sophie Bilde 1609.

Mens der ved Handelen 1586 fulgte 6 Gaarde i Gjerrild med Hovedgaarden, omfattede Godset 1609 20 Gaarde, 14 Bol og 27 Gadehuse i Gjerrild, ialt ca. 50 Gaarde.

Jacob Seefeld planlagde og paabegyndte Bygningen af det nye „Soestrup“, men han døde samme Aar 1599.

Hans Enke Sophie Bilde fortsatte, men stoppede paa Halvvejen. Kun Halvdelen af det af Jacob Seefeld planlagte Hus blev bygget. Og dog er det et af Landets største Adelshuse. Den søndre Hovedfløj og den søndre Halvfløj af de to Forbindelsesfløje blev bygget. 1606 stod det færdigt, og faa Aar efter (1608) døde Sophie Bilde.

„Soestrup“ og „Skjærvad“ tilfaldt hendes yngste Søn, Hans Seefeld, der allerede 1612 og 1613 solgte begge Godserne til Jørgen Skeel.

Sagnet fortæller, at Hans Seefeld bortspillede dem til Jørgen Skeel, hvorved det Ordsprog opstod: „De følges ad som Soestrup og Skjærvad“.

Jørgen Skeel til Soestrup, Skjærvad, Gammel-Estrup, Ulstrup, Hegnet og Hvidkilde var Rigsraad og Marsk, Ridder af den væbnede Arm, Befalingsmand paa Vallø og Vestervig Kloster og kaldes med rette „den rige Skeel“.

Han var Søn af Chresten Skeel til Fussingø, og hans anden Hustru var Jythe Brock, Datter af Eske Brock til Gammel-Estrup, efter hvis Død han arvede dette Gods.

Som den rige Eske Brocks Svigersøn og som Lensmand paa Kalø indtog han en anselig Plads i den jyske Adel.

Han døde allerede 1631 og blev begravet i Aarhus Domkirke, hvor der paa Korets Nordside findes et prægtigt Monument af ham og hans to Hustruer.

Jørgen Skeel efterlod sig et betydeligt Gods. Hvidkilde gik til en tidligere Ejer, men han havde arvet Ørbækgaard, som blev ved Godset.

Fru Jythe Brock døde 1640, og da den ældste Søn, Axel, allerede var død 1637, blev den yngste Søn, Chresten, Arvtager til Godsene. Efter Moderens Død rejste han til Udlandet og lod sin Fætter, Chresten Albertsen Skeel, styre Godset. 1650 var han atter hjemme, og to Aar efter holdt han Bryllup med Birgitte Rosenkranz.

Med endnu større Ret end Faderen kaldtes han „den rige Skeel“, da han ejede Soestrup, Skjærvad, Ørbækgaard, Gammel-Estrup, Ulstrup, Ravnholt, Tølløse og Kvinkerup. Han købte af Kronen Kirkerne i Rimsø og Kastbjerg med Tiende og jus patronatus til Soestrup og udvidede Bøndergodset ved sine andre Hovedgaarde. Der fortæltes om ham, at han var Alkymist. Han var Gehejmemaal, Assessor i Højesteret og Statskollegiet, Stiftamtmand i Viborg og var blandt de første, der blev udnævnt til Ridder af Dannebrog. Han døde paa Ulstrup 1688 efterladende sig en uhyre Formue, hvoraf den største Del tilfalder hans Søn, Jøgen Skeel (1656—1695).

Jørgen Skeel maatte overlade sin Søster Elisabet Tølløse og Ravnholt, men han erhvervede sine Modarvingers Part i de tre lollandske Godser og købte Skjern og Karmark i Middelsom Herred. Han ejede 3694 Td. H. Matriklen oplyser, Hovedgaardstaksten er den samme som ved Grevskabets Oprettelse 1725. Bøndergodset er vokset noget 1725.

Paa Hovedgaarden er 275 Td. Land under Plov, Marken var delt i 6 Vange, 1., 2., 3. Aar saas Byg, Rug, Havre, 4.—6. Hvile. Der avledes 300 Læs godt Hø og 300 Læs middelgodt Hø aarlig. Der var 100 Høveders Middelgræsning og 600 Stk. Svins Olden.

Chresten Jespersen Skeel (1695—1731) blev født efter Faderens Død.

I hans Mindreaarighed fik hans Moder, Benedikte Bröckdorff, oprette Stamhuset „Gammel-Estrup“ (1697). Som Voksen oprettede han selv Grevskabet Skeel.

Erektionsbrevet er dateret 1. Okt. 1725 og meddeler, at Fr. IV har allernaadigst for godt er agtet hans Hovedgaard Soestrup tilligemed sine trende underliggende Sædegaarde Skjærvad, Ørbækgaard og Skjern til et Grevdom at ophøje.

I dette Grevdom var Soestrup, nu kaldet Skeel, den grevelige Residensgaard, en Gaard paa 135 Td. H. Ager og Eng 5 Td. H. Skovskyld (heri indbefattet Stensmark og Debildhede) med Bøndergods paa ca. 702 Td. H. Ager og Eng, ca. 5 Td. H. Skovskyld og 4 Td. H. Mølleskyld.

Bøndergodset omfattede hele Gjerrild Sogn (Gjerrild, Stokkebro, Brøndstrup og Emmedsbo) (Emmedsbo hørte den Gang til Gjerrild Sogn) samt betydelige Dele af Rimsø, Veggervlev, Karlby, Voldby og Hammelev Sogn.

Desuden hørte til Scheel Konge- og Kirketiende af Gjerrild, Hemmed og Rimsø Kirker samt Kongetiende af Veggervlev, tilsammen ca. 84 Td. H.

Ialt omfattede Grevskabet ca. 314 Td. Hovedgaardstakst, ca. 1766 Td. H. Bøndergods, ca. 212 Td. H. Tiender, hertil kom 202 Td. H. Bøndergods, der blev købt umiddelbart før Erektionen og bragte det samlede H. op paa 2523 Td. H.

Grevskabet blev derved komplet og fik den Forret, at ca. 300 Td. H. Bøndergods blev skattefri.

Foruden Grevskabet Scheel og Stamhuset Gammel-Estrup havde Grev Chresten Skeel arvet Ulstrup og købt Østergaard, Himmestrup og Viskum.

Hele den Skeelske Godsmængde var samlet i Jylland og omfattede ialt 5379 Td. H. og 22 Kirker.

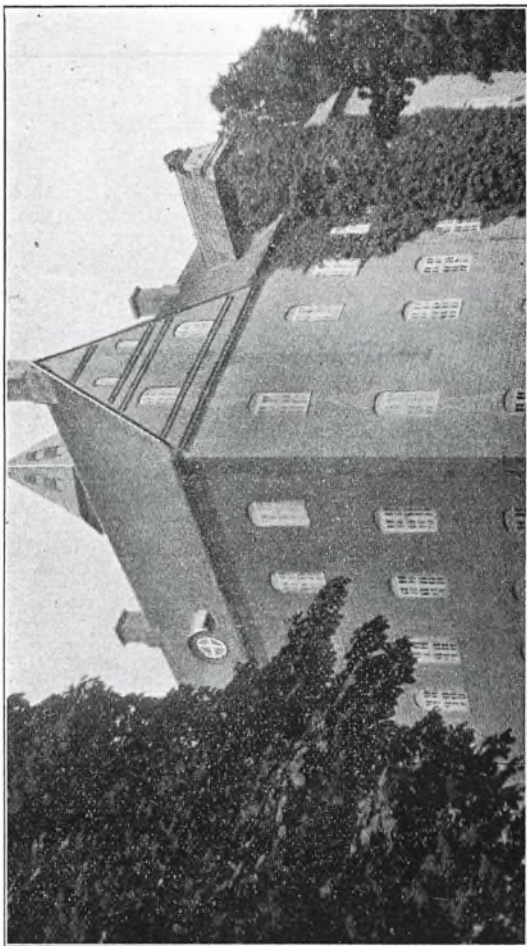
Det fortælles, at Grev Chresten Skeel kunde ride fra Scheel til Viborg uden at komme uden for sin egen Jord.

Chr. Skeel døde 1731 og Størstedelen af hans Formue overgik til Sønnen, Jørgen Christensen Scheel (1718—1786), den første, der staver Navnet med Sch.

Han var Kammerherre, Gehejmeraad, Overstaldmester, Ridder af Elefanten m. v.

I hans Tid begyndte Rigdommen at smuldre bort,

han solgte Viskum, Himmestrup og Østergaard, men først under hans Efterfølger, Sønnensønnen Jørgen Scheel (1768 — 1825) gik det for Alvor galt.

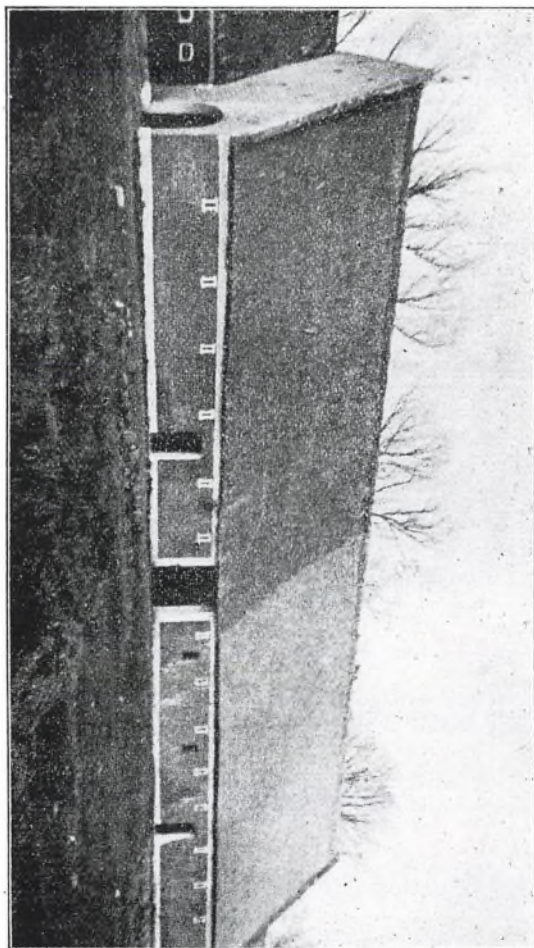
Et Hjørne af Benzon.

Han solgte Ulstrup, og Grevskabet blev behæftet med en Gæld paa $1\frac{1}{2}$ Mill. Rigsdaler.

Paa Scheel afholdtes Auktion over Indbo og Bibliotek og paa Gammel-Estrup over Indbo, men det hjalp ikke.

I 1823 lod Statskassen Grevskabet stille til Auktion og lod sig det tilslaa for de resterende Skatters Beløb. Skeelernes Tid paa Soestrup var forbi efter 200 Aars Forløb.

Jørgen Skeel beholdt kun Gammel-Estrup tilbage.

Benzons gamle Lade.

Statskassen beholdt Grevskabet til 1829, da det — med Undtagelse af Skjern — solgtes til Ritmester Jacob Benzon, som med kgl. Bevilling af 25. Sept. s. A. op-

rettede et Stamhus under Navnet „Benzon“, hvortil Soestrup eller Scheel nu omdøbtes. Købesummen var 230,000 Rdl. Sølv.

1839 blev der nedsat en Kommission til at ordne dette vidtløftige Stamhuses Affærer, og Kommissionen vedtog en meget betydelig Formindskelse af Arealet og solgte ikke blot Skjærvad og Ørbækgaard, men ogsaa Stensmark og Debildhede, der i lange Tider havde ligget under selve Hovedgaarden samt en Mængde Bøndergods og Tiender.

Fra over 1800 Td. H. blev Stamhuset indskrænket til 66 Td. H. Hovedgaardstakst, 533 Td. H. Bøndergods og 85 Td. H. Tiender, altsaa godt en Trediedel af sit tidligere Omfang.

Ritmester Jacob v. Benzon døde 1840, og da den nye Besidder, Sønnen Ernst August Pyrmont v. Benzon kun

Kammerherre Ernst Benzon.

var 12 Aar, bestyrede Jacob Benzons Enke, Albertine, f. Flindt, Stamhuset og bragte Godset paa Fode.

Ernst Benzon besad Stamhuset i 48 Aar.

Han nedlagde Emmedsbo By, flyttede Gaardene ud paa de bedste af de tilliggende Jorder og beplantede de daarlige og af Sandflugt hærgede Marker. Disse store Plantager er allerede nu et godt Aktiv.

Ernst Benzon sejlede vidt om i sin Yacht „Tumleren“.

Saaledes foretog han en Rejse til Sydamerika og naaede ca. 200 danske Mil op ad La Platafloden. Fra denne Rejse medbragtes forskellige Dyr, deriblandt et Par smaa Bjørne samt adskillige Jagttrofær.

I Ernst Benzons Tid aflagde Kong Frederik d. VII et Besøg paa Benzon, hvilket sikkert har været en ene-staaende Fest baae for Herskabet og Egnens Beboere.

Ved Kammerherre Benzons Død 1888 overgik Godset

Albertine Benzon.

til hans Søster, Albertine, som døde 1893, hvorefter det overgik til den næstældste Søster, Anna Mylius, Enke efter Stamhusbesidder Mylius, Rønningesøgaard.

Efter hendes Død, 1901, er hendes Sønnesøn, Sigis-

mund Ernst Mylius-Benzon, Stamhusets Besidder. Han blev i 1897 gift med Henny Hedemaun.

I Stamhusbesidder Mylius-Benzons Tid er det meste af Bøndergodset ved en frivillig Overenskomst overgaaet til de hidtilværende Fæstere og Forpagtere.

Stamhusbesidder Mylius-Benzon og Frue.

Herskabet har endvidere forskønnet Slottets Omgivelser, Gravene, der omgiver Slottet, er oprensede og en Mur sat op til at dæmme for Jordskred, Dammene bag Forpagtergaarden er ligeledes blevet rensede, og den Benzonske Familiebegravelse er ligeledes forskønnet.

Avlsgaarden, der i mange Aar har været bortforpagtet, drives nu af Stamhusbesidderen.

Ved Landevejen til Grenaa gennem Benzon Skov, ved de saakaldte „Sandede Gader“, hvor Vejen drejer fra til Benzon, rejste Beboerne i Gjerrild, faa Aar efter Kammerherre Ernst Benzons Død, denne en Mindesten, der bærer følgende Inskription; -

E. A. P. Benzon

Kammerherre, Hofjægermester

Ridder af Dannebrog

født 23. Juli 1827, død 10. Juli 1888

Rejst i taknemlig Erindring af Godsets Beboere.

Slutningen af Inskriptionen dækker næppe over de Følelser, der har dikteret Beboernes Rejsning af dette Minde, men maa langt snarere opfattes som det sidste Udslag af Fæstebøndernes krybende Underdanighed over for „høye Herskabet“.

Mindestenen fik forøvrigt ikke Lov til at staa uantastet, idel den faa Aar efter, at den var rejst, fandtes væltet en Morgen, hvorved et Stykke var slaet af Støttens ene Hjørne.

Hvem der var Gerningsmænd til Attentatet er aldrig bleven opklaret, skønt Politiet gjorde sig store Anstrængelser og holdt flere arresterede paa Mistanke, bl. a. den daværende socialdemokratiske Redaktør i Grenaa, Blomberg, der imidlertid havde sit Alibi i Orden.

Stenen blev rejst igen og er ikke siden bleven antastet.

Godsforvalter Schlanbusch

En anden Mindesten, rejst af Beboerne, er sikkert i langt højere et Udslag af disses sande Følelser.

Den er rejst paa M. Schlanbuschs Grav paa Gjerrild nye Kirkegaard.

Marikus Laurits Schlanbusch.

I 55 Aar Godsforvalter ved Stamhuset Benzou.

født i Ribe 27. September 1842.

Dod i Gjerrild 15. Marts 1905.

Rejst i taknemlig Erindring af Beboere under Stamhuset
Benzou som et synligt Bevis for Paaffjommelse af hans store
Humanitet overfor Godssets Beboere.

Vere være hans Minde.

Schlanbusch blev Godsforvalter paa Benzon i Kammerherre Ernst Benzons Tid, men det var først efter dennes Død, da Godset i en Aarrække var under Administration, at Schlanbusch fik Betydning for Godsets Beboere.

Han valgtes til Sogneraadsformand, og saavel som Følge af sin Dygtighed og Indsigt i kommunale Sager som paa Grund af den Humanitet og Forstaaelse af Fæstebøndernes berettigede Krav efter Nutidens Forhold gjorde han sig fortjent til det smukke Eftermæle, der sattes paa hans Grav.

Godsforvalter Ræbild.

Schlanbusch efterfulgtes som Godsforvalter af Ræbild, der efter faa Aars Forløb maatte gøre sig usynlig, efter at han havde gjort sig skyldig i Underslæb af betydelige Beløb, ikke alene over for Godset, men tillige over for Gjerrild Vandværk, for hvilket han var Formand.

Ræbild efterfulgtes af Godsforvalter Andersen, der indtil sin Død i Juni 1922 med Dygtighed og Klogskab styrede det store og vidtløftige Gods. Bl. a. har han i de sidste

Aar forestaaet Salget af Fæstegaardene til Fæsterne, saa disse nu er Selvejere og det aarhundredgamle Fæsteforhold dermed afløst.

Godsforsvalter Andersen.

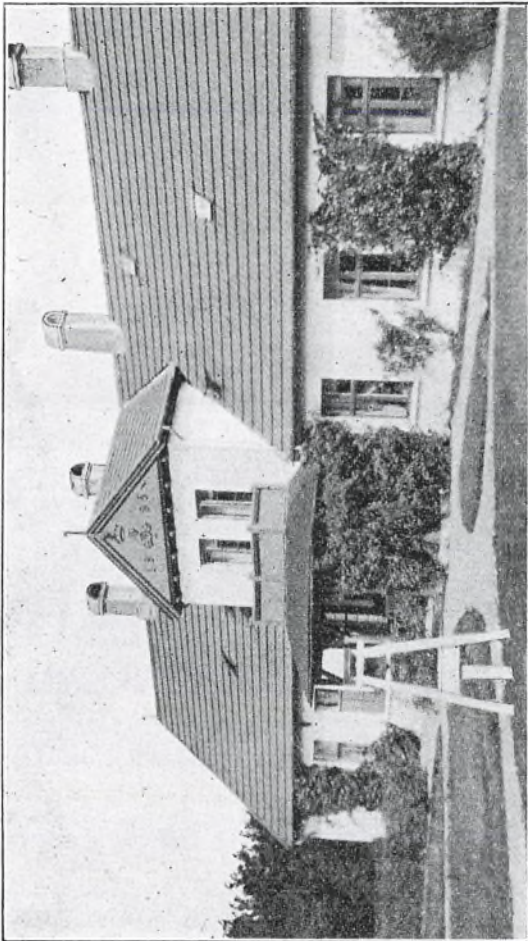
Godsforsvalter Andersen, der afgik ved Døden den 9. Juni 1922, 63 Aar gammel, var en Smedesøn fra Mesinge paa Fyn.

Inden han blev Godsforsvalter paa Benzon, havde han i en lang Aarrække været Godsforsvalter paa „Katholm“, og i flere Aar beholdt han Stillingen paa begge Godser.

Af Egnens Befolkning var han betroet mange Tillidshverv, som han alle røgtede med stor Dygtighed.

Han var saaledes Formand for Bevillingshaverne i Gjerrild—Grenaa-Banen og Næsformand i Bestyrelsen for Ryomgaard—Gjerrild—Grenaa-Banen. I mange Aar var han Medlem af Repræsentantskabet for Grenaa Handels- og Landbrugsbank og i de sidste Aar Tilsynsførende ved Andelsbankens Filial i Grenaa. Endelig var han Bestyrelsesmedlem i det kgl. danske Landhusholdningsselskab

og fra 1912 til 1921 Formand for Grenaa Landboforening, et Hverv, som han satte stor Pris paa. Ved Landboforeningens 50 Aars Jubilæum i 1918 udnævntes han til Ridder af Dannebrog.

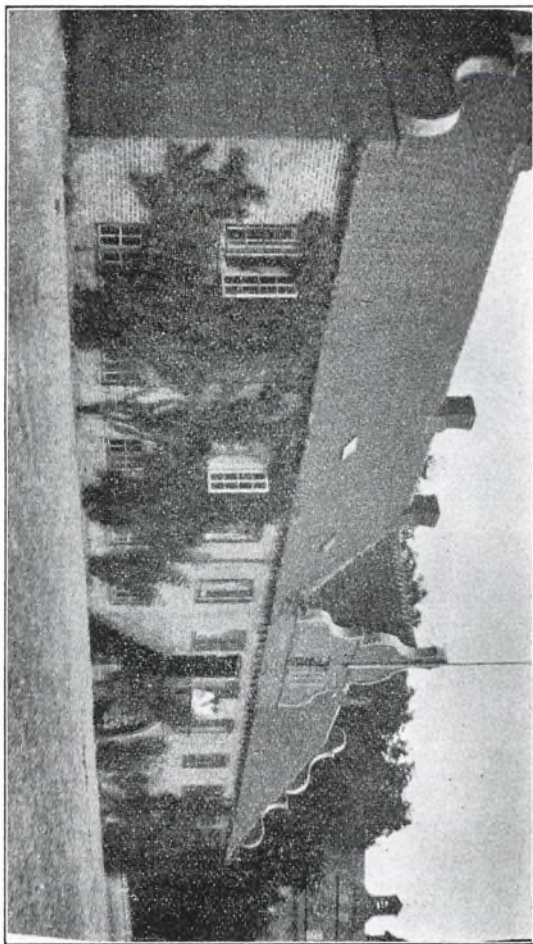
Gjerrild Søgaard.

Ligesom sine Forgængere som Godsforvaltere paa Benzon boede Godsforvalter Andersen paa den smukke Gaard, Gjerrild Søgaard.

For Stamhuset Benzon betyder Andersens Død —

netop paa et Tidspunkt da Stamhuset staar foran Overgangen til fri Eje i Henhold til Loven om Ophævelse af Len og Stamhuse — et stort Tab.

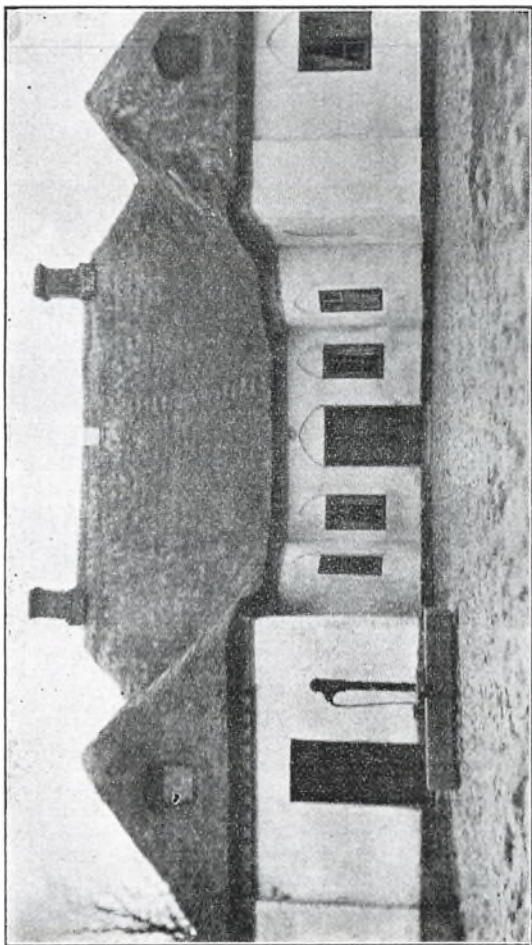
Forvalterboligen paa Benzou.

Af de tidligere for Godsets Beboere betydelige Mænd, der har spillet en Rolle som Repræsentanter for de rige Scheeler, kender man Navnene paa samtlige Birkedommere og Birkeskrivere paa Scheels Birk, indtil Birket i 1820 henlagdes under Nørre Herreds Ret i Grenaa.

Scheels Birks Tingsted var først paa selve Hovedgaarden Scheel, men blev i 1729 flyttet til Skindbjerg.

Fra 1715 til 1762 var der baade Birkedommere og Birkeskrivere ansat paa Birkekontoret, men fra det sidste

A Simonsens Stuehus

Tidspunkt indtil 1818 var den samme Person baade Birkedommer og Birkeskriver.

Fra 1725 til 1762 var Micael Christopher Arendt Birkedommer og Herman Ponnich Birkeskriver.

Fra 1762 til 1785 sad Thomas Meinche inde med begge Bestillinger. Efter ham fulgte Christopher Friis indtil 1789, derefter Niels Erik Behr indtil 1801, Laurits Jespersen til 1804, da han døde paa Ørbækgaard, og Micael Juul til 1820. De sidste 2 Aar var Jens Jensen Harboe Birkeskriver.

Kammerherre Ernst Benzon, som foran er omtalt, var som 19-aarig ung Mand sammen med Grev Holstein-Rathlou til Rathlousdal og en Del andre patriotiske Godsejere med til ved Krigens Udbrud i 1848 at oprette „Herregaardsskytternes Korps“ og gjorde selv Tjeneste derved det første Krigsjaar. Han maa imidlertid hurtigt være bleven ked af Krigerhaandværket, thi Aaret efter, da han blev værnepligtig, lejede han en Mand ved Navn Terkel fra Grenaa til at gaa i Krigen for sig. Terkel kom ogsaa velbeholden tilbage, men gik fra den Tid under Navnet „Terkel Kammerherre“.

Den samme Kammerherre havde faaet den Ide, at Bøndergaardene i Sognet efterhaanden skulde være en Kopi af Herregaarden i mindre Format.

Dette strandede dog paa Modstand fra enkelte Fæstebønders Side, og kun et eneste Stuehus blev opført i Overensstemmelse med denne Ide, nemlig A. Simonsens Stuehus paa Stokkebro Mark, der i hele sin Form er et Miniaturbillede af „Slottet“.

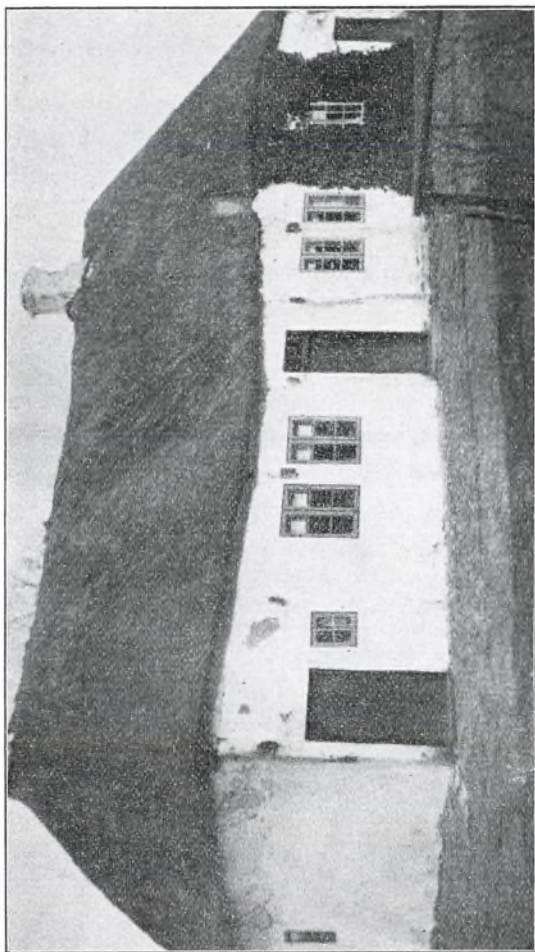

Stokkebrogaard.

Paa den Grund mellem Skovridergaarden og Gjerrild Station, hvor den Klynge gamle Huse, der endnu benævnes som „Stokkebrogaarde“, ligger, laa fra ældgammel Tid en betydelig Adelsgaard „Stokkebrogaard“, der, som saa meget andet, blev opslugt af de rige Scheeler og lagt ind under Hovedgaarden for siden at blive delt i 2 Bønder-

gaarde, der atter af Kammerherre Ernst Benzon blev nedlagte og Jorderne lagt ind under Hovedgaarden.

Bygningerne fra de to Gaarde er nu forsvundne med Undtagelse af det ene Stuehus, hvori Kæretmager Andreas

Gammelt Stuehus fra Stokkebrogaarde.

Steffen endnu boer og driver Forretning, og som endnu bærer Vidne om at have været ret anselig for sin Tid.

Som et synligt Minde om, at her har en Gang ligget en betydelig Gaard, tjener sikkert nok den store Kampe-

stensmur, der indhegner Pladsen for den gamle Adelsgaard. Endnu saa sent som i 1665, efter at den var kommen i Scheelernes Besiddelse, var det en anselig Gaard paa over 16 Tdr. Hartkon.

Om dens ældste Historie ved vi kun lidet.

1348 blev den af Hr Svend Skubbes Enke, Karine, solgt til den bekendte Hr. Niels Bugge til Hald og ejedes siden af dennes Dattersøn, Hr. Johan Skarpenberg.

Siden er den kommen i Gyldenstjernerne Eje, thi 1470 solgte Mouritz Nielsen Gyldenstjerne Gaarden til Axel Lagesen Brock.

Omtrent i samme Tidsrum har dog ogsaa andre Adelsmænd haft Gaarden i Eje eller Len, thi 1463 nævnes som Ejer Oluf Boesen til „Brogaard“ og i 1492 nævnes Lave Persen i Stokkebro.

Fra Axel Lagesen Brock er Gaarden vistnok gaaet i Arv til dennes Datterdatter, Fru Mette Bydelsbach, der var gift med Hr. Mogens Gøye.

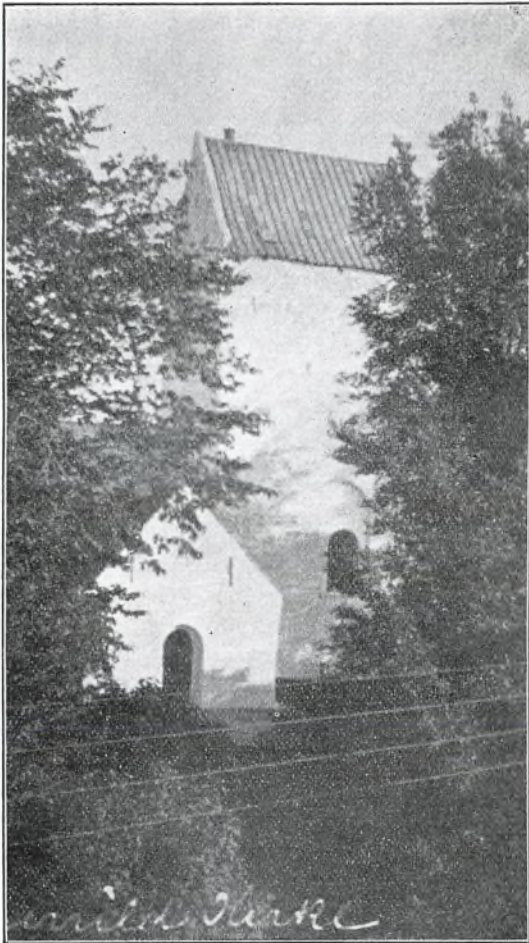
I denne Families Eje er Gaarden blevet i længere Tid, thi det var en Sønnedatters Søn af Mette Bydelsbach, Hr. Otto Brahe Petersen, der i Aaret 1618 solgte Gaarden til Hr. Jørgen Scheel, og fra dette Tidspunkt er Stokkebrogaards Historie som adelig Hovedgaard forbi, og den er jo, som anført, saa fuldstændig forsvunden, saa der ikke en Gang er en Bondegaard, men kun nogle enkelte smaa Beboelseshuse tilbage paa den gamle Borgplads.

Gjerrild Kirke.

I „Den danske Atlas“ af 1768 hedder det: „Gjerrild Kirke er en smuk Kors-Kirke med Blyebelagt og med Uhrværk i Taarnet.“

I Traps „Danmark“ af 1875 hedder det lidt mere udførligt: „Gjerrild Kirke er bygget i Form af et Halvkors,

idet en oprindelig Fløj er udbygget paa Nordsiden. Den er opført af Kridtsten med en smuk Frise af Halvsøjler og Rundbuer og har Taarn.

Gjerrild Kirke.

Taarnet er firkantet med Pilastre forenede med Rundbuer. Taarnet af Mursten.“

Af disse to korte Bemærkninger i de to ellers saa

højt ansete Kildeskrifter fremgaar, at Gjerrild Kirke ikke frembyder noget særegent frem for andre Landsbykirker.

Alligevel er der adskilligt af Interesse, som man ikke uden videre kan forbigaa, naar Sognets Historie skal skrives.

Som Kirken laa der oppe paa det højeste Punkt i Gjerrild By med det massive høje røde Taarn, hævende sig mod Himlen, gjorde den et myndigt og mægtigt Indtryk, fortællende ligesom om, at Kirkens og Gejstlighedens Magt over de Mennesker, som boede ved dens Fod, var ligesom symboliseret i denne Bygning, der ragede saa højt op over de lave straatækte Bondehytter.

Selv i Sammenligning med Soestrup, der halvvejs skjulte sig mellem Hestehavens Træer, var det Kirken, der først tiltrak sig Opmærksomheden, naar man Langvejs fra nærmede sig Gjerrild. Dets røde Taarn var det første, der hilste en velkommen hjem, naar man kom ad Landevejen helt ude ved Tyvhøj mellem Thorsø og Dolmer.

Siden tog alligevel Borgherren paa Soestrup Magten og tilranede sig baade Bøndergodset og selve Kirken, og kun Præstegaarden og enkelte Huse i Byen tilhørende denne, som den eneste Levning af Kirkens store Rigdomme, undgik at blive opslugt af de rige Seefelder eller Scheeler. Nu staar ogsaa Kirken snart tildækket om Sommeren af et uigennemsigtigt Løvbælte. Træerne er i Færd med at vokse det nu hvidtede Taarn over Hovedet, og selv fra Kirkepolden vil man vanskeligt om Sommeren kunne se „hvad Klokken er“ paa den forøvrigt meget smukke Uhrskive

Kirkens Skib og Kor er fra romansk Tid, bygget af Kridtstenskvadre paa Dobbeltsokkel. Under Taget løber en Rundbuefrise.

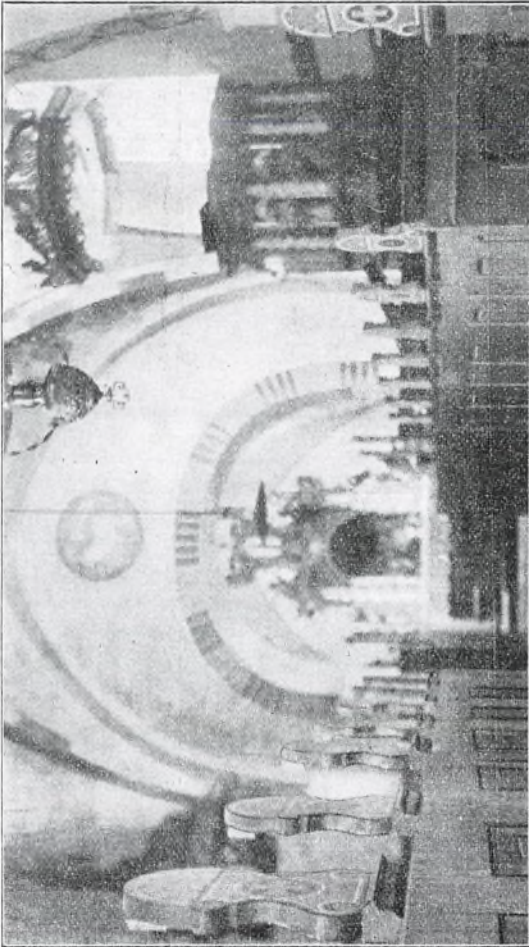
Den nederste Del af Taarnet er rimeligvis bygget paa samme Tid som Skibet og Koret, idet det er ligeledes opført af Kridsten.

Korsfløjen mod Nord og Vaabenhuset mod Syd samt selve Taarnet er derimod opført af Mursten og af en langt senere Dato.

Taarnet bærer Aarstallet 1713, og Opførelsen stammer

formodentlig fra dette Aar, skønt det heller ikke er udelukket, at Aarstallet skyldes en Ombygning eller større Reparation.

Samtidig med Opførelsen af Taarnet er Kirkerummet,

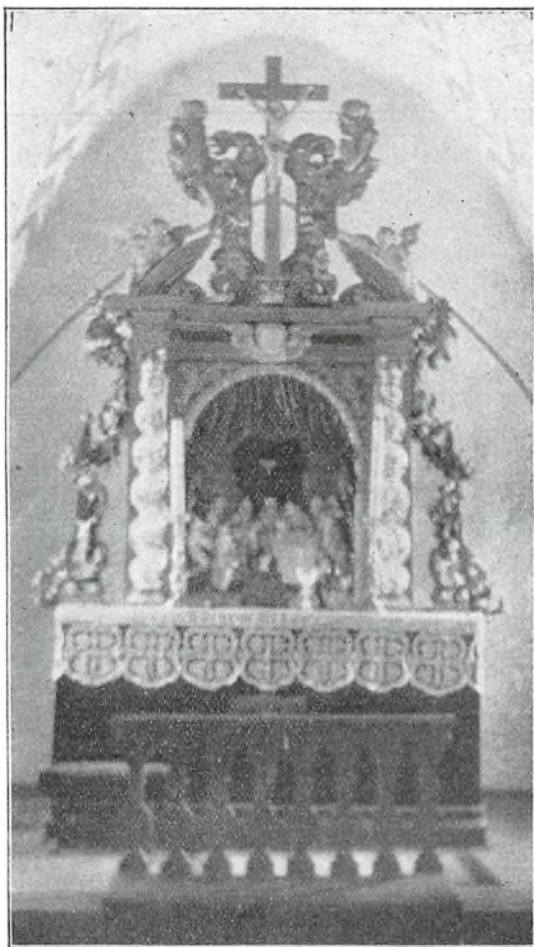

Gjernild Kirkes Indre.

der oprindelig havde fladt Loft, bleven forsynet med de mægtige Krydshvælvinger, der i saa høj Grad bidrager til at hæve Kirkens Indre.

I Kirken lægger man først og fremmest Mærke til den

sjældent smukke udskaarne Altertavle forestillende „Den hellige Nadver“.

Altertavlen.

Dette skønne Kunstværk skriver sig sikkert fra samme Tidsrum som Taarnet og Hvælvingerne.

Den i samme Stil smukt udskaarne Prædikestol med Himmel er vistnok af noget ældre Dato.

Alterkalken er helt fra Aar 1490 og menes at have tilhørt Helligaandshuset i Randers.

Døbefonten er af Granit med indhuggede Dyrefigurer og med en smuk, i Renæssancestil, udskaaret Træbaldakin ovenover.

De gamle Kalkmalerier paa Hvælvingerne blev afdækkede i Aaret 1906, men nogle af dem er atter overkalkede.

I Gulvet og Koret findes en romansk Ligsten.

Da der for faa Aar siden blev indlagt Varmeapparat i Kirken, kom flere Gravkamre til Syne, deriblandt et stort Kammer, der strakte sig tværs over Kirkens Skib fra den gamle, nu tilmurede, Kvindedør over til Vaabenhusdøren.

I denne Grav laa Ligene af Præsten Gregers Bruun med Familie.

Et Epitafium i smuk udskaaren Ramme paa Væggen ovenover bærer følgende Inskription:

„At de Døde Jorden gemmer,
og vor Verden ikke glemmer,
er her til Hvile lagt:

Den velærværdige og høj lærde nu Sl. Guds Mand, Sl. Hr. Gregers Ottho Jochumsen Bruun, fordem velærværdige Sogne-Præst for disse 2de Menigheder Gjerrild og Hemmed i 42 Aar, 7 Maaned, 2 Dage.

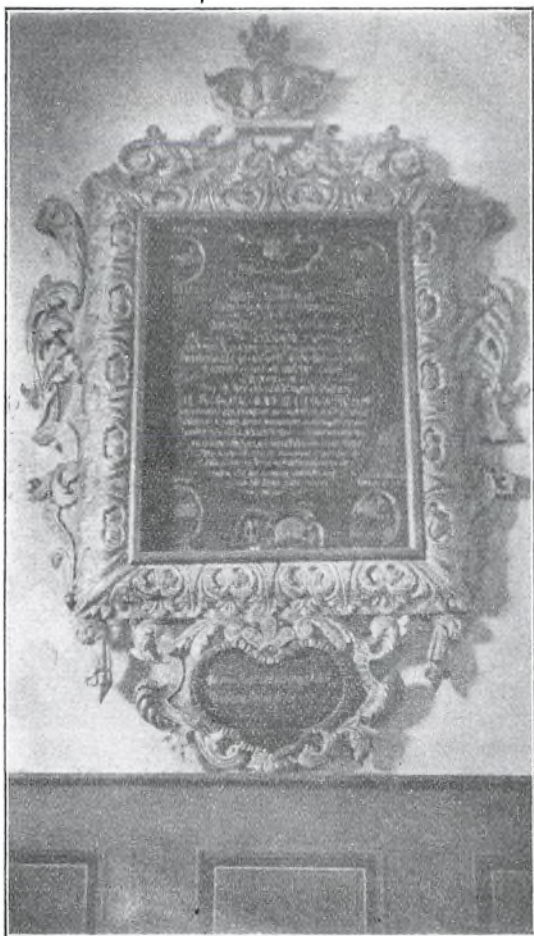
Fremkom til Verden i Sæbye Præstegaard paa Sjælland den 3die Januar 1672, udkom fra Verden i Gjerrild Præstegaard den 10de December 1742, ankom i den hellige Lærestand den 30de April 1700, indkom i den ærlige Ægtestand først den 10de Marts 1701 med den Hæderbaarne og gudfrygtige Matrone, Mdm. Sl. Karen Hansdaatter Cappel, Sl. Hr. Anders Haasums Efterladte, med hende avlet 1 Søn, død 8de Dage efter Fødselen.

Dernæst den 7de August 1724 med den ædle og Dyd-elskende Jomfru, Jomfru Anna Michels-Daatter Møller

Af Gud velsignet med 1 Søn og 1 Daatter, som ere endnu i Live med deres elskede Moder, der til Guds Hus's Prydelse og den afdødes velfortjente Berømmelse har ladet dette opsætte.

En dyre Skat her er nedsat,
en troe aarvaagen Hyrde,
en kjær Guds Mand i Liv og Stand,
afløst nu fra al Byrde“.

Midt for dette Gravkammer, der gemte den „velærværdige og højlærde“ Hr. Gregers Bruun, fandtes en Ned-

Jakob Fredbergs Epitafium.

gang med Trin af Kampesten. For Enden af denne Trappe stod en velbevaret Egetræskiste med de jordiske Levninger af Major Oldenburg.

Under Ligstenen i Koret fandtes 3 sammensunkne Ligkister.

I Sideskibet hænger et, ligeledes smukt udskåret, Epitafium, der bærer følgende Inskript:

„Her hviler under denne Steen
Mand, Hustru, fire Børns Been.

Manden.

Den meget hæderlig og vellærde Sl. Jacob Petersen Fredberg, før værdige Sogndegn for Gjerrild og Hemmed Menigheder i 30 Aar, født i Rødskiild 1668, død i Gjerrild 1740 i sit Alders 72. Aar.

Hustruen.

Den dygtige og gudelskende Matrone, Sl. Birgitte Jensdaatter Bruun, fød i Brandstrup Præstegaard 1678, død i Gjerrild 1730 i sit Alders 52. Aar, levet sammen i Ægteskab i 26 Aar, avlet 7 Børn, 1 Søn og 6 Døtre. 3 Døtre igen lever.

Stat læser hid og se, hvad Du er, har jeg været
Min Krop af Ormene i Graven bliver tæret.
Mærk dette og derhos, hvad jeg er bliver Du
Gak derfor hjem og kom de sidste Ting ihu“.

Over Indgangen fra Vaabehuset findes en Fortegnelse over samtlige Præster i Gjerrild fra Reformationen til Aar 1837.

I Taarnet findes som anførst et smukt gammel Taarnuhr, og den ovenover Uhrskiven hængende Kirkeklokke bærer en Indskrift paa Latin, der cversat lyder saaledes:

„Min Stemme skal det Bud
til Menigheden bære
at møde for Din Gud
med Tak og Pris og Ære.“

Stednavne og Fortidsminder.

Det Mylder af Stednavne og Betegnelser, hvorefter omtrent hver Ager i hele Gjerrild Sogn havde sit særlige Navn, og som endnu for en Menneskealder siden var

kendt af hvert Barn i Sognet, er nu for en stor Del ved at gaa i Glemmebogen, men da ogsaa disse har sin Betydning og sin Berettigelse, naar Sognets Historie skrives, skal her gives en kortfattet Oversigt over disse.

Vi begynder med en Vandring ud af Gjerrild By ad Vejen der fører ud til Gjerrild Bugt.

Straks vi kommer ud af Byen har vi paa højre Haand Rimstibaks Agre hørende til Niels Peter Bruuns Gaard, og længere ude Niekedals Agre, hvor nu Erik Klemmens Gaard ligger.

Paa venstre Haand lige overfor Eskovsigs Agre, lidt længere ude Stenbro Agre, bag disse Elkjæret, der hæver sig til Elkjærstjærg ovre ved Præstevejen.

Agrene, hvor Poul Sørensens Gaard ligger og ud til Havet, hedder Lille Menger, og Strækningen langs Bugten fra Lille Menger til Kalkhuset paa Karlby Grund hed Lille Tvertegn og Store Tvertegn. I disse laa før nogle brede Damme, der benævnedes „Glæen“ og mindede derved om det ældgamle Navn for Bugten: Glærvig.

Ud for Lille Menger blev der under 7 Aars Krigen med England i Begyndelsen af forrige Aarhundrede anlagt en armeret Skanse til Dækning for vore Kanonbaade, naar de i den ulige Kamp paa Havet maatte søge Ly under et saadant Strandbatteries Kanoner.

Efter hvad der fortælles, medførte denne Skanse imidlertid en Fare for den indenfor liggende Landsby, idet denne blev udsat for et Bombardement fra de udenfor liggende engelske Skibe, der naturligvis ønskede at ødelægge Skansen.

Hvor Skansen laa var der for indtil ca. 40 Aar siden Udskibningssted for Favnræ fra Benzons Skove, og det hørte til nærværende Bogs Forfatters tidligste Erindringer og Fornøjelser at aage med Benzons Karle til Havet med Favnræ, naar disse om Vinteren daglig i lange Tog paa en halv Snes fuldt læssede Vogne kørte ud til Skansen.

Paa venstre Side af Vejen, inden man naar ud til Lille Menger, laa Kattesigs Agre, bag disse Bavnhøj Stok, og

og hvor dette skraaner ned mod Lune Kjær, Ingeborgs Meder.

Gaar vi mod Nord langs Havet, kommer vi først til Store Menger, derefter Barum Agre, hvorpaa A. Buchs Gaard, Barumgaard, ligger, udenfor denne mod Havet: Saligbjerg, der skraaner ned mod Sleppegab Klep, hvor P. Svenskes Gaard ligger gemt.

Vi tager nu atter vort Udgangspunkt fra Gjerrild By, gaar ad Vejen, der drejer fra Gaden mod Nord mellem Skolen og Præstegaarden ud gennem „Krogen“.

Bag Præstens Køkkenhave til højre laa tidligere en lille Samling Træer kaldet „Præstens Skov“, bag denne Køllesbak og lidt længere ude ved Præstens Markvej laa „Karudsdammen“, der tidligere var rig paa denne Fisk men nu er helt udtørret.

Uden for den nye Kirkegaard kommer vi først til Hørland, dernæst Krogs Agre og Trolles Meder, nu kaldet „Trollesund“.

Neder Langes Agre og Over Langes Agre er henholdsvis Kr. Lassens og Søgaardens Marker, og lige uden for de sidste paa Niels Overvads Mark laa indtil for faa Aar siden en Stendysse uden Overligger, kaldet „Bispens Stenhus“. Denne er nu helt fjernet, og det er ukendt, hvorfra dens særegne Navn stammer.

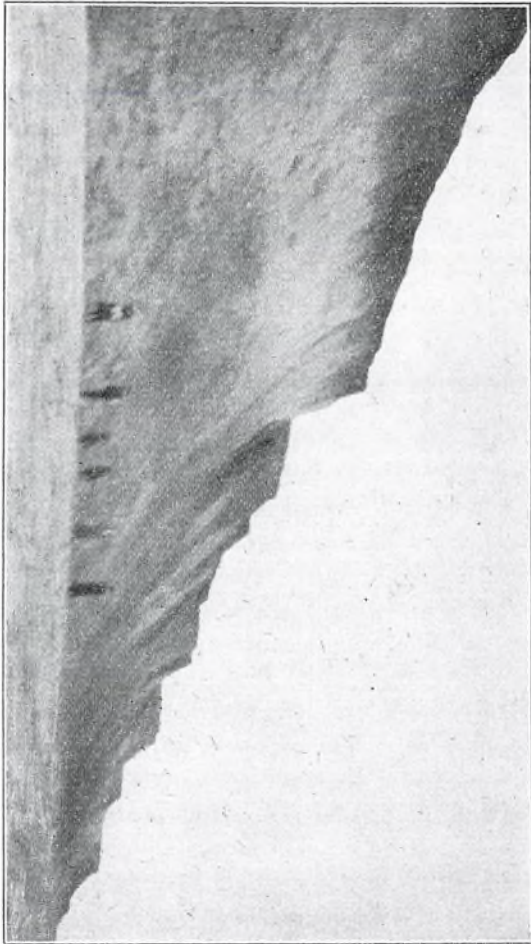
P. Bruns Mark hed Snaps Argre og Husmandslodderne ud mod Klinten kaldes Faunerne, men kaldes endnu i daglig Tale for „Tjørnvangen“ eller „Thunvangen“, hvilket Navn sikkert ogsaa er en gammel Benævnelse.

Disse Husmandslodder har tidligere været betydelig længere, men Havet har efterhaanden undergravet Klinten, og Stykke efter Stykke er sunket i Havet, somme Tider ved pludselige Styrtninger, andre Tider ganske langsomt, som da et bredt Stykke sank nogle faa Aen, saa der vedblivende kunde pløjes, saaes og høstes paa det sunkne Stykke Jord, hvis Størrelse betegnedes ved, at den daværende Husmand besaaede Stykket med „en Skæppe, to Fjerdingkar, 2 Kasketter fulde og en Slant“.

Paa venstre Side af Vejen fra Kirkegaarden og ud

langs Søen har vi først Balles Agre, længere ude paa R. Gidsels og Kr. Lassens Mark henholdsvis Brede Lykke og Smalle Lykke og ude ved Søens Ende (Mosende) ligger Gaardene Lille og Store Nolder.

Gjerrild Klint.

Det yderste af Store Nolders Mark mod Havet hedder „Bøgeskov“. Saavel dette Navn som det foran anførte „Tjørnevangen“ kunde tyde paa, at Markerne ud mod

den høje Klint tidligere har været bevokset med Trær eller Buske.

Skraaningen ned mod Teglværket hedder „Lange Rebeks Agre“, og lige op ad Vejen ligger der tæt sammen tre Stenalderhøje.

Fra Stokkebro gaar den gamle Vej mod Havet stejlt op ad „Marshøj“.

Til højre for Vejen har vi først Stokkebro Tofter og neden for disse mod Søen ligger „Inder og Yder Ousen“ (hvor Jens Mortensens nye Gaard nu ligger).

Marius Sørensens Mark hedder „Store Burels Agre“.

Martin Glerups Gaard kaldes jo nu Turilhøjgaard, men selve „Turilhøj“, en Bronzealderhøj, ligger paa V. Thranses Mark, hvor der ligeledes findes en Stenalderhøj med en mægtig Tjørn, der kan ses viden om.

Henrik Albæks Mark kaldes „Kongenshøj Agre“, men selve Kongenshøj (en Stenalderhøj med Gravkammer) findes paa Marken, som hører til Gjerrild Kro. Kongenshøj Agre er en gammel Boplads fra Oldtiden, og det vrimler med Oldsager i Sten og Flint overalt paa Skrænten ned mod Søen og ved Kongenshøj. Paa Husmandslodderne lige østen for findes flere Stenalderhøje med Gravkamre. Disse Husmandslodder kaldes Hau Agre.

Vi vender tilbage til Udgangspunktet og spadserer atter op ad „Marshøj“.

Skraaningen opad til venstre hedder Ellens Tofter, ovenfor Marshøjs Top har vi Holsigs Agre, der skraaner jævnt ned mod „Hopkjæret“. Længere ude Burels Agre med Burelsgaard (Bergelius Høeghs Gaard), dernæst Rørum med Rørumgaard (A. Simonsens Enkes Gaard) og Hetterne med Jens Foghs Enkes Gaard.

Udenfor Hetterne kommer vi til Brattebjerg, som tidligere hørte til Skovridergaarden, og endnu længere ude Neder-Broen og Holmen tæt ved R. Eskilds Gaard, men paa modsat Side af Vejen. Dernæst Tvær Klep, Fuldbæk Kær, Flyde Klep og Smaa Klepper. Inden for disse Vandkæret og Eske Holm.

Mellem denne og Rørum : Vase-Vangen med Vaseholm, atter indenfor denne Bulen eller Burrel.

Teglværket helt ude ved Havet ligger paa Rebeks Agre, og følger vi derfra Havet mod nord kommer vi til Knold-agre, dernæst Fuldbæk Vang med Fuldbækgaard (R. Eskilds Gaard), videre Knudshøjs Vang med Knudhøjgaard (N. Mogensens Gaard). Hele Bakkepartiet her hedder Knudshoved, hvorfra Fyret sender sit Lys ud over Havet.

Fortsætter vi ad Vejen fra Stokkebro efter Brøndstrup, har vi først Svejningen paa højre Haand, lige over for Skovridergaarden

Ved Rygtet om Slavekrigen i 1848 bevæbnede de Gjerrild Mænd sig med Pigkæppe, som Smeden, Jakob Ludvig, forfærdigede, og paa Svejningen øvede man sig i Eksersits og Vaabenbrug for med Eftertryk at slaa det frygtede Angreb af de Rensborg Slaver tilbage. Gamle Villum Bødker, som en Del endnu kan huske, optraadte ved denne Lejlighed som Trommeslager, medens Anders Bager var Hornblæser. Heldigvis blev der jo ikke Brug for Pigkæppene.

Mellem Skovridergaarden og Ellegaarden var Gadekæret, og hvor Afholdshotellet nu ligger kaldes den Gang Neder Løkken. Løkken kaldes endnu den Plads, hvor Ellegaarden ligger.

Stokkebrogaard gamle Plads var tidligere, ligesom delvis endnu, indrammet af et stort Stendige. Nord for denne, paa modsat Side af Vejen, har vi Halekæret og uden for dette Hvidemose og Kalleskrog helt omme ved Hjørnehøj.

Ud mod Gaarden Langholm laa lille og store Rønholm og uden for denne Tagkjær og Fægangen.

Længere ude endnu Fjeldholm, Grønsig og helt ud mod Havet Albækkærs Vang. Mellem denne og Knudhøj: Holtvang og Spelle Vang.

Vest for Fjeldholm og Fægangen var Nødholm og Mersken og inden for denne Bibæks Enge med Bøgehovedet.

Ved Skolestien mellem Stokkebro og Brøndstrup laa Giekæret og Rauntofte (den nuværende Vestervang).

Ved Vejen fra Brøndstrup til Rimsø laa De brudte Klepper.

Gaar man ad Vejen fra Brøndstrup til Emmedsboe ser man til højre en stor Banke hæve sig op over de omgivende flade Kærjorder. Det er Trædeholmen. Lige vest for denne er Humle-Meder og helt ude ved Emmedsboe Skel „Nørre Stens Kjær“.

Paa venstre Side af Vejen ved Emmedsboe Skel ligger „Hjorbak“, Syd for denne „Knoldhøj Agre“ med „Knoldhøj“, som er det højeste Punkt paa Brøndstrup Marker.

Bag Husmandshusene ligger „Blæsbak“ og bag Møllegaarden og Sydvest for denne ligger Ler-Meder, Tre Klep, Horrishøj Agre med Horrishøj og Stensig.

Højen, hvor Vejrmøllen staar paa, hedder „Brunhøj“.

Udenfor Knoldhøj ligger Trønvang, Dyrbaks-Agre med Dyrbakken og Søndervang. Agrene over mod Emmedsboe Skel kalder man endnu det lovende Navn „Paradis“.

Helt ud mod Hemmed Skel ligger Tornagre og Hemmed Stens Vang. Disse er nu beplantede, og her ude ligger to fredede Bronzealderhøje, kaldet „Tøthøje“.

Endnu bør det nævnes, at helt ude ved Brøndstrup Strand har der i gamle Dage været en saakaldt „Saltpande“, hvor man indvandt Salt af Havvandet, som man ledede ind over Panden, og hvor Saltet blev tilbage, naar Vandet var fordampet.

Vandløb og Søer.

Af Vandløb findes der fire ret betydelige i Gjerrild Sogn.

Brøndstrup Mølleaa har sit Udspring i Albæk Kjær.

Ved Brøndstrup er den dæmmet op til en Møledam, og her har den i mange Hundrede Aar leveret Kraften til at drive den gamle Vandmølle.

Efter at have gjort sin Nytte ved Møllehuset fortsætter Mølleaaen gennem Brøndstrup By og Enge, hvor den ved Hjælp af Stigbor atter tvinges til at gøre Nytte ved om Foraaret at overrisle Engene.

Derefter skynder den sig videre, passerer Langholms Krat, Bøgehovedet og Fjeldholm og naar endelig ud i Havet i den saakaldte Knuddam, neden for Knudshoved.

Fuldbæk danner Afvandingskanal for Vandkæret og løber i Havet ved Fuldbækgaard, der har faaet Navn efter denne.

Kanalen kommer i enlige Linie fra Langholm ind til Hvide Mose, drejer derpaa brat mod Øst og løber i en snorlige Linie ud til Havet ved Rebæk Teglværk, der, saavel som Rebæk Agre, har faaet Navn efter Vandløbet, der endnu kaldes Rebæk i sit nedre Løb

Hovaaen eller *Hovgrøften*, som den kaldes i daglig Tale, danner Afløb for Gjerrild Sø. Den gennemløber Bromose og optager ved Skidenkæret et Vandløb, der kommer fra Hestehaven og fortsætter derefter ud mod Gjerrild Bugt, idet den virker som Afvandingskanal for Benzons Enge.

Af Søer findes, bortset fra nogle Smaadamme, kun en i Gjerrild Sogn, nemlig Gjerrild Sø, der endda nu er helt udtørret og forvandlet til frodige Enge.

Den har tidligere været af betydelig Størrelse, idet den naaede fra Vadestedet mellem Gjerrild og Stokkebro til „Mosende“. I Følge gamle Beretninger har den tidligere været meget rig paa Fisk, og fra Begyndelsen har den været en Fjord, der fra Glærvig snoede sig helt ind og omkring den Holm, hvorpaa Gjerrild By er bygget.

Befolkningens Næringsveje og Levevis.

Medens Befolkningen i Gjerrild Sogn nu omfatter en ret talrig Haandværkerstand og en stor Arbejderbefolkning

foruden en Del Fiskere, var Befolkningen i ældre Tider næsten udelukkende knyttet til Landbruget, og det er da ogsaa næsten udelukkende de gamle Bondefamilier, der Slægtled efter Slægtled kan følges tilbage i Tiden paa Gjerrild Sogns gamle Bøndergaarde.

Naar der i de gamle Kildeskrifter peges paa, at ogsaa Fiskeriet havde en Del Betydning som Indtægtskilder for Befolkningen i Gjerrild Sogn, da tager man næppe Fejl i, at det for en stor Del var Bønderne, der drev noget Fiskeri som Bierhverv, saaledes som det endnu for enkeltes Vedkommende er Tilfældet gennem de saakaldte „Aalegaarde“.

At der — som nu — har været enkelte Fiskere, der havde sit Hovederhverv paa Havet, var kun enkelte Undtagelser.

Naar der tillige fra gammel Tid tales om en betydelig Eksport af Træ fra de store Skove omkring Scheel, da har sikkert heller ikke Skovarbejdet været nogen selvstændig Næringsvej af Betydning i det Tidsrum, som denne Historie omfatter, idet de rige Scheeler sikkert har vidst at faa ogsaa Arbejdet i Skovene udført dels af Hovedgaardens faste Folk og dels gennem Bøndernes Hoveripligt.

I samtlige Fæstebreve fra det 17. og 18. Aarhundrede findes der ikke et, hvor der er sat en bestemt Begrænsning af Hoveriarbejdet.

Af Haandværkere træffer man fra gammel Tid først og fremmest Bysmeden, der her som i alle gamle Landsbyer var et nødvendigt Tilbehør til Bønderne. Hestene skulde skoes, og selv om Landbrugsredskaberne var primitive, fordrede dog Udarbejdelsen af en Del af disse en haandværksmæssig Uddannelse.

Foruden Smeden var der som Regel en Tømrer, en Hjulmand og en Bødker i Landsbyen, og netop den gamle Bødkerfamilie Villum hører ogsaa med til Gjerrild Sogns gamle Slægter, og det samme er vistnok og Tilfældet med den gamle Hjulmandsfamilie Stephen.

I det attende Aarhundrede ses det, Gjerrild ogsaa har

haft sin Murermester, vel sagtens nærmest knyttet til Hovedgaarden Scheel med sit Slot og sin grundmurede store Avlsgaard.

Et andet Haandværk, der i det attende Aarhundrede havde forholdsvis mange Udøvere i Gjerrild, var Væverhaandværket, og det ser endda ud til, at dette Haandværk har været drevet som Industri næsten paa moderne Vis, idet der var Væverstuer, hvor flere Svende og Lærlinge var beskæftigede, men Væveriet har dog udelukkende været beregnet til Hjemmemarkedet.

Med disse faa Undtagelser var Gjerrild Sogn en udpræget Agrarby.

Man ser da ogsaa af Matriculsprotokollen, at medens der i Aaret 1665 foruden Hovedgaarden Scheel var 27 selvstændige Jordbrug (Gaarde eller Boel) i Gjerrild By, 8 i Stokkebro og 4, foruden en Møllegaard, i Brøndstrup, saa var der ialt kun 17 Gadehuse i Gjerrild, 6 i Stokkebro og 2 i Brøndstrup.

Som det Sogn, der laa umiddelbart og nærmest ind under Herregaarden, hvorfra Tugtens Riis af Herremanden selv og hans Fogder blev svungen over Bøndernes Rygge, fik Bønderne i Gjerrild Sogn i stærkere Grad Fæstebøndernes Præg end Tilfældet var med de mere fjærntliggende Sogne, selv om disses Bønder var ganske de samme Vilkaar undergivne.

Da Sognet tillige laa afsides og ligesom afspærret fra den øvrige Verden af de mægtige Skove, der som en Ring fra Gjerrild Bugt til Rimsø Sogneskjel stængede den øvrige Verden ude, fik Sognets Befolkning et tungt og gammeldags Præg, der har holdt sig omtrent til vore Dage.

De Gjerrild Mænd var vel regnet som solide, men grove og gammeldags i Klæder og Sprog, i Sæder og Skikke.

Ingen Steder holdt man saa længe og vedholdende ved de gamle folkelige Skikke og Forlystelser, og ingen Steder fulgte man med den Alvor, ja, næsten Højtidelighed Iværksættelsen af de aarlige Gilder og Festligheder, men

heller ingen Steder holdt det gamle patriarkalske Forhold mellem Befolkningen indbyrdes sig saa længe som her.

En Skik som at „ride Fastelavn“, der som en svag Afglans af Fortiden dyrkes endnu, var tidligere i Stand til at samle hele Byen, gamle og unge, paa Toften, hvor det foregik, og de gamle nævner endnu med en vis Stolt-hed, hvorledes Peter Magnus, og efter denne Mikkel Fogh, efter de bedste militære Mønstre kunde tumle med Gjerrild Ungdom som de mest drevne Ritmestre paa en Ekserserplads.

Det gamle patriarkalske Forhold viste sig i den Hjælpsomhed, der vistes alle, ogsaa fremmede, som havde forvildet sig ud til den afsides liggende Egn, og det fik vel sit bedste Udtryk deri, at fattige Familier, som en Gang var bleven bosat i Gjerrild, kun grumme nødig flyttede derfra igen.

Det Sprog, der indtil for en Menneskealder siden taltes i Gjerrild, adskilte sig ogsaa fra selv den nærmeste Omegn paa mange Maader, og selv andre skikkelige Jyder kunde ofte have Maes nok med at forstaa Udtrykkene.

Et Udtryk som f. Eks. „Det mener Du da ikke“ lød i det gamle Gjerrildsprog saaledes: „Re mien Ro rae ent“, og der kunde nævnes Masser af lignende Udtryk, som vilde sætte selv en Forsker af jyske Mundarter i Forlegenhed. W. og R. var de Bogstaver, der særlig fandtes i det Gjerrild Jydske, men forøvrigt var der en Mangfoldighed af, for Nutidsmennesker, morsomme og ofte uforstaaelige Udtryk.

Det er ikke helt uden Grund, at det i „Den danske Atlas“ af 1768 hedder om Befolkningen i denne Egn: Almuen taler et uforstaaeligt Sprog“. De siger „aage“ for age, „faasten“ for fastende, „aaller“ for aldrig, „Rue“ for Rod, „Uen“ for Vogn, „Un“ for Ovn og „Blue“ for Blod. Middagsmad kalder de for „Unenouer“.

Var de gamle Gjerrild Bønder imidlertid gammeldags i deres Tale og Levevis, saa tyder det paa, i Følge „Den danske Atlas“, at med Hensyn til Dyrkning af Jorden var de lige saa langt fremme som andre Steder, ja det

ser endda ud til, at de har været forud for deres Tid, idet det hedder i det nævnte Værk: „Ved enkelte Byer, saasom Gjerrild i Nørre Herred, saaes hele Agre med Roer“.

Den jo ellers ret nye Roedyrkning synes saaledes at have været brugt i ret stor Udstrækning i Gjerrild for over 150 Aar siden.

Den samme Kilde nævner, at man den Gang i ret stor Udstrækning brugte Tang, hvortil der jo var let Adgang, til Gødning paa Markerne.

Løvrigt dyrkedes den Gang væsentlig de samme Kornsorter som nu, men desuden dyrkede man i udstrakt Grad Hør, hvilket jo nu slet ikke ses mere.

Man levede jo i Hoveritiden uhyre tarveligt og tilvirkede selv omtrent alt, hvad man skulde bruge i Husholdningen.

Om større Kapitaler i Penge var der ikke Tale, og Fæsteafgiften af Gaarden eller det aarlige „Landgilde“, som det kaldes, bestod og i overvejende Grad i Naturalier.

Af „Calløe Amts Matricul“ for 1665 ser man saaledes, at f. Eks. Rasmus Lauritsen Gaas af sin Gaard i Gjerrild aarlig skulde svare i Landgilde til Scheel: „1 Td. Spegesild, 1 Brendsvin, 1 Ørte Gæsterimalt, 2 Ørte Gæsteri Arre, 1 Lamb, 1 Gaas, 2 Skp. Gaas Arre, 1 Par Høns, 1 Føenød, 1 Snes Egh, 1 Mark Hør, 1 Mark Hamb, 3 Tdr. Limbsteen og 9 Skilling Huuspenge slet“.

Anders Sørensen Glerup maatte af sin Gaard i Stokkebro, den samme som Henrik Albæk nu ejer, svare følgende i aarlig Landgilde paa samme Tid: „2 Ørte Rug, 2 Ørte Biug, 1 Otting Smør, 1 Brendsvin, 1 Lamb, 1 Gaas, 2 Skp. Gaas Arre, 1 Ørte Gæsteri-Malt, 1 Par Høns og 1 Føenød“, og for at nævne en Brøndstrupgaard ogsaa maatte Mads Suendtzen af sin Gaard i Brøndstrup — vistnok den nuværende Jakob Møllers Gaard — svare: „6 Ørte Rug, 1 Lamb, 1 Gaas, 2 Skp. Gaas Arre, 1 Par Høns, 1 Brendsvin, 1 Føed Okse, 1 Ørte Gæsteri-Malt, 6 Skp. Gæsteri-Arre og 18 Arre Kjærffrue“.

Af Brøndstrup Møllegaard maatte Ejeren, Christen Møller, svare 12 Ørte Meel.

Det gamle Ørte-Maal, der var forskellig efter Kornsorterne, der skulde maales, idet det gjaldt 10 Skp. af Rug, 12 Skp. af Byg og 24 Skp. af Havre eller Arre, som det jo den Gang benævnes, blev dog inden mange Aar efter den Tid afløst af det indtil nu brugelige Maal: Tdr., hvilket kan ses af efterfølgende Fæstebrev, der som et enkelt Eksempel paa et saadant skal aftrykkes her.

Fæstebrev

for Mickel Poulsen. 1 Gaard i Stokkebroe.

Paa Deres højgrevelige Excellence, højvelbaarne Hr. Jørgen Scheel, Greve til Grevskabet Scheel, Stamherre til Estrup, Herre til Ulstrup, Ridder, Hans kongelige Majestæts højt betroede Geheimkonferentsraad, Cammerherre og Hoffmester hos Hans kongelige Højhed Printz Friderich, min naadige Herreds Vegne og i underdanigst Følge, den mig naadigst meddelte Resolution af 12. Augustj 1766 paa min underdanigste Memoriae af 7de ditto næst foran, haver jeg underskrevne stød og fæst, ligesom jeg og hermed stæder og fæster til Mickel Poulsen af Stockebroe den Gaard ibedem, som hans Fader Poul Mickelsen, Glerup, forhen i Fæste haver haft og nu er fradød, med Vilkaar, at hans Stifmoder nyder af Stædet, hvis hende af ham er accorderet.

Hvilken Gaard, som udi nye Landmaalingens Matricul er anslagen for Hartkorn Ager og Eng 7 Tdr., 1 Skp. og Skovskylld 3 Fjerdingskar, bemeldte Mickel Poulsen maa nyde, bruge og sin Livstid i Fæste beholde, eller saa længe han deraf aarlig og i rette Tider svarer og betaler alle Kongelige Skatter og Contributioner, som enten nu ere eller herefter allernaadigst paabudne vorder, saavel som naadige Herskabet's Landgilde efter Jordebogen, som er aarlig: Rug 2 Td. 5 Skp., Byg 4 Td. 4 Skp., Haure 5 Skp. 2 Fdk., Sviin 1 Stk., Lam 1 Stk., Gaas 1 Stk., Høns 2 Stk. og Penge 1 Rd. 1 Mark 13 Sk. Item Hoverie og Reiser lige med en anden Gaard der i Byen, som svarer af lige Hartkorn.

Holder Gaarden paa Bygninger og med sin fulde Besætning saaledes i Stand, at den stedse kan svare til et lovligt Syen. Jorden forsvarlig at gjøde og bruge, som det sig bør og ej noget deraf enten at bortleje eller laane, og ellers ndi det øvrige at rette og forholde sig i alle Ting efter Hans kongelige Majestæts

allernaadigste Love og Forordninger, samt være sit Herskab og deres Fuldmægtig hørig og lydige -- alt under dette sit Fæstes Forbrydelse.

Til Indfæstning haver han betalt 6 Rd., skriver 6 Rixdaler.

Dette til Bekræftelse under min Haand.

Scheel, den 19^e Augustj 1766.

P. Ilsoe.

Et ligelydende Fæstebrev haver jeg underskrevne annammet og modtaget, som jeg herved lover og forpligter mig til at holde og efterleve.

Scheel ut supra.

Mickel Poulsen.

I den dygtige, driftige og oplyste Befolkning, der nu findes i Gjerrild Sogn, er omtrent ethvert Spor af Fortidens Fæstebønder med Ydmyghed og krummede Rygge over for „høje Herskabet“ forsvundet.

Selvstændighed og Fribaarenhed i Tale og Handling er det, der nu kendetegner de sidste Slægtled af de gamle Gjerrild Bondeslægter, men det er ogsaa først det sidste Slægtled, der helt har frigjort sig for „Lænken, man før var smedet i“.

Den ældre Slægt, som gik i Graven med det nittende Aarhundrede, hvoraf mange jo var gamle nok til at have gaaet paa Hovarbejde paa Benzon i deres Ungdom, bar i høj Grad Præget af Fortidens Fæstebønder, og kun ganske enkelte vovede officielt at trodse „Herren“ paa Godset.

At Fæstebondens Præg holdt sig saa længe, skyldes vel nok først og fremmest, at den sidste rigtige Herremand, Kammerherre Ernst Benzon, ikke alene var en Mand af den rigtige gamle Naadigherrettype, der vel bar en vis Omsorg for Godsets Beboere, men til Gengæld følte sig som hel og uindskrænket Hersker over Beboerne paa samme Maadé, som i Hoveriets og Stavnsbaandets gyldne Tider.

At han samtidig var en kraftig og interesseret Personlighed, der med Energi greb ind i de politiske og kommunale

Forhold, bidrog yderligere til, at Afhængighedsforholdet vedblev at sætte sit Præg paa Godsets Arbejdere og Fæstebønder.

Naar man, som det saa ofte skete i Firsernes politiske Kampaar, drog til Folketingsvalg i Grenaa med den den Gang gældende offentlige Stemmeafgivning, hvor Herremanden som Listefører kunde kontrollere, hvorledes hver enkelt stemte, var der kun faa af de Gjerrild Bønder, der vovede at stemme mod Herremandens Ønske, og af Hovedgaardens faste Daglejere og Funktionærer var der ogsaa kun ganske enkelte, der turde stemme mod Naadigherrens Ønsker. Disse enkelte maatte til hvert Valg spadsere de 1½ Mil til Valgstedet, medens de, der vilde være Naadigherren følgagtig, blev befordret til Valgstedet i hele Læs paa Herregaardens store Høstvogne, og blev som Tak for deres Følgagtighed beværtet med Brændevin og Kaffepunche i lange Baner.

Faderen til nærværende Bogs Forfatter, der i over 40 Aar var fast Haandværker paa Benzons, hørte til de faa, der aldrig opnaede at blive kørt til Valg paa Herremandens Vogne, hvilket han siden nævnede med berettiget Stolthed, men indrømmede samtidig, at det ikke altid var morsomt at være i Nærheden af Kammerherren nogle Dage før og efter, at han havde været i Grenaa og stemme paa „Bønløkke“.

Et betegnede Træk fra Firsernes bevægede Kampaar skal her nævnes.

Den berømte Episode: Typograf Rasmussens Attentat paa Estrup blev telegrafisk meddelt Kammerherre Benzons endnu før Beboerne havde faaet Meddelelse derom.

Meddelelsen gjorde Kammerherren ganske rasende, og da han jo kendte min Faders demokratiske Sindelag, og denne netop arbejdede i Slottets Kælder, stormede han der ned og meddelte Nyheden i følgende Udbrud: „Nu er der bleven skudt paa Estrup, og nu skal i Socialister Satan gale mig komme til at ligge som i har redet!“

Hertil svarede min Fader ganske sagtmodig: „Jeg kender ikke til, om nogen har skudt paa Estrup, men forøvrigt

er jeg ikke Socialist, men tilhører samme Parti som Grev Holstein Ledreborg, og han kan vist heller næppe betegnes som Socialist.“

Opbragt over dette korrekte Svar udbød Kammerherren: „Jeg er lige glad, hvad Grev Holstein er! Han er efter min Mening en stor Æsel og Slyngel“.

Med dette spondante Udbrud fo'r den vrede Herremand ud af Døren for at lade den skrækkelige Nyhed gaa videre til mere eftergivende Sjæle.

Ved Siden af sit iltre Sindelag og sin aristokratiske Tænkemaade havde Kammerherren dog ogsaa gode Egenskaber. Han havde en rørende Omsorg for Godsets Beboere, og for ham var det kun naturligt, at Godsets Daglejere og Fæstebønder bøjede sig under hans Villie.

Han var den sidste Herremand paa Benzon i gammel-dags Forstand.

De gamle Fæstebønder fra hans Tid var præget af Frygt og Underdanighed for deres brydske Herre, men med hans Død forsvandt „Sporet af Lænken“ næsten øjeblikkeligt.

Det den Gang radikale Venstreblad „Grenaa Folketidende“ skrev betegnende nok i sine Kommentarer til Folketingsvalget i 1892 fire Aar efter Kammerherrens Død, da Gjerrilds Vælgere for første Gang omtrent en Blok stemte paa Venstre: „Man kan nok mærke, at Benzon er død! Hurra for Gjerrild og for Sejren!“

Hvad der naturligvis har bidraget her som andetsteds saa stærkt til Befolkningens voksende Selvbevisthed og Selvstændighed var naturligvis den voksende Velstand blandt Bønderne og den Oplysningstrang, der samtidig vækkedes og tilfredsstilledes af Folkehøjskolen.

Fæstebønderne kom til at sidde lunt inden Døre i Modsætning til Fortidens Armod.

Selv med den Forskel i Penges Værdi, som et Hundredaar har bragt, er det interessant at drage en Sammenligning mellem en Bondefamilies Ejendele i Indboe, Løsøre og Besætning nu og i gamle Dage. I gamle Dage var der en stor Hæstebesætning og en lille Kvægbesætning

paa Gaardene, hvilket ikke alene skyldes Nødvendigheden af megen Trækkraft til Dyrkning af Jorden med de, i Forhold til Nutiden, yderst primitive Landbrugsredskaber, men ogsaa af Hensyn til, at en almindelig Bondegaard maatte holde mindst et Spand Heste til Hoveriarbejde og Rejser for Herregaarden.

Indboet i de lave og uanselige Bygninger, der alle vare af Bindingsværk, udfyldte med Pindefletværk og Ler, som man endnu kan se enkelte Eksempler paa, var tarveligt og uden nogen som helst Komfort, selv i de velstillede Gaardmandshjem.

Det faste Indbo var overalt Langbordet med den faste Bænk ved Siden, Bilæggerovnen og Alkoverne.

De mange Kister og Skabe kunde ofte indeholde Masser af forskelligt Tøj: Lærred, Vadmél, ja ogsaa fine Ting som Silkekjoler, og efter Kisternes Indhold kunde Beboernes Velstand bedømmes.

At det i Sammenligning med Nutidens velstaaende, ofte rige, Bønder, trods fyldte Kister, kun var Smaamandskaar, hvorunder Fæstebønderne levede, kan maaske bedst illustreres ved at optrykke en Skifteforretning fra en efter den Tids Forhold ret velstillet Bondefamilie i Gjerrild Sogn.

UDSKRIFT

af

Skifteprotokol for Grevskabet Scheel.

Anno 1752 dend 14de may, som er 30te Dagen efter at sahlig Jens Nielsen Røgter udi Stochebroee ved Døden var afgangen, mødte i Stærboen paa Hands Excellence, høy og velbaarne Hr. Greve og Cammerherre Scheels Vegne Fogden Peder Ilsøe fra Scheel tilligemed tvende Vurderingsmænd nafnlig Søren Eskildsen og Lauritz Rasmussen Møller, begge af Gierild, for at holde Skifte og Deeling imellem hands efterladte Encke Anne Nielsdaatter og hendes med den sahlig Mand sammenauflede Børn, nemlig: Anne Jensdaatter, 4 Aar, og Niels Jensøn i 2det Aar, samt een Daatter som han i Ægteskabet med dend første sahlig Koene havde auflet ved Nafn Maren Jensdaatter, nu 6 Aar gammel.

Imidlertid var tilstede og overværende Encken selv med hendes Laugværge Jens Mogensøn af Gierild, og paa Børnenes Vegne som Formynder istedenfor Niels Nielsøn Røgter, som efter Loven vel var nærmest at være Værge, men formedelst Alderdom ej kunde paatage sig Formynderskabet, beskikket Christen Nielsøn Gaaes, Jacob Christensøn og Jens Andersøn Juel, afbemeldte Gierild, dend første for Drengbarnet, dend anden for dend yngste Pigebarn og dend tredie for dend ældste Pigebarn.

Udi samlig deris Hos- og Overværelse blef Stærboens forefundene og angivene midler og Effecter registerit og vurderet saaledes som følger:

	Rd.	Mk.	Sk.
I Dagligstuen:			
1 gammel Fuurbord med lugt Fod og Skof under		5	
2 Bænker af Fuur ved Bordet og 1 gammel Hynde		1	8
2 smaa Fuurhylder			4
4 Hollans Steentallerkener		1	
2 røde dito			2
1 Fuur Hiørneskab med Laaes og Nøgel		4	
1 Fuurskab uden Laaes		5	
1 Boutellie og tvende smaa Studsglasse			8
1 Træestoel			12
1 gammel dito			4
1 gammel Fuurskrin uden Laaes			6
1 Kornsold			8
1 Fuursengested med Egestolper og Ramme ovenom foruden Himmel	1	3	
1 blaaestribet Blaargarns Omhæng bestaaende af 4re Stykker og 1 Overkappe		4	
1 blaae Sængedæcken		2	
1 Olmerdugs Overdyne med grønne og blaae Striber	1	4	
1 Bolsterunderdyne med blaae Striber	1	5	
1 dito	1	5	
1 Bolsterhovedpuude med blaae Striber		1	8
1 dito		1	8
1 lang dito		2	
1 liden Bolster dito med Hørgarns Overtrech		1	4
1 dito		1	4
1 Par Blaargarns Lagner		3	
1 Fuurskammel og 1 gammel Hynde			8
1 gammel Fuurskriin uden Laas			8
1 gammel Kandbenke med 3 Hylder			8
1 Potkande af Esketræc			6
1 Løgt med Glas			8
1 Rivjern af Kaaber			4
3 Fuurhylder			4
3 Egestaukahr			14
3 Par gammel Kahrer		2	
2 gammel Uldsaxer			8
1 Træskoel			2
2 gammel Bønnebøger og 2 gammel Psalmebøger		1	

	Rd.	Mk.	Sk.
Udi den anden Stue:			
1 Fuur-Halv-Kiiste med Laaes og Nøgel	1	2	
1 dito noget større	1	4	
Derudi dend sahlig Mands Gangklæder:			
1 graa Vadmelskiortel	1		
1 sort Vadmels dito	1	2	
1 blaae Vadmels Trøye med Læretz Underfoer og Metalknaper		4	
1 hvid Vadmels dito, ligesaa med Metalknaper		3	
1 Par sorte Vadmelsbuxer		1	4
1 Par Blaargarns dito		1	
1 Par dito		1	
1 gammel Vadmels Trøie med Messingknaper			4
1 Hørlæretz Skiort		2	8
1 dito		2	8
1 nye Blaargarns dito		2	
1 gammel dito		1	4
4 gammel Halsklude		1	8
1 Par hviide Strømper			12
1 Par graa dito			12
1 gammel hviid Klædes Kabus		2	8
1 Fuursængestæd med Eskestolper	1	2	
1 stribet Sængedæcken		1	
1 liden graa og hvid Vadmelsoverdyne med blaae Striiber		2	
1 hvid Bolsterunderdyne med blaae Striber	1	4	
1 gammel hvid Vadmelsdynevahr foruden Fyld			12
1 gammel blaae Vadmels Hovedpude med Blaargarns Overtræck			12
2 smaae gammel Bolster ditoer		2	
1 Par Blaargarnslagener		2	8
1 gammel Hængskab næsten ubrugelig			4
1 gammel Brøe-Hæck			4
1 gammel Spinrock			12
1 Læhnstoel af Træe med Syvesæde			8
1 nye Kornsold			10
1 gammel dito			4
2 nye Hølleer	1	4	
2 gammel ditoer	1		
4 gammel ditoer		2	
2 Tørrespader		2	8
1 liden Tørrefork			2
1 nye Sildgarn med ald Tilbehør		4	

	Rd.	Mk.	Sk.
4 gammel ditoer		5	
3 nye Korn-Sæcker	1	3	
3 ældre ditoer	1	3	
3 ældre ditoer		4	8
2 ditoer		2	8
3 gammel Kalksæcker		1	
2 Poeser		1	8
1 gammel Halmløb			4
I Kielleren:			
1 Eege-Ølltønde		2	8
1 Brændeviinsanker			8
2 gammel Ottinger			8
2 gammel Ottinger			8
1 Madkurv			4
1 gammel Halmkurv med Loeg			2
1 gammel dito			2
1 Garnhasp			6
1 gammel Kahrbenk			2
I Kiøkenet:			
1 Jerngryde		5	
1 Keddelkroeg med Jernlænke		1	4
1 Ildklemme			8
1 Jernpande			12
1 Flødbøtte			8
1 Hackebret			2
1 Jerntreefod		2	
1 Toue			4
I det lille Cammers:			
2 Staukahr			8
1 Kiern			4
1 Toue			2
1 Jernriist		1	
I Brøgerset:			
1 Kaaberkeddel paa $\frac{3}{4}$ Tønde Rom	5	2	
1 liden Kaaberkeddel med Jerngreeb	1	2	
1 Skou-Sauge	1		
1 Seegel			4
1 gammel Eegekahr paa $1\frac{1}{4}$ Tønde Rom		3	

	Rd.	Mk	Sk.
1 gammel Brøgtønde		1	4
1/2 Ølltønde		1	8
1 gammel Eegebaillie			10
2 gammel smaae Striper			6
1 gammel Masketønde og 1 gammel Maskeballie			4
1 gammel Degntrug med Stoel		1	
Mad		1	4
1 gammel Haandqærn		3	
1 gammel Sædeløbe			12
1 gammel rund Løb			4
1 gammel Halmsælde			12
1 gammel Ballie			4
2 Gravspader		1	8
1 Jernstang		2	
1 Jernvægge		1	4
I Hughhuuset:			
1 Bolløx		1	8
1 Bolløx		1	8
1 Haandøx		1	4
1 Bindøz		2	
1 Breedøx		2	8
1 Buesaug		1	8
1 mindre dito			4
1 Baandkniv			8
1 Lægtneur			4
2 andre Nafure		1	4
4 Hugjern		1	4
2 Drej-Jern			4
3 Spigerboere med Skaft			3
6 smaa Hæfler			12
2 lange Stryghævler			6
1 Hævlbenck			8
3 gammel smaa Hammere			6
1 gammel Jerncircul			8
Paa Loftet:			
1 Kornskiep med Jerngiorde		1	
1 gammel Spindrock		1	
I Karlens Cammers:			
Sængestedet			10

	Rd.	Mk.	Sk.
1 graae Vadmels Overdyne	1		
1 gammel Bolsterunderdyne		4	
1 gammel Vadmels Hovedpude			4
2 smaae gammel dito			4
1 Par Blaargarns Lagner		2	
1 Hackelskiiste med Kniv		3	
2 Høeforker		1	
2 dito		1	
Plov- og Vognreedschab:			
1 Vogn med ald Tilbehør	6		
1 Vogn med ald Tilbehør	4		
2 ditto	6	4	
1 Plov med ald Tilbehør	2		
3 Harrer	1		
1 Slæde		3	
I Haugen:			
3 Bistocker meget slette og ringe, wurderit for 1 Rd. Deraf beregnes Stærftboen ickun dend halfve Part			3
Bæster:			
1 sortebrun blesset Hæst, 15 Aar	2	4	
1 sort dito, 5 Aar	8		
1 sort Øeg, 7 Aar	6	4	
1 brun dito, 7 Aar	6	4	
1 sort dito, 14 Aar	2		
1 sortb[]jesset dito, 11 Aar	3	2	
1 sort dito, 9 Aar	6		
1 brun dito, 16 Aar	1		
1 sortbrun Mærplag, 3 Aar	5	2	
1 sortblesset dito, 2 Aar		4	
1 sort Hingsteplag, 1 Aar	2		
Qvæg:			
1 sort Ko, 10 Aar	1	2	
1 sort dito, 7 Aar	3	4	
1 sort dito, 3 Aar	4	4	
1 sort dito, 3 Aar	4	2	
1 Studkalv		4	
1 Qviekalv		5	
1 sorthielmet Studungenød, 2 Aar	4		

		Rd.	Mk.	Sk.
1 sort dito, 2 Aar		3	2	
2 Studungnøder, 1 Aar		3	2	
1 Qvie, 1 Aar		1	1	
Faarehøveder:				
9 gammel Faar med Lam a 3 Mk. er	4 Rd. 3 Mk.			
12 Ung Faar a 1 Mk. er	4 " 0 "			
2 Rundvedere a 2 Mk. er	0 " 4 " er			
		9	1	
Sviin:				
3 Sviin a 3 Mk. er	1 Rd. 3 Mk.			
4 Griise a 1 Mk. er	0 " 4 " er			
		2	1	
Gies:				
4 gammel Gies a 1 Mk. er			4	
Encken med hendes Laugværge saavel som Bornenis Formyndere bleve tilspurt om de vidste videre at angive end hvis allerede er registeret og vurderet Stærfboen tilhørende? Hvortil de samtlig svarede Nej!				
Summa Indtægt		162		9
Hvorefter afgaar efterskrevne Boens Besværringer samt Geld og Udgifter. 1.				
Gaarden som matrikulerer af 7 Td. 1 Skp. Hartk. Dertil udfordres til Besætningen 8te Bæster, hvoraf de 2de som skal bruges til Reiser vurderer a Stk. 10 Rd.	20 Rd. 0 Mk.			
De andre 6 Stk. a 8 Rd. er	48 " 0 "			
2de Vogne med ald Tilbehør	18 " 0 "			
1 Ploug ligesaa med ald Tilbehør	4 " 0 "			
2 Harrer	1 " 2 " er			
		91	2	

	Rd.	Mk.	Sk.
2 Gaardens Brøstfældighed blev af begge Wurderingsmændene udi Børnenis Formynders og Enckens Laugværgeres Overværelse efterseet, og hvad som da forefandtes at fattes baade paa Tag Fag blev ansat efter deris Skønsomhed at ville koste til dens Reparationer og lovlig Istandsættelse	20		10
3. Bortskyldig Giæld: Søren Jensen Ellmand heri Byen lod fordre for 2de Spændtræer som dend sahlig Mand forgangen Aar af hannen havde be- kommet 2 Mk 0 Sk. Poul Holdgaard i Gierild for 1 Egestolp 1 " 1 " Søren Busk ibedem for 2 Løsholter 1 " 8 " er			12
4. Encken fordrede ligesaameget til hendes Begravelsesbskostning som hendes sahlige Mands havde kostet hende, hvilket hun foregav at være	6	4	
5 Skiftebrevets Bekostning. 1 Ark stemplet Papiir 0 Rd. 3 Mk. For 4 Ark Papir at skrive a 3 Mk. er 2 " 0 " Begge Wurderingsmændene 0 " 2 " er	2	5	
Summa Udgifft	121	4	6
Naar samme fra Iniegten afgaar, bliver igjen til Deeling imellem Encken og Børnene hvoraf Encken tilkommer dend halve Part som er 20 Rd. 1 Mk. 1½ Sk. Og da hun ingen Broderlod paastoed, siden hun igjen agter at indlade sig udi et nyt Ægteskab,	10	2	3

	Rd.	Mk.	Sk.
saa tilkommer Børnene dend øvrige halve Deel, som ligeleedis er 20 Rd. 1 Mk. 1 $\frac{1}{2}$ Sk.			
Deraf tilkommer eenhver saaledis:			
Sønnen Niels Jensøn 1 Broderlod 10 Rd. 8 Sk			
Dend yngste Daatter Anne Jensdatter 5 " 4 "			
Dend ældste Daatter Maren Jensdatter 5 " 4 "			
Og siden Encken erklærede, at hun ingen reede Penge havde eller kunde tilvejebringe, hvormed Børnenis Arfveparter straxen kunde udbetales, blev med hendes og Laugværges Villie og Samtycke efter Formyndernis Begjæring dertil gjort Udlæg udi efterskrevne Boens Midler og Formue, saaledis som følger:			
1.			
Til Sønnen Niels Jensøn udlagt:			
1 Kaaberkeddel staaende i Brøgerset i Grue paa $\frac{3}{4}$ Tønde Rom	5	2	
1 stoer Fuur-Halvkiste staaende i den anden Stue	1	4	
1 Studungnød 1 Aar gammel	1	4	
Sort Vadmel's Kiel med Læretz Underfoer	1	2	
Fattes saasom ved Arfvens Udbetaling i sin Tiid observeris at søges i Boen			8
Gjør bemelte	10		8
2.			
Til den yngste Daatter Anna Jensdaatter udlagt:			
1 Bolster Underdyne med blaae Striiber	1	5	
1 blaastribet Blaargarns Omheng med tilhørende Overkappe		4	
1 lang Bolster Hovedpude med blaa Striiber		2	
1 Fuurhalvkiste som er den mindste der staaer i dend anden Stue	1	2	
1 Qviekalv	1	5	
1 Hollands Steentallerken			4
Gjør bemeldte	5		4

	Rd.	Mk.	Sk.
Til dend ældste Daatter Maren Jens- daatter udlagt:			
1 Bolster Underdyne med blaae Striiber	1	5	
2 Bolster Hovedpuder med blaae Striiber			
1 Fuur Sængestæd med Eskestolper staaende i dend anden Stue	1	2	
1 Qvie 1 Aar	1	2	
1 Hollands Steentallerken			4
Gjør bemelte	5		4

Forbemelte Udlæg bliver bestaaende heri udi Stærftboen under Enckens og Laugværges Ansvar med Formyndernis Samtøche og under deris Opsiuftn, indtil Børnene opnaaer dend Alder, at de samme efter Loven kand og bør betros, dog med de Vilkaar, at ifald noget deraf enten skulle blive spolerit eller borte, at Enchen da samme med reede Penge betaler, ligesom det ogsaa er hende accorderet at betale det udlagde altsammen med reede Penge, imod at hun igien beholder det udlagde efter dend Taxt, som derpaa idag er sat, hvorimod hun forsyfner de umyndige Børn med fornødene Klæde samt Føde, Skolegang og ald anden christelig Opdragelse efter Stand og Vilkor, som hun agter at forsvare og bekiendt være, indtil de Brødet hos Fremmede kand erhverve, uden noget derfor udi deris fæderne Arfv at afkorte. Hvilcket Encken ogsaa lovede og forsicherede. --- Børnenis Formyndere blev ellers af Skiffetz-Forvalteren erindret, at de haver saadan Opsigt med de Umyndiges Arvegods, at om saa var, at Boen skulle komme i slettere Omstændigheder, de da i Tiide bærer saadan Omsorg for, at deris Arvparter paa bedste Maade vorder søgt, at de derpaa ingen Tab skulle liide.

At dette Skifte saaledes idag venlig og vel paa alle Siider er sluttet og tilendebragt, efterat Encken med Laugværg og Børnenis Formyndere havde lovet og forsicheret

at holde Skiftetz-Forvalteren derfor skadesløs i alle Maader
vorder herved af os samtlige med Hænders Underskrivelse
tilstaaet.

Datum Stærfboen udi Stockebroe ut supra.

Paa hans Excellence, høi- og velbaarne Hr. Greve og Cammer-
herre Sckeels Vegne:

P. Ilsoe.

Paa Enckens Vegne som Laugværge:

Jens Mogensen.

Som Formyndere:

Christen Gaæs. Jacob Christensen Jens Andersen Juel.

Som Wurderingsmænd:

Soren Eskildsen. Lauritz Moller.

Et Hjørne i Gjerrild Præstegaard.

Præster og Degne i Gjerrild.

Af Præster i Gjerrild-Hemmed Menigheder kender man Navnene paa ialt 22, som i Rækkefølge har fulgt efter hinanden lige fra Kong Hans' Tid til den Dag i Dag.

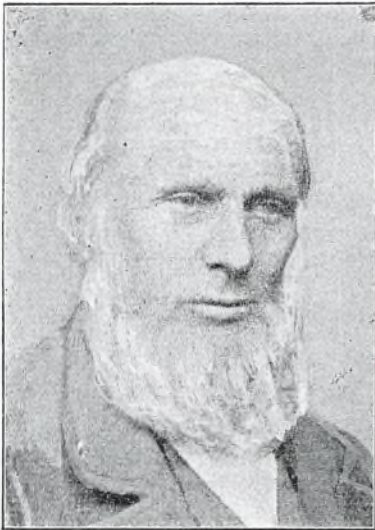
Over Kirkedøren i Gjerrild Kirke, der fører fra Vaabenhuset til Skibet er malet en Tavle paa selve Muren, hvor Navnene paa de første 15 Præster er optegnede samt i hvor mange Aar, hver af dem har virket som Præster i Gjerrild og tillige hvor de er fødte.

Imidlertid er denne Fortegnelse ikke helt nøjagtig, idet den f. Eks. oplyser, at Præsten Gregers Bruun var Præst i Gjerrild i 23 Aar, medens det tidligere omtalte Epitafium i Kirken oplyser, at nævnte Gregers Bruun var Præst i Gjerrild i 42 Aar, nemlig fra 1700 til 1742.

Da den sidste Opgivelse uden Tvivl er korrekt, kan man, ogsaa ved Sammenligning med Oplysninger fra andre Kilder fastslaa, til hvilke Tider de forskellige Præster har virket i Gjerrild, nemlig følgende:

Jens Nielsen	Præst i Gjerrild fra 1517—1545
Jens Jespersen, f. i Randers	— — - 1545—1575
Laurits Jensen, f. i Voldum	— — - 1575—1615
Hans Sørensen, f. i Aarhus	— — - 1615—1631
Mag. Chr. Jensen Fischer, f. i Viborg	— — - 1631—1653
Søren Pallesen, f. i Agri paa Mols	— — - 1653—1657
Hans Petersen Cappel, f. i Svendborg	— — - 1657—1684
Anders Nielsen Haasum, f. i Haasum i Salling	— — - 1648—1700

Gregers Jokumsen Bruun, f. i Sæbye (Sælland)	Præst i Gjerrild fra 1700—1742
Anders Hansen Haasum, f. i Holbæk	— — - 1742—1777
Hans Cappel Haasum, f. i Gjerrild	— — - 1777—1809
Nic. Kamph, f. i Augusten- borg	— — - 1809—1827

Proust Ehlers Koch.

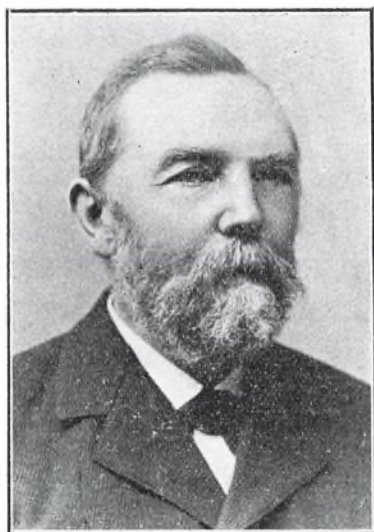

Pastor Dyrhauge.

Hans Erich Kolding, f. i Ørbæk	Præst i Gjerrild fra 1827—1832
Peter Nielsen Hjerting, f. i Nibe	— — - 1832—1837
Niels Bay Welling, f. i Randers	— — - 1837—1850
Peter Henriksen, f. i Gudum	— — - 1850—1861
Proust Ehlers Kock, f. i Horbelev	— — - 1861—1878
Peter Dyrhauge, f. i Aunø Kjøng Sogn	— — - 1878—1894

Pastor Münster.

Pastor Broe.

Pastor Knudsen.

Pastor Hansen.

J. P. Münster, f. i Grimstrup Sogn	Præst i Gjerrild fra 1895—1906
J. P. Broe, f. paa Nebbe-gaard	-- — - 1906—1915
J. K. Knudsen, f. paa Faldby	-- — - 1915—1921
J. K. K. Hansen, f. paa Kongerslev	— -- - 1922—

Af disse Præster er de fire sidste endnu i Live, idet J. P. Münster, som er af den i det sidste Hundrede Aar meget bekendte Slægt af samme Navn, nu er Sognepræst for Marvede og Hyllinge Menigheder paa Sjælland, J. P. Broe er Fængselspræst ved Horsens Tugthus, fra hvilket Embede han kom til Gjerrild 1906, og hvortil han atter vendte tilbage i 1915 og J. K. Knudsen, der i 1921 blev forflyttet til Bylderup i Sønderjylland.

Foruden Gregers Bruun, der, som omtalt, ligger begravet i Gjerrild Kirke, er der adskillige af de nævnte Præster, over hvem der findes Gravstene paa Gjerrild gamle Kirkegaard. Dette gælder saaledes Peter Nielsen Hjerting, Niels Bay Welling og P. Henriksen.

Der er heller næppe Tvivl om, at der ligger flere af Præsterne begravet i Kirken og maaske dækker enkelte af de store flade Gravsten paa Kirkegaarden ogsaa over Støvet af tidligere Præster. Desværre er de lange Inskriptioner paa disse Gravsten, der ellers sikkert kunde give adskillige værdifulde Oplysninger, til Dels helt udviskede og ulæselige.

I gamle Dage var det jo ret almindeligt, at ved en Præsts Død giftede Eftermanden sig med sin Forgængers Enke, hvilket vi jo har set var Tilfældet med Gregers Bruun, der giftede sig med sin Forgænger, Anders Nielsen Haasums, Enke „den hæderbaarne og gudfrygtige Matrone: Madam Sl. Karen Hansdatter Cappel“.

Denne var formodentlig en Datter af Anders Nielsen Haasums Forgænger, Hans Petersen Cappel, og hvis det er Tilfældet, ser vi, at denne Familie har resideret i Gjerrild Præstegaard i ikke mindre end 125 Aar, fra Hans Petersen

Cappel blev Præst i 1684 og indtil Hans Cappels Haasums Død i 1809.

Den sidste, der var født i Præstegaarden som Søn af Anders Hansen Haasum og dennes Hustru Christiane Magdalene Harlef, fik efter sin Moders Død ved en Skiftesamling den 22 Juni 1767 udbetalt ialt 44 Rigsdaler som sin Mødrenearv, en efter Nutidens Forhold ikke imponerende Sum, men den Gang naturligvis af adskillig større Værdi.

Hans Cappel Haasum var gift med Elisabeth Sophie Dahl, og dennes Slægt findes paa en Maade endnu i Gjerrild, idet hendes Søster Eleonora Dahl blev gift med Bødker Søren Villumsen og blev Moder til Villum Sørensen, hvis Dattersøn er Vilhelm Hansen, der nu boer i Stokkebro, og som altsaa paa mødrene Side stammer fra Eleonora Dahl og paa fædrene Side fra Sogndegn Hans Frederik Hansen, der var hans Oldefader, og som var Degn i Gjerrild i Begyndelsen af det nittende Aarhundrede.

Degne og Skoleholdere.

Skønt Gjerrild vistnok næppe har haft nogen fast Skoleundervisning fra det Tidspunkt, da Kong Frederik den 4. i Begyndelsen af det 18. Aarhundrede byggede de grundmurede 40 Skolebygninger paa Statens Ryttergodser, hvoraf enkelte endnu er til, har det næppe været mange Aar derefter, før man ogsaa i Gjerrild fik et fast Skolevæsen med fastansatte Lærere (Skoleholdere).

Hvor den første rigtige Skole har ligget kan ikke her bestemt afgøres, men der er adskillig Sandsynlighed for, at Gjerrild gamle Degnebolig laa paa samme Plads som den nuværende Skolebygning, og det er muligt, at Skoleundervisningen har fundet Sted i samme Bygning, da der, efter alle Kilder at dømme, har været en nøje Forbindelse mellem Fortidens Degne og Skoleholdere, og de sidste blev i flere Tilfælde forfremmede til Degne.

Henimod Slutningen af det 17. Aarhundrede hed Degnen i Gjerrild Peter Krogh. Han døde 1692, og da han havde flere Børn, er det ret sandsynligt, at Familienavnet „Krogh“ som endnu findes i Gjerrild, kan ledes tilbage til ham.

Fra 1710 til 1740 var Jakob Petersen Fredberg Sogne-
degn i Gjerrild, og det er tidligere fortalt, at han, sammen med sin Hustru og fire Børn, ligger begravet i Gjerrild Kirke.

Jakob Petersen Fredberg havde imidlertid i en Del Aar haft en Hjelper til Degnegerningen, nemlig Erik Jensen Grenaa, der formodentlig ved Siden af var Skoleholder, thi den 4. April 1734 udstedte den sidste en Obligation for et Laan paa 178 Rigsdaler af sin Formand Jakob Petersen Fredberg.

Fredberg efterlod sig 3 Døtre: Anne Marie, Karen og Else Jakobsdaatter Fredberg, og allerede forinden Fredbergs Død i 1740 var Erik Jensen Grenaa gift med Anne Marie Jakobsdatter Fredberg, thi de sidste Aar boede Fredberg hos denne sin Datter og Svigersøn mod at betale 20 Rigsdaler aarlig for sit Ophold.

Ved Fredbergs Død i 1740 skyldte Grenaa endnu denne 89 Rigdaler.

Ved en Skiftesamling den 17. Juli 1741 blev Fredbergs Dødsboe opgjort til ialt 630 Rigsdaler, hvoraf der til hver af Døtrene blev tilkendt 175 Rigsdaler i Arv.

I ikke mindre end 52 Aar efter Fredbergs Død var Erik Jensen Grenaa Sogne-
degn i Gjerrild, idet han først døde i 1792.

Han var som anført først gift med Anne Marie Jakobsdatter Fredberg, og disse to fik den 20. September 1764 kgl. Konfirmation paa et Testamente eller „Forskrivelse“, der som et kuriøst Eksempel paa den Tids Stil og Skrivemaade anføres her i sin fulde Ordlyd:

„Vi Christian den Syvende, af Guds Naade Konge til Danmark og Norge, de Venders og Gothers, Hertug udi Slesvig, Holsten, Stormarn og Ditmarsken, Greve udi

Oldenburg og Delmenhorst, gør alle vitterligt: at eftersom for os allerunderdanigst er bleven ansøgt og begjært vores allernaadigste Konfirmation paa efterfølgende Forskrivelse lydende Ord efter andet som følger:

Stormægtige Monark, allernaadigste vor Konge og Herre! Udi den hellige Treenigheds Navn!

Saa vi underskrevne ægte Personer, Erik Jensen Grenaae, Degn til Gjerrild og Hemmed Menigheder i Aarhus Stift, og min Hustru, Anne Jakobsdatter Fredberg, indgaaet saadant Testamente med hverandre, at siden vi, Gud være lovet, haver levet og endnu leve et sirligt Ægteskab tilsammen, dog uden nogen Livsarvinger, og vores Formue er ikkuns ringe, saa at om den efter vores Død skulde deles, vilde der blive meget lidt til den efterlevendes fornødne Ophold.

Altsaa have vi paa Deres kongelige Majestæts allernaadigst forventede Bønhørelse besluttet og indgaaet, ligesom vi nu og fuldkommelig beslutter og indgaar, at naar nogen af os ved Døden uden Livsarvinger skulle afgaa, skal den Efterlevende være forpligtet at betale al vores Gæld og Besværing og derved beholde vores fælles Midler og Formue uregistreret, uvurderet og uskiftet i fuldkommen Eje og Professjon og alt saa længe den lever, men efter dens Død begges Arvinger først at træde til Skifte og Deling efter Loven.

Skulde ellers den Efterlevende blive til Sinds, efter Guds Forsyn, sig med nyt Ægteskab at forandre, da skal den give den Dødes Arvinger 10 Rigsdaler hver og dermed for alt andet Skift og Deling at være fri og utiltalt i alle Maader, saa at den efterlevendes derfor af den Dødes Arvinger skal gives tilbørligt Afkald.

At det saadant uryggeligere skal holdes, har vi begge med vore Hænders Underskrift samtykt og bevidnet i allerunderdanigst Forventning af Deres kongelige Majestæts allernaadigste Konfirmation derpaa.

Vi forbliver indtil Døden, stormægtigste Monark,

allernaadigste vor Herre og Konge, Deres allerunderdanigste og pligtskyldige tro Undersaatte.“

Gjerrild Degnebolig, den 20. September 1764.

Erik Jensen Grenaae. Anne Marie Jakobsdatter Fredberg.

Den gode Erik Jensen Grenaae levede længst, og han blev ogsaa „til Sinds, efter Guds Forsyn, sig med nyt Ægteskab at forandre“, idet han i en meget høj Alder giftede sig med Ane Olufsdatter, der var 54 Aar yngre end han selv, og som hans Enke overlevede ham i mange Aar og boede stadig i Degneboligen hos Grenaaes Eftermand, Peter Hansen.

Erik Jensen Grenaae døde i 1792 i en Alder af 88 Aar.

Den 22. Maj samme Aar afholdtes der Skiftesamling i Boet, og hans Efterladenskaber solgtes ved Auktion i Gjerrild Degnebolig den 9. Oktober samme Aar. Med sin anden Hustru havde Grenaae en Datter, Ane Eriksdatter, der ved hans Død var 15 Aar gammel.

Under Erik Jensen Grenaaes lange Virksomhed som Degn var der flere Skoleholdere.

I 1775 var Niels Mathias Thoubø Skoleholder. Han var gift med Anne Nielsdatter, og den 15. December 1775 fik ogsaa disse kgl. Konfirmation paa et Testamente af samme Ordlyd, som det foran nævnte.

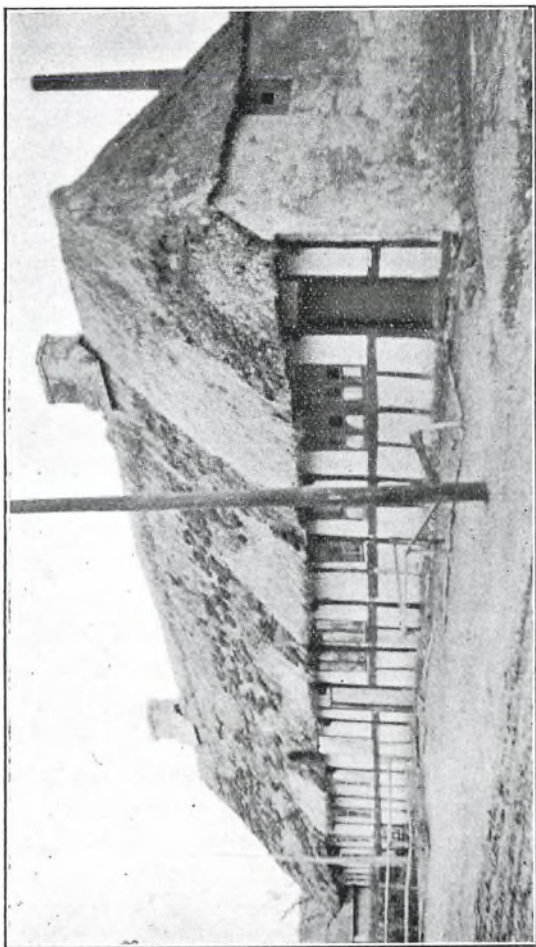
I 1787 var Peter Hansen Skoleholder. Han var den Gang 56 Aar gammel og hans Hustru, Maren Christensdatter, var 10 Aar ældre. Efter dennes Død giftede han sig med Mariane Madsdatter, der var 39 Aar yngre end han.

Peter Hansen efterfulgte Erik Jensen Grenaae som Sognedegn i Gjerrild, og i 1801 havde han, der da var over 70 Aar gammel, en Hjælper (Substitut), der hed Christen Daniel Bering, som tillige var Skoleholder.

Kort efter Aarhundredskiftet er Peter Hansen død, thi i 1804 er cand. theol. Hans Frederik Hansen Degn og Lærer i Gjerrild.

Hans Frederik Hansen stammede vistnok fra Fannerupgaard og var muligvis en yngre Slægting af sin Førgænger, Peter Hansen. Han ligger begravet paa Gjerrild

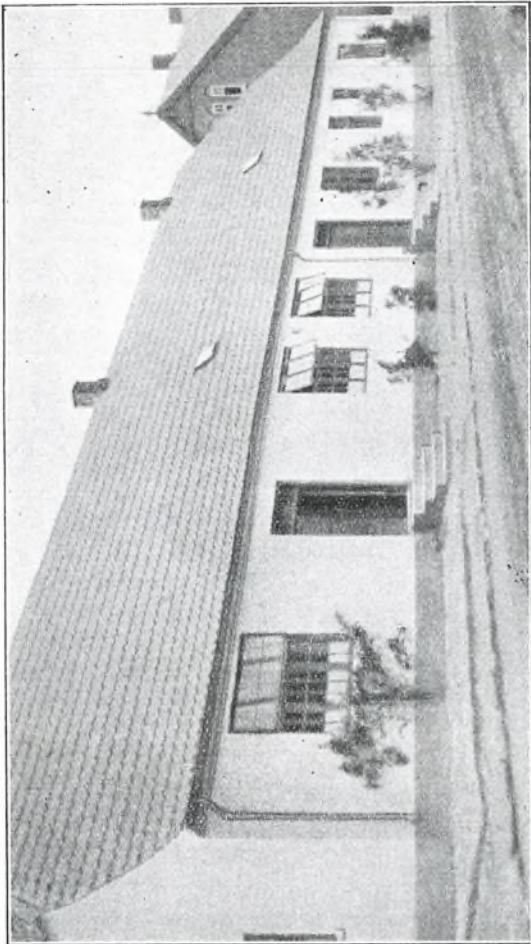
gamle Kirkegaard tæt ind under Taarnets Nordside, og en Marmorplade fortæller kort saaledes: „Lærer i Gjerrild cand. theol. Hansen og Hustru“.

Gjerrild gamle Skole.

Han efterlod sig mange Børn, bl. a. en Søn Chresten Hansen, (hvis Søn, fhv. Købmand S. F. Hansen i Randers, lever endnu), en Datter, Ane Marie, der blev gift i Aastrup og blev Moder til Jens Hansen, der senere blev Skrædder og Landpost i Gjerrild og hvis Søn, Vilhelm Hansen,

har ydet et betydeligt Bidrag til nærværende Bogs Ud-
arbejdelse, idet han har udarbejdet det væsentligste af
Afsnittet om „Benzon“.

Gjerrild ny Skole.

En anden Datter af Hans Frederik Hansen, Magdalene
Mariane Elisabeth Hansen, levede ugift i Gjerrild under
Navnet „Jomfru Hansen“, indtil hun i sin Alderdom
fandt Optagelse i Randers Hospital, hvor hun døde for
en Del Aar siden.

I Hans Frederik Hansens Tid er vistnok Gjerrild „gamle Skole“, der jo endnu staar og afgiver Bolig til fire Familier, bleven bygget, og indtil 1855, da den nuværende Gjerrild Skole blev opført, foregik Undervisningen der.

Denne nye Skole blev i 1862 udvidet med et Klasseværelse, og fra dette Tidspunkt var Gjerrild Skole en fireklassedelt Skole med to fast ansatte Lærere, indtil Stokkebro Skole i 1904 blev opført.

I 1913 blev ogsaa denne Skole udvidet med et Klasseværelse, og siden da har en Forskolelærerinde været knyttet til begge Skoler.

Af Lærere, der har virket ved „den gamle Skole“, fulgte efter Hans Frederik Hansen: Caspersen fra Hammerlev i 1824 og efter denne i 1834 Lehrmann, der i mange Aar var svagelig og holdt Hjælpelærer.

Lehrmann, der tillige var Branddirektør og en kort Tid var Rigsdagsmand for Ebeltoftkredsen, fik sin Afsked i 1852 og boede siden til sin Død i Huset lige over for Kroen, det saakaldte „Kokkested“, hvor Mikkel Bildes Enke, (nævrende Bogs Forfatters Moder), nu boer.

Lehrmann ligger begravet paa Gjerrild gamle Kirkegaard, lige inden for Laagen fra Kirkepolden til venstre.

Af Lehrmanns Børn er den bedst kendte Justitsraad Lehrmann i Randers, som endnu lever i denne By.

Lehrmanns Efterfølger i Gjerrild var Nonboe, der begyndte i „den gamle Skole“ i 1852.

Han var Lærer i Gjerrild i 36 Aar, deraf Førstelærer i 26 Aar fra 1862 til 1888, da han, efter sin Hustrus Død, tog sin Afsked.

Nonboe var ikke alene en dygtig Lærer, der baade forstod at holde Disciplin i Skolen og bibringe Børnene de bedst mulige Kundskaber, men han var tillige en ejendommelig Personlighed, hvis drastiske Maade at udtrykke sig paa over for Børnene har holdt sig levende i disses Erindring indtil nu, efter mere end en Menneskealders Forløb.

Tampen og Stokken var jo efter den Tids Opfattelse

højt anerkendte Opdragelsesmidler over for ustyrlige Skoledrengene, og Nonboe var ikke bange for at bruge begge Dele, selv om ingen nogen Sinde kunde beskyldte ham for Misbrug af Straffemidlerne. „Vi har Faaretøjer nok til Tampe“, var et af hans truende Advarsler til Drengene, og hans Tale til disse, naar Stokken skulde i Brug, staa endnu lyslevende i Erindringen: „I raa, raadne, ryggesløse, tøjlesløse, tampesløse, uopdragne Hvalpe! Jeg skal minsandten vaske Jer! Ikke med en Svamp eller en Vadskeklud, men med min tykke Egestok! Den staa her ude i Gangen! Den har tampet mange, og den kan sandelig ogsaa tampe Jer!“

Efter en saadan Tale skulde der nok blive Ro i Klassen.

Nonboe, der jo som Lærer oplevede Krigene i 1864, 1866 og 1870—71, var en umaadelig Beundrer af Napoleon og Franskmændene.

I den Tid da Bismark som Prøjsens og Tysklands Førsteminister efter Krigen i 1864 forberedte Krigen med Frankrig, holdt Nonboe følgende Tale til Skoledrengene: „I 1864 besluttede Prøjsen at danne et mægtigt tysk Rige ved at erobre Slesvig og Holsten fra Danmark, Luxemborg fra Holland, Elsas og Lothringen fra Frankrig! Men Franskmændene, de sagde: „Værsgo! kom og hent det! Der staa 500,000 Mand ved Rhinen!“ Det havde Prøjserne ikke Lyst til“.

Desværre opnaaede ogsaa Nonboe at se, at Prøjserne den Gang hentede det alligevel!

Nonboe døde kort Tid efter, at han havde taget sin Afsked som Lærer, og ligger begravet paa Gjerrild nye Kirkegaard.

Af hans Børn er Sagfører Hans Nonboe, Esbjerg, en kendt Personlighed ud over Landet, navnlig som en af Afholdssagens dygtigste Talsmænd.

Siden 1862 har et Utal af Andenlærere virket ved Gjerrild Skole, bl. a. den kendte Sanglærer Munch i Grenaa, Andersen, der siden i en lang Aarrække var Enelærer i Voldby, og Busk, der ligeledes i mange Aar var Enelærer i Hemmed, hvor han døde for faa Aar siden.

I 1883 blev J. Friis Andenlærer i Gjerrild, og da Nonboe i 1888 tog sin Afsked, blev Friis hans Efterfølger som Førstelærer.

Friis har altsaa i omtrent 40 Aar virket som Lærer i Gjerrild, og Flertallet af Gjerrild Sogns nulevende Beboere har faaet deres Undervisning hos ham.

Lærer Friis.

Friis har været en dygtig Lærer for Børnene og, i Modsætning til mange andre af vor Tids Lærere, har hans Interesse udelt været knyttet til sin Skolegerning uden at tage Del i anden offentlig Virksomhed.

Da Friis som ung Mand blev Lærer i Gjerrild, hørte Klokkeringning ogsaa med til Embedet, og da Undervisning deri jo ikke gaves paa Seminariet, og det ikke er saa lige til at ringe Solen op og ned, som mange tror, saa kunde det jo let gaa galt.

Det fortælles da ogsaa, at første Gang Friis ringede Solen op, havde han næppe faaet begyndt, før Peter Balle i fuld Fart kom løbende og snappede Rebet for at fuld-

føre Ringningen paa rette Maade, medens Mikkel Mogensen ligeledes i fuld Fart kom løbende og spurgte, hvor Branden var.

En anden Fortælling gaar dog ud paa, at det var aftalt Spil mellem de to gamle Spasmagere.

Hvorom al Ting er, saa fik Friis lært at ringe Solen baade op og ned.

Lærer Chr. Hansen.

Siden 1904, da Stokkebro Skole opførtes, har Lærer Chr. Hansen virket ved denne Skole, og ogsaa han har blandt Beboerne faaet et godt Lov paa sig som en dygtig og samvittighedsfuld Lærer.

Fra 1913—1921 har Frk. Johanne Sørensen virket som Folkeskolelærerinde ved saavel Gjerrild som Stokkebro Skoler.

Det sidste Aars Tid har dette Embede været bestridt af Vikarer.

Sognefogder og Sogneraadsformænd.

Sognefogder.

Af de Mænd, der gennem de svundne Tider har beklædt de betydeligste kommunale Stillinger som Sognefogeder og Sogneraadsformænd eller Sogneforstandere, skal her kun nævnes dem, der har været Indehaver af disse Tillidshverv i det sidste Aarhundrede, idet man vel tør gaa ud fra, at før denne Tid var disse Tillidshverv næppe saa meget Udtryk for Sognebeboernes Ønsker som „høje Herskabets“ Vilje.

Af Sognefogder skal her da begyndes med Jens Petersen (Mogensen) i Søgaarden, der var Sognefoged i Begyndelsen af det nittende Aarhundrede.

Sognefoged Niels Gunnestrup.

Han var Søn af Peter Petersen (Mogensen) og Ane Petersdatter i Søgaarden og Halvbroder til Peter Sørensen (Mogensen) som blev gift med Eiler Holfs Datter i Kro-

gaarden og boede hos denne. Ane Petersdatter var nemlig gift 2' Gang med Søren Jensen Krogh, med hvem hun havde 2 Sønner, nemlig den nævnte Peter Sørensen og Jens Sørensen.

Jens Mogensens Efterfølger som Sognefoged blev Anders Mau, der boede i den nuværende Erik Klemmens Gaard, hvis Oldefader han var, idet Anders Maus Søn, Erik, blev Fader til P. Klemmen, hvis Søn jo altsaa nu ejer Gaarden, som han jo forøvrigt har flyttet ud paa Niekedals Agre for faa Aar siden.

Sognefoged Rasmus Petersen Kaag.

Efter Anders Mau fulgte Niels Gunnestrup i Stokkebro som Sognefoged.

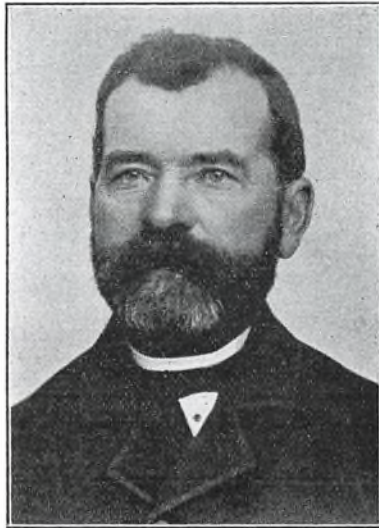
I Modsætning til de andre var Niels Gunnestrup en „Fremmed“ der som Stutterikarl kom til Benzon fra Moesgaard i Tranbjerg Sogn ved Aarhus i 1833 og 2 Aar efter blev gift med Laurs Sørensen Elmands Datter Mette Stokkebro og fik samtidig Gaarden i Fæste.

Efter Mette Laursdatters Død giftede han sig anden

Gang med Ane Katrine Jensdatter af Slægten „Røgter“ og fik med hende Datteren Mette, som siden blev gift med Gaardmand Mads Lassen i Gjerrild, med hvem hun havde 10 Børn, hvoraf Kristian Lassen nu ejer Gaarden, og 2 af Døtrene, Augusta og Ane, er gifte med henholdsvis Rasmus Petersen (Eskild), Gjerrild Mark, og Henrik Albæk i Stokkebro.

Af de øvrige Børn er 2 døde, medens de andre 5 er bosatte i andre Egne. Sønnen Jens er i Amerika og Datteren Inger, der er ugift, driver Modeforretning i Grenaa.

Sønnen Niels og Døtrene Maren og Line er alle bosat i Randerseggen.

Sognefoged Christen Sørensen.

Efter Niels Gunnestrup gik Sognefogedværdigheden atter over til en af de gamle Gjerrild-Slægter, idet han efterfulgtes som Sognefoged af Rasmus Petersen Kaag i Gjerrild.

Denne var Sognefoged i en lang Aarrække og blev derfor udnævnt til Dannebrogsmænd,

Han efterlod sig ingen Børn, men overlod Gaarden til sin Plejesøn, Rasmus Gidsel Villumsen, af den gamle Bødkerslægt „Villum“, som nu ejer Gaarden, hvilken han har ombygget, saa den nu fremtræder som en af de anseligste i Gjerrild Sogn.

Efter Rasmus Petersen Kaag fulgte Christen Sørensen som Sognefoged. Han var den sidste mandlige Ætling af den gamle Slægt „Albæk“ i Stokkebro, og da han ligeledes døde barnløs, arvedes ogsaa denne Gaard af en Plejesøn, nemlig Bergelius Høegh, der er Søn af Gaardejer Niels Høegh i Veggerslev, men forøvrigt er en direkte Ætling af den gamle Gjerrild-Slægt „Knold“.

Sognefoged Christen Thorsen.

Chr. Sørensen var Sognefoged i 20 Aar og efterfulgtes af den nuværende Sognefoged, Snekker Christen Thorsen, der ligeledes gennem sin Slægt har dybe Rødder i Gjerrild Sogn.

Sogneraadformænd.

Af Sogneraadformænd skal her kortelig nævnes Gods-

forvalter Sass, der var Sogneraadsformand i Gjerrild fra 1841 til 1861, da han afløstes af Rasmus Petersen Kaag, der er omtalt under „Sognefogederne“.

Rasmus Petersen Kaag afløstes i 1886 af Christen Sørensen, som ligeledes er omtalt, og denne afløstes atter i 1889 af Godsforvalter Schlanbusch, som er omtalt under „Benzon“.

Efter Schlanbuschs Død i 1905 blev Gaardejer Jens Bager Sogneraadsformand, og han har altsaa nu i 17 Aar bestridt dette Hverv.

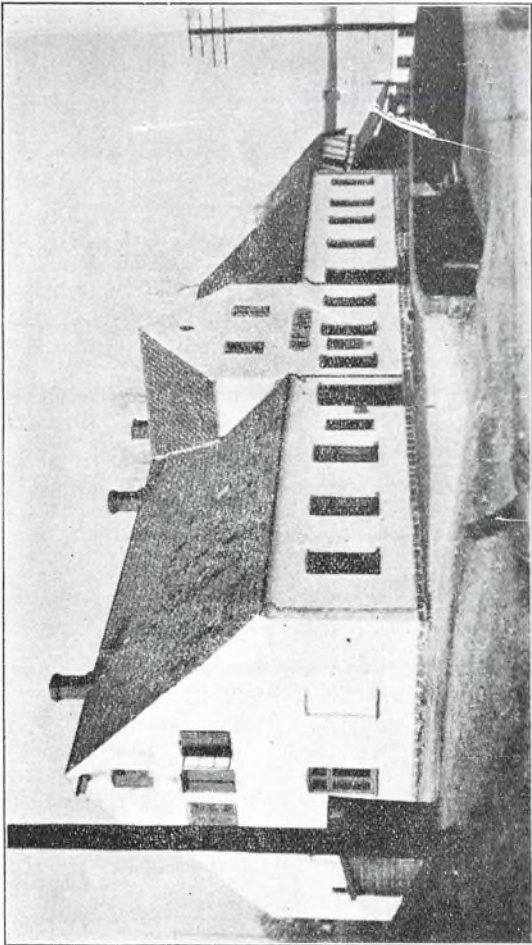
Sogneraadsformand Jens Bager.

Naar han har kunnet dette til almindelig Tilfredshed efter en saa fremragende Dygtighed som Schlanbusch, er det et Bevis paa ikke ringe Dygtighed og kommunal Forstaaelse.

Jens Bager stammer fra Karlby, og hører altsaa ogsaa til de indvandrede i Sognet, hvorimod hans Hustru hører til den gamle ansete Gjerrild-Slægt „Mogensen“ fra Søgaarden.

Gjerrild Kro.

Gjerrild Kro er af langt yngre Dato end de fleste mener. I Folketællingslisterne af 1787 og 1801 ses det,

Gjerrild Kro.

at der paa disse Tider ingen Kro har været i Gjerrild, og der har altsaa næppe været drevet Krohold i Gjerrild i mere end 100 Aar.

Ingen gammel Landevej førte jo heller gennem Byen og videre, saa de almindelige Betingelser for en Landevejskro til Vederkvægelse for Rejsende manglede.

Hvor Kroen er laa fra gammel Tid en lille Gaard, og i Slutningen af det 18' Aarhundrede boede her afskediget Skovrider ved Scheel, Eiler Hoff, med sin Hustru, Johanne Lutthermann, der levede af Jordbrug i Forbindelse med en lille Pensjon;

En Datter, Charlotte Eilersdatter Hoff, blev i 1782 gift med Peter Sørensen (Mogensen), vistnok en Broder til Sognefogeden, Jens Mogensen i Søgaarden, og disse boede derefter hos Svigerforældrene.

Peter Mogensen maa være død i en ung Alder, omtrent samtidig med sin Svigerfader, Eiler Hoff, thi i 1801 boer den da kun 36 aarige Enke, Charlotte Hoff, som en „yderlig fattig“ Indsidder hos Husmand og Murmester Niels Landroch i Gjerrild, medens hendes Moder, Johanne Lutthermann, som en 82-aarige Enke, der „er vanfør og gaar ved Kjep“ boer ligeledes som fattig Indsidder hos Bødker Søren Villumsen i Gjerrild.

Manden i Krogaarden hedder da Chresten Rasmussen, men heller ikke han drev Krohold, men lever af Jordbrug.

Det er først efter Grevskabet Scheels Fallit og Op-løsning, at Kroen som saadan opstaar.

I 1831 kom Erik Mikkelsen Glerup, som siden er nævnt under „Familien Glerup“, fra Gl. Estrup, hvor han havde tjent Grev Scheel, tilbage til sin Fødeby Gjerrild sammen med sin Hustru, Karen Andersdatter, og fire Børn, Mette, Jørgen, Lucie og Christen.

Han fik Krogaarden i Fæste, og (vistnok som Godtgørelse for et Pengebeløb, som Grevskabet var ham skyldig) fik han samtidig Bevilling til at drive Købmands-handel og Krohold.

Erik Glerup (af hvis Sønner Jørgen som gammel Ungkarl ernærede sig ved Maskinstrikkeri og boede i den Lejlighed, som nu i mange Aar har været beboet af Frk. Rasmussen, og Christen siden fik P. Hjulmands Gaard i Stokkebro, som nu ejes af hans Søn, Martin Glerup),

blev altsaa den første Kromand i Gjerrild og lagde Grunden til den forholdsvis store Forretning, der efterhaanden udviklede sig til at omfatte foruden Krohold og Købmandshandel, tillige et stort Bageri og endog en Tid Udskibning fra det senere af Vinge byggede store Pakhus ved Rebæk Teglværk helt ude ved Havet.

Erik Glerups Efterfølger som Kromand hed Larsen, og denne havde senere en Tid Gaarden „Fjeldholm“ Fæste.

Larsen efterfulgtes i Kroen af Vinge fra Randers.

Vinge byggede, som anført, Pakhuset ude ved Havet og drømte stolte Drømme om at lægge Grenaa Købstad øde ved at lade Udførselen og Handelen fra hele Djursland gaa over Gjerrild, som han troede vilde rejse sig paa Grenaa Byes Ruiner.

Naar Vinge kom kørende ad Landevejen fra Randers, truede han med Haanden mod Sydøst og raabte: „Grenaa! Grenaa! Nu kommer din Undergang“.

Efter Vinge fulgte hans Svigersøn P. Trampenbergs, der siden i mange Aar havde den Købmandsforretning paa Lillegade i Grenaa, som siden købtes af Jakob Bjørn, ogsaa fra Gjerrild Kro.

Efter Trampenbergs fik Nielsen fra Sorring Gjerrild Kro.

Nielsen døde forholdsvis ung, og hans Enke drev siden i mange Aar en lille Høkerforretning i det Hus i Gjerrild, hvor Landevejen nu drejer ud af Byen efter Grenaa.

Bjørn, som fik Kroen efter Nielsen, døde ligeledes forholdsvis ung, og hans Enke drev derefter i mange Aar Kroen og den store Forretning med Købmandshandel, Bageri og Landbrug ved Hjælp af Bestyrere.

I Bjørns og hans Enkes Tid „opdagedes“ Gjerrild smukke Omgivelser af Turister og Kunstnere, der siden i stigende Tal har fundet der ud om Sommeren, og Gjerrild Kro blev, særlig i Fru Bjørns Tid, kendt som et godt Madsted, hvor der var godt at være for Fremmede.

Blandt de mange kendte Navne, der om Sommeren fandt ud til den afsides men saa skønne Egn kan nævnes

Kunstmaler Slott-Møller med Frue og selve Digteren Holger Drachmann.

Den nuværende Ejer af Gjerrild Kro, N. P. Voigt, er fra Hessel og kom til Kroen som Bestyrer for Bjørns Enke, efter hvem han selv overtog Kroen.

Kroer N. P. Voigt.

Voigt lod det af Vinge opførte Pakhus ved Havet nedbryde og ombyggede ligeledes selve Kroen, der før laa med en stor aaben Gaardsplads ud mod Gaden.

Gjerrild Kro har gennem Tiden været Skueplads for mange Begivenheder og Oplevelser.

Kroen afløste hurtigt den gamle Drøftelse af Byens Forhold under aaben Himmel.

Indtil Forsamlingshuset og senere Afholdshotellet ved Stationen kom til og aflastede Kroen, var denne Stedet, hvor alle Spørgsmaal drøftedes, og hvor man satte hinanden Stævne. Gjerrild Kro blev Byens og Sognets Centrum.

Her mødte Byens Mænd efter endt Dagsgerning, og

i den gamle Krostue med det lange Bord, som i en gammel Bondestue, er mangen en Trætte udjævnet, somme Tider ved rolig Forhandling og andre Tider ved stærke Næveslag, naar Blodet kom i Kog efter Nydelsen af alt for mange af de gamle stærke Kaffepunche eller Thevandsknægte.

Mangen et drabeligt Slag blev slaaet i den gamle lave Krostue. naar Sindene kom i Oprør, men der haves ogsaa en Masse fornøjelige og muntre Minder fra den hyggelige gamle Kro og fra den idylliske Have, der ved festlige Lejligheder kunde antage Udseendet af en gøglerfyldt Markedsplads.

Med Ombygningen forsvandt Idyllen, og Gjerrild Kro fremtræder jo nu som en anden almindelig Landevejskro, men blandt Byens ældre drøftes endnu af og til de mer eller mindre voldsomme Begivenheder, der skabte Kroens stolte Traditioner.

Om Sommeren er Gjerrild Kro endnu stadig Maalet for mange af dem, der fra Grenaa og andre fjernere liggende Egne om Søndagen drager ud for at nyde Gjerrild Sogns naturskønne Steder.

Brudstykker af Scheel Birks Tingbog.

En Sag mod 2 Brøndstrupmænd.

Fredagen den 21. Januarii Aar 1729.

Skeels Fuldmægtig mødte for Retten og fremstillede 2 Kaldsmænd, navnlig Peder Gerdsen og Jacob Nielsen, begge af Gjerrild, som afhj. ved Ed efter Loven, at de idag 8te Dage til idag haver hid i Rette stefnet Søren Jensen og Christen Jensen, begge af Brønstrup, for Siuns og andre Vinder samt Sigtelser og andre Lovmaal efter en Kalds Seddel, som herefter skal vorde indført, og forklarede Stefningsmændene, at de talte med de indstefnte selv.

. . . . Nest producered Hornbech en Specification over Christen Jensen og Søren Jensen af Brønstrup, paa hvis de er skyldig til deris høje Herskab af Kgl. Contributioner, Landgilde og Laanekorn saa vel og Brøstfædigheden paa deris ifæste havende Gaarde, tillige hvad ulovlig Skovning enhver af dennem har begaaet, som alt herefter i Akten skal blive indført, hvilket alt ofvenmeldte for de skyldige for Retten blev oplæst og intet deraf har eller kundet nægte. Og derpaa fremstod Jens Pedersen Ovesen af Gjerrild, Anders Pedersen af Stockebrogaard, Rasmus Pedersen i Brønstrup og Anders Jensen af Brønstrup Mølle, som aflagde deres Ed efter Loven paa ofvenmeldte deris gjorte Siun paa forskrevne 2de Mænds iboende Gaardens Brøstfædighed som forskrevet staar, det rigtigste dennem muligt været haver saa sandt hjælpe dem Gud og hans hellige Ord. Videre til Sagens Oplysning fremstillede Hornbech 2 Vindes Personer, navnlig Anders

Jensen og Rasmus Pedersen, begge af Brønstrup, som blev tilspurgt: 1) Om denneim er bevist af indstævnte Søren Jensen og Chr. Jensen har ørchet og dørchet deris Gaardes Aufling og Jord forsvarlig, som ske burde. 2) Om de har lejet noget af deris Gaards tilhørende Jorder bort og om deris Rugsæd næst afvigte er forsvarlig tilsaet. 3) Om de paa deris Bygning har anvendt hvis Udvisning dem af naadig Herskabs Skove er forundt paa deris Gaarder, eller hvortil de samme har anvendt. Til det første Spørgsmaal svarede Vinderne, at ovennevnte S. J. og C. J. har ørchet og dørchet deris Aufling saa forsvarlig, som deris Efne har formaaed og intet har efterladt mer end andre. Til det andet svarede, at de icke kand nægte, de jo har lejet noget bort af deris Gaards Jorder, men hvormeget er dem ubevidst, Rugsæden næst afvigte er saad til Fyldest lige ved de andre, undtagen Søren Jensen 2 Skpr. Det 3de svarede: Hvad Udvisning de har faaet, har de anvendt paa Gaardstedet, til Bygning, Vogn og Plov, Redskab, saa vidt tienlig har været.

Specifation paa, hvad Landgilde og Laanekorn samt Kgl. Contributioner med videre, som efterskrevne 2de Mænd Tid efter anden er bleven til Restantz, med hvilket de ej i Mindelighed har villet clarere eller afbetale, nemlig:

Brønstrup: Søren Jensen fra 1. Maj 1720 til dett 1721. Kgl. Skatter ialt 12 Rdl. 5 Mk. 5 Sk. fra 1. Maj 1721 til 1. Maj 1722 Kgl. Skatter 17 Rdl. 1 Mk. 5 Sk., Landgildepeng 2 Rdl. 2 Mk. 4 Sk., Rug $7\frac{1}{2}$ Tønde a Tønde 8 Mk. = 10 Rdl., Biug $1\frac{1}{2}$ Td. a Td. 6 Mk. a 1 Rdl. 3 Mk., Haufre 1 Td. $5\frac{1}{2}$ Skp. a Td. $3\frac{1}{2}$ Mk. er 5 Mk. $14\frac{1}{2}$ Sk. fra 1. Mai 1722 til Dato 1723 Kgl. Skatter er Peng 15 Rdl. 5 Mk. 15 Sk. Landgilde Peng 2 Rdl. 3 Mk. 4 Sk., Rug $7\frac{1}{2}$ Td. a Td. 8 Mk., er 10 Rdl., Biug $1\frac{1}{2}$ Td. a Td. 6 Mk., er 1 Rdl. 3 Mk. Haufr 1 Td. $5\frac{1}{2}$ Skp. a Td. 3 Mk. 4 Sk., er $7\frac{1}{2}$ Sk. Summa Peng 291 Rdl. 1 Mk. $5\frac{1}{8}$ Sk. Extract af Skoubøggerne paa ulovlig Skovhug, som af bemeldte Søren Jensen i

Grevskabet Scheels Skove paa efterskrevne Tider er forøvet, der ej endnu er afbetalt, nemlig 1725 d. 4. Febr. i Emsbo Skou opkløfuit en gl. Stub 1 Læs. 1725 d. 14. Sept. i ditto Skou en gl. Bøgestub paa $\frac{1}{2}$ Læs. 1725 19. Nov. i Albeck Skou opkløfuit af en gl. Bøgestub paa $\frac{1}{4}$ Læs. 1726 14. Aug. i Emsbo Skou af en gl. ditto $\frac{1}{4}$ Læs, 1727 i Januarii i Emsboskauf 1 gl. Bøgestub 1 Læs. 1727 d. 16. Dec. i ditto Skou 2 Bøgestube 2 Læs. 1728 d. 20. Jan. i Biøstrup Kiær 1 gl. Bøgestub paa $\frac{1}{2}$ Læs.

Brønstrup: Christen Jensen Restantz følgende, nemlig 289 Rdl. 5 Mk. $2\frac{1}{8}$ Sk.

Extract af Skoubøgerne paa begangne ulovlig Skouhug af Christen Jensen i Brønstrup, som er forøvet udi Grevskabet Scheels Skou, der ej endnu er betalt, nemlig 1724 d. 18. Dec. i Emmesboe Skou opkløfuit en gammel Vindfælds Stub paa $\frac{1}{2}$ Læs, 1726 d. 24. Jan. 1 ditto Skovhug af en gl. Vindfælds Stub paa $\frac{1}{2}$ Læs, 1726 d. 12. Febr. i Emsboe Skauf 1 ditto paa 1 Læs, 1726 d. 14. August i Emsboeskauf 1 gl. hallend [= hældende] ditto til hands Part $\frac{1}{4}$ Læs, 1727 13. Jan. i Emsboe Skou 1 gl. Bøgestub 1 Læs, 1727 d. 21. Nov. i Albeck Skou Hug 1 gl. dito $\frac{1}{2}$ Læs, 1727 d. 22. Nov. i Emsboeskou 1 ditto paa 1 Læs.

Saaledes rigtig at være forrettet og extraherit.

Testerer A. Hornbech.

Scheel, den 21. Januarii Aar 1729.

Aar 1729 d. 13. Jan. var vi underskrevne 4 Mænd, navnlig Jens Pedersen Ovesøn af Gjerrild, Anders Pedersen, Stockebrogaard, Rasmus Pedersen i Brønstrup og Anders Jensen af Brønstrup Mølle efter Fuldmægtigens Begjæring ved Scheel og udi hans Ofverværelse ved Søren Jensens og Christen Jensens iboende Gaard i Brønstrup for at siune og efterse, hvis Brøstfældighed derpaa fandtes, som og saaledes skeede, der ej anderledes end retfærdig

Skjønksomhed af os kunde siunis eller ansees end som følger, naar det skal staa for lovlig Siun udi sin forsvarlige Bygning, er da anseet og sat for Brøstfældighed som følger, nemlig Søren Jensens Gaard:

1) Stuehuset bestaar af 9 Gulf, fattes meeste af alt 18 Stolper a 4 Al. a Al. 4 Sk., er 3 Rdl., Fodstykket 34 Alen a 4 Sk., er 1 Rd. 2 Mk. 8 Sk., Remstykket 27 Al. a 3 Sk., er 5 Mk. 1 Sk., Spænder 4 Stk. a 10 Al. a Stk. 1 Mk., er 4 Mk., Bielker 4 Stk. a 1 Mk. 8 Sk., er 1 Rdl. Langhalm 22 Trauf a 24 Sk., er 5 Rdl. 5 Mk. Fattendis er Skorsten ofuer Ofnen vil koste 3 Rdl.

2) Ladden bestaar af 6 Gulf, mangler 12 Trauf Tag a Tr. 1 Mk. 8 Sk., er 3 Rdl., desuden en Dehlewender og Stauff, kand ej kjøbes ringere end som 2 Rdl.

3) Fæhuset bestaaendis af 10 Gulf, fattis 10 Stolper a 4 Al. a 4 Sk., er 1 Rdl. 4 Mk., Bielcher 10 Stk. a 3 Mk., er 5 Rdl., Spænder 20 Stk. a 6 Alen a Stk. 1 Mk., er 3 Rdl. 2 Mk., Fodstøcke 30 Alen a 4 Sk., er 1 Rdl. 1 Mk. 8 Sk., Løsholdter 10 Stk. a 3 Al. a 3 Sk., er 5 Mk. 10 Sk., Lægter 4 Læs a 1 Mk. 8 Sk., er 1 Rd., Vender og Tæchwolle, ialt 10 Læs a 1 Mk., er 1 Rdl. 4 Mk., Væggestauer 3 Læs a 1 Mk., er 3 Mk. Det gl. Tømmer kan bruges til de øvrige Løsholdter og deslige, som kan mangle af smaa Tømmer, skønt det alt er Bøg, da og iche andet her i Egnen for den fattig Bunde er at bekomme, men deraf lidet til Handværksfolkene for det at forfærdige, ialt 4 Rdl.

Summa paa denne gandske Brøstfældighed 39 Rdl. 4 Mk. 1 Sk.

Andet Christen Jensens Gaards Brøstfældighed efterset som meldt er og befandtes saaledes som følger:

1) Stuehuset er bestaaende af 9 Gulf, fattes: 8 Stolper a 4 Al. a 4 Sk., er 1 Rdl. 2 Mk., Bjelcher 4 Sk. a 1 Mk. 8 Sk., er 1 Rdl., Fodstøcker 22 Al. a 4 Sk., er 5 Mk. 8 Sk., Remstykket 12 Al. a 3 Sk., er 2 Mk. 4 Sk., Skorstenen ofver Ovn, som er kuns halvt opsat, vil koste at forfærdige 1 Rdl. 2 Mk.

2) Ladehuset bestaar af 9 Gulf, mangler: 12 Stol-

per a 4 Al. a 4 Sk., er 2 Rdl., Bielcker 6 Stk. a 3 Mk., er 3 Rdl., Runstøcker 36 Al. a 3 Sk., er 1 Rdl. 12 Sk., fattes Fodstykke 60 Alen a 4 Sk., er 2 Rdl. 3 Mk. 12 Sk.

3) Paa Færodden, som bestaar af 11 Gulf, mangler 6 Stolper a 4 Al. a 4 Sk., er 1 Rdl., Bjelcher 4 Stk. a 24 Sk., er 1 Rdl., Remstøcker 18 Al. a 3 Sk., er 3 Mk. og 6 Sk., Fodstykker 30 Al. a 4 Sk., er 1 Rdl. 1 Mk. og 8 Sk. Fattes af alt Langhalm 24 Traufer a 1 Mk. 8 Sk., er 6 Rdl., Legter 4 Læs a 24 Sk., er 1 Rdl., Væggestauffer 2 Læs a 1 Mk., er 2 Mk. Vænder og Tæchwolle 8 Læs a 1 Mk., er 1 Rdl. 2 Mk. Handverchsfolkene til Arbejdzløn til sammen Penge 3 Rdl. Summa i alt 29 Rdlr. 1 Mk. 2 Sk., hvilket Siun saaledes som meldt er af os underskrevne er forrettet, det højeste vi efter voris Skjønsomhed har kunnet grandske og efterse som vi med Hænders Skrift tilstaar og videre med Ed ville bekræfte, naar og hvor forlanges, som og udi Beboernes Ofverværelse er forrettet.

Testerer:

<i>Jens Pedersen Ofvesen.</i>	<i>Anders Pedersen.</i>
<i>Anders Jensen</i>	<i>R. P. S.</i>

En Stranding.

1732 ¹⁷/₁₀ fremstod for Retten Skipper Hans Pedersen af Tønsberg i Norge og vedmodelig gaf tilkjende, at han næstleden 1. Okt. sejlede fra Kragern (Norge), efter at han d. 30. Sept. tilforn havde taget sig Toldseddel (som ved Vraget blev borte) paa sin indhavende Ladning i sin førende Kreyert, Maren kaldet, drægtig 16 Læster, som bestod af Tømmerlast, Bielcher, Deller og andet smaa Tømmer, og da de hafde Seilet med en temmelig Vind og Stikstorm mellem d. 2. og 3. dito kom de under den jyske Vall om Natten som var den 4. dito og saa et Skiberom, hjemmehørende i Aarhus, som de mente laa for Anker at ville praje det og venteligt ville ogsaa have ankret der formedelst Vinden blev dem for stærk at komme videre under Syd, mens til al Ulykke stod ommeldte

Aarhus Skib fast paa Grunden og førend de vidste et Ord deraf var de kommen over den første Revle, saa de umulig kunde komme til at dreje af, mens maatte ogsaa gaa paa Grunden, hvorover de kastede ofverborde det som laa paa Dechet, i Tanke at have blevet saa vidt lettet, at de kunne komme til at sejle igien, mens som Vandet faldt og Udenfalds Vinde kom paa, blev Kreyerten staaendes fast og omsider i Stykker slagen, saa de med største Fare, Arbejd, Møje og Bekostning fik den øvrige Læst og Redskab bjerget, derom at vinde og sig saaledes i Guds Sandhed forholdte, fremstillede Skipperen hans medhavende Baadsfolk navnlig Jørgen Kyelsøn, Hare Harieldsen og Peder Andersen, som vandt ved Ed efter Loven at ofvennævnte ulykkelige Hændelse saaledes i alle Maader passerede og tilgik som ofvenmeldt og tilført er. Desuden fremstillede Skipperen 2de andre Vindes Personer navnlig Laurids Mogensen af Emmedsbo og Eskild Pedersen af Brønstrup som ligeledes vandt ved Ed efter Loven at fornævnte 4. Okt. sidst kom ovenmeldte Skipper Sr. Hans Pedersens Skibsfolk op til dem og beklagede deres ulykkelige Hændelse og Stranding, bad dem de vilde komme ned til Stranden og hjælpe dem at bjerge, hvad som muligt var, hvilket de ogsaa efterkom med flere og da de kom til Stranden var Skibsrummet sunchen i Sandet som stod i nogle Dage forinden Foldsvinde indtil det sloges i Stykker og Læsten flød i Vraget som med stor Møje af dem og Baadsfolkene tillige med Redskabet blev bjerget i Land, hvorefter mer bemeldte Skipper Sr. Peder Hansen var Tingsvinde begerendis som og blef tilsted.

Slagsmaal paa Klapjagten.

1734 ¹⁶/₄, Fuldmægtigen Sr. Hammel fra Scheel paa Skovrideren Sr. Oluf Smal fra Buscher Huuset hans Vejne mødte for Retten og fremstillede 2de Kaldsmænd navnl. Søren Eskildsen og Niels Rasmussen Bolter begge af Gjerild, som med mundtlig Varsel hid til Tinget idag

havde inciteret en Deel Vidner alt den Sag angaaende, som sidst afvigte den 26. Marts blev heftet imod Landsoldaten Christen Madsen af Gjerrild, som Hovedmand og sine Adtresenter for Forgribelse og Voldzgjerning øved imod bemeldte Skoufrider Sr. Oluf Smal paa Klap Jagten i Scheels Enemerche sidst afvigte d. 27. Junii, hvilket Stævnamaal Kaldsmændene personlig selv for Retten udsagde saaledes med lovlig Varsel fra Skourideren Oluf Smal i Buscherhuset: Indstævner vi Eder Lass Andersen Møller, Ladefoged ved Scheel, Jens Nielsen Skoufoged i Tornhuset (?), Christen Henrichsen i Albech, Poul Pedersen i Emmesboe, Jens Mygind og Søren Sørensen, tjenende hos Søren Michelsen, begge af Gjerrild, for Scheels Birkeret at møde førstkommede den 16. Aprili, Eders Sandhed at vidne og paa Spørgsmaal at forklare, alt hvis Eder er videndes angaaende det Slagsmaal som Landsoldat Christen Madsen i Gjerrild tillige med sine Kammerater har øvet imod Skourideren Sr. Oluf Smal paa Klapjagten nu sidst afvigte Vindter og forklarede Kaldsmændene, at de talte med en Del Vidnerne selv, en Del deris Husbonder og Tienere. Hvorpaa de i allerunderdanigst Følge af Lovens Ed afhjemlede deres Kald og Varsel lovligen for alle vedkommende at være forkyndt og det saa sandt hjælpe dem Gud og hans hellige Ord. Dernæst Sr. Hammel begiærede de indstefnte Vidner i følge Stefnemaalet tilførte, maatte paaraabes og Vidners Ed for dennem af Lovbogen oplæses, den indstævnte Christen Madsen og hans Kone maatte blive af Retten paaraabt, om de nogt imod Stævnamaalet havde at disputere, som self personlig her for Retten var tilstede, og svarede Nej Vidnerne efter Paaraabelse var samtlige tilstede og blev Eden af Lovbogen for dennem lydelig oplæst. Efter at dette var sket, fandt Mr. Hammel sig aarsaget, førend Vidnerne for Retten blev fremstillet at vidne, at tilspørge Chr. M. af Gjerrild som Hovedgerningsmand i denne Sag, Hans Pedersen og Søren Nielsen begge af Sangstrup og Peder Michelsen af Carlbye, alle Medvidere og Gjerningsmæd, som samtlige her for Retten var tilstede. Først tilspende Mr. Hammel

Christen Madsen, om han kunde nægte, da ham sidst afvigte d. 27. Jan. paa Klapjagten i Scheel Enemerche blev sat til Rætte af Skovrideren Sr. O. S. for sin Modvillighed i Jagtens Drifuelse, at han da slog bemeldte Smal med sin Kjæp, som han gik med i Haanden. Christen Madsen personlig tilstod for Retten, at han bemeldte Tid slog Oluf Smal med sin Kjæp, han gik med i Haanden og sligt ikke kunde nægte. Andet blev tilspurgt om Christen Madsen kunde negte det hans Kammerater Hans og Søren Nielsen, begge af Sangstrup saavelsom Peder Michelsen af Carlbye og Niels Rasmussen af Hammelev, som samtlige tillige med Chisten Madsen selv forberørte Tid var paa Jagten ikke omringede Skou-rideren Smal, holdt deris Kieppe i Vejret og truede Smal, at saafremt han talte dem noget mere til, ville de, enige med hverandre, prygle hannem. Alle samtlige svarede, at de ikke kunde nægte de jo holdt Kjæppe i Vejret, og da han indtet talte mere til dem, lod de det derved blive. Endelig for det tredje, tilspurgte Monsr. Hammel samtlig forberørte 4 Personer, om de kunde befinde hos sig selv, at de havde forgrebet sig og var Straf skyldig efter Loven. For denne deris forøvede Formastelse de samtlig tilstede de havde gjort Skou-rideren Seigur Oluf Smal Uret og Forgribelsen var skeed af Uforstand, tilstode og at de efterdags ej mere paa saadan Maade vilde omgaaes deris naadige Herskabs Betjenter, lovede at rette sig til Bedring, siden samtlig indstæfnede Gerningsmænd personligen her for Retten havde tilstaaet deres Forseelse, undtagen Niels Rasmussen af Hammelev, som var tilstede, men af de andres Udsigende sin Gjerning var blefne overbevidst, saa fandt Mr. Hammel unødigt at føre Vidner paa egen Tilstaaelse, men i allerunderdanigst Følge Lovens Bydende Pag. Satte i Rette paa forberørte 5 Personer, enhver i Særdelighed at betale sine Voldsbøder og desforuden gjøre Sr. Small her for Ting og Ræt. deris offentlig Afbigt, i Mangel af forberørte Bøder in natura, da vedkommende at bøde med Kroppen, hvorpaa Mr. Hammel paa sin Principal Sr. Oluf Smals Vegne allertjenstlig var

Dom begærede, da samptlig instæfnte Landsoldaten og Gjerningsmænd havde selv tilstaaet sin Forseelse og Irettesættelsen var gjort, blev Contra parterne spurgt, om de noget videre havde at lade tilføre, hvorpaa Hans Pedersen af Sangstrup paastod, at Vidnerne som idag var indkaldt maatte fremkomme og aflægge deris Vidne. Mr. Hammel maatte vel slutte, at Hans Pedersen havde en ond Samvittighed, over hvis han iche allerede paa sig selv havde bekjendt, og rentelig ikke at ville bekjende paa sig selv og sine Kammerater, det han med Rette kunde udsige, men altsaa ville lade Vidnernes Forklaring give bedre Oplysning om hans og Cammeraters skamlige Forhold, thi kunde Mr. Hammel ikke nægte Vidners Førelse, men begærede samme til Forhør.

Hvorpaa fremstod at vidne Lass Andersen Møller Ladefoged ved Scheel, som Ord til andet efter at han lovligen havde aflagt sin Ed, vand som følger: Hans Pedersen af Sangstrup tilspurgte Vidnet, om han saa at Hans Pedersen tillige med andre hans Kammerater, som for denne Sag var stæfnet, var tilbage da Folkene skulde sættes i Jagten omkring Møllkjæret i Enemærket. Vidnet svarede, at han vel saa, da Jagten skulde sættes, at Hans Pedersen tillige med de andre indstefnte blev tilbage ved en Hasselbusk, og at de blev paaraabt at følge Jagten, hvorpaa Skovridderen Sr. Oluf Smal red til dem, men hvad han sagde til dem hørte Vidnet ikke, mens Vidnet forklarede, at de indstevnte Gjerningsmænd holdt Kjeppene i Vejret imod Smal. Siden Vidnet intet mere vidste blev han demitteret fra Retten. Og fremstod 2det Vidne Jens Nielsen, Skovfoged i Tornhuset, som vandt, at han saa forbemeldte Soldater staa omkring Smal og holdt deris Kjepper i Vejret imod ham, videre vidste Vidnet ikke, men efter Edens Aflæggelse blev han demitteret fra Retten.

Og frembkom 3. Vidne Christen Hendrichsen af Albeck, som vandt Ord til andet ligesom forrige Vidne, og derpaa gjorde sin Ed. Dernæst fremstod det 4de Vidne Poul Pedersen af Emmisboe og vandt at han vel saa forberørte Personer var med de bagerste Folk, og at

Mansr. Smal slog Christen Madsen et Slag med en Tyrmedie (Tyrepisk), og at Christen Madsen gav ham et Slag med den Kjep han hafde i Haanden igjen, og at de omvundne Personer holdt Kjæppene i Vejret imod ham og truede ham, men hvad de sagde, vidste han ikke, hvorpaa Vidnet aflagde sin Ed efter Loven.

Noch fremstod det femte Vidne, navnlig Jens Mygind, som vandt, at han vel hørte Oluf Smal raabe 4 eller 5 Gange paa de bageste Folk, og da de endda ikke vilde komme, saa Vidnet Oluf Smal ride til dem, men saa ikke Smal slaa nogen, ej heller nogen slaa ham, men Vidnet saa vel de holdt Kjæppene i Vejret imod Smal, hvorpaa Vidnet gjorde sin Ed, vidste ej mere og gik fra Retten.

Dernæst fremstod 6. og sidste Vidne Søren Sørensen af Gjerrild, som vandt ved Lovens Ed Ord for Ord ligesom næst forrige Vidne vundet haver og videre vidste Vidnet ikke. — Hvorpaa Contraparten blev tilspurgt om de havde noget videre at tilspørge Vidnerne om, men de samtlige begjærede Vidnerne maatte forklare om de var de bageste eller ikke, hvorpaa samtlige Vidner forklarede, at de ikke vidste enten Contraparterne var de allerbageste eller ikke, men at de var med de bageste tilstod Vidnerne allesammen. Hvorpaa Hammel referede sig til sin forrige Irettesættelse og begjærede Dom uden nogen videre Tingsvidne at tage beskreven. Dommeren optog Sagen til idag 3 Uger er 7. Maj.

Dommen faldt 25. Juni og lød paa at de hver skulde betale 4 Mk. til Sognets Fattige og 4 Mk. til Processens Omkostninger.

*Restanceliste
over Landgilde og kgl. Contributioner 1737.*

1. Kgl. Contributioner:

	Gjerrild Sogn og Bye:				
Peder Bruun	April Quartal 1737	2 Rdl.	2 Mk.	4 Sk.	
Olluf Albeck	dito	2	” 2	4	”

Peder Fausing Jan. Quartal 1737 Rdl. 4 Mk. 1 Sk.
 April dito 2 " 2 " 4 "
Skattekorns Rug 4 Skp. 1 Fdk.

2. Landgilde:

Gjerrild Sogn og Bye:

Søren Sørensen Rug 1 Td. 5 Skp., Byg 2 Td. 4 Skp.
Penge 1 Rdl. 1 Mk. 1 Sk.
Simon Andersen Rug 1 Td. 5 Skp., Byg 2 Td. 4 Skp.
Penge 1 Rdl. 1 Mk. 1 Sk.
Niels Pedersen Juel Rug 1 Td. 3 Skp., Byg 2 Td. 4 Skp.
Penge 5 Mk.
Anders Pedersen Juel Rug 1 Td. 5 Sk., Byg 2 Td. 4 Skp.
Penge 1 Rdl. 1 Mk. 1 Sk.
Rasmus Sørensen Juel Rug 6 Skp. 2 Fdk., Byg 1 Td. 2 Skp.
Penge 2 Mk. 8 $\frac{1}{2}$ Sk.
Rasmus Clemmen Rug 1 Td. 5 Skp., Byg 2 Td. 4 Skp.
Penge 1 Rdl. 2 Mk. 1 Sk.
Jens Andersen Juel Rug 6 Skp., 2 Fdk., Byg 1 Td. 2 Skp.
Penge 2 Mk. 8 $\frac{1}{2}$ Sk.
Søren Eskildsen Rug 1 Td. 3 Skp., Byg 2 Td. 4 Skp.
Penge 5 Mk.
Michel Sørensen Rug 1 Td. 5 Skp., Byg 2 Td. 4 Skp.
Penge 1 Rdl. 1 Mk. 1 Sk.
Niels Rasmussen Bolter Rug 1 Td. 5 Skp., Byg 2 Td. 4 Skp.
Penge 1 Rdl. 1 Mk. 1 Sk., Høns 2 Stk.
Jens Mogensen Rug 1 Td. 5 Skp., Byg 2 Td. 4 Skp.
Penge 1 Rdl. 1 Mk. 1 Sk., Høns 2 Stk.
Peder Friis Rug 1 Td. 5 Skp., Byg 2 Td. 4 Skp.
Penge 1 Rdl. 1 Mk. 1 Sk., Høns 2 Stk.
Lauris Møller Rug 1 Td. 3 Skp., Byg 2 Tdr. 4 Skp.
Penge 5 Mark, Høns 2 Stk.
Morten Juel Rug 6 Skp. 2 Fdk., Byg 1 Td. 2 Skp.
Penge 2 Mk. 8 $\frac{1}{2}$ Sk., Høns 1 Stk.
Christen Jacobsen Rug 6 Skp. 2 Fdk., Byg 1 Td.
Penge 2 Mk., 8 $\frac{1}{2}$ Sk., Høns 1 Stk.
Niels Christensen Gaas Rug 6 Skp. 2 Fdk., Byg 1 Td.
Penge 2 Mk. 8 $\frac{1}{2}$ Sk., Høns 1 Stk.

- Povel Backen Rug 6 Skp. 2 Fdk., Byg 1 Td. 2 Sk.
Penge 2 Mk. $8\frac{1}{2}$ Sk., Høns 1 Stk.
- Søren Olufsen Rug 1 Td. 5 Skp., Byg 2 Td. 4 Sk.
Penge 1 Rdl. 1 Mk. 1 Sk., Høns 2 Stk.
- Jens Ovesen Rug 1 Td. 3 Skp., Byg 2 Td. 4 Skp.
Penge 5 Mk., Høns 2 Stk.
- Peder Bruun Rug 1 Td. 5 Skp., Byg 2 Td. 4 Skp.
Penge 1 Rdl. 1 Mk. 1 Sk., Høns 2 Stk.
- Peder Fausing Rug 2 Td. 5 Sk., Byg 4 Td. 4 Skp., Havre
5 Skp. 2 Fdk.
Penge 2 Rdl. 1 Mk, 1 Sk., Høns 2 Stk.
- Olluf Albeck Rug 1 Td. 5 Skp., Byg 2 Td. 4 Sk.
Penge 1 Rdl. 1 Mk. 1 Sk., Høns 2 Stk.

Stochebro.

- Anders Jensen Rug 1 Td. 3 Skp., Byg 2 Td. 4 Skp.
Penge 5 Mk.
- Anders Pedersen Rug 1 Td. 3 Skp., Byg 2 Td. 4 Sk.
Penge 5 Mk., Høns 2 Stk.
- Jens Elmand Rug 1 Td. 5 Skp., Byg 2 Td. 4 Skp.
Penge 1 Rdl. 1 Mk. 1 Sk.
- Rasmus Fogh Rug 6 Skp. 2 Fdk., Byg 1 Td. 2 Sk.
Penge 2 Mk. $8\frac{1}{2}$ Sk.
- Søren Busk Rug 6 Skp. 2 Fdk., Byg 1 Td. 2 Skp.
Penge 2 Mk. $8\frac{1}{2}$ Sk.
- Laurits Povelzen Rug 2 Td. 5 Skp., Byg 3 Tdr.
Penge 1 Rdl. 3 Mk. 1 Sk., Høns 2 Stk.
- Søren Sørensen Kong Rug 6 Skp. 2 Fdk., Byg 1 Td.
Penge 2 Mk. $8\frac{1}{2}$ Sk., Høns 1 Stk.
- Lauridt Olufsen Rug 6 Skp. 2 Fdk., Byg 1 Td.
Penge 2 Mk. $8\frac{1}{2}$ Sk., Høns 1 Stk.
- Christen Albeck Rug 1 Td. 5 Skp., Byg 2 Td. 4 Skp.
Penge 1 Rdl. 1 Mk. 1 Sk., Høns 2 Stk.
- Niels Nielsen Røgter Rug 2 Td., Byg 2 Td. 4 Skp.
Penge 2 Rdl. 1 Mk. 1 Sk., Høns 2 Stk.
- Povel Michelsen Rug 1 Td. 5 Skp., Byg 2 Td. 4 Skp.
Penge 1 Rdl. 2 Mk, 1 Sk., Høns 2 Stk.

Peder Hjulmands Enche Rug 1 Td. 5 Skp., Byg 5 Td. 4 Skp.
Penge 1 Rdl. 1 Mk. 1 Sk., Høns 2 Stk.

Brønstrup.

Anders Andersen Rug 6 Td., Byg 1 Td. 4 Skp., Havre
1 Td. 5 Skp. 2 Fdk.

Penge 2 Rdl. 12 Sk., Høns 2 Stk.

Søren Jensen Rug 6 Td., Byg 1 Td. 4 Skp., Havre 1 Td.
6 Skp. 2 Fdk.

Penge 2 Rdl. 12 Sk., Høns 2 Stk.

Rasmus Pedersen Det samme.

Christen Jensen Det samme.

Emmesboe.

Peder Poulsen Rug 2 Td. 5 Skp.

Jens Pedersen Rug 3 Td. 5 Skp.

Søren Jensen Rug 3 Td. 5 Skp.

Michel Bunde Rug 3 Td. 5 Skp.

En ulykkelig Ildebrand.

1740. 3. Juni fremstod for Retten Michel Christensen Smed og Christen Michelsen Smed begge af Stocchebro i Gjerrild Sogn og By som med Hjærtens Væmod og største Bedrøvelse gaf tilkiende den store uløcke og ubodelig Skade dennem vederfartes mellem d. 17. og 18. Maj næstleden om Natten Kl. ungefæhr 12 Slet ved en ulykkelig Ildebrand. Optændes en forderfueelig Ildebrand, da de laa i deres tryggeste Søvn og ved Ildens Bragen og Knagen opvaagnede i Elendighed, da Overdehlen var færdig at falde, saa de med største Nød og Livsfare undgik Ildens Lue og fik aldeles intet ryddet, ja end ikke de Klæder de kunde skjule deris fattige Legeme udi før Ildens Hastighed dem ofverkom og optændtes i den vestre Ende af Huset, hvor ingen Ildsted var, og ingen Menneske kan vide eller tenke, hvorfra den kom. Derom at vinde fremstod Niels Nielsen, Jens Pedersen Elmand og Rasmus Pedersen Fog af Stocchebro

og Rasmus Juel af Gjerrild, som vandt ved Ed efter Loven dennem i ald Guds Sandhed bevidst er den store Uløcke og skadelige Ildebrand ofvenmeldte Michel Christensen Smed og Chr. Michelsen Smed ofvergik imellem besagte 17. og 18. Maj sidst, saaledes som de self har ladet tilføre, og intet fik bjerget i nogen Maader end ikke det ringeste de kunde skjule deres syndige Legeme udi, saa denne store Ulycke har sat dem i saa bedrøvelig og armelig Tilstand, at de umulig kan redde sig uden det høje Herskabs naadige Hjælp og andre Guds Børns Assistance til nogen Hjælp og Underholdning, hvorfor de recommanderis til det bedste alle forekommende og medlidne Christne de dennem til det bedste ville hafne ihukommet med noget Tilhjælp i denne deres Nød og Elendighed, Betænkende, at Gud, som saa haardligen har hjemsøgt dem, kan og andre vederfares [hvilket Gud afvende] hvorefter de begge, hver for sig var Tingsvinde begjerendis [som validerer Aar og Dag efter Hans Kgl. Maj's allernaadigste Forordning] som og blev tilsted.

To Lejermaatssager.

1843 $\frac{7}{6}$ hafde indstævnet Jørgen Lee og Mette Michelsdatter af forbemeldte Gjerrild for Bevisligheder og Paastand at andhøre og derefter Dom at lide for Eders med hinanden begangne Lejermaal, og forklarede Stævningsmændene at de talte med de indstevnte Selv som af Retten blev paraabt, om de havde noget imod Stævne-maalet at disputere, mens ingen mødte, saa til Bevis i Sagen fremlagde Sr. Hjøring, Sognepræsten velærv. Hr. Anders Haasum, hans paa Hjørings Begjæring givne Attestum, som han begjærede læst paaskreven og Akten tilført 304, hvorefter Sr. Hjøring paastod og i Rett satte med Formening det forbemeldte 2. Personer bleve tilfunden at betale til det højvelbaarne græfvelige Herskab de i Loven dicterede Lejermaalsbøder, samt at præstere Sagens Omkostning, hvorpaa man ventede Dom, som og blev afsagt saalydende: Som forrige Fuldmægtig Sr.

Christian Hjøring beviser med Sognepræsten i Gjerrild velærværdige Hr. Anders Haasum hans udgifne Attest dato 30. April næstafvigte, at Jørgen Lee og Mette Nielsdatter begge af Gjerrild 2den Gang har forseet sig imod det 6. Bud, og ingen af dem er mødt sig noget til Befrielse at fremlægge, saa kjendes for Ret det besagte Jørgen Le og M. N. har at betale deres Lejermaalsbøder til det højgrevelige Herskab eller betroede Fuldmægtig efter Lovens Pag. 134 Art. 1 med Sagens Omkostning 1 Rdl. 4 Mk. alt inden 15 Dages Forløb under Lovens Excnition, mens i Mangel af fornøjelig Betaling da at lide paa Kroppen efter kgl. højgrevelig Lov og allern. Forordninger og Rescrepter.

1747 ^{24/} havde indkaldt Sidsel Davidsdatter nu værende hos Rasmus Pedersen i Brønstrup for Bevisligheden at tilhøre Spørgsmaal at tilsvare og Dom at lide ang. Lejemaal med Niels Michelsen af Gjerrild i sit afvigte Aar 1746 og berettede Nævningsmændene at de talte med den indstævnte Sidsel Davidsdatter selv, hvorpaa de aflagde deres Ed efter Loven saa sandt hjælpe mig Gud og hans hellige Ord. Den indstævnte Sidsel Davidsdatter blev af Retten tre Gange paaraabt om hun enten eller nogen anden paa hendes Vejne for Retten var tilstede, som noget imod Kald og Varsel havde at protestere, mens ingen mødte. Dernæst producerede Sr. Peder Ilsøe en fra Sognepræsten velærværdige Hr. Anders Haasum i Gjerrild af Dags Dato udgive Attest, som beviser bemeldte Sidsel Davidsdatters begangne Lejemaal, hvilken han begjærede for Retten maatte oplæses og Akten tilføres, og lyder saaledes: at Sidsel Davidsdatter een løs og ledig Quindes Person værende til Huuse hos Rasmus Pedersen i Brønstrup By, her i Gjerrild Sogn, haver begaaet Lejemaal med en Ægtemand navnlig Niels Michelsen her i Gjerrild By og for samme Sags Skyld har udstaaet Kirkens Disciplin ved publiques Absolution 2. Arents Søndag sidst her i Gjerrild Kirke, vorder herved efter

Forlangende meddelt til et sandfærdig og gyldig Bevis af A. Haasum.

Gjerrild Præstegaard d. 24. Martii Aar 1747 Som Fuldmægtigen Peder Ilsøe nu saaledes tilstrækkelig nok formener at have bevidst forn. S. D' s begangne Lejemaal og Forseelse imod det 6 Bud saa sadte han i Rætte med Paastand og formening, at hun ikke alleene af Rætten vorder tildømt at betale hendes Lejemaaalsbøder til sit højvelbaarne naadige Herskab efter Loven med 12 lod Sølv er 6 Rdl., mens end og denne af hende selv forvoldte Sags Omkostning med 1 Rdl., eller derfor paa Kroppen efter Loven og de derom allernaadigst udgangne Forordninger og høj priselige Anstalter, at undgjelde, hvorpaa hand dend velvise Dommers Kjendelse var aller-tjenstligst forventende. Herpaa blev afsagt Dom saalydende: Siden det lovligen er beviist, at icke allene S. D. her til Tinge er indstævnet for Lejemaal, mens endog med velærværdige Hr. Haasums Attest af Dag Dato, at hun for sande har udstaaet Kirkens Disciplin, saa Kjendes for Ret, at bemeldte S. D. bør ifølge Lovens Bydende 6 Bogs 13 Cap 1 Art betale til høje og naadige Herskabet eller dens betroede Fuldmægtig hendes faldende Lejermaalsbøder, som er 12 Lod Sølv foruden til Proces-sens Bekostning 1 Rdl. aldt inden 15 Dages Forløb efter allern. Lov og Forordninger.

Da Peter Friis købte den stjaalne Hest.

1747 ⁸/₁₂ produserede en her af Retten under Dato 15 Nov. sidste afvigte udstedte Stævning contra Peder Friis af Gjerrild, som af en ung Person navnlig Søren Pedersen af Woldby, der nu i Schanderborg for Hestetyveri er arresteret, er beskyldt for at være Tilskyndere og Medvidere udi Tyveriet.

Videre fremlagde Sr. Listo et Tingsvidne udstedt ved Skanderborg Rytterdistrikt Berbetning d. 28. Spt. 1747 som pagina 5. 6. 7. og 8 ommældes, at den udi Skanderborg arresterede Søren Pedersen haver stjaalet en Hest paa

Aarhus Mark og solgt til Peder Friis i Gjerrild, saa og at bemeldte Peder Friis skulde have tilskyndet ham at stjæle Hesten og derfor givet ham 1 Rdl. Samme Tingsvidnes Formeldning paa bemeldte Pagina saa vidt in-seeglet er begjærtes for Retten oplæst som og skeede. Fuldmægtigen paa Scheel Sr. Peder Ilsøe, som paa Peder Friis's Vejne for Retten var tilstede og vilde anhøre de indstævnte Vidners Udsigende og Forklaring ang. den Hest bemeldte Peder Friis haver kjøbt den 15. Aug. sidst afviget af Søren Pedersen, som er barnefødt og opfød i Voldby, hvor hans Forældre endnu er boende, da han derefter agter at føre Contravidner. Sr. Listo begjærte vilde paraabe og fremkalde de i Stævningerne ommeldte Simon Pedersen, Peder Rasmussen, Niels N. og Fr. Petersen for at aflægge deris Sandheds vidne i denne Sag, hvorefter fremkom Niels Jensen og Frederich Pedersen som paa Tilspørgsel efter at Eden af Lovbogen var oplæst forklarede og vandt saaledes: Niels Jensen af Gjerrild nu tjenende i Hammelev blev tilspurgt:

1.

Om han var overværende da Peder Friis købte Hæsten af Søren Pedersen og hørte hvad Ord de havde sammen? Svarede Nej, men samme Dag Peder Friis købte Hæsten var Vidnet kjørende i Hovrejse med Smør fra Scheel til Grenaa og da han var kommen uden for vesten Porten ved Scheel, kom Søren Pedersen fra Voldby ridende paa en brunblisset Hest og fulgte med ham til Limovnen, hvor han red fra ham og imidlertid de fulgtes sammen paa Vejen fortalte Søren Pedersen, at han tjente Forstanderen i Aarhus, som havde laant ham Hesten at ride hjem paa for at besøge sine Forældre, spurgte om nærmeste Vej til Houfhuusene, hvorpaa Vidnet svarede han kunde ride ad Glæsborg og videre Ord havde de ikke sammen.

2.

Naar Vidnet da spurgte, at Peder Friis havde kjøbt

den anmeldte Hest? Svarede: det blev ham sagt ved Grenaa Aa.

3.

Om Vidnet er bevidst, at i Gjerrild Bye er nogle Mænd eller Karle af Navn Simon Pedersen og Peder Rasmussen? Svarede: Nej, allene at udi Stochebro hver en Mand som hedder Peder Rasmussen Fog andre kjendte han ikke der i Byen af disse Navne og som Vidnet ej vidste videre i den Sag aflagde han sin Ed efter Loven og derefter fra Retten demitteret.

1.

Friderich Pedersøn, tjenende i Gjerrild, fremkom og paa en Spørgsmaal svarede: at han med en Del andre var kjørende i Hovrejse med Smør fra Scheel til Grenaa i Høstens Tid og der Vidnet var kommen igennem Veggervlev By kom Søren Pedersen som er Peder Skjellerups Søn af Voldby ridende paa en brunblisset Hest og spurgte hvor Vidnet skulde hen, som svarede han skulde til Grenaa, hvorpaa Vidnet tilspurgte Søren Pedersen hvor han kom fra og hvor han havde faaet den skjønne Hest han red paa. Bekom til Svar: Han var kommen fra Aarhus om Natten paa Hæsten, men Hæsten tilhørte hans Fader; derpaa Vidnet sagde: hvor har din Fader faaet denne Hæst siden Vidnet vidste, at Faderens Tilstand var ganske slet. Søren Pedersen svarede: Det var ej hans Faders Kjøb alene, men han og hans Broder tilligemed Faderen havde kjøbt Hæsten af Præsten i Hammelev; de havde desuden 2 andre Bæster og vilde endnu købe en til, Mage til den han red paa. Vidnet sagde: da kjender jeg en Del af Præstens Bæster i Hammelev, men ved ej, han haver haft denne. Søren Pedersen sagde: Præsten havde kjøbt den af Jens Busk i Dolmer. Vidnet svarede: Jeg ved ej, om Jens Busk har opfød en saadan Hæst. Søren Pedersen sagde: Kunde jeg sælge denne Hæst, vilde jeg købe saadan en igen, som gaar for Vognen, for at tjene Penge paa, thi min Broder og jeg handler med Hæste. Desuden fortalte Søren Pedersen,

at han til Mikkelsdag skulde tjene Forstanderen i Aarhus for Skriversvend, og derefter red han fra Vidnet til de andre, som kjørte for ved, og da Vidnet kom paa Vejen midt imellem Veggerslef og Toersøe, holte Søren Bolter og Peder Friis med deris Vogne, og Peder Friis var i Handlig med Søren Pedersen om Hæsten, hvorpaa Vidnet gik til dem og hørte, at Peder Friis bød 12 Slette Daler for Hæsten, som de og blev enige om og straks paa Stedet betalte ham de 6 Daler, de andre 6 Daler skulde han have til Mikkelsdag, hvorpaa de kørte til Grenaa og Søren Pedersen fulgte med dem til Dolmer til hans Broder, som der tjente.

2.

Om Vidnet hørte, at Peder Friis skulde have sagt til Søren Pedersen: Han skulde se, at han kunde fly ham en Hæst til. Vidnet svarede, at han ej hørte et Ord blev talt derom.

3.

Tilspurgte om Vidnet vidste, at der i Gjerrild By ere nogle Mænd som hedde Simon Pedersen og Peder Rasmussen? Svarede: Af Navn Simon Pedersen kendte han ingen, udi Stochebro boer en Mand som hedder Peder Rasmussen Fog og hos Birkedommeren i Gjerrild tjener en Karl ved Navn Peder Rasmussen. Paa foranførte aflagde Vidnet sin Ed efter Loven og fra Retten demitteret.

Peder Rasmussen Fog af Stochebro og Peder Rasmussen tjenende Birkedommeren i Gjerrild, som begge her for Retten var tilstede, bleve af Sr. Listo tilspurgt, om de vidste nogen Underretning angaaende dette Hestekjøb eller Akkord, som var sluttet imellem Peder Friis af Gjerrild og Søren Pedersen af Voldby, hvorpaa de svarede, at de aldeles om denne Handel ej var noget bevidst, hverken i en eller anden Maade, kjender ej heller den ommeldte Søren Pedersen af Voldby, hvorpaa de aflagde deres Ed efter Loven.

Peder Friis af Gjerrild, som efter Stefnemaalet var mødt for Retten og forklarede denne Sags Beskaffenhed

saaledes: At han var kjørendes med Smør fra Scheel til Grenaa, og paa Vejen imellem Veggervslev og Thoersø kom Søren Pedersen til ham og efter at han havde hilset ham sagde: Jeg haver spurgt I vil købe en Hest og jeg har været i Gjerrild hos Eders Kone som sagde, at I skulle til Grenaa med Smør, hvorover jeg har redet her hid efter Jer, om I vilde købe Hesten, hvorpaa Peder Friis spurgte ham, hvor han var fra, siden han ej kendte ham, og hvor han havde faaet denne Hest. Svarede: han var Peder Skjællerups Søn i Woldbye og hans Fader saavel som hans Broder, tjenende i Dolmer tillige med ham selv havde kjøbt Hesten af Præsten i Hammelev og Præsten havde købt Hesten af Jens Busk i Dolmer, som havde brugt den i nogen Tid til Ridehest, nu var den for tung for ham og derover haver solgt dem. Sagde derhos, de havde haft 2 andre Heste, som de Dagen forved havde solgt til Følle Karle, men denne vilde de ej have, fordi han var saa gammel.

Peder Friis spurgte: Hvad skal da Hesten koste, hvorpaa Søren Pedersen svarede: 16 Slettedaler, men Peder Friis svarede, at det var for meget, eftersom han syntes Hesten var saa gl., han vilde ikkuns give ham 12 Slettedaler, da ved jeg ej, sagde Søren Pedersen, om jeg tør sælge ham ringere end 14 Slettedaler; lidet derefter sagde han: det er lige meget I maa have den for 12 Slettedaler, hvorpaa Peder Friis strax paa Stedet betalte ham 6 Slettedaler, de øvrige 6 Slettedaler maatte blive staaende til Mikkelsdag, og tilbød Peder Friis, at om Søren Pedersens Fader og Broder ikke var fornøjet med Købet, kunde de sende ham Pengene, da Hesten igen skulle blive leveret tilbage; derefter fulgtes de ad til Dolmer, hvor de skiltes fra hverandre. Imidlertid han kørte til Stranden med Smørret, faldt han paa de Tanker at forhøre sig paa Hjemvejen, om det var rigtig, som Drengen for ham havde berettet, hvorpaa han først kørte til Jens Busk i Dolmer, som sagde, at han ingen Hest havde solgt Hammelev Præst. Derfra kørte Peder Friis til Voldbye og talte med Drengens Forældre, som nægtede de ingen

Hest haver haft, mindre haver kjøbt af Præsten i Hammelev. Og som Aften paatrængte, tog Peder Friis hjem, men om Morgen derefter tog han først til Dolmer, derfra til Grenaa i Tanker at have opsøgt tit ommeldte Søren Pedersen, men kunde ej finde ham. Udi Grenaa talte Peder Friis med Niels Stiesen af Neder Slemming, som hjalp ham at eftersøge Drengen, men forgæves. Af disse Omstændigheder befandt Peder Friis sig beføjet at kundgjøre dette Kjøb som og skeede herved Tinget næste Tingdag derefter. Foranførte saaledes i ald Sandhed at være erbød Peder Friis sig med Ed at bekræfte, og videre Samtale, hverken før eller siden, har han ej haft med Drengen, meget mindre tilskyndet ham at stjæle denne Hæst, men maatte beklage, at han af Ukyndighed til sin egen Skade var kommen i denne Handling.

Til at vidne i denne Sag fremstillede Peder Ilsø efterskrevne: Lauritz Møller og Søren Bolter af Gjerrild, som paa Tilspørgsel vandt, at de var overværende paa Vejen mellem Veggelslev og Toersø, hvor Peder Friis købte Hæsten af den navngivne Søren Pedersen fra Voldbye, hørte de blev accorderit om 12 Slettedaler ogsaa at Peder Friis betalte de 6 Slettedaler og lovede at betale de andre 6 Daler til Mikkelsdag. Hørte og at Drengen foregav og sagde, at hans Fader og Broder var lige gode med ham om Hæsten, og de havde kjøbt den af Præsten i Hammelev og Præsten i Hammelev af Jens Busk i Dolmer. Lauritz Møller hørte og, at Søren Pedersen sagde de havde solgt 2de Heste Dagen før ned til Følle Karle, men denne var for gl. til dem. Da næstmeldte Vidne kjørte fra Stranden fulgte han med Peder Friis til Jens Busk i Dolmer, som sagde dem: Han ej havde ejet Hæsten. Peder Isø tilspurgte Vidnerne om de havde hørt noget derom, at Peder Friis skulle have givet Søren Pedersen 1 Rdl. for at skaffe sig en eller flere Hæster saa og om de i nogen Maader haver hørt eller fornummet Peder Friis haver brugt ulovlig Handling, hvorpaa de svarede: Nej, de kunde ej paasige ham og ej heller haver hørt, at han haver brugt nogen ulovlig Handling enten

i Slig eller andre Tilfælde, men har levet hos dem som en skikkelig, ærlig og oprigtig Mand.

Monsr. Listo tilspurgte Vidnerne om de ej kendte nogen af det Navn Simon Pedersen i Gjerrild eller Peder Rasmussen, andre end de 2 som forhen idag har aflagt deres Vidne, hvortil de svarede Nej og paa forbemeldte deris Udsigende aflagde de deris Ed efter Loven.

Niels Stiesen af Neder Slemming, som for Retten var tilstede, blev af Ilsøe tilspurgt, om han vidste nogen Oplysning om denne Sag, hvorpaa han svarede, at han var i Grenaa da Peder Friis søgte efter Søren Pedersen og fulgte med ham nogle Steder i Byen i Tanke at oplede ham, siden det blev dem sagt, at han var der i Byen, da det var deris Tanker, at lade Drengen arrestere, men de kunde ej finde ham, og at Vidnet ingen Kjøb havde gjort med Peder Friis om Hæsten anderledes end det var hans Tanker at have tage Hesten til sig og ladet den oplyse til Tinge og Kirkestævne, hvoer Udfaldet udvist, saasom Ejeren til Hesten har faaet den igen hos Peder Friis i Gjerrild, hvorpaa han aflagde sin Ed efter Loven.

Videre til at vidne fremstillede Ilsøe Søren Mouritzen af Rimsøe, som forklarede, at udi Høstens Tid kom en Dreng ridendes i hans Gaard og holte i Porten imens Regnskyer gik over, hvorpaa Vidnet gik til ham og spurgte, hvor han var fra og havde været, og derpaa bekom til Svar: han var Peder Skjellerups Søn i Voldby og havde været i Aarhus med et Brev; spurgte dernæst hvis denne Hest var, den synes at være 20 Rdl. værd; derpaa svarede Drengen; Det er min Faders, han haver kjøbt den af Præsten i Carlbye, vil I købe den, kan I faa den ringere. Vidnet svarede: Jeg haver ingen Penge at købe saadan Hest for og efter at Søren Pedersen havde budet Hesten til fals nogle Gange og tilspurgt Vidnet, om han ikke kunde vise ham Kjøber til dend, reed han bort derfra og efter Udsigende til Gjerrild i Tanker at sælge Hesten der i Byen. Videre vidste Vidnet ej i denne Sag til Oplysning at forklare og paa sit Udsigende aflagde sin Ed efter Loven.

Endnu til Oplysning i denne fremstillede Ilsøe Peder Friis's Broder navnlig Simon Jepsen Friis af Gjerrild, som forklarede: At forbemeldte Søren Pedersen af Voldby kom ridende i hans Gaard i hans Vognskjul paa en stor brunblisset Hest, og da Simon Jepsen Friis spurgte hvor han var fra og havde været, sagde han at han var P. S's Søn i Voldby og havde været i Aarhus med et Brev til Forstanderen og nu havde et Brev med sig tilbage til Soestrup, havde redet den ganske Nat, hvorover hans Hest var saa smal, tilspurgte derpaa Simon Jepsen Friis, om han vilde købe Hesten, svarede nej han vilde selv sælge to. Derpaa sagde Søren Pedersen. Køb af mig først saa vil jeg og min Fader imorgen komme til Eder og købe af Eder igen. Simon Jepsen Friis sagde: Køber i Hester og handler med. Søren Pedersen svarede: Igaar solgte jeg 3 til Følle Karle, men denne vilde de ej have, fordi han var for gammel. Simon Friis spurgte ham derpaa ad hvor han havde købt denne Hest. Bekom til Svar af Præsten i Hammelef og nu vilde han sælge den for 14 Slettedaler. Simon Friis sagde: Du sælger vel den for 10 Slettedaler; derpaa Søren Pedersen svarede nej, han turde ej sælge den ringere end 12 Slettedaler. Tilsidst sagde Simon Friis, at dersom han vilde følge til hans Fader i Voldby, saa vilde han købe Hesten, førend de skiltes ad. Bekom til Svar: Nej. Han kunde vel sælge den Hest foruden at ride med den til Voldby hvorefter han red bort og siden saas han ikke. For bemeldte Udsagn at være sandfærdig, ærbød Simon Friis sig med Ed at bekræfte om fornøden skulle gøres.

Endvidere fremlagde Peder Ilsøe et Udtog her af Protokollen, som klarligen udviser Peder Friis af Gjerrild ej havde gjort Køb med Søren Pedersen for at handle ulovligen, siden han selv, længe nogen Sag imod ham er bleven rejst, haver gjort Købet bekjendt, med Begjering, at samme maatte vorde læst og Acten tilføjet. Videre havde Peder Ilsøe ej i Dag paa Peder Friises Vejne at lade tilføre. Mr. Listo bejærede Tingsvidnet beskreven, hvis som idag er passeret i denne Sag og Sagen opsat

i 4 Uger eller næste Tingdag efter Hellig 3 Kongesdag, som er den 12 Januarii, hvilket og af Retten blev con-senteret.

D o m.

1748 ¹⁹/₁. Som Peder Friis af Gjerrild ved Forsvar Mr. Peder Ilsøe ved Scheel her for Retten sidstleden 8 December med lovfaste Vidner har contradiceret og bevist, det Arrestanten Søren Pedersen Woldbye hands Udsigende for den Skanderborgske Rytterdistrikts Birketings Ret; at være en falsk og selvopdigtet Usandhed. Og at han ingen Kendskab haver haft hverken til bemeldte Arrestant eller hans Paarørende, videre end ved uformodentlig skeed skadelige Hestekøb paa hans Rejse til Grenaae; hvilket alt klarligen sees af de her for Retten ovenmeldte Dato førte Vidner deris Udsigende med videre efter Actens Meldende. At Peder Friis hverken har været Tilskynder ej heller at have conveneret [= været Medvidere] med Arrestanten Søren Pedersen af Voldby hans forøvede Hestetyveri, thi bør samme og den af merermeldte Søren Pedersen af Voldby for den Skanderborgske Rytterdistrikts Birketings Ret aflagde Bekjendelse og usandfærdige Beskyldning og Paasagn, ikke komme Peder Friis af Gjerrild og hans Arvinger og paarørende til nogen Præjudice eller Æresforklejnelse i ringeste Maade paa deris ærlige Navn og Rygte, men samme at være og forblive en af Arrestanten egen og opdigtet Usandhed og selvgjort Løgn.

Da de to Bønder sejlede Præsten til Anholdt.

Dokumenter i Sagen ang. Jacob Mogensen og Broder i Gjerrild som til Toldkammeret blev anklagede for deris havende Baad, hvormed de oversadte den nye kaldede Præst Hr. Bøhm til Anholt.

Pro Memoria.

Bønderne i Gjerrild maa strængelig forbydes at lade sig meere overtale til at oversætte nogen paa Anholdt,

siden det er imod Toldforordningen, og for at forekomme de deraf flydende Ulejligheder.

Den Ell som Bønderne i Gjerrild behøve til Render kan Skovridderen udvise.

Estrup, d. 13. Juli 1787.

E. Scheel.

Raben.

P. M.

Der er til Kammeret indberettet at en Bonde fra Gjerrild under Grevskabet Scheel navnlig Jacob Mogensen tillige med en af hans Brødre skal den 7. eller 8. dennes med en dem tilhørende og med Roer og Seigl forsynet Baad have faret paa Fragt til Anholt.

Da nu Toldforordningens 17. Cap. 5. forbyder deslige Baade at ligge ved andre Steder end Færgestederne, maa man tjenstligst anmode Fru Grevinden behagelig ville foranstalte undersøgt om dette saaledes forholder sig rigtigt og i saa Fald at indhente bemeldte Jacob Mogensens Erklæring om, hvormed han formener at undskylde denne mod Toldvæsenet stridende og Kjøbstadnæringen fornærmende Fart, hvilken Erklæring Kammeret udbeder sig tilstillet.

Vestindisk guineisk Rente- og Generaltoldkammer,
den ³⁰/₆ 1787.

5 Underskrifter.

Til Geheimekonferentsraadinde Grevinde Scheel.

Pro Memoria.

Min Bonde Jacob Mogensen og Broder i Gjerrild har ingen anden Næringsvej end Fiskeri, som de har anvendt den største Tid paa at lære og dertil købte den angivne Baad for en 7 a 8 Aar siden, der ej er dannet til at bære andre Seigl end de som kunde give dem Forsikring om at ro længere ud paa Havet end de almindelige Fiskebaade vilde love.

De have stedse været vidende om ej at maatte bruge nogen Fragt eller Fart med samme, men derimod tjent de fattige meget i disse besværlige Aaringer med Fiske-

fangsten, endog i Grenaa, hvor Søfarten næsten er udgaaet, og foregiver at den til Anholt kaldede Præst overtalte dem dertil under Paaskud, at ingen ville oversætte ham i Grenaa, og at Nødvendigheden udfordrede hans Nærværelse paa Øen snarest muligt.

De blev derved som enfoldige Bønder dysset i Søvn og uden videre Betænkning eller derom først at forespørge sig hos mig oversadte Præsten for havde Udgivter i det Haab derved at udvise deres Pligt mod deres Næste og selv at profitere af Anholt Beboernes Fiskeredskabers Indretning ved denne Lejlighed.

Ulstrup, d 13. Juli 1787.

E. Scheel.

Raben.

Til det vestind. guin. Rente- og Generaltoldkammer,
Kjøbenhavn.

P. M.

Af Fru Grevindens Skrivelse af 13. ds. erfares, at den angivne Fragtfart til Anholt, som Bonden Jacob Mogensen og hans Broder i Gjerrild har foretaget først i forrige Maaned, skal alene have bestaaet deri, at de af den til Anholt kaldede Præst har ladet sig overtale til at oversætte ham til Anholdt i Tanke derved tillige at benytte sig af Anholdts Beboernes Fiskeredskabers Indretning.

Kammeret vil for denne Gang overse den af disse Bønder eller Fiskere begangne Forseelse, imod at de for Fremtiden ej befatte sig med saadan eller anden dem forbuden Fart, hvorom man tjenstligst anmoder Fru Grevinden at lade dem underrette og advare.

Vestindisk guineisk Rente- og Generaltoldkammer,
d. 28. Juli 1787.

8 Underskrifter.

Til Geheimekonferentsraadinde Grevinde Scheel.

Raben.

Den store Korntyverisag paa Scheel i 1756.

Michel Christoffer Arnet i Gjerrild o. s. v. gjor retteligt at Anno 1756 Fredagen den 24. Dec. mødte for Fuldmægtigen paa Scheel Sr. Peder Ilsøe og med en Skriftlig Rettens Stæfning af 17 hujus androg hvorledes 2de af Grevskabet tilhørende Bønder navnlig Søren Vinther og Rasmus Rasmussen Lussi af Gjerrild skal have begaaet adskillige Gange Tyveri her ved Gaarden paa saadan Maade som samme Stefnemaal videre omformelder, hvilket Stevnemaal blev i Retten fremlagt med Begjæring, at det maatte vorde læst, paaskreven og Protokollen tilført som og skeede og lyder saaledes:

Stempel Michael Arnet o. s. v. gjort vitterligt at for mig haver andraget Fuldmægtigen Sr. Peder Ilsøe ved Scheel, hvorledes hand skal have erfaret at Søren Vinther, Husmand i Gjerrild og Rasmus Rasmussen Lussi tjenende Christen Andersen i Stokkebro begge paa Grevskabets Gods, skal have foretaget sig om Nattetiden siiden sidstleden Michelsdag, og af og til, indtil denne Tiid at besøge Laden paa Gaarden Scheel, hvor de har haft deres Indgang igennem et Hul i Væggen og borttaget en anseelig Quantum Rug, det de haver med hverandre, og undertiden den ene, bortført hver til sit Hjem og Opholdssted og derefter bortsolgt samme til en eller anden, hvilken deres Omgang skal være bleven oplyst ved det, at Rasmus Lussi er antruffen i Gjærningen, og derefter haver anstændelig fortalt sit eget og Medinteressenters videre Foretagende i saa Maader. Og da Fuldmægtigen Sr. Peder Ilsøe ikke kan lade saadan lastværdig Omgang passere upaataalt, men paa sit høje og naadige Herskabs Vegne er beføjet at søge al Oplysning i denne Sag, som kan tjene til Gjærningsmændenes Afstraffelse og andre onde Mennesker til Exempel.

Saa bliver efter Forlangende hermed indstefnet benævnte Søren Winther af Gjerrild og Rasmus Rasmussen Lussi af Slochebro, for mig i Retten at møde paa Grevskabet Scheels Birketing Fredagen den 24 Dec. næstkommende, Stefnte og ustefnte Vinder samt Vidner samt andre Lov-

lige Beviser at anhøre og Spørgsmaale at tilsvare, alt angaaende forbemeldte Eders brugte Tyferi ved Gaarden Scheel, hvad Slags og hvor meget Korn I in allis derfra har borttaget, hvor det er bleven af og hvormange Penge I derfor har bekommet, hvad der har givet Eder Anledning til slig Tyferi at begaa og om andre end I derudi har været delagtig, med alt hvis videre som til denne Sag kand hentydes, da Peder IIsøe agter herom for det første et lovlig Tingsvidne, at erhverve. Udi Sagen at vidne og paa Spørgsmaale at svare indstevnes under Faldsmaals Straf til bemeldte Tid og Ting at møde, Ladefogeden Søren Quist, Staldkarlen Jens Bak og Koerøgteren Peder Konge ved Scheel, Søren Michelsen og Søren Vinters Kone af Gjerrild, Søren Elmand og Tjenestekarl Rasmus Bids samt Søren Mortensen Søren Christensen Albek tjenende Faderen Christen Albech og Erich Pedersen alle af Stochebro Item Søren Hendrichsen i Albech saavel som Anders Fog i Rimsøe og Frederik Pedersen i Carlbye, og endelig Christen Andersen i Stochebro, hvor Rasmus Lussi har staaet i Tjeneste og Jens Michelsen ibidem, hos hvilke 2de Mænd Rasmus Lussi skal have oplagt noget af Kornet og derfor i saadan Henseende stefnes baade som Vidner at være, og Vidner i fornøden Tilfælde at anhøre:

Datum Gjerrild d. 17. December 1756.

M. Arnet (L. S.)

Anno 1756 den 17 Dec. haver vi undertegnede begge boende i Gjerrild lovlig forkyndet indmeldte Stevne-
maal [for omtalte Hovedmænd og Vidner]

Gjerrild ut supra.

Peder Sorensen. Soren Nielsen.

De 2de Hovedmænd i denne Sag navnlig Søren Vinter og Rasmus Rasmussen Lussi blev udladt af deres her paa Gaarden Scheel og fremstillet for Retten samt for det første af Retten tilspurgt om de havde noget imod Stævnemaalets lovlige Forkyndelse at erindre, hvortil de svarede Nej aldeles indtet,

Dernæst blev bemeldte 2de Arrestanter separerede, medens den ene R. R. Lussi blev tilstæde for Reetten for at gjøre Oplysning og Bekjendelse om hans og Medinteressentes herved Gaarden begangne Tyfveri, til hvilken Ende han og af Dommen blev formanet at gjøre en ren og uforfalsket Bekjendelse i denne Sag.

Benæfnte Rasmus Lussi blev da af Fuldmægtigen Sr. Ilsøe tilspurgt hvormeget det af ham og Søren Vinter bortstjaalne Korn vel i alt kunde beløbe sig og til hvem de begge eller hand for sin Part haver bortsolgt og afhentet samme.

Forbemeldte Rasmus Rasmussen Lussi gjorde da efterfølgende Bekjendelse og Forklaring: at han og Søren Vinter havde med hverandre af og til siden sidstleden Michelsdag eller fra den Tid af, at de begyndte at tærskke Sæderug herved Gaarden, gaaen herved om Nattetiden over Midnat, og naar de da har mærket, at ingen Folk haver bevæget sig har han nemlig R. L. funden Gang igjennem det næste Hul ved den nordeste Ladedør, og naar han da er kommen i Laden, har han enten oplukket den synderste Ladedør, eller og Ladeporten, hvor Søren Vinter har gaaen igjennem, da de med hverandre har fyldt deres medhavende Sæcher af det tærskede Rug, saa meget som de hver Gang kunde føre med sig hjem enten paa en Hiulbaare eller paa deres Ryg, og bragt det til Søren Vinter, hvor det er bleven kast og rensat og derefter af S. V. bortsolgt paa fælditz Regning. Hvor tidt og ofte de just har været samlet i Laden for at stjæle Korn, det kunde R. L. slet indtet erindre og ikke heller kunde han anderledes sige hvor stor et Quantum de ialt havde bekommet end efter den Regning Søren V. havde gjort for ham, hvilket beløb sig til 8 Tdr. Rug, hvoraf de 6 Tdr. allerede er bortsolgt til Sr. Rasmus Juel i Grenaae, Anders Fogh i Rimsøe og Murmesteren i Drommelstrup ved gl. Estrup. De havde vel faaet Penge 2 Rdl. for Tønden for alle 8 Tdr., og samme Penge deelede imellem sig, mens de 2 Tdr. deraf, som bemeldte Murmester skulde have haft, var endnu ikke fra S. V.

bleven afleveret og altsaa havde R. L. faaet 4 Rdl. for meget, som han vel fik at give tilbage siden de samme 2 Tdr. Rug var kommen tilbage her til Gaarden. Videre vidste nu R. L. ikke at han og S. V. havde taget med hverandre, og icke heller at S. V. paa egen Haand havde faaet mere end som sagt er, men derimod bekendte R. L., at han selv for sin egen Person havde ydermere betjent sig af Lejligheden og allene mange Gange om Nattetiden, paa samme Maade som forhen meldt er, gaaet ind i Laden her paa Scheel og hvergang borttaget saa meget Rug og undertiden Boghvede, som han kunde bortbære eller kjøre paa en Hjulbaare, hvilket Korn han lagde mesten Deel hos sin Madfader Christen Andersen udi Stocrebroe og tilsidst hos Jens Michelsen sammesteds, og havde paa begge Steder rensset Kornet for hannem og ladet det der bleven liggende, indtil han kunde se sin Lejlighed at faa samme bortsolgt. Hvormeget dette Kvantum Korn egentlig kunde beløbe sig eller hvor tidt han paa egen Haand har botført af Herskabets Lade, det kunde han ikke egentlig erindre sig anderledes, end han ungefæhr kunde opregne, hvem der havde købt Kornet af hannem og hvad han har haft i Behold siden han blev attraperet. Det er da til efterfølgende han haver bortsolgt:

Til Søren Hendrichsen i Albeck 3 Tdr. Rug, hvorfor han haver faaet a Td. 2 Rdl., er 6 Rdl.

Anders Fogh i Rimsøe endvidere 2 Td. Rug a 3 Rdl., er 6 Rdl.

Rasmus Linnemand i Tøystrup 4 Td. a 2 Rdl., er 8 Rdl.

Anders Hjord i Stocrebro 1 Td. 2 Rdl.

Hr. Captajn Friis i Gjerrild 3 Skp. do. 4 Mk. 8 Sk.

Jens Michelsen i Stocrebro 1 Td., hvorføre han ikkun fik 1 Rdl. 2 Mk.

Mølleren i Treeaa Mølle 1 Td. 4 Skp. a Td. 2 Rdl., er 3 Rdl. foruden at samme Mand ogsaa havde faaet 4 Tdr. 4 Skp. Rug, mens samme var af R. L.s egen avlede Rugsæd, og endelig angav R. L. at have borttaget og igen afhændet til Anders Fogh i Rimsøe 3 Tdr. Bog-

hvede og faaet for de 2 Tdr. a 5 Mk. Td. og for den ene 6 Mk., som ialt er 2 Rdl. 4 Mk.

Desuden beregnede han og iblandt det bortstjaalne Korn de 4 Skp. Rug med hvilke han blev antastet her ved Gaarden, 4 andre Skjepper, som endnu laa hos hans Madfader Christen Andersen og derfra hidkommen, saa og 4 Skp. dito, som laa hos Jens Michelsen og derfra er bleven hidført siden han blev arresteret, hvorved han erklærede han slet intet videre vidste at forklare angaaende hans begangne Tyfveri herved Gaarden. Mens hvad Anledningen dertil haver været, hvorom hand af Sr. Ilsø blev erindret at ville gjøre Forklaring, da bekjendte han saaledes: At da Rasmus Lussi ved Michelsdags Tider sidst havde kjøbt sig et Bistade i Brønstrup og anmodet S. V., at han maatte sætte samme hos hannem til halvs, lovede Søren Vinter hannem saadant, og til saadan Ende fulgte med hannem til Brønstrup for at hente samme. Da de saa ginge med hverandre paa Hjemvejen sagde S. V. til R. L., at om de havde været kjendt sammen med hverandre tilforn, kunde de havde bjerget sig noget ved Gaarden, og da R. L. spurgte hvormed svarede S. V.: de kunde have taget sig et Stk. Træ tilsammen, ja end mere de kunde endogsaa havde bjerget sig noget i Laden.

Dermed blev der intet videre denne Gang omtalt om denne Sag, mens efter at R. L. noget nøjere havde betænkt det Forslag, syftes han, at det kunde være godt nok, aleniste han kunde ikke vide paa hvad Maade de skulde komme ind i Laden.

Hand spurgte derfor S. V. til Raads i denne Sag paa en Søndag førend han gik til Kirke og derhos forhørte om de ikke fik at have sig en Nøgel gjort til Ladedøren, hvortil S. V. svarede hannem nej, det gjortes ikke nødigt, thi Søren Vinters Broder, navnlig Rasmus havde ifjor ogsaa bjerget noget Korn i Laden og han havde gaaet igjennem samme Hul som R. L. idag har forklaret at have betjent sig af i dette Aar; derpaa forsøgte R. L. samme Gang faa Aftener derefter og ved Hjælp af en herved Gaarden værende Steen-boere og en Stang, kom

vel nok ind i Laden, hvor hand den første Nat afhentede 2de Poser med Rug. Han gik da saaledes 2 a 3 Gange, først alleenē, og derpaa fortalte Søren Vinter, hvorledes det var løbet af, hvorefter de bleve enige om at følges med hverandre og til hvilken Ende S. V. satte ham Stefne naar de videre skulle gaa til Haabe, hvilket saaledes skete, naar de skiltes ad. Saaledes fulgtes de da med hverandre og R. L. undertiden gik allene saalænge indtil R. L. endelig sidstleden Løverdags Nat var self i Laden og havde først faaet en Pose fuld af Rug bragt til Jens Michelsen herfra Gaarden, mens da R. L. anden Gang samme Nat forsøgte at ville have nok en Pose Rug og havde allerede faaet det i Sækken, samt sat det i Krogen imellem Ladeporten og Krogen ved Stalden imedens han havde bragt den første hjem, fornam han, da han kom tilbage og vilde afhente den anden, at et Skud gik af hen ved Gaarden, som han indbildte sig var efter Ræve, men da han tillige erfarede at Posen var borte fra Stæden hvor han havde sat den, blev han noget underlig derover, ledte efter Posen i Følstalden, gik derpaa hen og lukkede Ladedøren og efter at han igien var gaaen ud af Hullet søgte han videre derefter baade i Hestestalden og andensteds uden for, men da han ingen Steds fandt den, slog han sig til Rolighed, gik hjem og lagde sig i sin Seng indtil om Søndags Morgen tidlig, da han gik herved til Gaarden at fornemme, hvor Sækken var bleven af og hvad der blev talt om samme. Han gik da ind i Ladefogdens Kammer, hvor Fogden Sr. Ilsøe straxen kom efter og tillige med andre betragtede samme Sæk og Korn, og taledede om, hvem der vel havde taget dette Korn, hvortil R. L. ikke lod sig noget forlyde, mens noget derefter gik hjem igjen.

Dette var nu ald dend Oplysning R. L. i denne Sag kunde give, sig selv og S. V. angaaende, icke heller har der andre været derudi med dennem interesseret. Hvorfore Rasmus Lussi for nærværende Tiid blev entlediget fra videre Examen, mens blev dog for Reetten tilstede og

og derpaa af Sr. Ilsø tilspurgt: 1) Hvad Kundskab hand har om det af Søren Vinter og Rasmus Rasmussen Lussi herved Gaarden begangne Korntyveri.

Vidnet svarede, at han derom ikke vidste anden Oplysning end at R. L. for nogle Ugers Tid siden, da de vare forsamlede her i Skoven at klyve nogle Knolde og Rødder, sagde bemeldte R. L. til hannem, at han, neml. Vidnet, var en fattig Karl og kunde vel behøve at bjerge sig noget. Nu vilde R. L. forhjælpe ham dertil saafremt han vilde følges med ham til Gaarden Scheel, hvor de i Laden kunde tage sig noget Korn med hverandre, thi R. L. sagde, at han selv havde været der nogle Gange og hendt sig noget, men hvor tit han havde været der, det talte han ikke noget om til Vidnet, alleneste R. L. fortalte, at han havde fundet goed Lejlighed og saafremt det fremdeles vilde løckes ham, kunde han omsider blive til en rig Karl. Han sagde fremdeles saaledes han bar sig ad at gaa igjennem et Hul paa Muren, mens Vidnet til alt dette svarede icke andet end, at han for sin Part ikke vilde have med saadant at bestille; han vilde hellere om R. L. kunde laane ham en halv Snes Daler til at hjælpe sig med, da han vilde betale ham dem igien efter hans Lejlighed. Men endskiønt at R. L. lovede at ville deraf laane ham de 8te Daler, saa talte han dog ikke siden den Tiid med ham derom og altsaa fik dem ikke og videre vidste han ikke i denne Sag. 2) tilsurgt siden Vidnet haver forklaret, at han af R. L's egen Beretning havde erfaret, at han nemlig R. L. gik saaledes her til Gaarden og borttog af Herskabets Korn, hvorfore Vidnet da ikke aabenbarede saadant for Høje Herskabets Fuldmægtig eller andre vedkommende, at saadan ulovlig Omgang i Tide kunde blive hemmet. Vidnet svarede, at han ikke turde være den første som vilde gøre saadan Anmeldelse paa det at R. L. vilde nægtet samme, da var Vidnet bange, at han derfor skulde rage i nogen Fortræd eller erindrede Vidnet sig, som endnu ikke er Protokollen tilført, at R. L. ved forbemeldte Samtale tilige fortalte ham, at Søren Vinter i Gjerrild haver været

nogle Gange i Laden paa Scheel og tillige borttaget noget sammesteds fra.

Som nu Vidnet endelig erklærede, at han intet videre vidste til Oplysning i Sagen og begge Arrestanterne ogsaa erklærede, at de ikke havde noget imod hans Vidnesbyrd at erindre, saa blev han fra Retten demiteret.

Og igjen fremstod til at vidne Anders Fogh i Rimsøe og Søren Henrichsen i Albeck, som begge aflagde deres Æed med oprakte Fingre efter Loven o. s. v. som ovenfor hvorefter Sr. Ilsøe begjærede, at hans til næstforrige Vidne fremsatte første Spørgsmaal maatte for disse Vidner blive forelæst og deres Svar derpaa Protokollen tilført, som skeede, og svarede da begge Vidnerne, at al den Kundskab de vidste eller kunde give i denne Sag, bestoed deri, at de begge havde købt noget Korn af Rasmus Lussi nemlig: det ene Vidne navnlig Søren Henrichsen forklarede, at som at hørte benefnte R. L. havde noget Rug at sælge, saa drog han til ham i sin Tjeneste hos Christen Andersen i Stochebro og der en 3 Ugers Tid efter Michelsdag sidst betingede sig 3 Tdr. Rug, som R. L. ogsaa siden bragte ham med Christen Andersens Hest og Vogn og samme Tid fik derfor i Betaling 6 Rdl. og videre havde Søren Henrichsen ikke købt af hannem.

Det andet Vidne navnlig Anders Fogh i Rimsøe forklarede, at han havde købt af Rasmus Lussi siden sidstleden Mørtensdag 6 Tdr. Rug, som R. L. havde tilført ham med Christen Andersens Hæste og Vogn og derfor faaet i Betaling a Td. 2 Rdl. ialt 12 Rdl., saa havde og bemeldte Anders Fogh og iligemaade faaet 3 Tdr. Boghvede og derfor ialt betalt R. L. 4re Sl.daler.

Ellers erklærede begge Vidnerne at de aldeles ikke vidste, hvorfra R. L. havde faaet samme Korn at sælge, anderledes end, at han selv fortalte dem, at han havde købt det af nogle Karle og Drengene deres Sædekorn, som de i dette Aar havde avlet. Hvorefter Vidnerne blev fra Rættens demiterede, efter at Søren Vinter og Rasmus

S. V. dernæst indkaldt for Retten efter at R. L. havde tilstaaet, at hans Bekjendelse rigtig var Protokollen tilført.

Bemeldte Søren Vinter blev i lige Maade tilspurgt: hvorlænge han enten selv eller med R. L. haver borttaget Korn af Laden paa Scheel, hvor stor en Quantum og til hvem han haver afhændet samme, samt hvad der har givet ham Anledning til at øve og continuere deslige Gjerninger, hvortil S. V. selv bekjendte og erklærede: at han havde været med R. L. herved Gaarden og af Laden borttaget saa meget Rug, at det ialt beløb sig til 8 Tønder, og maaskee lidet mere som et Fjerdingkar, efter at det hos hannem var bleven kastet og reengjort; hvormange Gange de var om hente det Korn, det kunde S. V. ikke erindre, men det skeete fra den Tiid af, at her var begyndt at tærskes Sæderug og indtil een 3 a 4 Dage førend R. L. blev grebet med det sidste.

Samme deres fælles Rug blev solgt de 2de Tønder deraf til Sr. Rasmus Juel i Grenaa af S. V. selv, hvorfor han fik Værdi for 4 Rdl., og for de øvrige 2de Tønder paa Søren Vinters Part har R. L. forskaffet ham 4 Rdl., som derimod har bortsolgt samme tilligemed sin egen Part neml. 4 Tdr., som ialt er 6 Tønder, hvoraf Anders Fogh i Rimsøe har faaet de 3de og Murmesteren i Drommelstrup skulle have haft de andre 3de, mens haver ickuns bekommet den ene og de 2 Tønder er igjen bleven ført her til Gaarden efter at han og R. L. var bleven arresteret herved Gaarden.

Hvad Anledningen er andgaaende til dette Foretagende af dennem, da nægtede S. V. ikke, at han ved Michelsdags Tider sidst var gaaen til Brønstrup med Rasmus Lussi for at afhente et Bistade, som skulde sættes til halvs hos hannem, og da paa deres Hjemvej foreslog han for R. L. at de nu vel kunde bjerge sig noget sammen med hverandre ved Gaarden som at tage sig et Stykke Brænde sammen og kunde vel ogsaa bjerge sig noget i Laden, mens denne Gang blev der ikke videre derom talt, før at R. L. nogen Tid derefter kom til Søren Vinter og spurgte, hvorledes de skulle komme ind i Laden, og om

de icke dertil skulle lade sig gjøre en Nøgel, hvortil S. V. svarede, at det kunde ikke lade sig gjøre, thi da vilde de blive røbt.

Derimod vilde det gaa bedre and at gaa igjemmen det nederste Hul paa Muren ved den nordest Ladedør og videre derom sagde S. V. ikke til R. L., ikke heller berettede han, at hans Broder saaledes havde baaren sig ad forrige Aar, men vel tilstoed, at samme hans Broder Rasmus Vinter havde ifjor Vinter sat noget torsken Rug indtil ham en Nat, som var urenset, men hvor meget der var eller hvorfra det var kommen det vidste Søren Vinter ikke og altsaa ikke heller kunde sige noget derom til R. L.

Og da S. V. nu fast nægtede, at han slet intet videre vidste til Oplysning i denne Sag at melde, hverken om sig selv, R. L., eller andre, saa blev han ad interim endtlediget fra samme sin Bekjendelse videre denne Sinde at gjøre.

Dernæst paraabte Retten de indstæfnede Vidner saa mange som var tilstede at ville fremstille sig her for Retten for at høre Lovens Ords Forklaring af Lovbogen oplæste og fremstod da efterfølgende Vidners Personer navnlig: Søren Quist, Jens Bak og Peder Konge her ved Scheel, Søren Michelsens og Søren Vinters Kone af Gjerrild, Søren Elmand, Rasmus Bids, Søren Mortensen, Søren Christen Albech og Erik Pedersen alle af Stochebro, Søren Henriksen i Albæk, Anders Fog i Rimsøe, Friderich. Pedersen i Carlby, Christen Andersen og Jens Michelsen i Stochebro samt og ustefnede Vidner: Søren Bids, Jens Ovesen Ole Hansen, Christen Smed og Christen Andersens Pige Mette Poulsdatter, for hvilke samtlige Lovens Æeds Forklaring af Lovbogen blev oplæst med alvorlig Formaning af Dommeren til enhver især at udsige deres Sandheds Vidnesbyrd i denne Sag.

Og fremstod da først til at vidne Friderich Pedersen i Carlbye som aflagde sin Æed efter Loven saa sandt hjælpe ham Gud og hans hellige Ord sin Sandhed at ville vidne, det han ogsaa lovede at ville efterkomme

Lussi havde erklæret, at de intet imod deres Vidnesbyrd havde at erindre.

Og da nu denne hellige Aften næstendels er ved Haanden og tillige Juulen forhindrer at ikke længere denne Sinde kand contiuieres med denne Sag, saa begjærede Sr. Ilsøe at Sagen maatte blive opsat til næste Tingdag efter Hellig 3 Kongersdag, som er den 7de Jan. 1757. Rættens af foranførte Aarsag bevilgede Sagens Anstand til benævnte 7de Jan. næststændende og til samme Tid tilholte de idag uafhørte Vidner at møde her for Retten for at aflægge deres erforderende Vidnesbyrd i denne Sag.

Fredagen den 7. Jan. 1757.

Udi denne til i Dag opsatte Sag contra Søren Vinter og Rasmus Lussi af Gjerrild mødte Fuldmægtigen Peder Ilsøe ved Scheel og begjærede at de til i Dag hidstefnte og forhen uafhørte Vidner maatte af Retten fremkaldes, for enhver for sig af aflægge deris Vidnesbyrd i denne Sag, men førend saadant blev foretaget andmeldte sig for Retten Birkedommer Amdi Bang af Vifvild, som fremlagde Højvelbaarne Hr. Greve og Cammerherre Scheels høj respective Ordre daterit 25. Decbr. sidst, som Amdi Bang ved Skrivelse 31. dito næst efter fra Fuldmægtigen Sr. Ilsøe ved Scheel er tilstillet; højbeholdte Ordre Amdi Bang begjærede for Retten læst, Protokollen tilført og derefter igjen tilbageleveret saaledes lydende:

Da 2de af mine Bønder paa Scheels Gods nemlig en Tjenestekarl navnlig Rasmus Rasmussen Lussi og en Husmand ved Navn Søren Winther haver ladet sig forlyste at begaae Tyveri om Natte Tider ved Gaarden Scheel udi Laden, og at samme er bleven af den Betydenhed, at jeg sligt ikke for videre Consequense kan lade hengaae, uden at lade Gjerningsmændene derfor Actionere; saa paa det de sig siden ej kunde besværges, ikke nogen Forsvar at have haft, constitueres og anbefales herved Birkedommeren Amdi Bang, sig saadant at paatage, hvergang

Retten udi Sagen imod Delinquenterne holdes, samme steds at indfinde, og alt det at forrebringe, hvad han til deres Forsvar kan eragte nødigt at være, eller fornødent at være.

Kjøbenhavn, d. 25. December 1756.

J. Scheel.

Af hvilken høje Ordre, som Amdi Bang paa Forlangende med Rettens Paategning straxen blev tilbageleverit. Den respektive Ret behagelig vilde erfare, at han er konstitueret som Forsvar for de 2de indstefnte og ved Scheel arresterede, ogsaa kaldede Delinquenter navnlig R. R. L. og S. V., til hvilken Ende han ogsaa her idag for Retten har funden sig, men da han ved Efterlæsning af Protokollen andgaaende hvis som næstforrige Tingdag samme Sag andgaaende er passeret, har befunden, at samme tvende Personer R. L. og S. V. dels ved deres egen Bekiendelse og dels ved førte Vidnesbyrd efter Omstændigheden er overbevist deris Misgjerning og Forseelse, saa vilde Amdi Bang for nærværende Tid og dels for ikke at opholde Retten, og hvad videre som Citanten maatte eragte at fremføre ikke movere nogen Erindring eller Modsigelse af det som ført er, men reserverede sig sligt til en anden Tid.

Retten efter foranførte Monsr. Ilsøes Begjæring fremkaldede de her nærværende Vidners Personer af hvilke alene fremstod til at vidne Arrestanten Søren Vinters Hustru Mette Jensdatter efter at de andre Vidner fra Retten vare afvigede. Og blev da bemeldte Vidne Mette Jensdatter paa nye erindret om den Betydning hun tilforn haver hørt Lovens Ed at være af, og derhos formanet af Dommeren til at sige sin rene Sandhed uagtet, at Sagen synes at være af den Beskaffenhed, at den hende noget nær er vedkommende, hvornæst hun af Citanten Sr. Ilsøe blev tilspurgt:

1) Hvad Kundskab hun haver om det af hendes Mand og R. L. begangne fællitz Tyveri herved Gaarden Scheel, hvorlænge saadant har vedvaret og hvor stor et Quantum

af Korn hendes Mand paa sin Part i saa Maade haver bekommet. Bemeldte M. J., S. V's Hustru her til svarede, at al den Kundskab hun havde om det omspurgte var denne, at nogen Tid efter sidstleden Michaeli kom R. L. til hendes Mand om Natten og kaldte hannem af sin Seng, og da hun spurgte dem ved deres Tilbagekomst med hverandre, hvor de havde været og hvad de havde foretaget sig, svarede de hende, at de havde været borte ved Gaarden Scheel og taget sig noget Rug i Laden, hvilket hun og befandt saa at være i Sandhed, thi de havde bragt med sig hver af dem en Pose fuld med urensset Rug, som blev indsat i deres Lade, ihvor Vidnet siden rensset det og derpaa gjemte samme paa deres Loft. — Derefter kom R. L. nogle Gange til hendes Mand paa samme Maade som tilforn neml. om Natten, da han og rejste sig og de fuldtes ad til bemeldte Scheel hvorfra de alle Tider bragte hver sin Pose Rug med sig, som blev lagt i Vidnets og hendes Mands Hus, hvor det saaledes continuerede, indtil de fik samlet tilsammen 8 Tdr. rensset og rengjort Rug, hvilket de siden solgte og delte Fordelen lige imellem sig. Ellers forklarede Vidnet, at hun ikke kunde gøre nogen Rede for hvorlænge hendes Mand og R. L. var i Begreb med at borttage det omvundne Korn, og ikke heller paa hvad Maade de fik det, siden hun ingen Tid var med i deslige Erinde; det var ikke heller hende vitterligt, at hendes Mand har haft videre Del med Rasmus Lussi, uden udi de forhen omtalte 8 Tdr. Rug.

2) Blev tilspurgt Vidnet, hvorfor hun fordulte saadant hendes Mands Foretagende, og om hun ingensinde raadede ham derfra med Forestilling, at det ikke vilde gaa dem og deres Børn vel, naar sligt en Gang kom for Dagen. Vidnet bekiagede sig udi Gjensvar, at hun vel forestillede sig og hendes Mand, at denne Handel ikke vilde gaa vel af, men hun maatte nu bejamre desværre, at hun ikke saa alvorlig havde søgt at forekomme det som hun vel burde. Birkedommeren Sr. Amdi, som havde anhørt Mette Jensdatters Udsigende, hvilke atter for hende er

oplæst og videre ved hendes Tilstaaelse konfirmeret, agtede ikke at fremsætte nogen Questioner til hende, dette alene synftes han fornøden at erindre, at siden hun er en Hustru af den ene Delinquent, saa ville han formene, at hun ikke som et Vidne, enten bør eller kan impoeneris til Æeds Aflæggelse.

Ilseø derimod formeente, at hun i denne Sag ikke kunde undtages for at aflægge sit ædelige Vidnesbyrd efter lovlig Indstæfning mens dette uagted, siden her desuden er tilstrækkelige Vidnesbyrd til at oplyse denne Sag, saa fandt Ilseø ufornödent saa stricte at paastaa nogen Æeds Aflæggelse af benævnte Søren Vinters Hustrue, men for denne Sinde lod hende fra Retten blive demitteret, som og skeede siden ingen af Parterne hende noget havde at tilspørge.

Derimod blev fremstillet et ustefnet Vidne nafnlig Mette Poulsdatter, tjenende Christen Andersen i Stochebro, som sidste Rettes Dag havde hørt Ædens Forklaring af Lovbogen oplæse, hvorom hun og idag blev formanet og erindret til Sandheds Udsigende, det hun ogsaa belovede og til saadan Ende aflagde sin Æed med opholdende Finger efter Loven saa sandt hjælpe osv.

Hvorpaa hun blev af Ilseø tilspurgt:

1) Hvorlænge Vidnet haver tjent sin nærværende Madfader Chr. Andersen af Stochebro, og hvorlænge R. L. ogsaa imidlertid har tjent sammesteds.

Vidnet svarede, at naar nu Paaske 1757 kommer og indfalder, da haver hun tjent Chr. A. i St. udi 1½ Aar, mens R. L., som her ved Gaarden er arresteret, kom først i Tjeneste hos bemeldte Chr. A. nu sidstleden Michelsdag og siden den Tid, og saa længe indtil han blev arresteret, har Vidnet tjent i Gaarden med ham.

2) Tilspurgt om Vidnet da i den Tid haver mærket noget til at benefnte R. L. haver borttaget Korn herved Gaarden og ved hvad Lejlighed Vidnet saadant haver fornummet.

Vidnet svarede, at hun mærkede vel at R. L. fra Michelsdags Tider af og siden Tid efter anden bragte

noget urensset Rug og Hvede om Natten i deres Madfaders Chr. A's Gaard og satte det i Laden, da han nemlig R. L. og undertiden Vidnets Madmoder, C. A's Hustru, bad Vidnet rense samme Korn som hun ogsaa gjorde og undertiden hjalp hendes Madmoder hende til Rette, hvorefter det blev bragt paa Christen Andersens Loft og der liggende indtil R. L. enten førte det bort med Chr. A's Hæste og Vogn eller og det blev købt og afhændet der i Gaardsstedet. I Førstningen vidste Vidnet ikke hvorfra R. L. fik det omvundne Korn fra, ikke heller spurgte hun ham derom, men tilsidst sagde han hende selv, uadspurgt, at han tog det her ved Gaarden i Laden om Natten.

3) Tilspurgt om Vidnet ved hvormeget dette Korn ialt kunne beløbe sig til, som R. L. saaledes Tid efter anden havde borttaget her ved Scheel. Vidnet svarede det vidste hun aldeles ikke.

4) Tilspurgt om R. L. ikke saavel som og hendes Madfader og Madmoder bad hende tie stille og ikke aabenbare det for nogen, hvad R. L. saaledes haver borttaget samt om R. L. ikke enten lovede eller gav hende derfor nogen Belønning. Vidnet svarede, at hverken R. L. eller hendes Madfader eller Madmoder begjerede at hun skulde tie stille og ikke heller havde hun faaet nogen videre Belønning af R. L. end som han engang gav hende 8 Skilling, mens hvorfor hun fik dem kunde hun ikke sige.

Efter at dette Vidnes Udsigende for hende af Protokollen var forelæst og hun havde tilstaaet samme saaledes at være rigtig, agtede Amdi Bang unødigt at questionere hende, hvorfor hun med begge Parters Samtykke af Retten blev demitteret.

Og dernæst fremstillet til at vidne Christen Andersen af Stochebro, som forhen er forelæst Lovens Æed og nu idag gjorde sin Æed med opr. Fingre efter Loven at ville vidne sin Sandhed for saavidt som hannem om den paa-steinte Sags Beskaffenhed er bevidst, Hvorpaa han af Sr. Ilsøe blev tilspurgt:

1) Om ikke Arrestanten R. L. har tjent for Kost og Løn hos Vidnet, og hvorlænge?

Vidnet svarede at R. L. haver tjent hannem siden sidstleden Michelsdag og indtil han blev arresteret.

2) Om Vidnet ved hvormeget Korn benefnte R. L. og S. V. imidlertid haver borttaget her ved Gaarden Scheel og hvormange Penge de vel derfor haver bekommet. Vidnet svarede at R. L. har haft ialt 6 Læsser Korn, som beløb sig til 16 Tdr. Rug og 3 Tdr. Hvede. R. L. sagde vel og til Vidnet, at han havde taget noget af bemeldte Korn i Laden her ved Gaarden og noget deraf var hans eget, mens hvormeget der var af hver Slags det vidste Vidnet ikke, og altsaa kunde han ej heller sige, hvor mange Penge han for det stjaalne havde bekommet.

Birkedommer Bang har ligesom tilforn holdt det ufor-
nøden at questionere dette Vidnesbyrd alene han vilde fornemme hos de Sagskyldige R. L. og S. V. som begge for Retten er nærværende og selv har hørt baade dette og de næst forrige 2de Vidners Udsigende om de kan benægte noget af hvis de haver vundet og forklaret, hvortil bemeldte 2de Sagskyldige Personer svarede, at de hverken kunde benægte eller have noget at erindre imod hvis de idag førte 2de Vidnesbyrd, vundet og forklaret haver, altsaa blev Vidnet Chr. A. af Retten demitteret.

Og derefter fremstillet til at vidne Jens Michelsen af Stochebro, for hvem Eden osv. . . . Hvorefter Sr. Ilsøe begjærede de til næstforrige Vidne Chr. A. fremsatte Spørgsmaal for dette Vidne oplæst med Begjæring Retten derpaa vilde tage hans Svar og samme lade Protokollen tilføre, og da Dommeren af Protokollen havde forelæst ham samme Spørgsmaal, svarede han nemlig Vidnet paa:

1) Spørgsmaal, at R. L. har ikke tjent Vidnet selv, man han ved at han kom i Tjeneste hos Chr. A. sidst afvigte Michelsdag og har været der indtil han blev arresteret ved Scheel.

2) Derpaa svarede Vidnet Jens M., at R. L. kort efter Michelsdag sidstleden begyndte først at tale til Vidnet om han ikke maatte tillades at lægge noget Korn ind i

Forvaring hos Vidnet, saafremt han kunde bjerge sig noget i Laden ved Gaarden Scheel mens Vidnet negtede ham saadan hans forlangte i Førstningen, hvorover han ogsaa i en Tid lang blev fri for videre Anmodning derom, mens da det saa hændte sig, at L. var kommen i en Dispute med Tjenestepigen hos Chr. A., kom han atter hen til Vidnet efter Anseende udi en Slags Forvirring, begyndte han igjen at gjøre nye Begjæring til Vidnet om det forrige, nemlig at maatte lægge noget Korn ind hos ham, som bemeldte R. L. sagde at have taget og videre vilde tage her paa Gaarden Scheel, hvilket Vidnet enda ikke gav ham nogen fuldkommen Løfte om, men ikke desmindre lagde dog R. L. Tid efter anden en Del Rug som var urenset ind paa Vidnets Loe, hvilket R. L. selv kastede 2 Gange og Vidnets Hustru rensede det, da det derefter befandtes at være ialt 3 Tdr. og nogle Skjepper, hvoraf Vidnet købte 4 Skpr., og atter en anden Gang 4 Skpr., som kom fra Christen Andersen, da Vidnet ialt for den fulde Tønde Rug gav ham 2 Sletdaler og Resten af Kornet bortførte han selv, undtagen en Pose fuld urenset Rug, som R. L. bragte til ham den Nat hans Foretagende blev aabenbaret og igjen derpaa blev leveret herved Gaarden. Hvad S. V. havde taget af Kornvare herved Gaarden dette vidste Vidnet ikke at forklare noget om, aleneste dette at R. L. havde fortalt ham, at de begge bragte undertiden noget op til S. V. af det Korn som de havde taget herved Gaarden.

R. L. og S. V. erklærede paa Tilspørgsel, at de intet havde at sige imod J. M's aflagde Vidnesbyrd og Forklaring og som da ingen af Parterne holdt nødvendig til questionere Vidnet videre end sket er, blev han af Retten demitteret.

Formedelst Nattens paatrængende var man beføjet at lade med denne Sags videre Procedure beroe og da Birkedommer Amdi Bang erklærede at han formedelst Embedsforretninger icke havde Lejlighed at møde herved Retten førend idag 14 Dage, optog Dommeren Sagen med begge Parters Samtykke til de øvrige Vidners og

Bevisers Førelse til idag 14 Dage, som bliver den 21. Januarii førstkommende.

Fredagen den 21. Januarii 1757.

Hvorefter mødte udi den til idag opsatte Sag contra S. V. og R. L. af Gjerrild og begjærede de endnu uafhørte Vidner af Retten paaraabt for saa mange, som ere tilstede at blive fremstillet til Vidnesbyrds Aflæggelse. Birkedommer Amdi Bang af Vifvild som anordnet Forsvar for de 2de Arrestanter S. V. og R. L. anmeldte sig for Retten og vilde for det første saa tjenstlig have erindret, at intet foretages enten ved Vidneførelse eller andet Sagen vedkommende uden hvis som har Orden og Connection med Hans Maj. allernaadigste Lov og Forordninger.

Retten vidste ikke, at der i denne Sag var behandlet noget stridende imod Lov og Forordninger og icke heller skulde det med Rettens Vidende og Vilje skee herefter, mens for at opfylde Citantens Forlangende som ikke kunde nægtes, blev de tilstedeværende Vidner paaraabt, af hvilke først fremstod Søren Elmand af Stochebro, som blev af Retten erindret om Lovens Æeds Betydning osv. . . .

Hvornæst Sr. Ilsøe forlangede, at Vidnet Søren Elmand vilde gøre sin omstændelige Forklaring om hvad han kan være vidende om S. V. og R. L. deres Forhold her ved Gaarden med det af dem borttagne Korn angaaende. Vidnet Søren Elmand svarede, at alt hvad han vidste om dend omspurgte Sag, var dette, at da Bønderne saae Rug her ved Gaarden sidstleden Rugsædstid, traf det, at Vidnet samme Dags Aften sildig paa Aftenen, at R. L. kom kjørendes med en Hjulbaare bag Vidnets Gaard og Hauge Sted, og da Vidnet samme Tid kom gaaende bag ude og saa R. L. og sagde derhos, at han vilde give ham 4 Sk. for det som var i Posen, svarede R. L. Nej og sagde derhos, at han havde taget det paa Loftet ved Gaarden Scheel, hvor han samme Dag havde været og udmaalt Sæderug, som da blev saet, mens han forlangte, at Vidnet vilde tie stille dermed, dog ikke samme Aften mens ungefæhr skeede denne Begjæring een Dags Tid

eller to efter at R. L. var bleven røbet ved den Pose Rug som fandtes herved Gaarden. Paa tilspørgende forklarede ellers Arrestanten R. L., at han vel, som af Vidnet Søren Elmand forklaret er, berættede, at han havde taget den Pose Rug, som han kom kørende med, her paa Loftet ved Gaarden Scheel, skøndt det ikke var saaledes, thi han havde taget samme Pose Rug tillige med det øvrige her i Laden, men han vilde ikke lade sig mærke for Vidnet, at han der saaledes havde sin Gang.

Da nu Vidnet Søren Elmand erklærede, at han ikke vidste noget videre i denne Sag at forklare, om hvor lidet eller meget S. V. og R. L. havde taget her ved Gaarden, og Hr. Birkedommer Bang fandt ikke fornøden hannem noget at questionere saa blev han for Retten demitteret.

Og igjen fremstoed til at vidne hands Tjenestekarl Rasmus Bids, som paa nye blev erindret om Eden o. s. v. Hvorefter Vidnet forklarede i Anledning af det til forrige Vidne gjorde Spørgsmaal, at han vel havde set R. L. kjøre forbi deres Hauge med en tom Hjulbaare, ligesom han vilde køre herved til Gaarden, mens til hvad Stæd eller i hvad Erinde han kjørte, kunde Vidnet ikke sige og ej heller vidste han, hvad eller hvormeget Korn S. V. og R. L. kan have taget herfra Gaarden. Ellers forklarede Vidnet, at det havde hændt sig, at han en Aftenstund sildig havde erfaret, at en af hans Madfaders Hauger eller Vognfieller var taget bort af Vognen, og som Vidnet tvilte, at samme Vognfiel var brugt til at lægge over Bechen i Hestehaugen, gik han derned og fandt rigtig, at samme Vognfiel laa over bemeldte Bæk og derefter om Morgenen stod den igen paa Vognen og var noget vaad.

Rasmus Lussi som her for Retten var tilstede tilstoed ogsaa at have taget og brugt bemeldte Vognfiel til at kjøre sin Hjulbaare paa over Bækken. Vidnet erklærede ydeligere paa Birkedommer Bangs Spørgsmaal, at han ikke ved, eller set, det R. L. har taget noget Korn ved

Scheel en i Laden eller paa Lofterne uden forsaauidt at han har hørt sige eller hørt af andre.

Og da Parterne havde ingen flere Spørgsmaal til Vidnet blev han demitteret.

Derimod fremstod til at vidne Søren Christensen i Stochebro som aflagde sin Æed . . . o. s. v.

Hvornæst Sr. Ilsøe tilspurgte Vidnet om han vidste noget at sige om det af S. V. og R. Lussi borttagne Korn herved Gaarden og om R. L. ikke selv har fortalt Vidnet noget herom. Vidnet svarede at ved Rugsædstiden sidst kom han til R. L. paa Gaden i Stochebro og ved det de kom i Samtale med hverandre fortalte R. L. Vidnet, at han og Søren Vinter havde taget sig en 3 Tønder Rug i Laden herpaa Gaarden, hvilke laa hos Søren Vinter.

Han sagde da ogsaa, at de gik igennem et Hul ved Ladeporten og ind i Laden, hvorfra R. L. selv fortalte, at han havde taget; og desforuden bragt til hans Madfader Chr. Andersen andre 3 Tønder Rug, nok havde R. L. nogen Tid derefter kort førend han blev røbt, endvidere fortalte Vidnet, at han havde taget sig 12 Skpr. Rug her i Laden, mens hvad enten denne eller forrige Beretning var sandt eller usandt, det vidste Vidnet ikke, og ikke heller det øvrige var det ham bekjendt, om hvormeget Korn R. L. eller S. V. havde taget med hverandre herved Gaarden.

Og da R. L. herfor Retten tilstoed Vidnets Udsigende at være sandfærdig for saavidt ham angaar, saa holdt Birkedommer Bang ufornöden derom at gjøre hannem flere Spørgsmaal, blev han fra Retten demitteret.

Og igien fremstod Ladefogeden Søren Jensøn Quist herved Scheel som efter Eden osv. . . .

Og erklærede han da efterfølgende sit Vidnesbyrd i denne Sag at være saaledes: Det var ham nok fortalt nogen Tid førend R. L. og S. V. blev greben, at der skulde være nogen, som om Natten gik herved i Laden og tog noget Korn, men det blev ikke fortalt ham just hvem det var, hvorföre han i nogle Nætter paa det nøjeste som var muligt, men fandt ingen, som paa saadan Maade

loed sig indfinde. Han bad derfor tillige Røgteren Peder Konge, at han og vilde have nogen Opsigt dermed, naar hand rørtes der ved og i Trælhuset, da det hændte sig derefter næstpaafølgende Nat at samme Peder Konge kom ind til Vidnet og advarede ham, at den ene Ladedør stod aaben, hvorpaa Vidnet straxen rejste sig af sin Seng og gik strax efter Peder Konge op i Laden, hvor de bægge med en Løgte ledte rundt omkring og fandt slet ingen, mens da de igien gik ud af Laden og vilde lede i de andre Huse, fandt de en Sæk med Rug udi staaende ved Enden af Ladeporten, hvilken de tog og satte ind i Vidnets Kammer og Vidnet foranstaltede at Staldkarlen fulgte med ham op til Gjerrild for at eragte om ikke nogen skulle komme her fra Gaarden af dem, eller de, som kunde have været i Laden, og imidlertid forblev Røgteren ved Vidnets Kammer for at passe paa, at Posen med Rugen ikke skulde blive borttagen, men Vidnet og Staldkarlen fornam til ingen ved Byen, hvorføre de gik hjem igien og om Morgenen tiilig fortalte Fogeden, hvis passeret var, hvilket og er alt det, som Vidnet ved og om den Sag kan sige.

Hvorefter han med begge Parters Samtykke fra Retten blev demiteret.

Og igien fremstoed Røgteren Peder Konge herved Gaarden som først aflagde sin Æed efter Loven, og dernæst vandt og forklarede det selv samme som nest forrige Vidne Søren Quist i alle Maader vundet og forklaret haver og videre vidste han ikke, hvorføre han og fra Retten blev demitteret.

I hans Sted fremstod Staldkarlen Jens Bak herved Gaarden, som i lige Maade gjorde sin Ed osv. Da han og forklarede, at han aldrig havde mærket eller vidst, at S. V. og R. L. havde taget noget Korn herved Gaarden, mens som han var paa de Tanker at R. L. ville tage sig noget Træ eller Tagvoller, saa advarede han ham en Gang, at han ikke maatte dermed befatte sig, hvilket R. L. ogsaa lovede. Hvad ellers de 2de næst forrige Vidner havde forklaret Vidnet angaaende

nemlig hvorledes han var med Ladefogden ved Gjerrild By den Nat Posen med Rug udi blev funden og videre, det tilstod Vidnet at være i Sandhed og videre vidste han ikke i denne Sag at forklare, hvorfor han og blev fra Retten demitteret.

Og da nu denne for stefnte Sag nok som er bleven oplyst og bevist baade ved de Sagskyldiges egen Bekjendelse og de førte Vidnesbyrds derpaa fulgte ædelig Forklaring, at Citanten Sr. Ilsøe ikke behøvede flere derom at føre.

Saa suspenderede han de øvrige i Stevnamaalet anførte Vidners Personer og under Reservation af Hovedsagens videre Paatale paa sit høje og naadige Herskabs Vegne, begjærede han dette Tingsvidne Sluttet for denne Sinde og sig samme af Retten vedbørlig udstedt og beskreven meddelt.

Birkedommer Amdi Bang begjærede Gjenpart Tingsvidne beskreven med Reservation af behørig Demonstration og yderligere Oplysning i fornøden Tilfælde paa Arresterternes Vegne om Sagen til Doms imod dennem bliver indstefnet.

Retten tilstædede Tingsvidnets Slutning saavel som og at begge Parter nyder samme beskreven meddelt.

At saaledes for Retten er passerit, det vidner med os efterskrevne 8 Dannemænd, som Tinghører nemlig: Christen Pedersen, Jep Jensen, Anders Kjær, Hans Mors, Søren Busk, Villum Bødker af Gjerrild, Jens Mickelsen og Anders Fausing af Stochebroe.

Dets til Bekræftelse under vores Hænder og hoestrykte Signetter.

Datum Actum Anno die et loco ut supra.

M. Arnet, *Meiniche,*
L. S. L. S.

Læst for Retten ved Grevskabet Scheels Birketing d. 18. Februarii 1757.

Testerer: *Meiniche.*

1757. Fredagen den 18. Febr. fremkom for Retten

paa bemeldte Scheels Birketing paa sit høje og naadige Herskabs Vegne Fuldm. Peder Ilsøe her ved Scheel og producerede en af denne Ret udstedt Stævning under 22. Jan. passato contra 2de Søren Vinter og Rasmus Lussi

[Derefter følger Stævningen til de 2 Arrestanter og Amdi Bang om at møde i Retten ^{18/2} 1757 til Doms Afgivelse over de 2 Korntyve og Amdi Bangs Paategning paa Stævningen, at den er forkyndt ham samt Stævningsmændenes Erklæring at de har forkyndt Stævningen for den anordnede Forsvarer af de 2 Arrestanter, nemlig Birkedommeren Amdi Bang og for Arrestanterne selv].

Dommeren tilspurgte de for Retten tilstedeværende 2de Arrestanter S. W. og R. L. om de havde noget at erindre imod Stefnemalets lovlige Forkyndelse, hvortil de svarede Nej, men tilstod at være lovlig stefnet og altsaa havde deres beskikkede Forsvar Amdi Bang af Vifvild, som for Retten var nærværende, ej heller noget imod samme Stefnemaals Forkyndelse at sige.

Dernæst fremlagde Peder Ilsøe sit skriftlig forfattede Indlæg af denne Dags Dato udi denne Sag, hvilket han i lige Maade begjærede læst, paaskreven og Protokollen tilført som og skete saaledes lydende:

Kgl. Maj.s Birkedommer til Grevsk. Scheels Birketing Velædle Sr. Arnet.

Hermed producerer jeg et fra deres anfortroede Ret udstædt Tingsvidne, begyndte sammesteds den 24. Dec. sidst afvigte og sluttet den 21. Jan. indeværende Aar. Samme Tingsvidne fra Begyndelsen til Enden indeholder en bevislig og gandske omstændig Forklaring om de til idag indstefnte og herved Gaarden i Arrest værende Personer Søren Winther af Gjerrild og Rasmus Lussi af Sthochebroe deres begangne grove Tyveri, saa det allerførst bliver udesputerlig, at jeg paa mit høje og naadige Herskabs Vegne har haft største føje at lade disse Per-

soner paagribe og efter erholdte høje Ordre tiltale ved Retten for saadan lastværdig Foretagende.

Behager Mr. Birkedommer at efterse Tingsvidnet fra Pag. 4 til Pag. 10, da finder han der den ene af Arrestanterne nemlig R. L's omstændelige egen gjorte Bekjendelse som gaar ud paa at Søren Winther har været Mester for Begyndelsen af den Gjærning, som Rasmus Lussi siden lærte med saadan Færdighed at han beholdt Fortrinnet for sin Læremester. Thi i Steden for at de begge med hverandre, efter den givne Beretning ikkun har stjaalen 8 Tdr. Rug i Laden herpaa Gaarden, og saame bragt til Søren Winther, som deraf ikke har nydt mere end den halve Del, saa har R. L. desuden paa egen Haand og til sin egen Fordel taget 15 Tdr. 3 Skpr. Rug og 3 Tdr. Boghvede, hvilket alt er langt anseeligere end det Søren Winter har bekommet. At dette og er en upaatviftelig Sandhed, det har Rasmus Lussi tilfulde bevist ved at gjøre Rede for hvor alt det Korn er bleven af som og saaledes er befunden rigtig af de derefter førte Vidners Udsigende, som tildels bevidner at nogle af Vidnerne har kjøbt samme Quantum Korn af ham som han self har angivet og for samme Pris som af hannem er fastsat.

Søren Winthers Bekjendelse, som staar i Tingsvidnet kommer dernæst ganske overens med R. L's, for saa vidt angaar at de begge med hverandre har stjaalen af Laden herpaa Gaarden for bemeldte 8 Tdr. Rug, og at S. W. ikke har haft nogen Del i mere end at han for sin Part deraf faaet de 4 Tdr.

Men derimod vil han ikke saavel tilstaa, at han har været den, som har gjort R. L. Forslag til dette Interessentskab, skønt han dog ikke kan nægte, at R. L. ej talte med ham om den Materie, førend hand nemlig S. W. havde forestillet ham at siden de nu var bleven kjendts sammen ved det første, dog lovlige Fællitzskab, om R. L's Biestade, saa kunde de og nok bjerge sig noget tilhaabe ved Gaarden, baade med et Stk. Træ, saa og i Laden. Det er altsaa klart nok, at Søren Vinter [der end og efter

Aspecterne muligt tilforn har været vandt til goed Morgen] har ogsaa været Aarsag til dette Tyveri fra Begyndelsen af. R. L. har derimod paa sin Side ikke mindre gjort sig Umage for at faa flere Interessenter, efter at han selv havde faaet Smag paa Haandværket.

Thi det første Vidne forklarer, hvorledes han har været inviteret at træde i denne ulovlige Handel med, men har ikke villet lade sig dertil overtale, og over alt har R. L. ikke bluedes ved dette hans Tyveri, men aabenbare fortalt det baade til næst meldte Vidne saa og det 8. og 10de Vidne, ej end da at tale om dem som virkelig har vidst R. L's Handel i denne Sag og befordret samme for ham. Thi havde saadanne ej været til, da havde dette Tyveri ej heller nær kunde blevet saa grov og almindelig, men R. L. har dem ickun lidet at takke for slig utidig Godhed, og hvad der ellers paa deris Opførsel kan være at tale, det forbeholdes til sin Tid.

Jeg behøver ikke at demonstrere yderligere denne Sag saasom det ikkuns var at repertere, hvad som Tingsvidnet mere end omstændelig nok om formelder, hvorfor jeg alene for saa vidt Bevislighederne angaar, vil recommandere Arrestanternes Bekjendelse i Tingsvidnet og Vidnernes konfirmerede Forklaring derpaa til Hr. Birkedommerens behagelige Eftersyn og overvejende, da de ventelig vil gjøre sig saadan Ide om Sagen, at her af de Saggivende tvende forbemeldte Personer er begaaet et meget grov Tyveri i en Dobbelt Henseende nemlig: i Henseende til det bortstjaalne Korns Quantum og den Dumdristighed, hvormed de har øvet dette Tyveri.

Kornet som af dem er bortstjaalen beløber sig over 6 Rdlr. Værdi som man ingenlunde kan kalde et ringe Tyveri og havde de ikke bleven greben den Tid, som skeede, da havde de nok ikke heller holdt op at stjæle, førend det havde blevet lige saa meget til, eller saalænge de kunde have faaet noget her i Laden.

R. L. spaar sig selv at blive en rig Karl udi sin Samtale med det første Vidne, saafremt hans paafundne Ar-

bejde vilde lykkes ham fremdeles, hvilket er Tegn til, at hand ikke havde i Sinde at holde op saa hastig.

Han stræbte og at faae mere Fordel end sin Kammerat Søren Winther, og derfor brugte sine Tyvefingre saa tit alene.

Derimod kunde bemeldte S. W. ikke saavel paa egen Haand befordre sin Intention fordi han var et ubekvent Instrument til at krybe igjennem Hullet, som førte R. L. ind i Laden, og altsaa maatte han i visse Maader lade sig nøje med Rasmus Lussis Naade, naar han vilde tage ham med sig og lukke ham gennem Ladedøren.

Man ser her et stort Exempel paa, hvor hastig det onde kan læres og med største Færdighed forarbejdes; ja man maa med Billighed supponere, at dersom disse onde Menneskers Forhold noget længere havde gaaet dem vel af, der da tilsidst havde bleven ligesom en Bande af saadan ugudelige Mennsker, da det ikke er at paa-tvivle, at der jo gerne havde bleven dem, som ville indtræde i et efter Anseendie saa fordelagtig Selskab.

Det er da i saadan Betragtning, at mit høje og naadige Herskab har fornemmelig funden for godt og nødvendig at lade disse 2 Delinquenter paagribe og ved Retten lovlig tiltale til vedhørlig Undgjeldelse, dem selv til vel fortjente Straf, og andre ligesindede tyvagtige og ugudelige Mennesker til Afsky og Exempel. Thi bliver min Paastand og Irettesættelse mod tilbemeldte S. W. og R. R. L. denne:

1) at de enhver for sig maa vorde tilfunden at erstatte mit høje og naadige Herskab det af dem bortstjaalne Korn med Penge efter dette Aars Capitels Taxt, og det saaledes som Lovens 6. Bogs 17. Capitel 39. Articul foreskriver, efter hvilken Articul jeg og paastaar S. W. anseet i Henseende til hans Hovedlods Forbrydelse til hans Herskab.

2) At forbemeldte Delinquenter maa blive tildømt at lide saadan Straf, som Hans Maj.s Lov og Forordninger allernaadigst tilholder, efter deris Misgjerningers Beskaffenhed, og for det 3) at de en for begge og begge for en vorder tilkjendt at erstatte deris Forflægning udi deris

Arrest, samt de paa denne Sag og deres videre Afstraffelse anmeldte Bekostninger skadesløs efter billig Afregning.

Og saa fremt deres Formue ej til saadant kan strække, at samme Omkostninger da maa udredes af Amtet, ifølge Forordn. af 26. Sept. 1732. Saaledes overgives da denne Sag til Justitiens lovlige Befordring og jeg med Estime lever.

Velædle Hr. Birkedommerens tjenstskyldigste Tjener.
Scheel den 18. Februarii 1757.

P. Ilsøe (L. S.)

Endnu i Retten fremlagde Peder Ilsøe det udi bemelte sit Indlæg paaberaabte og af denne Ret udstædte Tingsvidne, som han begjærede læst, paaskreven og den forventende Domb Akt vedhæftet. Hvorefter han indlod Sagen under Dom og ventede Rettens lovmæssige Behandling.

Birkedommer Amdi Bang, som anordnet Forsvar for Arrestanterne vilde saa allertjenstligst udbede sig overleveret det af Sr. Ilsøe fremlagte Indlæg saavel som det der udinden citerede Tingsvidne, som hannem ikke endnu er bleven tilstillet for derefter at formere det fornødne Gen svar og til den Ende fandt sig beføjet at begjere Opsættelse i Sagen til idag otte Dage, hvilket han formaaede hannem udesputered saavel af Retten som af Fuldmægtigen bliver bevilget. Dommeren tillod denne Amdi Bangs begjærede Opsættelse til idag 8 Dage og der forlange Dokumenter overleverede.

Fredagen den 25 Febr. 1757. Paa osv. Vegne mødte for Retten Fuldmægtigen Peder Ilsøe her ved Scheel og æskede den Sag i Rette som forhen her ved Retten er auhængig gjort og til idag er opsat contra S. V. af Gjer rild og R. R. L. af Stochebro for begangne Korntyveri herved Gaarden.

Og dernæst refererede sig til sit idag otte Dage ind leverede og i Retten producerede Indlæg med der ud inden gjorde Irettesættelse og derefter begjærede en lovforsvarlig Dom. — Fra Birkedommer Amdi Bang af Vifvild

var ved Hans Martinusen Kruuse ibidem fremsendt her til Retten et Indlæg af denne Dags Dato, hvilke efter Begjæring blev læst og Protokollen tilført saaledes lydende:

Kgl. Maj's Birked. til Grevsk. Scheels Birketing
Velædle Si. Mich. C. Arnet.

Formedelst jeg idag self maa betjene Birkedommer Embedet ved Heufringholms Birketing, er det mig ikke muligt at møde personlig for deris anfortroede Ret, hvorfor jeg saa tjenstlig remmitterer det som jeg idag 8te Dage af Hr. Birkedommer ved Scheels Birketing annammede nemlig Tingsvidnet som er føri imod Arrestanterne S. V. og R. L. ang. deres forøvede Korntyveri i Kornladen ved Scheel. Item den af Fuldmægtigen Sr. Peder Ilsøe derover forfattede Deduction og Irættelse til Doms og Straflidelse, for saadan deris grove og formastelige Adfærd. Begge Dokumenter har jeg gennemlæst, og som jeg af det første befinder, at samme tvende Personer baade ved deres egen frivillige Bekendelse, ligesaa unægtelig som uforanderlig, saavel som og ved de afhørte Vidners edelige Forklaring, er overbevidst deres begangne Misgjerninger saa tydelige og tilstrækkelige, at samme icke med nogen solide Fundament kand igjendrives eller modsiges.

Saa viser det andet nemlig Sr. Ilsøes Indlæg med indbefattede Deduction og Paastand at fornefnte 2de Personer ikke kan maintineres eller fritages for at undgjelde den Straf, som deris Gjerninger har fortjent, hvorfor det maatte lægges mig til Last, om jeg ville foretage mig at argumentere noget til deris Befrielse, thi det kunde kun tjene til at vidtløftige Acten. Jeg har derfor intet imod Citantens Paastand at sige.

Det synes mig dog fornøden at erindre, og den velvise Dommer at forestille til at tage under behagelig Betragtning, om S. V. kan eller bør undgjelde lige Straf med R. L., som har stjaalen næsten Del fiire dobbelt saa meget som hand. Og siden Citanten under den i sit Indlæg anførte Irættesættelse [= sætte i Rætte. Orden

osv.] icke dicter nogen Special Straf paa deres Person, men alene paastaer, at de bliver tildømt at lide efter Loven, hvortil jeg mig vel og reserverer, men derhos tillige allertjenstlig vil bede, at Hr. Birkedommer og vil tage under nøje Betænkning om de bør fældes paa Livet, hvilket jeg ikke skulde formaade, hvornæst jeg uden noget videre at svare eller producere i Sagen. Jeg indlader samme til Dommerens lovforsvarlig Behandling og Doms afsigts og med megen Højagtelse forbliver vel-ædle Hr. . . . Tjener.

Vifvild, d. 25. Febr. 1757.

Amdi Bang.

Dommeren fandt fornøden endnu at tilspørge Monsr. Ilsøe om han har eller agter noget videre udi Sagen imod Arrestanterne S. V. og R. L. at sige eller fremlægge, hvortil Peder Ilsøe svarede Nej. — Siden begge Parter har erklæret, at de intet videre enten pro eller contra haver eller agter udi denne Sag at sige eller fremlægge, saa blev Sagen af Dommeren optagen til Doms til den 26. Marts førstkommende, som er Løverdagen næst efter Marie Bebudelsesdag, der ellers er den rette Tingdag, imidlertid bliver i allerunderdanigst følge Lovens første Bog 5. Cap. 19. Art. udnæfnet efterskrevne i Grevskabets Birk bosiddende 8 Dannemænd nafnlig Rasmus Puus i Rimsøe, Søren Jensøn i Emmelev, Søren Andersen og Peder Bødker begge i Gjenderup, Anders Østermand i Enslev og Jens Jepsøn ibidem samt Peder Busch og Jens Madsen i Sangstrup, hvilke samtl. efter Advarsel og denne Udmældelses Forkyndelse haver at indfinde sig i mit Huus i Gjerrild den 12. Martii førstkommende for at imodtage de Bevisligheder, som er ført over S. W. og R. L. saa vel som den Paastand og i Rætte Sættelse, som imod dennem er givet for begangne Tyfveri i Kornladen ved Scheel næstafvigte Aar, for derefter at forfatte deres Votum over hvad Straf de formener samme 2de Personer, for saadanne deres forøvede grove og formastelige Giærninger kan have fortjent og samme saa betids

til mig at indsende, at endelig Dombs afsigt i Sagen uomgjængelig kand ske bemeldte 26. Martii næstkommende hvilket enhver af dennem under vedbørlig Ansvar haver at lade sig være efterrettelig.

Anno 1757 Løverdagen den 26. Martii næste Søndag efter Marie Bebudelsesdag blev da af Dommeren og hans tiltagne Meddombsmænd nafnlig Søren Andersen og Peder Nielsen af Gjenderup, Peder Andersen og Jens Maïsen af Sangstrup, Jens Jepsøn og Anders Pedersen af Enslev, Søren Jensen af Emmelef og Rasmus Michelsøn af Rimsøe, som alle personlig for Retten var tilstede udi denne Sag contra de ved Scheel forbegangne Tyfveri, arresterede. 2de Personer R. L. af Stochebro og S. V. af Gj., lydelig for Rætten udi deris Paahør oplæst og afsagt følgende Domb:

D o m b.

At det imod Delinquenterne R. L. af Stochebro og S. V. af Gjerrild herved Retten førte og under 21. Jan. sidstleden udstødte samt ved Fuldmægtigen Sr. Peder Ilsøe, som Citant paa sit høje og naadige Herskabs Vegne efter Indstævning til Dombs den 18. Febr. næst efter fremlagde Tingsvidne erfares utrykkelig.

1.

Hvorledes samme 2de Personer efter den Bekjendelse, som de herinden Retten den 24. Dec. 1756, unød og utvungen har aflagt, paa de Tider som samme deres Bekjendelse forklarer, begge har været lige gode om at stjæle 8 Tdr. Rug af Korn Laden ved Scheel.

2.

At R. L. derefter paa sin egen Haand uden Interessentskab med S. W. atter har stjaalen 15 Tdr. 3 Skpr. Rug og 3 Tdr. Boghvede af bemeldte Lade.

3.

Gjør nøjagtig og omstændelig Forklaring, til hvem de har afsat og bortsolgt samme stjaalne Korn.

4.

At R. L. har væset saa sicker og tryg i hans Ondskab og Forblindelse, at han ej allene ligesom har agtet det for en Roes, mens endog ej heller har undset sig ved at ville forføre andre til at begaa lige Tyverier.

Hvilken Bekendelse de videre for Retten næstfølgende Tingdage, ja endog paa deres da anordnede og tilstædeværende Forsvars Tilspørgende, haver tilstaaed og begaaed, med mere deres tyfagtige Omgang, og Forhold angaaende, som udi berørte Tingsvidne mentionere Vidners Personer yderligere bevidner og forklarer, hvorefter Citanten Sr. Peder Ilsøe ved sit Indlæg af 18. Febr. har formeret sin Irettesættelse med Paastand, at de for saadanne deris Misgjerninger bør lide og undgjelde paa deres Personer, Gods og Formue efter H. M's aller-naadigste Lov og Forordninger.

Og som deres anordnede Forsvar, Birkedommer Sr. Amdi Bang, da ikke derimod har kundet bevise eller frembringe noget til deres Frelse eller Uskyldighed uden alene, at han ved sit Indlæg af 25. Febr. forestiller og formener, at S. V. ikke bør at undgjelde lige Straf med R. L., som har stjaalen næstendels 4 dobbelt saa meget som han. Og det eragtes, at Delinquenterne R. L. og S. V. ved forberørte deres Bekjendelse og øvrige i Sagen førte Vidnesbyrds Udsigende og Forklaring, baade lovmæssig og tilstrækkelig, er overbevist, saavel deres forøvede grove Tyveri, som deris dumdristige, onde og forargelige Gjerninger og Adfærd. Saa vidstes ikke lovligere i denne Sag at kjende og dømme, end at Rasmus Lussi og S. V. pligtig er og bør enhver for sig at betale til Deris Højgrevelige Excellence Scheel, forhenmeldte af dennem i Scheels Kornlade bortstjaalne Rug og Boghvede efter den i Aarhus Stift derpaa seniste satte Capitels Taxt og

saaledes som Lovens 6te Bogs 17. Cap. 39. Art. allernaadigst befaler, og desforuden at have deris Hovedlod, Gods og Midler forbrudt til højbemeldte Herskab. Og i hvorvel S. V., hverken ved egen Tilstaaelse eller i andre Maader er overbevist at have stjaalen nær saa meget, som R. L., saa har han dog ikke kunnet nægte, det han jo har givet ham baade Lejlighed og Anvisning og derved forført ham til at stjæle. Saa eragter vi for Ret, at han paa Kroppen bør være lige Straffældig med R. L., men da det ej heller er bevist, at nogen af dem, under det begangne Tyveri, har begaaet saadan Indbrud, som den kgl. Forordning af Dato 4. Marts 1690, allernaadigst omformelder, og den af Citanten gjorde i rette Sættelse, ikke dicterer nogen special Straf, saa understaar vi os ikke at fælde nogen af dem paa Livet, men de nemlig R. L. og S. V. bør efter Lovens 6. Bogs 17. Cap. 36. Art. allernaadigste Befaling, begge at kagstryges og have Tyvsmærke paa deres Pande, og derefter ifølge den kgl. allern. Forordning af 27. Nov. 1739 at skikkes til nærmeste Fæstning, hvilke formenes at være Fredericia, for at gaa i Jærn og arbejde deris Lifvs Tiid. Skulde til deris Forflægning og Beopagtelse, imidlertid de har været i Arrest, item denne Sags og de paa deris Afstraffelse efter billig Regning anvendte Bekostninger ikke af deres Boe, Midler og Formue kunde udredes formoder vi at det manglende, efter hans kgl. M's allern. Forodn. under Dato 26. Sept. 1732 af Amtet bør betales.

Birkedommer Amdi Bang var tilstæde for Retten og havde anhørt den over Arrestanterne afsagte Domb og derefter tilspurgte dem begge nemlig R. L. og S. V. om de var sindet at forlange samme Domb for Overretten til nogen Forandring indstævnet, eller de og var fornøjet med at undgjælde den Straf, som Dommen indeholder, hvortil de endrægteligen svarede, at de var fornøjet med at undgjælde den her af Retten tildømte Straf uden videre Indstevning.

Sr. Peder Ilsøe, som for Rætten var tilstede, var paa

sit høje naadige Herskabs Vegne den afsagte Domb
saavel som Delinquenternes Erklæring beskreven be-
gjærende.

Dets til Bekræftelse under samtlige vores Forseglinger.

Actum anno die et loco datum ut supra.

M. Arnet.

(L. S.)

Peder Andersen Busk.

(L. S.)

Jens Madsen.

(L. S.)

Soren Jensen.

(L. S.)

Rasmus Mikkelsen.

(L. S.)

Soren Andersen.

(L. S.)

Peder Nielsen.

(L. S.)

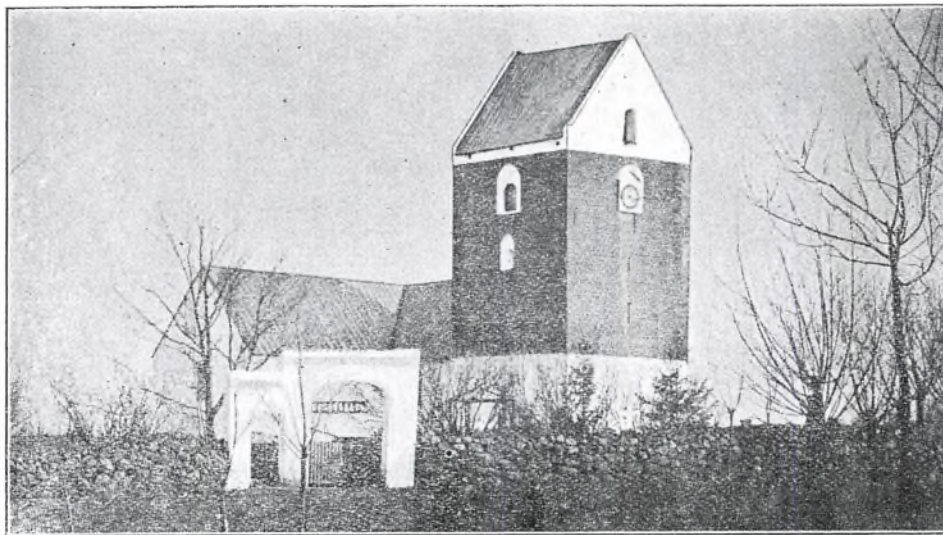
Jens Jepsen.

(L. S.)

Anders Pedersen.

(L. S.)

Kirken i gamle Dage.

Andre Episoder og Begivenheder i Sognet.

Af Begivenheder i Gjerrild Sogn, som for kortere eller længere Tid har været Samtaleemne blandt Beboerne eller haft indgribende Betydning i disses Livsvilkaar og Sædvaner er der ikke særlig mange.

Af ulykkelige Hændelser er det særlig Ildebrande og Strandinger, som baade er bevaret i Erindringen og i skriftlige Overleveringer.

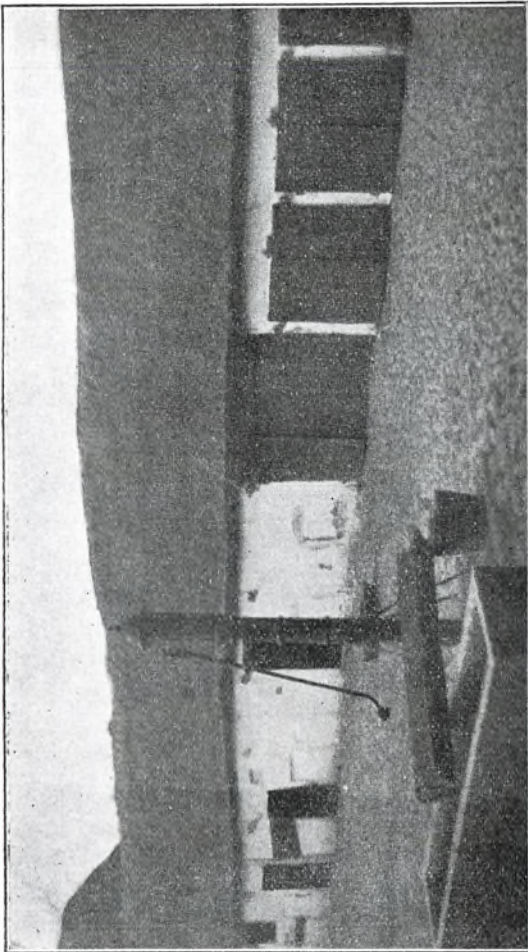
I Staunsbaandets Tid er det Forholdet til Herskabet og dettes enevældige Indflydelse paa Fæstebondens Kaar, der sætter sit Præg paa Sognets Beboere, og der er næppe Tvivl om, at en Episode som Overfaldet paa Skovrider Oluf Smal ved Kløjagten den 26. Marts 1734 i lang Tid derefter har været et Samtaleemne blandt de forkuede Bønder.

Kaarene var jo, som flere Gange tidligere nævnt, fattige og fortrykte, og i Scheel Birks Thingbog kan man gennem hele det 18. Aarhundrede læse en aarlig lang Restanceliste for Landgilde og kgl. Contributioner, saaledes som den foran aftrykte fra 1737.

At Moralen ikke har staaet særlig højt, trods de forholdsvis haarde Straffe for Overtrædelser, derom vidner baade de mange „Lejermaalssager“ som findes i ovennævnte Thingbog, og ikke mindre den Mængde „uægte“ Børn, som findes indført i Kirkebøgerne, særlig fra det 18. Aarhundrede.

Dette Forhold har sin Forklaring i de militære Indkvarteringer paa Grevskabet Scheels Gods.

I de 9 af 10 Tilfælde er det en „Landdrytter“ eller en „Nationalsoldat“, der er udlagt til Barnefader til de uægte fødte Børn. Militæret har lige saa vel den Gang som nu øvet en stærk Tiltrækning paa det smukke Køn.

En gammel Længe fra 1798. P. Svensks Gaard.

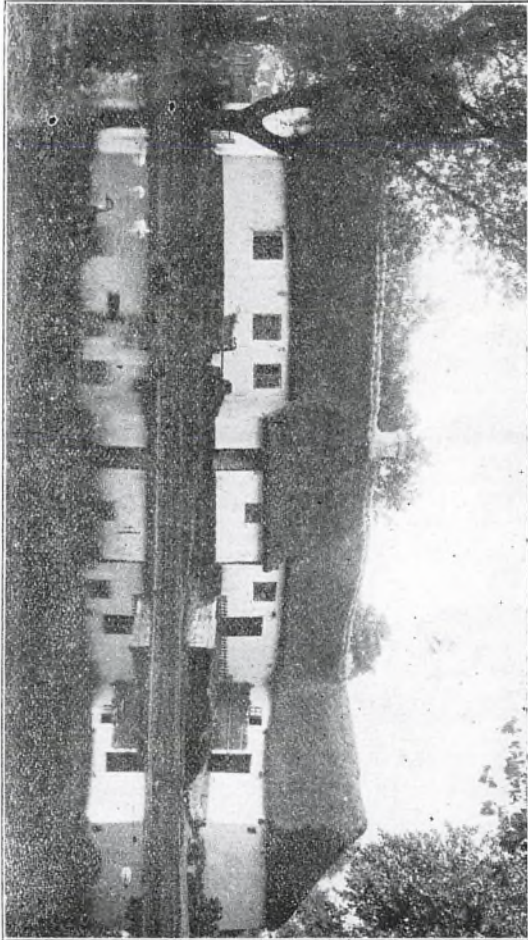
Af stor og indgribende Betydning for Sognet har den store Udflytning af Bøndergaardene, som fandt Sted i Aarene 1797—98, haft.

Efter Udskiftningen af Jorden skete Udflytningen af

hele den Række af Gaarde, ialt 12, der ligger som en Krans langs Havet fra Gjerrild Bugt til Fjeldholm.

Af de i disse 2 Aar udflyttede Gaarde er nu kun en

Et gammelt Husmandssted. Martin Jensens Hus.

enkelt Længe i Peder Svensks Gaard tilbage, og det er kuriøst nok, at netop denne Længe var bestemt til at skulle nedbrydes og ombygges i 1848, altsaa for 74 Aar siden, men at Trearskrigens Udbrud forhindrede Planen,

og den staar altsaa endnu som et enligt Minde om Bygge-
maaden for 125 Aar siden.

Flere af de den Gang udflyttede Gaarde fik kun en
kort Tid Lov at staa.

Allerede i 1799 brændte den nuværende Anders Ras-
mussens Gaard ved Lynild, og 2 Aar efter brændte Nabo-
gaarden, Niels Mogensens Gaard ved en Drengs Ufor-
sigtighed ved Ild.

Det var Sønnen, Christen Mogensen, der senere fik
den nuværende Kr. Lassens Gaard, der den Gang som
lille Dreng forarsagede, at hans Fædrenegaard gik op
i Luer.

Ogsaa i den nyere Tid har Gjerrild Sogn været Skue-
pladsen for en lang Række Ildebrande, og det er kun
mærkeligt, at der ikke ved Ild er ryddet mere op i de
tæt sammenbyggede, lave og straatækte Huse.

I 1880 var der en ret stor Ildebrand ved Benzon, idet
baade Kusehuset og det store Vognhus gik op i Luer.

En Februarnat i 1886 brændte Gjerrild Søgaard, ved
hvilken Lejlighed omtrent hele Besætningen indebrændte,
og en af Gaardens Karle blev uhyggelig forbrændt under
sit Forsøg paa at redde Hestene.

Denne Ildebrand udødeliggjorde den fra Amerika hjem-
vendte P. Basse (Søn af Søren Bruun i Konggaarden),
som var til Stede ved Branden, i en Vise, der omhandlede
alle Enkeltheder ved denne uhyggelige Brand.

Først i Halvfemserne var selve Benzon Slot nær gaet
op i Luer, da det i flere Dage brændte i den store Skor-
sten, der indeholdt Aftræksrør fra 7 Kaminer.

Af senere Brande kan nævnes, at P. Glerups Gaard
brændte ved Lynild i 1905. I 1906 brændte Skræder Kruses
Hus ved, at en Lampe væltede.

I 1910 brændte Niels Bagers Gaard og i 1912 Chr.
Sørensens Gaard. Begge brændte om Natten, og i begge
Tilfælde forblev Aarsagen uopklaret. I 1910 brændte
Brøndstrup Vandmølle med Møllegaarden.

Af Strandinger har der været en Mængde gennem
Tiderne og navnlig før Gjerrild Fyr blev bygget, skete

der jævnlig Strandiger paa de farlige Rev mellem Stavns-
hoved og Knudhøj, men ogsaa i Gjerrild Bugt er adskillige
Skibe i Tidens Løb sejlet paa Grund.

Vel nok den mest tragiske Stranding ved Gjerrild
skete i 1869, da Skonnerten „Arnold“ af Nakskov strandede
paa Revlen mellem Stavns hoved og Knudhøj.

Det var i Februar Maaned og paa Grund af stærk
Storm og Søgang var det umuligt for de paa Stranden
forsamlede Tilskuere at gaa ud gennem Brændingen for
at redde de Skibbrudne.

Disse — ialt 5 Mand — druknede alle. Kaptajnen,
Møller, og en anden Mand fandtes aldrig, men Ligene
af de tre andre, deriblandt den 18-aarige Julius Tingtved,
drev op paa Stranden og blev begravet paa Gjerrild Kirke-
gaard.

Denne Begivenhed udødeliggjorde den unge begavede
Poet og Lejlighedsdigter, Mikkell Væver, i en Vise, som
i mange Aar var Yndlingssang for alle raske Gjerrild-
Drenge.

Af andre Episoder maa nævnes de militære Indkvar-
teringer i Sognet til forskellige Tider..

Der er tidligere nævnt lidt om Landstormen, der op-
rettedes under Trearskrigen, hvor de Gjerrild Mænd,
bevæbnede med Pigkæppe, holdt Eksersits paa Svejningen.

Disse Øvelser afsluttedes gerne i Kroen, hvor man oven
paa Strabadserne drak Fædrelandets Skaal i Brændevin.

I 1864 fik Byen fremmed Indkvartering, idet den da
var besat Prøjerne.

I Aarene 1882—83—84 holdt Feltartilleriet fra Aarhus
Skarpskydning fra Benzon Hede ud over Emmedsbo
Bakker til Havet, og i disse Aar var Artilleriet indkvarteret
i Gjerrild i den Tid, Skydningen varede.

I 1900, da der holdtes stor Efteraarsmanøvre paa
Djursland, var de fynske Dragoner indkvarteret i Gjerrild,
saa Byen og Sognet har efterhaanden stiftet Bekendtskab
med alle Vaabenarter.

Saa vel Trearskrigen 1848—50 som Krigen 1864, hvori
jo mange fra Sognet deltog, var jo Begivender, der for

Deltagerne var en uudtømmelig Kilde til Fortællinger og Anekdoter, hvortil de to sidste Slægtled har været lyttende Tilhørere. Af Deltagere fra Sognet i Treaarskrigen blev Mikkel Thorsen belønnet med Dannebrogsmændenes Hæderstegn for uforfærdet Optræden under Slaget ved Mysunde og i 1864 opnaaede Kusk Lars Andersen paa Benzon den samme Udmærkelse for en rask Optræden ved Højer. Om enkelte Deltagere, som f. Eks. om Morten Aksel, der deltog i Treaarskrigen, gik der i Sognet ganske æventyrlige Fortællinger om hans Dumdristighed, der særlig gav sig Udslag under Udfaldet fra Fredericia 1849, men det er muligt, at Fortællingerne er noget overdrevne.

I 1889, 25 Aar efter Krigen i 1864 afholdtes en Fest i Benzon Skov, og ved denne Lejlighed blev en Flaske, indeholdende en skreven Liste over samtlige Sognets Deltagere, nedgravet i Højen paa Festpladsen i Dyrehaven.

Paa 50-Aarsdagen holdtes der atter Fest for de tilbageværende Veteraner, men da man vilde grave Flasken med Fortegnelsen op, var denne forsvunden, og Rygtet udpegede nogle Drengene som Gerningsmændene til Flaskens og Fortegnelsens Ødelæggelse.

I Anledning af Sønderjyllands Genforening med Danmark rejstes i Stokkebro, som mange andre Steder, en Genforeningssten med følgende, mere ejendommelige end poetisk skønne, Inskription:

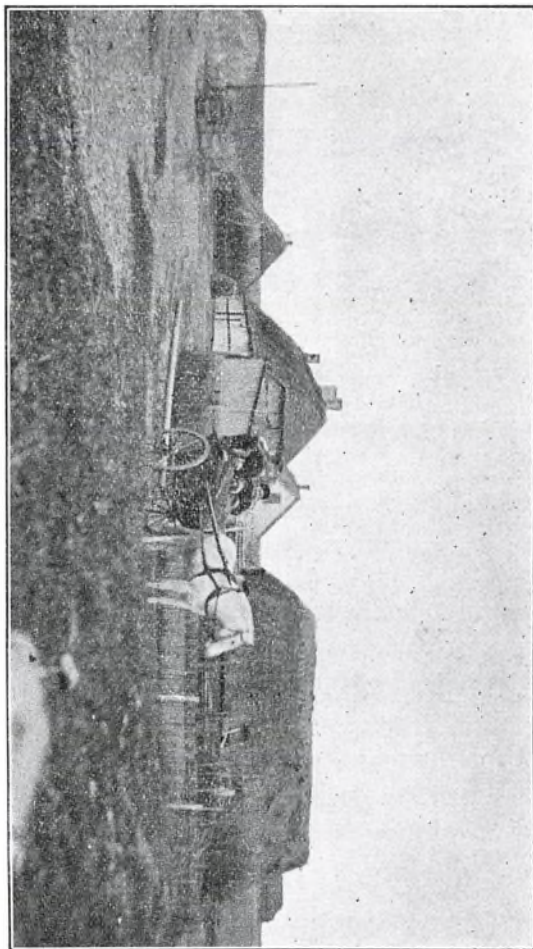
„Saa maatte Lænken bryde,
vi siger Herren Tak,
med Haabet for de sidste
som Smertens Bæger drak.“

Inskriptionen er forfattet af pens. Pastor Gregersen, der er født Sønderjyde og som boer i Stokkebro, og som ellers ved andre Lejligheder har vist sig at være en større poetisk Begavelse, end det fremgaar af Inskriften paa Genforeningsstenen.

Af Naturbegivenheder maa ogsaa nævnes den Stormflod, som i Efteraaret 1921 hærgede Jyllands Østkyst og som ogsaa ved Gjerrild voldte stor Skade, idet Havet

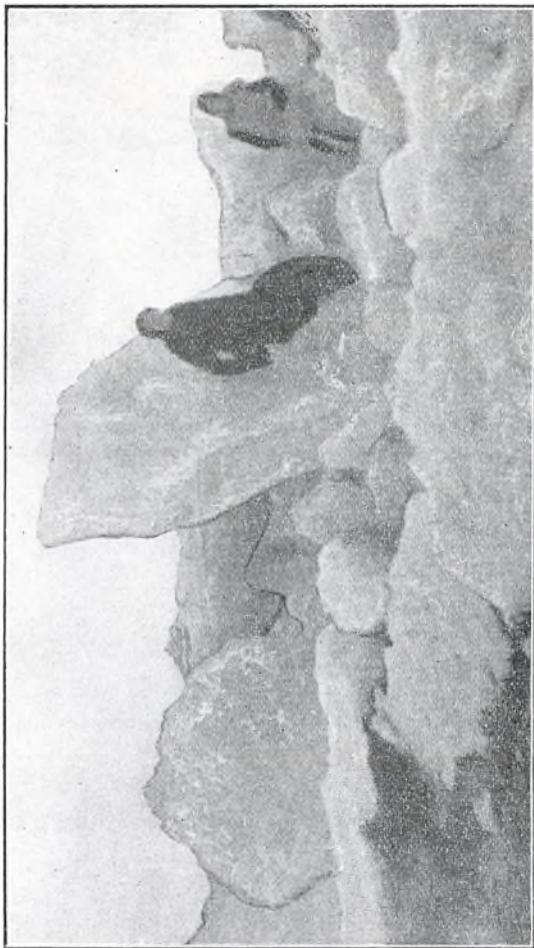
brød over den naturlige Dæmning af Sand og Ral og oversvømmede store Strækninger af de inden for Dæmningen liggende lave Enge og dyrkede Agre.

Fiskerhuse ved Gjerrild.

I Mands Minde havde man ikke oplevet en saadan Stormflod, og for Fiskerbefolkningen foraarsagede den stor materiel Skade.

I den efterfølgende lange haarde Vinter i 1922 frøs næsten alle Vande til, og i Gjerrild Bugt skruedes Isen

Isbjerger i Gjerrild Bugt Vinteren 1922.

sammen i store Isbjerger, et Fænomen, som man heller ikke havde oplevet i Mands Minde.

Minder og Anekdoter fra det daglige Liv.

Kuriøse Materier.

Som tidligere nævnt levede Befolkningen i Gjerrild Sogn indtil for en Menneskealder siden sit eget gammel-dags Liv, kun i rige Grad berørt af Tidens moderne Ud-
vikling.

Man holdt trofast ved de gamle Skikke og Forlystelser og hjalp forøvrigt hinanden gennem godt og ondt.

Husmændene holdt jo ikke den Gang Køretøj, men Reglen var, at hver Husmand havde sin bestemte Gaard-
mand til at drive Jorden, og Betalingen derfor bestod væsentlig i et aarligt „Plovgilde“ og maaske nogle faa Dages Høstarbejde paa den paagældende Gaard i den travleste Tid.

Anden nødvendig Kørsel for Husmænd og Beboerne af de jordløse Huse, som Hjemkørsel af Tørv og Brænde, udførtes ligeledes gratis, som Regel Søndag Formiddag.

Man fulgte de gamle Skikke og holdt de gammel-dags Forlystelser i Ære.

Valborgaften tændte Ungdommen Blus omkring paa alle Høje, og Drengene gik i samlet Flok fra Dør til Dør og sang „Valborgvisen“.

Dette var imidlertid kun Indledningen til Børnenes største aarlige Fest „Pinsegildet“, der efter Tur holdtes i Bøndergaardene.

„Pinsegildet“ holdtes 2. Pinsedag, og om Morgen
drog hele Byens Drengene rundt fra Dør til Dør og sang

„Pinsevisen“, medens de samtidig modtog Gaver til Gildet i Form af Flæsk, Æg, Smør og Brød samt rede Penge.

For de sidste købtes Drikkevarer ind, i tidligere Tid endog Brændevin, men senere udelukkende Mjød, i Reglen

Et gammelt Hus i Stokkebro.

20—25 Potter, saa det var ikke sjældent, at de største Drengene, „Skænkerne“, der forestod Udskænkningen, inden Gildets Slutning fik sig en forsvarlig Rus.

Af de indsamlede Naturalier bagte Konen og Pigerne

i Gaarden, hvor Gildet stod, „Flæskepandekager“, og deraf fik Deltagerne saa meget, som de ønskede.

Gildet endte med Bal i Gaardens Storstue.

Ungdommens Baller eller „Legestuer“, hvoraf der holdtes et bestemt Antal og til bestemte Tider aarlig, afholdtes ogsaa efter Tur omkring i Gaardenes Storstuer, og først i den sidste Menneskealder er Ungdommens Dans bleven henvist til Kroens eller Hotellets Sal eller til Forsamlingshuset.

Af andre faste aarlige Forlystelser maa nævnes den gamle Ringridning Fastelavnsmandag, som jo endnu holdes i Hævd af Ungdommen, men under langt mere afdæmpede Former end i gamle Dage, da Peter Magnus, og senere Mikkel Fogh, i mange Aar som Anførere for de ridende Karle lod deres mægtige Kommandorøst runge ud over Byen og kaldte hele Byen, Mænd og Kvinder, unge og gamle ud paa Toften, hvor Ringridningen foregik, og hvor de pyntede og maskerede „Bajadser“ drev Halløj med Pigerne.

De gamle kan endnu faa Glans i Øjenene, naar Talen om disse Fester er paa Bane. Forøvrigt endte ogsaa denne Ringriderfest med en Legestue og et større Drikkelag.

I Forbindelse med de unges Legestuer, og forresten de ældres med, bør nævnes den gamle Landsbymusikant Søren Madsen i Brøndstrup (Søren Maasen, som han kaldes i daglig Tale), som i over 40 Aar har spillet til Dans i Omegnes Landsbyer.

Naar han dukkede frem med sit Kalvelaar: (Den gamle Violin i et laaddent Kalveskindes Federal), var det Signalet til et Humør og en Lystighed i de lavloftede Storstuer, som man ikke kender til nu om Dage, hvor ogsaa Legestuerne er bleven til forfinede Baller med de moderne One Step og Storkedans i Stedet for de gamle Polka, Vals eller Svejtrit.

Af kuriøse Minder og Episoder skal her nævnes enkelte:

Jens Eskild i Brøndstrup var Bissekræmmer. Han

gik omkring og opkøbte Klude, Ben, Skind, Uld o. lign., og samtidig medførte han et Skrin, hvori han havde en Mængde Ting til Salg, saasom Traad, Naale, Fingerbøl, Baand og Billeder.

Paa sine Vandringer købte han ogsaa Katteskind, men han skulde som Regel selv sørge for at tage Livet af Katten.

Det skete paa den Maade, at han puttede Katten i en Sæk, saa kun Hovedet stak ud ad Sækken. Han holdt saa Sækken med Katten mellem Knæerne, og klemte saa Haanden om Kattens Hals, til den var død. Det kunde jo ofte tage lang Tid, da Katte jo er sejglivede, og han benyttede da samtidig Tiden til at faa sig en Bid Brød og en Dram, medens Kattens Liv ganske langsomt ebbede ud.

Om Pastor Dyrhauge fortælles ogsaa mange Anekdoter.

En Gang mistede han en Ko, og for at faa Kødet solgt gik han fra Dør til Dør og spurgte, om de vilde købe Kød.

Da han kom til Ras. Eskild, stod denne netop i Kiste-klæderne.

„Hvor skal De hen“, spurgte Præsten. „Til Begravelse“, svarede Ras. Eskild lunt. „Det er sandt, der skal jeg jo ogsaa med“, udbrød Præsten og satte i Løb mod Byen. Han havde ganske glemt Begravelsen over den døde Ko.

En Søndag, netop som Præsten stod paa Prædike-stolen, hørtes der Musik og Sang udenfor paa Gaden. Øjeblikkelig stoppede han op midt i Prædikenen og udbrød: „Hvad hører jeg, er der Gøglere paa Gaden?“

Mikkel Fogh rejste sig sindigt op fra sin Plads og svarede: „Nej, Hr. Pastor, det er kun en Sangforening fra Grenaa“.

Saa slog Præsten sig til Ro og fortsatte sin Prædiken.

Mikkel Thorsen var Snedker og Tømrer paa Benzon,

Fritz var Murer og Willum Bødker virkede som saadan der nede paa Gaarden.

En Dag skete det, som saa ofte før, at de tre Haandværkere led af en skrækkelig Tørst. I den Anledning blev Søren Mogensen sendt af Sted til Kroen med en Kurv indeholdende nogle Flasker.

Flaskerne blev fyldte, og Søren tog atter Kursen mod Benzon, men var saa uheldig at møde Forvalter Markussen, der spurgte, hvor han havde været henne.

„I to, a haa waaren æ Ærind i Krowen for Jomfrue“, svarede Søren og hastede videre.

Markussen, der anede Sagens rette Sammenhæng, tripper bagefter for at holde Øje med, hvor Søren afleverer sin Kurv.

Da denne ser, at han ikke kan undslippe, vender han sig rask om mod Markussen og udbrød: „I to, vi haa jo værrist!“

Saa vidste Markussen Besked, og Søren gaar uantastet videre til de tørstende Haandværkere med Flaskefoderet.

Christen Otsen og Niels Væver var en Gang kommen til Kroen tillige med flere af Byens Mænd.

Christen Otsen, der var en lun Bro'er, foreslog Niels Væver, at de skulde prøve, hvem af dem, der kunde raabe højest, ved at de skiftevis skulde stille sig i Kro-døren og raabe: „Vagt i Gevær!“

Niels Væver skulde raabe først, og han raabte da ogsaa „Vagt i Gevær“, saa det gjaldede ud over Byen.

Christen Otsen erklærede derefter straks, at han havde tabt Væddemaalet, da han ikke kunde raabe nær saa højt.

Han havde opnaaet sin Hensigt: at faa Niels Væver til at raabe, men naturligvis kostede det ham et Par Kaffepunsche.

Willum Bødker var en Gang nær kommen galt af Sted med Anders Oldrup, der passede Svin paa Benzon.

Willum skjulte sig i Faarestien og peb som en lille Gris, da Anders Oldrup kom forbi.

Anders ledte efter Grisen, men kunde ingen finde, og hver Gang, han vilde fjerne sig, peb Grisen igen.

Da det gentog sig flere Gange, blev Anders jo naturligvis gal i Skrallen, og da han endelig opdagede, hvem det var, der holdt ham for Nar, var det nær ved, at Willum havde faaet en Dragt Prygl. Der maatte en Pægl Brændevin til for at formilde den vrede Anders Oldrup.

P. Basse var paa Hjemmebesøg fra Amerika, og han var jo en Svend, der havde Lyst til Eventyr.

Aalemanden inviterede ham da med paa en Rejse til Anholt, og P. Basse var ikke den Mand, der sagde nej.

De gik om Bord i Aalemandens Baad, hejste Sejlet og satte Kursen „mod Nord“.

Det blæste imidlertid op til Storm, Baaden drev langt ud af Kurs, og til sidst maatte de søge Læ under den svenske Kyst, hvorfra de fortsatte langs Kysten til København, og bagefter sejlede de velbeholdne hjem og landede i Gjerrild Bugt, men til Anholt kom de ikke.

Om Rejsen digtede P. Basse Visen: „Vil I vide, hvordan det er gaaet mig, da paa Rejse til Anholt jeg gik“, hvori det senere hedder: „Vel Anholt i Sigte jeg fik — langt ude i Syd som en Prik“, og „Mine Træsko tog Pokkeren ved — og min Hat med Vinden fløj af Sted“.

P. Basse omsatte alle Begivenheder paa Vers, og hans Viser gik fra Mund til Mund i disse Aar.

Striib afløste Mikkel Thorsen som Snedker paa Benzons, Mikkel Bilde afløste Fritz, og Søren Stephen blev Godsets Tømrer.

Disse tre oplevede mange Episoder af samme Art, som foran nævnt med Søren Mogensen som Bud til Kroen.

Snart var Selskabet samlet i „Snedkerstuen“ og snart ved Kalkhuset eller et andet afsides Sted.

Striib gik al Tid med en Tømmestøk i den ene Haand og et Stykke Brædt i den anden, naar han forlod „Snedkerstuen“ for at gaa til det aftalte Stævne.

Saa kunde enhver se, at han som Snedker gik i lovligt og nødvendigt Ærinde.

Folkesagn fra gamle Dage.

I Samlingen til „Jydsk Historie og Topografi 1875“ findes følgende gamle Sagn og Historier vedrørende Gjerrild Sogn:

Benzon.

Benzon, der først hed *S o s t r u p* (i Almuens Udtale *S v o s t r u p*) og siden *S c h e e l*, skal synke i Jorden, nogle siger en Julenat, andre en Nytaarsnat.

En af de tidligere Ejere, en Greve Scheel, turde derfor aldrig sove paa Gaarden den Nat og lod bygge det lille Sted, der ligger lige oven for Kroen i Gjerrild, til at opholde sig i, til Faren var forbi.

Liglammet i Gjerrild.

Da Gjerrild Kirke og Kirkegaard blev indviet, var der et Lam, der blev levende begravet, og ligesom Lighesten viser det sig for synske Folk, naar en skal dø.

Det er ikke til at kende fra et andet Lam, og derfor hændte det ogsaa en Gang, at der var nogle Folk, der gik og jagede efter det ude paa „Kirkepollen“, da de troede, det var deres Lam.

Gengangere i Gjerrild.

I „Klemens Rende“ bagved Kroen i Gjerrild kan man se en Pige sidde og svøbe et Barn, hun har kvalt.

Ogsaa ved Stækkesbro mellem Gjerrild og Veggervlev har flere set en Pige nede i Grøften med sit lille Barn, hun har bragt af Dage der.

Dværge og Trolde.

Ved Indgangen til Benzons Dyrehave ligger der en lille Høj, som kaldes „Dværgehøjen“, fordi Dværgene tidligere boede der, men nu er de nok flyttede, for i lang Tid har man ikke mærket noget til dem.

I Almindelighed var de gode Venner med Folkene i de nærliggende nu nedlagte Stokkebrogaard, og naar de laante et eller andet, bragte de det altid tilbage igen, men ikke at tale om, at de som andre Dværge gerne vilde forbytte Folks Børn, naar der ikke var gjort Kors over dem, saa hændte det sig dog ogsaa, at de imellemstunder var meget fjendtligsindede.

En Gang var de saaledes bleven vrede paa en Mand, og da de en Dag saa ham ude paa Marken, løb de efter ham, og de var lige ved at faa fat i ham, da han kom i Tanker om, at Dværgene ikke kunde løbe paa Pløjjord. Han styrede derfor hen paa en pløjet Mark, men de vilde narre ham og raabte: „Du skal løbe paa det „Aaer“ og ikke paa det „Paaer!“ som det hed i deres Sprog, men det brød han sig jo ikke noget om.

En anden Gang kom Dværgemanden ind i en af Stokkebrogaardene, hvor Manden netop var meget syg og laa i Sengen, ene i Stuen.

Saa sagde Dværgemanden til ham, at nu havde de været Naboer i saa mange Aar, nu var det bedst, at han kom med ham over at se sig for i Højen, og saa slæbte han Manden ud af Sengen og vilde videre med ham; men han raabte jo om Hjælp, og da der kom Folk til, maatte Dværgemanden gaa sin Vej; men han var usynlig for alle andre end for den syge. Han døde næste Nat.

Ellefolk.

„Ellekoner“ har der tidligere været mange af ved Gjerrild.

En Gang mødte en Mand nede i Benzons „Hestehave“ en Pige, der saa saa dejlig ud, at han straks friede til

hende; men han vilde ikke indlade sig med ham og vendte sig tilsidst om.

Da saa han, at hun var hul i Ryggen som et Driftrug og fuld af Raaddenskab, som stank paa det afskyeligste.

Nisser.

I Mikkel Glerups Gaard i Stokkebro, der før ogsaa kaldtes „Ellegaarden“, var der ogsaa en Nisse.

Karlen der var en Dag ude i Gaarden at vande Heste og saa da Nissen sidde oppe i et Ladevindue. Han stak det ene Ben ud ad Vinduet efter det andet og sagde: „Sku mig den lalle!“

Karlen tænkte ved sig selv: „Nu skal jeg skue dig“, og gik hen og slog Nissen ned, saa han faldt paa den haarde Stenbro.

Om Aftenen, da Karlen var gaaet i Seng, tog Nissen alle de skarpe Leer, der var i Gaarden og lagde dem over Brønden og Karlen ovenpaa.

Næste Morgen kunde man ikke finde Karlen nogen Steds, men endelig fik man da Øje paa ham, men det var næsten ikke til at faa ham ned, da han jo let kunde skære sig paa Lerne.

En Gang skulde Nissen i Ellegaarden følge med Karlen ned til Benzon og stjæle Halm. Nissen tog tre Traver paa en Gang.

Da de saa paa Vejen hjem kom til „Iskælderbakken“, sagde Karlen, om de nu ikke skulde hvile sig lidt, men det vidste Nissen ikke, hvad var.

Gjerrild i Nutiden.

I Begyndelsen af denne Bog er skildret, hvorledes Gjerrild By og Sogn saa ud i gamle Dage.

Som Byen nu tager sig ud, fremtræder den som en fuldt moderne Landsby, hvis vestlibe Ende endda begynder at antage Stationsbyens Præg, men endnu findes dog gammelt og nyt Side om Side.

Ved Siden af „Konggaarden“s lave gamle Bygninger rejstes i 1899 Brugsforeningens nye Bygning med Forsamlingshuset.

Brugsforeningen var allerede oprettet i 1898, men havde det første Aar til Huse i Lars Kruses gamle Selvejershus, paa hvis tilhørende Grund den nye Bygning rejstes Aaret efter.

Allerede i Firserne byggedes et moderne Mejeri i Gjerrild, det samme, som endnu ligger neden for Søgaarden ved Gjerrild Sø. I mange Aar blev det drevet som privat Mejeri af Mejerist Larsen, men i 1894 blev det omdannet til Andelsmejeri med Nielsen som Bestyrer, og da Mejeriet i 1913 gik over til at drives som Fællesmejeri, byggedes et nyt moderne Andelsmejeri bag „den gamle Skole“ og Nielsen flyttede med derop og har uafbrudt været Bestyrer af dette.

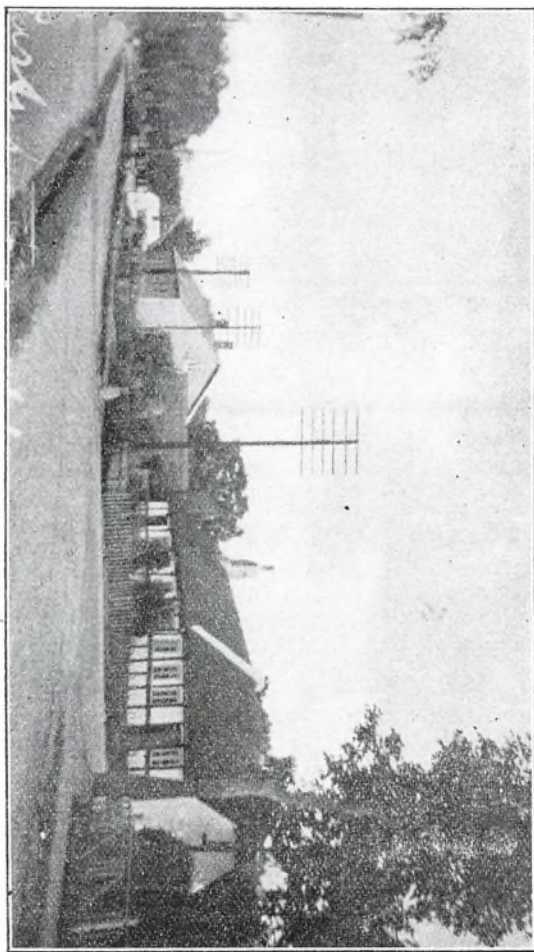
Mejeridriften i det gamle Mejeri er nu helt ophørt.

Ved Siden af „den gamle Skole“ har Aagaard Holst, Søn afdøde Smed Niels Holst fra Bønnerup, der levede sine sidste Aar i Gjerrild hos Sønnen, opført et moderne Smede- og Maskinværksted, der ogsaa danner en mærke-

lig Kontrast til de mange ældgamle lave Bygninger i denne Ende af Byen.

Bag „Enkesædet“ er der i de sidste Aar opført et helt lille Kvarter af moderne og smukke Beboelseshuse.

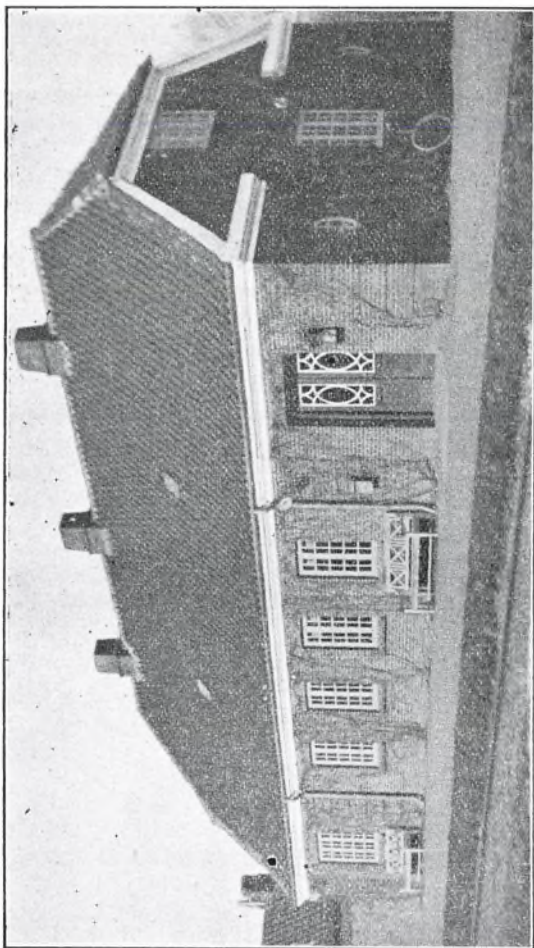
Gadeparti i Gjerrild.

Langs Gaden igennem Byen findes nu gamle og nye Huse i rig Afveksling, men det er dog i den vestlige Ende af Byen, at Nutiden stærkest har sat sit Præg, og

Anledningen dertil var, som saa mange andre Steder: Jernbanen.

Omkring Aar 1900 begyndte man at sysle med Tanken om en Jernbane fra Ryomgaard til Gjerrild, og i Løbet

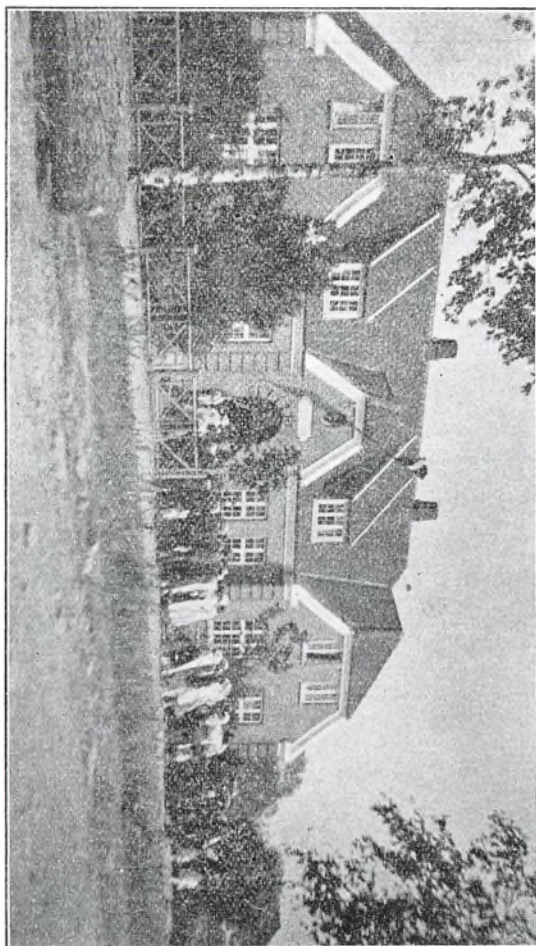
Gjerrild Station.

af en halv Snes Aar var Tanken bleven til Virkelighed, og dermed var Tiden for Gjerrild som gammel Bondeby forbi.

Om Banen, som først var tænkt som en Bane fra

Allingaabro eller Ryomgaard over Gjerrild til Grenaa, førtes mange hidsige Debatter, idet Grenaa Byens Repræsentanter, forøvrigt uden Grund, frygtede for, at Banen vilde blive en Rovbane for deres By od trække det gode

Afhaldshotellet.

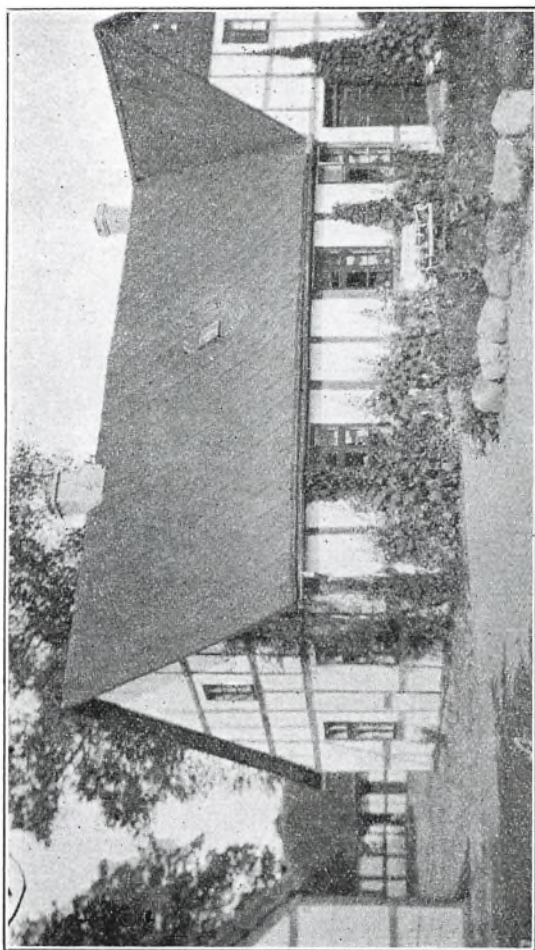

Opland mod Syd og Vest til de store Nabobyer, Aarhus og Randers.

Der arbejdedes fra begge Sider med en vældig Energi, men Følgen af Striden blev, at Banen i første Omgang

kun førtes igennem fra Ryomgaard til Gjerrild, hvor Banens Centralledelse fik Sæde.

Den 1. September 1911 blev Banen til Gjerrild aabnet, og nu opdagede først Grenaa, at deres Agitation havde

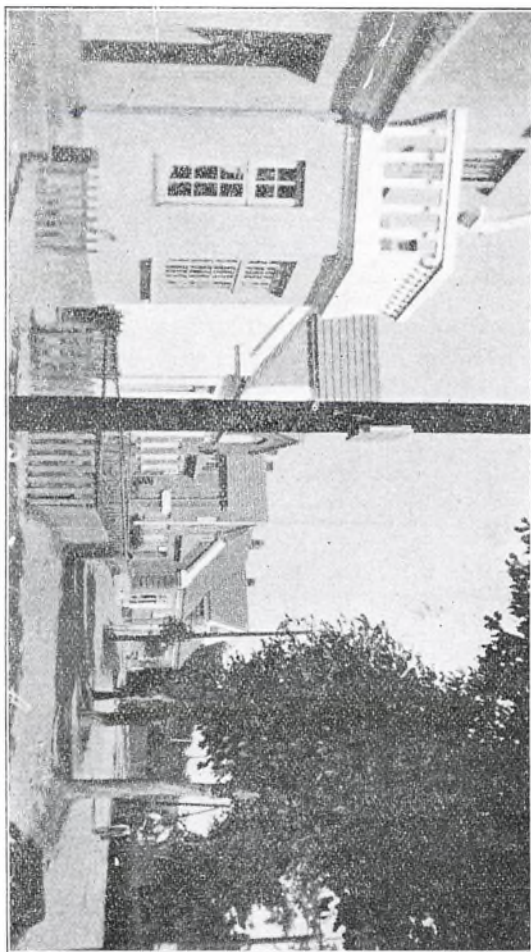
Skovridergaarden.

været forfejlet, hvorfor Arbejdet straks blev taget op for at faa Banen forlænget til Grenaa, hvilket lykkedes i Aaret 1915.

Med Gjerrildbanens Aabning skiftede Stokkebro By fuldstændig Karakter.

I de idylliske Omgivelser omkring den gamle „Stokkebrogaard“s Grund rejste sig først Stationsbygningen og

Det nye Kvarter i Stokkebro.

en Række Funktionærboliger langs Dyrehaven og i Omgivelser, der i Naturskønhed søger sin Lige blandt alle Danmarks Jernbanestationer.

Men det private Initiativ fulgte øjeblikkelig med

Umiddelbart ved Jernbanestationen byggede Skov sit Afholdshotel, Læge Elmqvist byggede sin Lægebolig, Benzon Savværk flyttedes fra sin gamle Plads ved Landevejen til Grenaa til sin nuværende Plads lige over for Skovridergaarden og langs „Halekæret“ fra „Dyreleddet“ langs Vejen helt hen til Stokkebro By rejste sig en lang Række af smukke og moderne Beboelseshuse, hvor Haandværkere, Forretningsfolk og andre tog Bopæl.

Den nye smukke Stokkebro Skole paa „Marshøj“s Skraaning danner foreløbig Afslutningen af dette moderne Parti mod Øst, og i Rækken af de nye Huse træffier man ikke alene en ny Brugsforening og Tilløb til flere moderne Butikker, men selv et Pengeinstitut (en Filial af Andelsbanken) har nu til Huse i en af de nye Bygninger ved Vejen til Jernbanestationen.

Denne og Afholdshotellet er nu bleven Sognets Centrum, selv om Kroen endnu øver sin Tiltrækningskraft ved mange Lejligheder.

Samtidig er hele Nutidens moderne Foreningsvæsen indført i den forhen saa konservative gamle By.

Ikke alene de mere neutrale Organisationer er nu repræsenterede i Gjerrild.

I den By, hvor Samlingsstedet for hele Befolkningen for en Menneskealder siden var Kroen, der findes nu en stor og kraftig Afholdsbevægelse, der tæller Flertallet af Beboerne i sine Rækker.

Landboerne har deres økonomiske Foretagender og Foreninger i Orden saa godt som nogen Steder og Husmænd og Smaafolk har deres særlige Foreninger, som Sygekasse o. lign.

Selv i rent faglig og politisk Henseende kan man af de nuværende Organisationer se, at Tilværelsen i dette gamle Bondesogn er langt mere mangeartet end tidligere.

Der findes nu en talrig Haandværker- og Arbejderstand i Gjerrild og af politiske Organisationer findes der baade en moderat Venstre-, en radikal Venstre- og en socialdemokratisk Organisation, hver omfattende omtrent

lige mange Medlemmer. Selv en Fagforening, hørende under Landarbejderforbundet, findes nu i Gjerrild.

Kun en konservativ Organisation (i det tidligere af konservative Herremænd styrede Sogn) mangler nu.

Deri ligger maaske det bedste Vidnesbyrd om, at de Gjerrild Beboere nu fuldstændig har frigjort sig for Fortidens Lænker.

I aandelig og religiøs Retning har Beboerne i Gjerrild været mest paavirket gennem den grundtvigske Folkehøjskolebevægelse, og de fleste af de bosiddende Mænd i Gjerrild har som Unge været Elever paa en Højskole.

En kirkelig Retning som Indre Mission har aldrig kunnet faa Fodfæste i Gjerrild, skønt der har været forsøgt ofte i den Retning, og i enkelte af Nabosognene, som Rimsøe Sogn, har denne Retning haft mange Tilhængere.

For religiøs Sektvæsen har Gjerrild Sogn været fuldstændig fri.

Gjerrild gamle Slægter.

Det er tidligere omtalt, at det for en stor Del er de samme Slægter, der gennem flere Aarhundreder har trællet som Fæstebønder paa de Gjerrild Gaarde, og hvis sidste Skud nu atter i de sidste Aar har erhvervet Gaardene til Selvejendom. Det er ikke alene Gaardmandsslægterne, der gennem mange Slægtled har været knyttet til den By og det Sogn, hvor „Fædrene har kæmpet, Mødrene har grædt“, ogsaa adskillige Husmands- og Haandværkerfamilier kan man i Gjerrild Sogns Annaler følge tilbage i Tiden i mange Slægtsled.

Der skal her gives en kortfattet Oversigt over de kendte Slægter, hvis Navne endnu findes i Gjerrild Sogn.

Som en af de Slægter, som fra ældgammel Tid har hørt hjemme i Gjerrild Sogn, men som nu er i Færd med at uddø paa Mandssiden, for saa vidt Hovedlinien i Stokkebro angaar, skal her begyndes med

Slægten Fogh.

„Fogh“ernes Slægtsgaard har siden 1665 aldrig været paa fremmede Hænder, dog med Undtagelse af de 12 Aar fra 1754 til 1766, da Christen Andersen, Stokkebrogaard, giftede sig med Enken efter Peter Rasmussen Fogh og fik samtidig Gaarden i Fæste. Gaarden er jo nu flyttet ud paa Stokkebro Mark og ejes af Jens Foghs Enke.

I 1665 var Peter Rasmussen Fogh Fæster af Gaarden, og han opnaaede en meget høj Alder, idet han først døde i Aaret 1720.

Han efterlod sig 2 Sønner, Rasmus Petersen Fogh og Søren Petersen Fogh.

Den første fik Fæstebrev paa Gaarden, medens den sidste døde 48 Aar gammel i 1711.

Rasmus Petersen Fogh, der døde i 1741, ligesom sin Fader i en meget høj Alder, havde allerede i 1739 afstaaet Gaarden til sin Søn, Peter Rasmussen Fogh, der var født i 1701.

Afstaaelsen af Gaarden; der er indført i „Skifteprotokollen for Grevskabet Scheel 1719—52“, viser med al ønskelig Tydelighed, under hvilke fattige og nøjsomme Vilkaar, Datidens Bønder levede, hvorfor den skal anføres her i sin fulde Ordlyd, som den er nedskreven:

„Anno 1739 den 7. February var forsamlet i Rasmus Foghs Gaard i Stochebro, Fuldmægtigen ved Scheel, Søren Thomæsen, tilligemed tvende Mænd, Lauritz Poulsen og Søren Sørensen Busk, begge af bemeldte Stochebro, for at slutte og afgjøre en skriftlig Accordt og Foreening imellem ermeldte Rasmus Petersen Fogh paa dend eene, og hans ældste Søn, Peter Rasmussen, som hand haver afstaaet Gaarden til, paa dend anden Side, paa det meerbemeldte Rasmus Fogh og hands Hustru, Anne Nielsdaatter, som begge er aldrende Folk, kan vide sig noget vist af Boens Effecter som deris eget at tilholde, og er da udi samtliges Over- og Hosværelse saaledes imellem Faderen og Sønnen aftalt:

1.

Skal de gamle Folch begge deris Liifstiid beholde fri Huusværelse i Gaarden, hvortil dennem er anvist et Gulv i Isterradhuuset nestved Stuen, som de til deris egen Nøtte og Brug, saaledis som det nu findis indrettet, beholder.

2.

Beholder de it Sengested af Fiur med de derudi værende Sengeklæder, ligesom de nu befindis.

3.

En liden Messingkedel, een Pande og een Røst, 4 Naure, tvende Bousauger og trende gamle Hølleer.

4.

Beholder de gamle Folch en sorthielmed Ko og sex Faar, af de der nu findes i Gaarden, som Peter Rasmussen lige ved sine egne Creaturer med fornøden Foeder om Vinteren forsiufner, og endelig for det

5.

hafver dend gamle Rasmus Fogh reserverit sig et lidet Galtsvin af dem som i Gaarden er fød og tillagt, og ej viidere i nogen Maade. — Men samme specificerede Boëskabe og Creaturer beholder Rasmus Fogh og Hustru til egen Nøtte, saalænge de lever, og hvis de sig deraf efterleder, deris Børn effter dem.

Paa forskrevne Maade er Faderen og Sønnen velbetencksom med hinanden forenit og paa begge Sider saaledis fornøiet, at ingen af dem hafde ringeste i nogen Maader videre at erindre, naar Sønnen, Peter Rasmussen, som hand forsickrede, at holde sine gamle Forældre alt, hvis om formeldes i denne Contract, som Rasmus Fogh for sin egen Regning under samtlige tilstædeværendes Hænder begjærede beskreven.

Datum Stockebroe ut supra.

Paa naadige Herskabetz Vegne som Fuldmægtig:

Søren Thomæsen.

Overværende ved denne Forretning:

Lauritz Poulsen. Søren Sørensen Busk.

Denne Contractes Indhold underskrifves af os begge til vedbørlig Effterlevelser.

Rasmus Pedersen Fogh. Peter Rasmussen Fogh.

1754 døde Peter Rasmussen Fogh og samme Aar giftede Christen Andersen, Stokkebrogaard, sig med Enken

og fik Fæste paa Gaarden indtil 1766, da Sønnen af Peter Rasmussen Fogh, Rasmus Petersen Fogh, f. 1741, fæster Gaarden og gifter sig samtidig med Kirsten Jensdatter, med hvem han havde 4 Børn: Kirsten født 1768, Peter f. 1772, Dorthe f. 1775 og Anders f. 1777.

Kirsten Jensdatter døde 1789, hvorefter Rasmus Petersen Fogh samme Aar giftede sig med Ane Cathrine Christensdatter, med hvem han havde en Datter, Kirsten, f. 1790.

Peter Rasmussen Fogh fæstede Gaarden efter sin Faders Død og giftede sig med Marie Rasmusdatter, med hvem han havde en Søn, Jens Petersen Fogh, f. 1812, som efter ham fik Gaarden.

Af dennes Sønner fik Peter Jensen Fogh Gaarden. 2 andre Sønner, Mikkell og Rasmus, som endnu lever, har levet ugifte, medens 2 Døtre blev gifte henholdsvis med Søren Røgter i Gjerrild og Rasmus Nebstrup i Emmedsboe.

Da Peter Jensen Fogh døde barnløs, fæstede sidstnævntes Søn, Jens Rasmussen Fogh, Gaarden. Han døde for faa Aar siden i en ung Alder, og hans Enke ejer nu Gaarden.

Rasmus Jensen Fogh faar stadig Naadsensbrød i Gaarden, og Mikkell Jensen Fogh, der nu er over 80 Aar, bliver plejet hos sin Søsterdatter, Søren Røgters ugifte Datter, Ane Sophie, i Gjerrild.

I Peter Jensen Foghs Tid blev Gaarden udflyttet, og paa Gaardens gamle Plads i Stokkebro ligger nu et Husmandssted, hvor en anden af Rasmus Nebstrups Sønner, Christian, nu boer.

Fra Peter Rasmussen Fogh, der døde 1754, stammer en anden Gren af Familien, idet en af dennes Sønner, Mikkell Petersen Fogh, efterlod sig flere Sønner, og fra disse stammer vistnok de Familier af Navnet Fogh, som findes i Nabobyerne, men da denne Bog kun omhandler Gjerrild Sogn, vil en Redegørelse af denne Gren af Slægten ikke blive optegnet her.

Det samme vil være Tilfældet for flere af de efterfølgende Slægter, som har forgrenet sig til andre Sogne.

Glerup.

I Modsætning til Fogh-Slægten har Slægten Glerup været meget stærk forgrenet, og mange af denne Slægt har gennem Tiderne forladt Fædrenebyen og fæstet Bo andre Steder. Der har været Udlængsel i denne Slægt, der dog ogsaa hører til Gjerrild Sogns ældgamle Slægter, særlig knyttede til de to Gaarde i Stokkebro, som nu indelaves af Marius Sørensen og Henrik Albæk, hvilken sidste paa mødrene Side hører til Slægten. Hvilken af de to Gaarde, der er den oprindelige Slægtsgaard for Glerupperne, er vanskeligt at sige, men, i Følge gamle Folkesagn, synes det dog nærmest at maatte være den sidste: Ellegaarden.

Allerede i 1665 var der i Stokkebro tre Mænd af Slægten, nemlig Peter Christensen Glerup, Poul Mikkelsen Glerup og Anders Sørensen Glerup. Den sidste var Fæster paa „Ellegaarden“ og den første af en anden Stokkebrogaard, vistnok den nuværende „Fjeldholm“, som jo den Gang laa umiddelbart øst for Fogh'ernes Slægtsgaard. Disse to Mænds Efterkommere kan imidlertid kun følges i Gjerrild Sogn i det næste Slægtled, idet vi kun ved, at Peter Christensen Glerup efterlod sig en Søn, Anders Petersen Glerup, og Anders Sørensen Glerup to Sønner, Peter Andersen Glerup og Søren Andersen Glerup.

Den sidste var født 1658 og blev i 1698 gift med Mette Andersdatter.

Det er fra Poul Mikkelsen Glerup at de forskellige endnu i Gjerrild Sogn boende Medlemmer af Slægten stammer.

Han efterlod sig en Søn, Mikkell Poulsen Glerup, født 1682, og denne fik atter 2 Sønner, nemlig Poul Mikkelsen Glerup og Søren Mikkelsen Glerup.

Mikkell Poulsen Glerup var Fæster af den nuværende Marius Sørensens Gaard, thi i 1724 afstod han frivillig

Gaarden til Sønnen Poul Mikkelsen Glerup, som følgende Fæstebrev viser:

Poul Mickelsen Gleerups Fæstebrev paa sin Faders Gaard i Stockebroo:

Paa høyædle og velbaarne Hr. Christen Scheel til Estrup, Ulstrup, Soestrup etc., Kongelig Mayestæts Cammerjuncker og Major ved Lifregimentet til Hæst, min naadige Herre, hans Vegne, og efter mig gifne Resolution af Dato 27. Mayz Anno 1724, haver jeg stæd og fæst, som jeg og hermed stæder og fæster til Poul Mickelsen hans Faders Stæd udi Stockebroo, som hand godvilligen for hannem oplader effter egen Villie, som di bæsi derom kand foreenis, som bestaar af Hartkorn 7 Td. 1 Skp., hvilken Gaard han da skal niude, bruge og beholde hans Lifstiid med alt hvis dertil liger og af Arilds Tid tilligit haver, saalænge hand deraf svarer alle kongelige Contributioner, som nu er eller hereffter paabuden vorder, høye Herskabs Skyld og Landgilde i rette Tiider samt Ægt og Houarbejde, som hans Fader før hannem gjort haver, holder Stædet udi forsvarlig Stand, udi Marck og Bye dets Tilligende ørcke og dyrcke som sig bør, intet af dets Tilligende at bortleje eller lade frakomme i nogen Maader uden sit høye Herskabs og Fuldmægtigis Vidende, — alt under dette sit Fæstis Fortabelse.

I det øvrige rette sig effter Kongl. Mayestæts Lov og Fordordninger, være sit høye Herskab og deris Fuldmægtig hørig og lydig. —

Til Indfæstning betaler hand 6 Rigsdaler imod dets Annammelse.

Til Bekræftelse under min Haand.

Soestrup, den 8. Maj 1724.

A. Hornbæch.

Foranstaaende Fæstebrefvis Gienpart haver jeg i Dag til mig annammit, som jeg udi alle Maader lover og hermed tilforpligter mig at efterleve.

Datum Soestrup ut supra.

Poul Mickelsen.

Poul Mikkelsen havde Fæste paa Gaarden indtil sin Død i 1766, da hans Søn, Mikkelpoulsen Glerup, født 1741, faar Fæste paa Gaarden ved et omtrent ligelydende Fæstebrev som ovenfor nævnt, idet der dog deri er specificeret, hvad han aarlig skal svare i Landgilde, nemlig: 2 Td. 5 Skp. Rug, 4 Td. 4 Skp. Byg, 5 Skp. 2 Fjddk. Havre, 1 Svin, 1 Lam, 1 Gaas, 2 Høns og i Penge 1 Rdl. 1 Mark 13 Skillings.

Mikkelpoulsen, der var gift med Mette Sørensdatter, efterlod sig 7 Børn, nemlig Poul, f. 1768, Søren, f. 1772, Karen, f. 1773, Kirsten, f. 1778, Peter, f. 1780, Rasmus, f. 1782, og Erik, f. 1783.

Af disse Børn blev Søren i 1797 gift med Enken efter Peter Christensen Bruun i Gjerrild, Karen Andersdatter Klemmen, og fik dennes Gaard i Fæste. En anden af Sønnen, Erik, kom i Grev Scheels Tjeneste paa dennes Stamhus, Gl. Estrup, men ved Grevskabets Fallit kom han tilbage til Gjerrild og fik Fæste paa den lille Ejendom, der endnu hører til Gjerrild Kro og tidligere beboedes af afskediget Skovrider Eiler Hoff og dennes Svigersøn, Peter Mogensen, og fik samtidig meddelt Bevilling til at drive Krohold. Gjerrild Kro er altsaa ikke nogen gammel Landevejskro, idet det først er fra dette Tidspunkt, at Kroen som saadan opstaar.

Erik Mikkelsen Glerup blev bl. a. Fader til Christen Glerup, der siden fæstede den Gaard, som hans Søn, Martin Glerup nu ejer.

Mikkelpoulsen Glerup døde i 1786, hvorefter hans Enke, Mette Sørensdatter, der da var 42 Aar gammel, giftede sig i 1787 med Laurs Sørensen Elmand, der fik Gaarden i Fæste.

Broderen til den Poul Mikkelsen Glerup, hvis Fæstebrev fra 1724 vi foran har omtalt, nemlig den tidligere nævnte Søren Mikkelsen Glerup, døde kun 35 Aar gammel i 1746. Han efterlod sig 2 Sønner, Peter og Mikkelpoulsen Sørensen Glerup.

Den sidste blev Fader til Peter Mikkelsen Glerup,

som først var gift med Anders Sørensen Elmands Enke, Else Christensdatter, hvorved han fik „Ellegaarden“ i Fæste i 1803.

Peter Mikkelsen Glerup giftede sig 2. Gang med Maren Mikkelsdatter, Datter af Gaardmand Mikkel Sørensen i Sangstrup og Datterdatter af Gaardmand Mikkel Jørgensen Møller i Gjerrild, og med hende havde han Sønerne Mikkel, Søren, Poul og Jens Peter samt Døtrene Mette og Margrete.

Bodil Petersdatter Kaag.

Mikkel Glerup fæstede Ellegaarden og giftede sig med Bodil Petersdatter Kaag, med hvem han havde flere Børn, nemlig: Peder Kaag, der blev Husmand i Gjerrild, og hvis Børn alle er fraflyttet Sognet, Peter Mikkelsen Glerup, der fik Fæste paa Niels Gaas'es Gaard, Søren Mikkelsen Glerup, som er Gaardmand i Laen, Datteren Maren, der var gift med afdøde Sognefoged Chr. Sørensen, og Datteren Boline, der blev gift med Søren Nielsen Albæk, der fik Bopæl i Ellegaarden, som nu ejes af Sønnen, Henrik Albæk.

Søren Petersen Glerup fik Fæste paa den Gaard i Stokkebro, som tidligere i flere Slægtled tilhørte Slægten Røgter.

Han giftede sig med en Datter af Svend Severinsen i Emmedsboe, Mette, hvis Moder hørte til Slægten Bolther, hvorfor hun var kendt under Navnet: Mette Bolther.

Henrik Albæk.

Med hende havde han 6 Børn, nemlig Sønerne Peter, Peder, Svend og Marius og Døtrene Ane Marie og Maren.

Den ældste, Peter Sørensen Glerup, gift med Maren Miller fra Robstrup Mark, døde barnløs, medens Moderen endnu havde Gaarden i Fæste. Datteren Ane Marie blev gift med Jens Mortensen fra Grenaa, der langt ude var i Slægt med baade Glerupslægten og Møllerslægten i Gjerrild.

De boede først i et Husmandssted i Gjerrild, men efter Peter Glerups Død flyttede de ind i Gaarden, som Jens Mortensen fik Fæste paa efter Mette Bolthers Død, og som han for faa Aar siden købte til Selveje.

Han flyttede Gaarden ud paa sin nuværende Plads paa Yder Ousens Agre paa Skrænten lige overfor Gjerrild Sø, hvor den nye smukke Gaard tager sig anseelig ud.

De øvrige 4 af Søren Glerups Børn er alle for mange Aar siden udvandret til Amerika, hvor Sønnen Peder for faa Aar siden er afgaaet ved Døden.

Skønt Slægten Glerup endnu er ret talrigt repræsenteret i Gjerrild Sogn, ser det desværre ud til, at Slægtsnavnet faar færre Bærere, idet det nu kun bæres af de to Udflyttergaardmænd Martin Glerup og Peter Mikkelsen Glerup, og den sidste kaldes endda hyppigst ved Slægtsnavnet Gaas.

Forhaabentlig vil Glerupnavnet blive bevaret gennem disses Sønner.

Bruun.

Slægten Bruun er ligesom Slægten Glerup en meget gammel og stærk forgrenet Slægt i Gjerrild Sogn.

Gaarden, hvor Slægten hørte hjemme, er P. Bruuns Gaard i „Krogen“, som nu ejes af dennes Svigersøn.

I 1665 hedder Fæstebonden i denne Gaard Peter Sørensen Bruun, men tre Aar efter, i 1688, er der kommen en ny Mand af Slægten, nemlig Christen Andersen Bruun, og fra denne Mand kan vi i lige Linie følge de skiftende Fæstere af Gaarden lige til vore Dage.

Hans Søn, Peder Christensen Bruun, født 1683, fæster Gaarden efter Faderen og har den til 1741, da han atter overlader den til sin Søn, Christen Petersen Bruun, som faar Fæstebrev paa Gaarden dateret 9. December 1741, hvoraf fremgaar, at Faderen „godvilligen den opladt og afstaaet haver formedelst Alderdoms og Skrøbeligheds Skyld“.

En Søn af Christen Petersen Bruun, Peter, født 1752, fæster Gaarden i 1784 og gifter sig med Karen Andersdatter Klemmen, med hvem han har tre Børn: Christen, Anders og Karen.

1796 døde Peter Christensen Bruun og Enken giftede

sig kort efter med Søren Mikkelsen Glerup, en Søn af Mikkel Poulsen Glerup i Stokkebro.

Af Peter Christensen Bruuns Børn fik Christen Gaarden og efter ham hans Søn, Søren, medens en anden Søn, Anders, boede i den saakaldte „Kaptajnsgaard“, et Husmandssted lige syd for Kirkepolden, som hans Søn, Jens Bruun, fik efter ham, og som endnu beboes af dennes Enke.

Peter Christensen Bruuns anden Søn, Anders, blev Fader til den senere Træskomand Søren Bruun i „Konggaarden“ og Peter Bruun, der døde som gammel Ungkarl i Peter Mogensens Gaard (den nuværende M. Rasmussen).

Anders Bruun i „Kaptajnsgaard“ havde foruden Jens Bruun flere Børn, saaledes Christen Bruun, der var Væver og døde ugift, og Niels Bruun, der giftede sig med en Datter af Jens Mogensen „paa Bakken“, hvorved han fik dennes Gaard i Fæste.

Gaarden er nu købt af Niels Bruuns Søn, Niels Peter Bruun.

Træskomand Søren Bruun i „Konggaarden“ havde tre Sønner: Peter Basse, Anders Bruun og Søren Krogh, hvoraf den første og sidste er udvandret til Amerika for mange Aar siden, medens Anders Bruun blev gift med P. Gidsels Datter, Karen, paa Stokkebro Mark og fik Fæste paa denne Gaard. Anders Bruun døde forholdsvis ung, og af hans to Børn har Sønnen, Søren, nu Gaarden, medens Datteren, Ingeborg, er gift og bor i det nye Villakvarter ved Gjerrild Station.

Fra Søren Bruun, der fik den gamle Slægtsgaard, gik denne over til hans Svigersøn, Peter Bruun, der ogsaa hørte til samme Slægt, idet hans Bedstefader, Morten Bruun, var født i den gamle Slægtsgaard i 1765, men efter at have været Soldat, bosatte sig ved Meilgaard. Hans Søn, Jens, bosatte sig i Hedegaard, og der blev Peter Bruun født.

Senere kom Peter Bruun altsaa til Gjerrild og blev

gift med Søren Bruuns Datter, hvorved han altsaa rykkede ind i den Gaard, hvor hans fædrene Slægt hørte hjemme.

Peter Bruun har nu købt sig et Hus ved Gjerrild nye Mejeri, hvor han boer, og den gamle Slægtsgaard ejes nu af hans Datter og Svigersøn.

Heller ikke i dette Tilfælde er det gamle Slægtsnavn nu længere knyttet til den gamle Slægtsgaard, selv om Familien stadig besidder denne.

Den vidt forgrenede Bruun-Familie er paa Spindesiden, ligesom iøvrigt ogsaa flere af de øvrige gamle Slægter, indgiftet i mange andre af de gamle Slægter, men at gøre Rede for disse Forhold vilde føre for vidt, da dette ikke er nogen Stamtavle eller Slægtsregister.

Mange af Slægten Bruun har bosat sig i andre Egne, ligesom en Del er udvandret.

Møller.

Slægten Møller hører ligesom de foregaaende til de gamle Gjerrild-Slægter, og i mindst 8 Led har de haft Slægtsgaarden (som jo nu ejes af Jakob Andersen Møller) i Eje eller Fæste.

Slægten har været stærk forgrenet, og det er uden Tvivl en Gren af den samme Slægt, der boede i det Hus i Stokkebro, som tidligere beboedes af Laurs Møller, og som nu beboes af dennes Datter og Svigersøn, Erik Allermand.

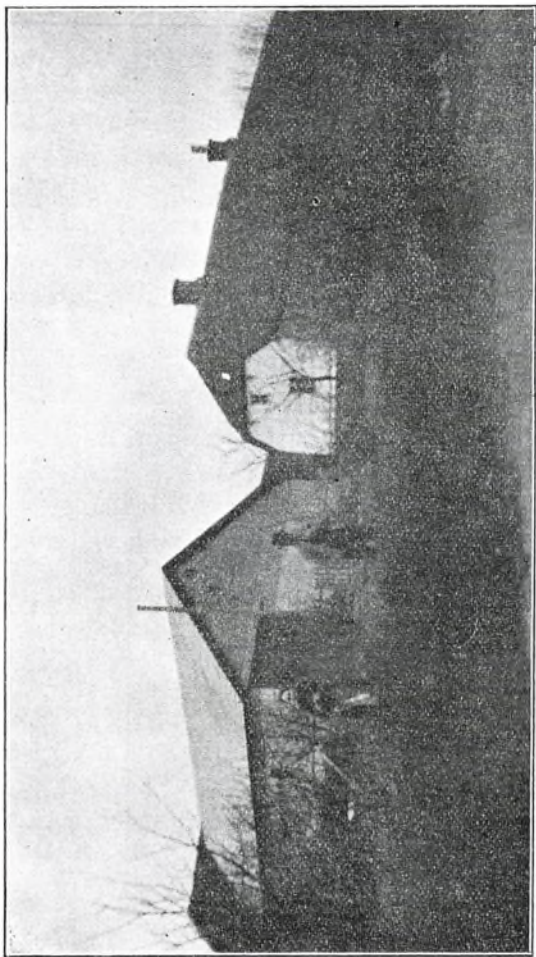
Den i Sangstrup, Voldby og Dalstrup udbredte Møller-slægt er ligeledes en Gren af den samme gamle Slægt fra Gjerrild.

I 1665 hed den Fæstebonde, som boede paa Gaarden, Mickel Lauritzen Møller.

Efter al Sandsynlighed har han ingen Sønner efterladt sig, thi 25 Aar senere finder vi en anden Mand som Fæster paa Gaarden, mærkeligt nok af samme Navn som den nuværende Ejer af Gaarden, Jakob Andersen Møller.

Det var vistnok dennes Søn, Laurids Møller, som fulgte efter ham som Fæster paa Gaarden, og i hvert

Fald havde denne Gaarden i 1737, idet han findes paa dette Aars Restanceliste i Scheel Birks Justitsprotokol, hvor samtlige Gaardmænd i Gjerrild, Stokkebro, Brøndstrup og Emmedsboe er indkaldt for resterende Landgilde og Kgl. Contributioner.

Slægten Møllers Fædrengaard.

Laurids Møllers Restance androg for dette Aar 1 Td.
3 Skp. Rug, 2 Td. 4 Skp. Byg, 2 Høns og i Penge 5 Mk.
Laurids Møller, der døde 1760, efterlod sig flere Sønner.

hvoraf en Søn, Christen Lauridsen Møller, i 1756 faar Fæstebrev paa „den Gaard i Gjerrild, som Jens Christensen formedelst Armod er frakommen“, men, saa vidt det kan ses, gik Slægtsgaarden til en anden Søn, Jørgen Møller.

Om ham ved vi egentlig kun, at han havde en Søn, Mickel Jørgensen Møller, der efter ham fik Gaarden i Fæste.

Mickel Jørgensen Møller var 2 Gange gift, først med Marie Jensdatter, med hvem han havde 2 Børn, nemlig Peter Mickelsen Møller, som blev Gaardmand i Sangstrup, og hvorfra Møller-Familien i Sangstrup, Voldby og Dalstrup stammer, samt en Datter, Mette, der først var gift med Gaardmand Mickel Sørensen i Sangstrup og med ham bl. a. havde en Datter, Maren, der, som omtalt i Glerup-Slægten blev gift med Peter Mickelsen Glerup i Stokkebro.

Jakob Møller.

Efter Mickel Sørensens Død blev Mette Mickelsdatter gift med Gaardmand Søren Udsen i Sangstrup, med hvem

hun bl. a. fik en Datter, Nicoline, hvis Dattersøn og Gaardejer Jens Mortensen i Stokkebro.

Mickel Jørgensen Møller var gift 2. Gang med Maren Jakobsdatter, med hvem han havde Sønnen Jakob Mickelsen Møller, som fik Slægtsgaarden efter ham, og Datteren Marie samt endnu en Søn, Søren Mickelsen Møller.

Jakob Mickelsen Møller blev Fader til Mickel Møller, som fæstede den tidligere Søren Jensen (Madsen) tilhørende Gaard i Brøndstrup, som nu ejes af Mickel Møllers Søn, Jakob Møller, samt til Anders Møller, som fik Slægtsgaarden efter Faderen. Anders Møllers Søn, Jakob Møller, er nu Ejer af den gamle Slægtsgaard, der har ligget paa samme Sted gennem de sidste 300 Aar.

Mickel Møller i Brøndstrup havde foruden Sønnen Jakob, der fik Gaarden efter ham, en Søn, Søren, der bosatte sig ved Kolindsund, og en Datter, Stine, der er gift med Gaardejer Hans Dolmer i Voldby.

Af Anders Møllers mange Børn (10 Døtre og 2 Sønner), er 2 Døtre døde som Voksne, 1 Søn og 1 Datter ugifte, 1 Datter gift med Gaardejer Anders Rasmussen. Stokkebro Mark, 1 Datter gift med Gaardejer Martin Glerup, Stokkebro Mark, medens de øvrige er gifte og bosatte i andre Egne.

En af de store flade Gravstene paa Gjerrild gamle Kirkegaard bærer følgende Inskription:

Dette Mindesmærke lagdes
Madame Nette Møller

født 1775, død paa Scheel 5. August 1805.

Næppe 2 Aar nod hun Hustruens Glæder i en elsket Vægtfælles Arme' og efter 8 Ugers forløb gjemte hun Modernavnet med sig i Graven. Hendes tunge Lidelser gjorde hende Døden velkommen og gav hendes Elskede Trost ved hendes Tab.

forklarede:

Du levede. Du dode som en Christen! Hisset samles vi for aldrig mere at fillles.

Denne Mette Møller var gift med Forpagter Niels Møller paa Scheel. Hendes Pigenavn var Mette Jørgensdatter Møller, og hun var muligvis en Datter af foran nævnte Jørgen Møller, og altsaa tilhørende den gamle Møllerslægt.

Mogensen.

Af Navnet Mogensen findes ikke mindre end fire gamle Slægter i Gjerrild. Hvorvidt de, hvad der er sandsynligt, er ud af en Familie kan ikke her afgøres, men de sidste Par Hundrede Aar har der været fire selvstændige Slægter, hvoraf en har hørt hjemme i den Gaard som Slægten stadig ejer (Niels Mogensens Gaard ved Knudhøj), den anden hørte fra gammel Tid hjemme i Søgaarden, den tredje i den nuværende Peter Svensks Gaard, og den fjerde er en gammel Husmands- og Haandværker-slægt.

Om den første Slægt ved vi, at Søren Mogensen i 1760 ejede Gaarden, som den Gang laa inde i Gjerrild By, hvor Præstegaarden nu har Køkkenhave lige Syd for P. Bruuns Gaard.

Søren Mogensen døde 1789, men allerede forinden havde han overladt Gaarden til sin Søn, Niels Sørensen (Mogensen), der var født i 1760, og hvis Hustru hed Berthe Christensdatter.

Niels Sørensen flyttede Gaarden ud paa sin nuværende Plads i 1798, da den store Udskiftning fandt Sted.

Allerede 2 Aar efter nedbrændte Gaarden ved Uforsigtighed fra en lille Dreng, Sønnen Christens, Side, saa Gaarden atter maatte opføres fra ny.

Niels Sørensen havde fem Børn, hvoraf Sønnen Anders, f. 1798, fik Fædrengaarden. Den omtalte Søn, Christen, fæstede den tidligere tilhørende Anders Jensen Skræders Gaard i Gjerrild.

Christen Nielsen Mogensens Datter, Inger, blev siden gift ned Mads Lassen, hvis Søn af 2. Ægteskab, Kristian Lassen, nu ejer denne Gaard. En anden af Christen

Mogensens Døtre, Severine, blev gift med Mikkel Thorsen, og af deres Børn er en Datter gift med Niels Bager, en anden er Enke efter Lærer Busk i Hemmed, medens af Sønnerne Søren er en kendt Sagfører i Gjentofte, og Christen er nuværende Sognefoged i Gjerrild.

Anders Nielsen Mogensen, der fik Fædrengaarden, havde denne i en meget lang Aarrække. Sønnen Peter Mogensen, der fulgte efter, sad ved Gaarden paa sin Faders Fæstebrev lige til den nuværende Ejer, Niels Mogensen, en Søn af Peter Mogensen, fik Fæste paa Gaarden, som jo nu er Selveje.

Af P. Mogensens øvrige Børn blev en Datter gift med Anders Simonsen, efter hvis Død hun nu er Ejer af denne Gaard.

En anden Datter, Maren, lever ugift som Sypige i Gjerrild, en Søn, Peter, har en lille Gaard i Hemmed, medens Sønnerne Søren og Anders, der var Gaardmænd henholdsvis i Glæsborg og Laen, begge er døde.

Af den Familie Mogensen, der hørte hjemme i Søgaarden, ved vi, at Peter Jensen Mogensen havde Søgaarden i Begyndelsen af det attende Aarhundrede.

Han døde 1725, og Sønnen, Jens Petersen Mogensen, fik Gaarden efter ham og efterfulgtes atter af sin Søn, Peter Jensen Mogensen, der var gift med Ane Petersdatter, der var født 1734, og med hvem han havde en Søn, Jens Petersen Mogensen, der var født 1759.

Peter Jensen Mogensen døde i 1768, kun et Aar efter Faderen, og Ane Petersdatter giftede sig 2. Gang med Søren Jensen Krogh og fik med ham 2 Sønner, Peter og Jens, hvoraf den første blev gift med Skovrider Eiler Hoffs Datter, Charlotte, men døde efter faa Aars Ægteskab.

Jens Petersen Mogensen, der blev Sognefoged og Lægdsmand havde ligeledes Søgaarden i Fæste, men efter hans Tid blev den forbeholdt Godsforvalter Sass paa Benzon som Bolig, og siden da har den tjent som Bolig for de skiftende Godsforvaltere.

Af Jens Petersen Mogensens Børn fik Jens Mogensen ved Giftermaal den Gaard i Fæste, som senere gik over til hans Svigersøn, Niels Andersen Bruun, og nu ejes af dennes Søn, Niels Peter Bruun.

En anden af Jens Petersen Mogensens Sønner, Niels Jensen Gaas, blev gift med Jens Bolthers Enke, Ane Mikkelsdatter, og fik derved Bolthers gamle Slægtsgaard i Fæste. Niels Jensen Gaas efterlod sig ingen Børn, men en Datter af hans Broder Rasmus blev siden gift med Peter Mikkelsen Glerup og denne fæstede da Gaarden og har nu købt den til Selveje.

En tredie Søn af Jens Petersen Mogensen, Søren Jensen Krogh, giftede sig til den Gaard, som nu ejes af Marius Rasmussen, men som ved Søren Kroghs Død gik over til dennes Datter Kirsten, der var gift med sin Fætter, Jens Peter Rasmussen, og disses Søn, Søren Krogh, der var gift med Eskild Eriksens (Mols) Datter Karen, købte Gaarden til Selveje, men da begge døde, inden deres Børn var voksne, blev Gaarden solgt til den nuværende Ejer.

Den fjerde af Jens Petersen Mogensens Sønner, Rasmus Mogensen, blev gift med en Datter af Jens Andersen, Stokkebrogaard. Han forpagtede Rønholmene og byggede derpaa Gaarden „Langholm“, men faa Aar efter fæstede han „Gaas“ernes gamle Slægtsgaard, da den sidste af denne Slægt, Peter Gaas, døde barnløs.

Af Rasmus Mogensens Børn blev Sønnen, Jens Peter, som ovenfor anført, gift med Naboen Søren Kroghs Datter, Kirsten, og fik dennes Gaard, en Datter blev som nævnt gift med Peter Mikkelsen Glerup, en anden Datter med Erik Glerup, efter hvis Død hun nu lever som Enke i Gjerrild, og en tredie Datter blev gift med Jens Bager fra Karlby, den nuværende Sogneraadsformand, der fik Gaarden efter Rasmus Mogensens Enkes Død.

Jens Bagers eneste Barn, Datteren Severine, er gift med Bergelius Knold, der er Søn af Christen Knold i Bønnerup, men hører til den gamle Gjerrild-Slægt Knold.

De boer hos Jens Bager.

Den tredie Familie af Navnet Mogensen har gennem mange Generationer siddet som Fæstere i den nuværende Peter Svensks Gaard.

Allerede i 1668 havde en af denne Slægt ved Navn Søren Mikkelsen (Mogensen) denne Gaard i Fæste.

Dennes Søn, Mikkel Sørensen (Mogensen), døde i 1715, kun et Aar efter at hans eneste Søn, Søren Mikkelsen (Mogensen) var født.

Denne Søn fik senere Gaarden, og efter ham atter hans Søn, Mikkel Sørensen (Mogensen), der var født i 1749.

Mikkel Sørensen (Mogensen) blev gift med Enken Ane Simonsdatter, der i 1. Ægteskab havde en Søn, Simon Jensen, født 1770.

Mikkel Sørensen (Mogensen) havde Gaarden paa den Tid, Udskiftningen foregik, og døde først i 1830, 81 Aar gammel.

Med sin 2. Hustru, Marie Christensdatter, som var 30 Aar yngre end han, havde han tre Sønner, Søren, Christen og Mikkel Mogensen, og tre Døtre, Ane, Birthe og Mette Katrine. Sønnen Mikkel blev Husmand i Gjerrild og boede i Kaptajnsgaarden lige ved Kirkepolden. Broderen, Søren, boede i sin Alderdom hos ham indtil han døde. Christen døde som Fattiglem paa Dalstrup Fattiggaard og ligesaa Søsteren, Mette Katrine, der først var gift med Niels Væver og var Moder til den svage Mikkel Væver, der som Tegner og Lejlighedsdigter vandt sig et Navn i Omegnen, og som siden bliver omtalt.

Af de andre to Døtre af Mikkel Sørensen (Mogensen) blev Ane gift med Bødker Willum Sørensen og Birthe med Gaardmand Christen Friis i Brøndstrup, hvis Søn af et tidligere Ægteskab, P. Eskild Christensen, nu ejer Gaarden.

Mikkel Mogensens Søn, Anders Mogensen, var Husmand og Træskomand og overtog Husmandsstedet efter sin Faders Død, men ogsaa han er død, og hans Enke boer endnu i Stedet.

Efter Mikkel Sørensen (Mogensens) Død i 1930 giftede

hans Enke sig samme Aar med Anders Eriksen (Svensk), Søn af en Svensker, Anders Eyvald, og efter Marie Christensdatters Død giftede han sig 2. Gang med en ung Pige, Lovise, og fik med hende flere Børn, hvoraf Sønnen, Peter Svensk, nu ejer Gaarden, medens en anden Søn, Erik, er Bødker og boer i Stokkebro.

Den nordre Længe i den gamle Slægtsgaard er fra 1798, det Aar, da den første store Udflytning af Bøndergaardene fandt Sted, og den er saa vidt vides den eneste Bygning, der staar fra denne Tid.

Den fjerde Familie Mogensen er som foran nævnt en gammel Husmandsslægt, hvoraf dog nogle tillige har været Tømrere og Snedkere i Gjerrild.

Den første af denne Slægt, som vi kender, hed Jakob Nielsen (Mogensen), der levede i Begyndelsen af det 18. Aarhundrede.

Han havde 2 Sønner: Niels, født 1712, og Søren, født 1715.

Søren Jakobsen (Mogensen), der døde 1789, havde atter fire Sønner: Jakob, f. 1742, Peter, f. 1751, Søren, f. 1753, og Anders, f. 1755.

Af disse blev Anders Sørensen (Mogensen) Tømrer og Snedker paa Scheel, og han byggede bl. a. de to Bindingsværksgavle paa Slottet, hvorved dette, der havde staaet halvfærdig, siden Fru Sophie Bilde i 1606 holdt op med Byggeriet, endelig blev fuldført i det Omfang, hvori det endnu staar.

Murerarbejdet paa disse Gavle udførtes af Grevskabets Murermester, Niels Godfredsen Landroch, der boede i det nuværende Anders Madsens Hus og døde 1817, 89 Aar gammel.

Anders Sørensen (Mogensen), hvis Hustru hed Mette Jensdatter, havde flere Sønner, hvoraf Søren Andersen (Mogensen), der var født 1785, senere blev gift med Ellen Andersdatter og efter Murermester Niels Landrochs Død fik dennes Hus i Fæste.

En af disses Sønner, Jakob Sørensen (Mogensen) fik

senere det Hus i Fæste, som nu beboes af hans Datter Kirsten, gift med Rasmus Thibert.

En Søn af Jakob Sørensen (Mogensen) blev Gaardmand paa Gjerrild Mark i den Gaard, som nu ejes af Sønnen, Anders Rasmussen.

Familienavnet Mogensen er for denne Slægts Vedkommende nu forsvundet.

Bolther.

En gammel og anset Gaardmandsslægt i Gjerrild, hjemmehørende oprindelig i den Gaard, som nu ejes af Peter Glerup og som tidligere laa i den nuværende Gjerrild Søgaards Have ud mod Gaden.

Om Slægten ved vi, at i 1720 boede Niels Sørensen Bolther i Slægtsgaarden. Han døde først i Aaret 1750, men allerede forinden var Gaarden overdraget til hans Søn, Søren Nielsen Bolther.

Denne havde 3 Sønner: Niels, f. 1746, Jens, f. 1752, og Peter, f. 1756.

Den ældste, Niels Sørensen Bolther, gifter sig i 1769 med Jakob Christensens Enke, Maren Sørensdatter, og faar samme Aar dennes Gaard i Fæste. Det er den Gaard, som nu ejes af Rasmus Eskild, men Gaarden var den Gang, da den laa inde i Byen mellem den nuværende Kristian Lassens og Rasmus Gidsel Willumsens Gaarde, kun en lille Gaard paa 3 $\frac{1}{2}$ Td. Hartkorn.

Niels Sørensen Bolthers Fæstebrev paa Gaarden i 1769 lyder saaledes:

Niels Sørensen Bolter.

$\frac{1}{2}$ Gaard i Gierild.

Paa Deris høigrevelige Excellence, høyvelbaarne Hr. Jørgen Scheel, Greve til Grevskabet Scheel, Stamherre til Estrup, Herre til Ulstrup, Ridder, Hans Kongelige Mayestæts høybetroede Geheimeconferentzraad, Cammerherre og Hoffmester hos Hans kongelige Høyhed Arfveprintzen Friderich, min naadige Herre hands Vegne og i under-

danigst Følge dend mig naadigst meddelte Resolution af 12. September 1769 paa min underdanigst Memorial af 4de ditto næst foran, haver jeg underskrevene stød og fæst, ligesom jeg og hermed stæder og fæster til Niels Sørensen Bolter af Gierild dend halve Gaard ibedem, som Jacob Christensen forhen i Fæste havt haver og nu er fradød, paa de Vilkaar, at hand efter eget Tilbud ægter Enken der ved Stædet. Hvilken halve Gaard, som udi nye Landmaalingens matricul er anslagen 3 Tønder 4 Skiæpper 2 Fierdingkar Hartkorn Ager og Eng og Skovskyld 1½ Fierdingkar, bemelte Niels Sørensen Bolter maae nyde, bruge og sin Livstiid i Fæste beholde, naar hand deraf aarlig og i rætte Tid er svarer og betaler alle Kongelige Skatter og Contributioner. som entten nu ere eller herefter allernaadigst paabudne vorder, saavelsom naadige Herskabets Landgilde, som efter Jordebogen er aarlig Rug 1 Td. 2 Skp. 2 Fdk., Byg 2 Td. 2 Skp., Haure 2 Skp. 3 Fdk., Sviin 1 Stk., Lam 1 Stk., Gaas 1 Stk., Høns 1 Stk. og Penge 3 Mk. 14¼ Sk., samt Hoverie og Reiser liige ved en anden Halvgaard der i Byen, som svarer af lige Hartkorn. Holder Gaarden paa Bygningen tilligemed Besætningen altid vedliige og i forsvarlig Stand, saaledes at samme altid kand svare til et loulig Syhn, Jorden forsvarligen at giøde, dørke og bruge som det sig bør, og ey noget deraf lade bortley eller laane.

Udi øvrigt haver hand i alle Ting at rætte og forholde sig effter Hands Kongelige Mayestæts allernaadigste Lov og Forordninger samt være sit høye Herskab og deres Fuldmægtig hørrig og lydlig — alt at holde og efterkomme under dette Fæstebrevs Fortabelse.

Til Indfæstning haver han betalt 6. Rd., jeg skriver sex Rixdaler.

Dets til Bekræftelse under min Haand.

Scheel den 18. September 1769.

P. Ilsoe.

Ligelydende Fæstebrev haver eg underskrevene an-

nammet og imodtaget, som jeg hermed lover at holde og efterleve.

Datum Scheel ut supra.

Niels Sørensen Bolther.

Niels Sørensen Bolther havde en Søn, Jakob Nielsen Bolther, født 1771, der levede hjemme som Ungkarl, efter at han var kasseret som Soldat fra Fyens Regiment, og døde i 1810 knap 39 Aar gammel.

Peter Sørensen Bolther fik Slægtsgaarden efter Faderen og havde den paa den Tid, da den blev flyttet ud paa sin nuværende Plads. Han var gift med Margrethe Petersdatter og havde med hende 6 Børn: Søren, f. 1785, Maren, f. 1787, Peter, f. 1792, Martha, f. 1794, Maren, f. 1796, efter at den første Datter, Maren var død, og Jens, f. 1798.

Af disse Børn blev Peter gift med Naboen Peter Andersen (Klemmens) Enke og fik derved dennes Gaard i Fæste. Det fortælles, at hun paa Vejen fra Engene væltede med et Læs Hø og at Peter Bolther hjalp hende paa ret Køl igen, hvorfor hun spøgende udtalte, at hvis hun blev Enke, vilde hun gifte sig med ham, og saaledes gik det ogsaa. Hun indfriele Løftet.

Datteren Maren blev gift i Emmedsboe og blev Moder til Mette Svendsdatter (Bolther) som siden blev gift med Søren Glerup.

Sønnen Jens fik Slægtsgaarden og blev gift med Ane Mikkelsdatter, men da han døde tidlig, giftede hun sig igen i 1844 med Niels Jensen Gaas, en Søn af Jens Mogensen i Søgaarden, og dermed gik Slægtsgaarden ud af Bolthernes Eje.

Det blev Peter Petersen Bolther i Nabogaarden, (den nuværende Teglblænder Hansens Gaard), der befordrede Slægten videre. Han kaldtes „den gamle P. Bolther“ til Forskel paa Sønnen, som ogsaa hed Peter Bolther, og som fik Gaarden efter ham, men som siden gik fra Gaarden og fik det Husmands- eller Boelssted paa Emmedsboe Mark, som nu ejes af hans ældste Søn, Niels Bolther.

Af P. Bolthers andre Børn boer Sønnen Peter, der i sin Ungdom foer til Søs, ved Grenaa Havn, Sønnen Søren boer i Hemmed, Kristian i Karlby, og Datteren Petrea, som er den eneste af Børnene, der boer i Gjerrild Sogn, er gift med Bergelius Høegh.

Trods dette, at P. Bolther altsaa havde en stor Børneflokk, er Slægtsnavnet Bolther i Øjeblikket ikke repræsenteret i Gjerrild Sogn, men vel i Gjerrild—Hemmed Kommune ved Niels Bolther i Emmedsbo og Søren Bolther i Hemmed.

Kaag.

Slægten Kaag eller Kogh, som Navnet benævnes i de gamle Skrifter, hører ogsaa fra gammel Tid hjemme i Gjerrild Sogn.

Om Slægten ved vi, at en Mand ved Navn Søren Andersen Kaag i Slutningen af det 17. Aarhundrede var Fæster af et Boel i Gjerrild paa 3 Tdr. 2 Skp. Hartkorn.

Dennes Fader hed vistnok ogsaa Søren Kaag og døde i Aaret 1669. Desuden levede der ved samme Tid i Gjerrild endnu 2 Mænd af Slægten, nemlig Rasmus, som døde 1697, og Peter, som døde 1699.

Søren Andersen Kaag, der døde 1710, havde en Søn, Søren, og dennes Søn, Søren Sørensen Kaag, faar 1733 den Gaard i Stokkebro i Fæste, som nu ejes af Valdemar Thrane, og i flere Generationer gaar denne Gaard i Arv fra Fader til Søn.

Fæstebrevet fra 1733 lyder som følger:

S ø r e n K o g.

¹/₂ Gaard i Stocchebroe.

Paa hindis høygreflige Naade høyvelbaarne Frue Grefinde af Scheel, mit naadige Herskabs Vegne og efter mig gifne Resolution de Datto 3die Martij 1733 hafver ieg stæd og fæst, som ieg og herved stæder og fæster Søren Sørensen Koeg udi Stocchebroe dend halfve Deel af Laurids Ollufsens beboende Gaardspart ibidem, som hand til hannem godvilligen afstanden hafver. Samme

halve Gaardspart er bestaaende af Hartkorn 3 Tønder 4 Skiæpper 2 Fierdingkar bemelte Søren Koeg maa niude, bruge og beholde hans Lifestiid med alt hvad dertil hører, naar han deraf til Indfæstning imod dends Annammelse betaler 5 Rdlr., saa og svare og udreede alle ordinaire Kongelige Contributioner, som nu er eller herefter vorder paabuden, samt naadige Herskabs aarlige Landgilde effter Jordebogen. I lige Maade tilbørligen forrette Houeri lige ved hans andre Naboer upaaklagelig. Jorden udi Marchen hafver hand forsvarligen at handhæve, ørche og dørche som sig bør, iche noget deraf til Upligt anvender, ey heller ringeste til andre af denne halfve Gaardspart at bortleye. Gaardens Biugning saavit hand af ommelte Gaard tilkommer, at holde udi forsvarlig Stand, derpaa biuge og forbædre, saa det alle Tiider kan staae og svare til et loulig Siun. — I det øfrige lader sig Hans Kongl. Mai.s allernaadigste Lov og Forordninger være effterretlig, være sit høye velbaarne Herskab og Fuldmægtig hørig og lydig — alt under dette Fæstes Fortabelse.

Til Indfæstning hafver hand betalt 5 Rdlr., ieg skriver femb Rixdaller.

Til Indfæstning under min Haand.

Scheel d. 2den Aprilij Ao. 1735.

Ligelydende Original til forestaaende Fæstebref hafver ieg til mig taget som og herved udi alle Maader lofver og forpligter mig at effterleve.

Testerer.

Søren Sørensen Kaag havde fire Sønner: Tvillingerne Søren og Laurits, født 1737, Rasmus, født 1742, og Anders, født 1746.

Den ældste af disse, Søren, overtog Gaarden efter sin Fader og bliver gift med Karen Rasmusdatter, med hvem han faar en Søn, Lauritz eller Laurs Kaag, der i 1775 overtager Fædrengaarden. Hans Hustru, der døde i Aaret

1800, hed Bodil Petersdatter, og deres Børn var Søren Kaag, født 1778, og Peter Kaag, født 1781.

Ved Laurs Kaags Død i 1801 overtog Sønnen, Søren, Gaarden, medens Broderen, Peter Kaag, faar Fæste paa Laurs Ousens Gaard i Gjerrild. Det var ogsaa Bestemmelsen, at han skulde have været gift med Lars Ousens Datter, men Forlovelsen gik i Stykker, efter at Fæstebrevet var skrevet, saa han giftede sig med en anden.

Han efterlod sig 3 Børn: Datteren Bodil, der blev gift med Mikkel Glerup i Ellegaarden, Sønnen Rasmus Kaag, der er omtalt under „Sognefogder og Sogneraadsformænd“, og Sønnen Laurs, der overtog Gaarden efter ham.

Af Laurs Kaags Børn døde Sønnen Peter efter et Ulykkestilfælde som ganske ung i 1876, Sønnen Niels Kaag er Gaardmand i Skindbjerg, og Datteren Bodil, der blev gift med Niels Overvad fra Hobroegnen, fik Gaarden efter sin Faders Død. Niels Overvad blev kendt med sin Hustru, da han først i Firserne laa indkvarteret i Gjerrild, da Artilleriet havde Øvelseslejr i Gjerrild Sogn.

Søren Kaag overtog Slægtsgaarden i Stokkebro i 1801, og efter ham faar Sønnen Laurs Gaarden.

Ved Laurs Kaags Død fik Gartner Thrane paa Benzon Gaarden i Fæste, medens Laurs Kaags Søn, Søren Kaag, fik en Ejendom i Emmedsboe i Fæste.

Af dennes mange Børn lever nu 2 i Gjerrild, nemlig Datteren Stine, som er gift med Træskomand og Musiker Kristen Langholm i Stokkebro, og Sønnen Peter, som er gift med Fyrmester Anders Andersen (Teglbrænders) Datter og boer i Gjerrild.

Klemmen eller Clemindsen.

Slægten Klemmen eller Clemindsen, som Navnet skrives i de gamle Bøger, er som alle de foregaaende en ældgammel Gaardmandsslægt i Gjerrild, der gennem mange Generationer har siddet som Fæstebønder i den Gaard, som nu ejes af Erik Klemmen,

Ved Aar 1660 hed Fæstebonden i denne Gaard Rasmus Clemindsen. Hans Søn og Efterfølger som Fæster i Gaarden var Søren Rasmussen (Clemindsen), hvis Hustru hed Kirsten Petersdatter.

Søren Clemindsen døde som Enkemand i Aaret 1720, thi i dette Aar afholdtes en Skiftesamling i Boet „efter afgangen Søren Clemindsen og Hustru, Kirsten Petersdatter, som boede og døde udi Gjerrild, for Skifte og Deeling at foretage og tilendeføre imellem deris sammenauflede efterladte Børn, nemlig: Maren Sørens datter 16 Aar, Peter Sørensen, 12 Aar, Kirsten Sørens datter, 10 Aar, og Rasmus Sørensen, 6 Aar“.

Af Skiftesamlingen ses, at Gaarden har været en ret stor Bondegaard, idet Besætningen udgjorde 10 Bæster, 9 Stk. Kvæg, 6 Faar, 4 Lam, 3 Svin, 4 Gæs og 2 Bistader.

Alligevel har Familien været alt andet end velstaaende, thi hele Boets Værdi blev opgjort til 119 Rigsdaler og 1 Mark, men Gælden beløb sig til ialt 167 Rigsdaler 1 Mark 15 Skilling, hvoraf 40 Rdl. 5 Mk. 5 Sk. var Restance til høye Herskabet for Skatter, Skattekorn og Landgilde, saa der i Stedet for Arv til Børnene blev en udækket Gæld paa 48 Rdl. 15 Sk., som Gaardens nye Fæster, Søren Clemindsens Brodersøn Rasmus Sørensen Klemmen, maa indgaa paa at betale samt beholde de 4 forældreløse Børn og under Herskabets Tilsyn „dennem med christelig Optugtelse deris Børnelærdoms Undervisning samt Klæde og Føde og anden Nødtørft saaledis forsyne, som hand for Gud og sit høye Herskab vil ansvare og bekjendt være, og det saalænge, indtil de deris Brød hos Fremmede kan fortjene“.

Rasmus Sørensen Klemmen, som maatte paatage sig Opdragelsen af sin Farbroders Børn, havde Gaarden i 31 Aar, indtil han døde i 1751.

Efter ham fik hans Søn, Jens Klemmen, Gaarden, og efter ham Anders Jensen Klemmen, som havde Gaarden indtil sin Død i 1804, hvorefter Anders Mau fra Emmelev,

som var gift med Naboen, Peter Sørensen Klemmens Datter Kåren, fik Gaarden i Fæste.

Anders Klemmens Søn, Peter Andersen Klemmen, blev gift med Christen Friis's Datter og fik dennes Gaard i Fæste. Den laa den Gang, hvor nu Indkørselen til Søgaarden er, men Peter Andersen Klemmen flyttede den ud i 1798, da Udskiftningen foregik. Det er den Gaard, som nu ejes af tidligere Teglblænder Hansen.

Peter Andersen Klemmen havde flere Børn, der imidlertid blev kaldt ved hans Svigerfaders Familienavn Friis, saaledes Christen Petersen Friis, der senere fik Eskild Ebbesens Gaard i Brøndstrup, som nu ejes af Christen Friis's Søn, Peter Eskild Christensen. En anden Søn, Anders Petersen Friis, kom til at bo paa Benzon Hede i det Hus, som siden gik over til hans Svigersøn, Peter Magnus, hvis Sønner er Anders Friis, som boer ved Gjerrild Strand, og Martin Jensen, som har et Husmandssted i Gjerrild.

Anders Maus Søn, Erik Klemmen, fødtes 1809, og fik Gaarden efter sin Fader. Han havde Sønnerne Peter Klemmen og Anders Mau, hvoraf den første fik Gaarden, medens den sidste bosatte sig i Villersø.

Af Peter Klemmens Børn ejer Sønnen Erik Klemmen nu Fædrengaarden, Datteren Maren er gift med Mejeribestyrer Nielsen i Gjerrild, og Datteren Petrine er gift med en Gaardejer i Løgstøregnen, som i sin Ungdom var Forvalter paa Benzon.

Foruden den gamle Slægtsgaard har ogsaa den nuværende Niels Peter Bruuns Gaard været i Klemmenslægtens Besiddelse.

En Søn af den Søren Clemindsen, som døde i 1720, Peter Sørensen Clemindsen, en af dem, der ved Faderens Død blev overladt til Farbroderens Omsorg, fik siden denne Gaard i Fæste og havde den endnu i 1787, da han jo var 79 Aar gammel. Efter hans Død fik Datteren Maren Petersdatter, der først var gift med en Slægtning, Rasmus Klemmen, Gaarden, men efter Rasmus Klemmens

Død giftede hun sig anden Gang med Jens Nielsen Gaas, og en Datter af dem blev siden gift med Jens Mogensen, hvis Dattersøn er den nuværende Ejer, Niels Peter Bruun.

Willum.

Den Slægt, hvis nuværende direkte Ætlinge i Gjerrild er Rasmus Gidse Willumsen, Willum Christensen og Vilhelm Hansen, er en gammel Bødkerslægt, der gennem flere Generationer boede i det Hus i Gjerrild, der nu beboes af Kristian Max og ligger paa Hjørnet af Gaden og Landevejen, hvor den drejer ud af Byen efter Grenaa.

Ane Mikkelsdatter.

Hvor gammel Slægten er i Gjerrild vides ikke, men det er sandsynligt, at Lauge „Bødiker“, der levede i Gjerrild om ved Aaret 1670, hørte til Slægten.

Vistnok en Søn af ham hed Anders Bødker, og om ham ved vi kun, at han døde i Aaret 1749 og efterlod

sig Sønnen Willum Andersen, der ligeledes var Bødker og i Aaret 1748 faar Fæste paa sin Faders Hus i Gjerrild.

Willum Andersen Bødker havde 2 Tvillingsønner, Anders Willumsen og Søren Willumsen, og det er den sidstes Slægt, der endnu boer i Gjerrild, medens Willum-familien i Albæk muligvis hører til Anders Willumsens Efterkommere.

Søren Willumsen var Bødker som sine Forfædre, og han blev i Aaret 1778 gift med Ulricka Eleonora Dahl, en Søster til Elisabeth Sophie Dahl, der var gift med Præsten Hans Appel.

Willum Sørensen.

I 1786 fik Søren Willumsen sin Faders Hus i Fæste og samme Aar døde Faderen, Willum Andersen.

Søren Willumsen og Eleonora Dahl opdragede en stor Flok Børn, af hvilke den yngste Willum Sørensen, født 1801, fulgte efter Faderen som Bødker og Fæster af sit Fædrenehus i 1830, efter at Stamhuset Benzon var oprettet.

I 1824, da Søren Willumsen var en gammel Mand, og Sønnen Willum var udskrevet som Soldat, indsendte Faderen en bønlig Ansøgning til Kongen om Fritagelse for Sønnen.

Ansøgningen lød saaledes:

Til Kongen!

Dybt nedbøjet og med et kummerfuldt Hjerte saa min svage og skrøbelige Kone tillige med mig, en graahærdet 73-aarig Olding, den sig med hurtige Skridt nærmende Dag i Møde, da vor Alderdoms Støtte og Trøst, da vor Forsørger, vor yngste Søn, Willum Sørensen, af Randers Amts 43. Lægd Nr. 44, skulde forlade os som udskreven til Soldat ved 1. jyske Infanteriregiment.

I denne Sorgens Nat oprandt imidlertid et Glimt af Haab, da vi modtog den Efterretning, at ved Deres Majestæts allerhøjeste Naade, maatte vor Søn forbigaaes for dette Aar.

Allernaadigste Konge! Udskrivningstiden er nu snart forhaanden, og derfor vover jeg allerunderdanigst paa ny at ansøge Deres Majestæt, at bemeldte min Søn ved særdeles landsfaderlig Naade maatte fritages for Udskrivning til Linietropperne.

Med stor Besværlighed og under trange Kaar opdrog jeg en Børneflokk i den glade Tanke at finde i dem en Støtte for mig og vores gamle Moder i vor Alderdom.

Alle mine øvrige Børn er borte fra mig ad forskellige Veje, og desværre alle i en saadan Stilling, at de næppe kan forsørge dem selv, end sige understøtte deres gamle Forældre.

Mit eneste Haab er altsaa min yngste Søn, hvem jeg har ladet oplære i Bødkerhaandværket hos en duelig Købstadsmester, det Haandværk, hvormed jeg selv havde fundet mit tarvelige Udkomme, saa længe jeg formaaede at arbejde.

Som eneste Bødker i det betydelige Gjerrild Sogn og tillige for Hovedgaarden Scheel savner han aldrig

Arbejde og har hidtil redelig delt med sine gamle Forældre, hvad han i sit Ansigts Sved erhvervede.

Lad os, Allernaadigste Konge, beholde denne vor Støtte.

Uden ham maa vi straks falde det offentlige til Byrde, med ham have vi det daglige Brød.

Vel ved jeg, at jeg ikke har saa megen Jord, som Deres Majestæts allerhøjeste Lov bestemmer for at haabe Befrielse, men — Allernaadigste Konge —, hvad jeg mangler i Tønder Land, har jeg igen i Aar og Alder, og just denne Mangel er det, som gør, at min Søn, da vi ingen Heste kan holde, maa ved at Bødkerere for nogen Gaardmænd faar vor liden Jordlod pløjet og besaaet.

Give Gud, Deres Kongelige Majestæt allernaadigst maatte kunne bønføre den gamle Faders allerunderdanigste Bøn!

Paa denne min allerunderdanigste Ansøgning, hvilken jeg paa Grund af min Uformuenhed har vovet at lade affatte paa ustempelt Papir, har jeg udbedet mig den høje Landmilitkommissjons Erklæring, ligesom jeg ogsaa har bedet min Sognepræst, Hans Høyærværdighed Hr. Pastor Kamph, ligesaa at meddele mig sit gode Vidnesbyrd og Anbefaling, fra hvem jeg underdanigst vedlægger medfølgende Attest.

Allerunderdanigst

Soren Willumsen.

Hvorvidt Willum Sørensen blev fritaget for at springe Soldat vides ikke.

Søren Willumsen døde Aaret efter, at han havde indsendt sin ydmyge Ansøgning, omtrent 74 Aar gammel.

Willum Sørensen blev gift med Mikkell Sørensen (Mogensens) Datter Ane fra den nuværende P. Svensks Gaard.

Af deres Børn lærte Sønnen Mikkell Willumsen ligeledes Bødkerhaandværket og boede hjemme hos Forældrene, Datteren Caroline blev gift med Skrædder, senere Landpost, Jens Hansen, og en anden Datter blev gift med Christen Bachmann ved „det røde Led“.

Jens Hansen.

Rasmus Gidse Willumsen.

Mikkel Willumsen døde i en yngre Alder, og en af hans Sønner, Rasmus Gidse Willumsen, fik da sit Hjem hos Sognefoged Rasmus Kaag, og da denne døde barnløs, arvede han Gaarden, som han siden har flyttet længere tilbage fra Gaden og anlagt en smuk Have paa den gamle Gaardsplads.

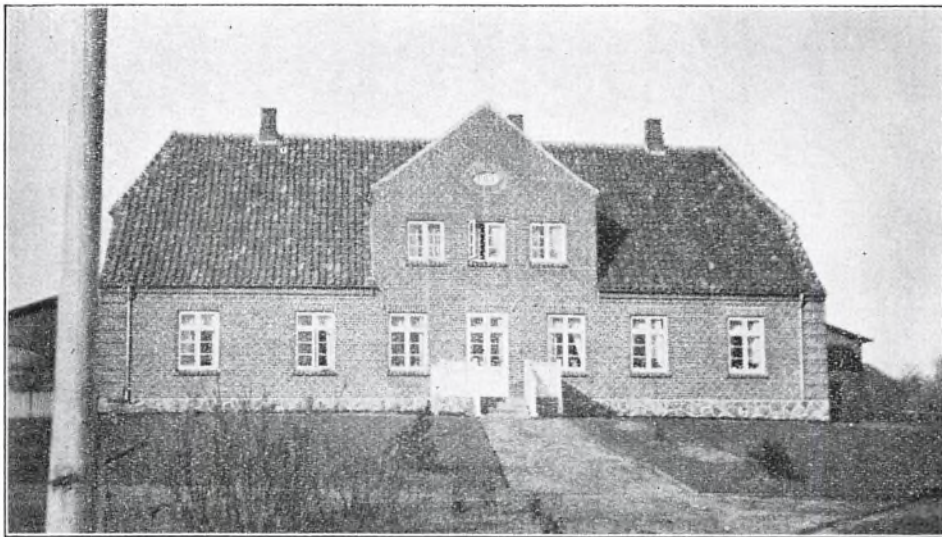
Af Mikkel Willumsens andre Børn udvandrede Sønnen Søren Willumsen i en ung Alder til Australien.

Ved Verdenskrigens Udbrud i 1914 meldte han sig som frivillig, og var med de australske Tropper; der sendtes til Dardanellerne, hvor han faldt i Kampen mod Tyrkerne.

Vilhelm Hansen.

De andre af Willumslægtens Ætlinge, der boer i Gjerrild, er Vilhelm Hansen, Søn af Jens Hansen, der som tidligere omtalt boer i „Bøgely“ i Stokkebro, og Christen Bachmanns Søn, Willum Christensen, der har en Skomager- og Skotøjsforretning i Gjerrild.

R. Gidse Willumsens Gaard.

Knold.

Slægten Knold hørte vist oprindelig hjemme i Emmedsboe, men kom tidlig til Gjerrild, hvor ogsaa adskillige af Slægten stadig har hjemme. Slægten har formeret sig stærk, og da der har været meget Udlængsel og ikke saa lidt Eventyrlyst hos mange af dens Medlemmer, er den nu spredt viden om i Verden.

I 1772 fæstede Søren Christensen Knold fra Emmedsboe det Hus i Gjerrild „som Anders Andersen Drejer nu er fradød“.

Det er det Husmandssted, som nu beboes af Rasmus Nielsen.

Allerede længe før den Tid boede der dog Medlemmer af Slægten Knold i Gjerrild, saaledes Ole Knold, der boede i Konggaarden, hvor hans Søn, Niels Knold, fødtes 1742 og døde samme Sted i 1810.

Det er imidlertid Søren Christensen Knolds Efterkommere, der endnu lever i Gjerrild, og det er derfor denne Gren af Slægten, der maa nævnes her.

Søren Christensen Knold var Husmand og Kvæghyrde paa Scheel.

Hans Hustru hed Karen Sørensdatter, og deres Børn var Anders, f. 1774, Christen, f. 1776, og Else, f. 1778.

I 1801 havde Sønnen Christen Sørensen Knold Huset, efter at Faderen er død, og Moderen som Enke boede hos Sønnen.

Christen Sørensen var National Soldat og tillige Vægter for Byen, og i en Indsidderstue i Huset boede tillige et gammelt Ægtepar, Søren Petersen Brun, der var Byens Stodderkonge, og hans Hustru, Maren Axelsdatter.

Christen Sørensen Knold var gift med Inger Mikkelsdatter og de efterlod sig mange Børn, hvoraf Sønnen Jens Knold blev Gaardmand i Veggerslev og blev Fader til Niels Høegh og Peter Knold i Veggerslev og Christen Knold i Bønnerup.

Den sidste Søn, Bergelius Knold, er nu gift med Jens Bagers eneste Datter i Gjerrild og boer hos Svigerforældrene, og Niels Høeghs Søn, Bergelius Høegh, blev

opfødt hos sin Onkel, Christen Sørensen i Stokkebro, efter hvem han arvede Gaarden, som han endnu ejer.

Af Christen Sørensens andre Børn blev Datteren Ane Katrine gift med Hjulmand Niels Jensen Væver, med hvem hun fik Sønnen Jens Nielsen Væver, hvis Søn er Husmand Jens Bredgaard i Gjerrild.

Søren Mikkelsen Bilde.

En anden af Christen Sørensens Døtre, Kristiane, blev i 1840 gift med Søren Mikkelsen Bilde, hvis Forfædre i flere Slægtled havde været Fæstebønder i Veggerslev under Scheel, og hvis Slægt var forgrenet til Nabosognene Karlby, Voldby og Hammelev.

Søren Mikkelsen Bilde fik Huset i Fæste efter sin Svigerfader Christen Sørensen Knolds Død, og han fik en stor Børneflokk, hvoraf Datteren Ane blev gift med Anders Jensen, hvis Datter Severine, gift med Rasmus Nielsen, nu boer i Fædrenehuset. En anden Datter, Bine, blev gift med Naboen Jens Andersen Bruun, og lever

endnu som Enke i dennes Husmandssted, den saakaldte „Kaptajnsgaard“.

En tredie Datter af Søren Bilde, Stine, blev gift med Søren Jensen fra Voldby, og de boede i Aarhus saa længe de levede, en fjerde Datter, Ane Katrine, blev gift og bosat i Rimsø og siden i Villersø, hvor hun døde, og den femte og yngste Datter, Inger, lever endnu ugift i Aarhus.

Af Sønerne lærte Mikkel og Christen Bilde Murerhaandværket. medens Peter Knold Sørensen Bilde rejste ud i sin Ungdom, kom ogsaa til Amerika, men slog sig derefter ned i København, hvor han ernærer sig som Handelsrejsende.

Mikkel Bilde.

Mikkel Bilde var i 42 Aar indtil sin Død i 1921 Murer paa Benzon, og Christen Bilde, der ligeledes hele Tiden har boet i Gjerrild, er nu bleven hans Efterfølger som Murer for Stamhuset Benzon.

Af Mikkel Bildes Børn er kun Datteren Marie boende

i Gjerrild, idet hun er gift med Karl Albæk ved Søgaarden, medens de andre er bosat i andre Egne, en Datter i Lee ved Bjerringbro, en Datter og fire Sønner i København og en Søn i Herning.

Christen Bilde.

Af Christen Bildes Børn er den ældste Søn, Peter, bosat i Brønstrup, medens af de øvrige 3 er gifte og bosat i andre Egne.

Af den gamle Slægt „Knold“ er altsaa 2 mandlige Ætlinge, begge ved Navn Bergelius, nu i det sidste Slægtled rykket ind i 2 af Gjerrild gamle Bøndergaarde.

Stephen.

Slægten Stephen eller Steffen hører næppe til de ældste Gjerrild Slægter, men har dog hørt hjemme i Sognet i mere end 150 Aar, og da der stadig lever flere af Slægten i Gjerrild Sogn, bør de ogsaa medtages i Rækken af „gamle Slægter i Gjerrild“.

I 1784 giftede Eskild Stephensen, der var født i 1742, sig med Peter Juels Enke, Kirsten Poulsdatter, og faar hendes Gaard i Fæste. Det er den nuværende „Barumgaard“, som nu ejes af Søren Buch, og ligger ude ved Bugten, men den Gang laa inde i Byen mellem den nuværende P. Stephens Enkes Gaard og Rasmus Thorsens Hus.

Kirsten Poulsdatter døde kort efter, thi i 1790 er Eskild Stephensen gift 2. Gang med Anne Christensdatter, med hvem han havde en Datter, Kiersten, født 1790, og 3 Sønner: Christen, født 1797, Stephen, født 1799, og Søren, vistnok født 1801.

Fra disse 2 sidste Sønner stammer de nulevende Medlemmer af Slægten i Gjerrild Sogn.

Stephen gifter sig i 1830 med Enken Birthe Jensdatter, der var en Datter af Jens Juel. Hun var Enke efter en Søn af Gregers Petersen, hvis Gaard hun havde i Fæste, og som Stephen Eskildsen nu overtog.

I sit første Ægteskab havde Birthe Jensdatter Sønnen Simon Andersen, der blev Væver og almindelig var kendt under Navnet Simon Stephen eller „Staffen“.

Med Stephen Eskildsen havde hun Sønnen Eskild, der ligeledes blev Væver, og hvis Enke, Inger Stephen, endnu boer i det gamle Hus lige neden for Kroen.

Eskild Stephensens Datter, Maren, er gift med Vilhelm Hansen.

Efter Birthe Jensdatters Død giftede Stephen Eskildsen sig atter i 1849 med Karen Jakobsdatter af Slægten Møller og havde med hende flere Børn, hvoraf Peter Stephen fik Gaarden efter sin Moders Død. Den ejes nu af hans Enke, Birthe Marie Sørensen, der er en Datter af Gaardejer Anders Sørensen i Karlby.

En Datter af Stephen Eskildsen blev gift med Erik Nielsen, der blev Uddeler i Gjerrild Brugsforening fra denne oprettedes og til sin Død.

Hans Enke lever endnu og en Søn, Stephen, har overtaget Stillingen som Uddeler, medens en anden Søn, Niels, har et Husmandssted i Gjerrild.

Af P. Stephens Børn er Sønnen Andreas, der først i nogle Aar opholdt sig i Amerika, nu gift med en Datter af Niels Overvad og boer nu i sin Faders Gaard, som han bestyrer for sin Stedmoder.

Søren Eskildsen, den 2. Søn af den først omtalte Eskild Stephensen, blev Fader til den kendte Tømrer Søren Stephen i Brøndstrup, hvis ene Datter, Severine, er gift med Husmand Jens Bredgaard, og hvis anden Datter Ane Kristine lever ugift som Sypige i Gjerrild.

Hjulmandsfamilien „Stephen“ hører næppe til den gamle Gjerrildslægt.

Den første af disse, Bødkersvend Jens Stephensen, var vistnok født i 1809 ved Skjærvad Mølle i Ginnerup Sogn, og kom i 1833, 24 Aar gammel, til Gjerrild, hvor han bosatte sig i Stuehuset til en af de nedlagte „Stokkebrogaard“.

Han havde 2 Sønner, Anders og Niels Stephen, der begge blev Karetmagere eller Hjulmænd, som det den Gang kaldtes.

Den sidste boer i Brøndstrup, hvor han ejer et Husmandssted, som han driver samtidig med at han passer sit Haandværk.

Anders Stephen, der fortsatte sin Faders Forretning, er nu død, men Karetmagerforretningen fortsættes af Sønnen Henrik Stephen, som stadig boer i „Stokkebrogaard“s gamle Stuehus.

Røgter.

Af Slægten Røgter, der fra gammel Tid havde hjemme i den Gaard i Stokkebro, som nu ejes af Jens Mortensen, findes der snart ingen direkte mandlige Ætlinge i Gjerrild Sogn, og selve Slægtsnavnet findes heller ikke mere i Sognet.

Det er ellers en gammel Gjerrildslægt, der endda for mindre end 100 Aar siden sad inde med saavel den

gamle Slægtsgaard i Stokkebro, som den Gaard paa Gjerrild Mark, som benævnes „Lille Nolder“ og som nu ejes af Høyer.

Slægten er altsaa forsvunden fra Gjerrild i Løbet af forholdsvis kort Tid.

Allerede i Slutningen af det 17. Aarhundrede boede en Mand ved Navn Niels Røgter den gamle Slægtsgaard.

Hans Søn, Jens Nielsen Røgter, fik Gaarden efter sin Fader.

Hans Hustru hed Anne Nielsdatter, og de havde 3 Børn, nemlig Datteren Maren, f. 1746, Anne, f. 1748, og Sønnen Niels, f. 1751.

Anne Katrine Jensdatter.

Jens Nielsen Røgter døde i 1752, og Enken giftede sig vistnok med en Broder til sin første Mand, Søren Nielsen Røgter.

Med ham havde hun Sønerne Jens, f. 1753, og Søren, f. 1755. Efter hendes Død giftede Søren Nielsen

Røgter sig med Maren Jensdatter, og deres Børn var Sønnerne Jens, f. 1777, og Peter, f. 1780.

Søren Nielsen Røgters Søn af 1. Ægteskab, Jens Sørensen Røgter, gifter sig i 1788 med den 30-aarige Enke Stine Rasmusdatter i Gjerrild og fik dennes Gaard (den nuværende Høyers Gaard) i Fæste.

Slægtsgaarden gik over til Sønnen af 2. Ægteskab, der ligeledes hed Jens Sørensen Røgter.

Af dennes Børn blev Datteren Anne Katrine gift med Sognefoged Niels Gunnestrup og fik Datteren Mette, der siden blev gift med Gaardmand Mads Lassen i Gjerrild, hvis Søn, Kristian Lassen, nu ejer denne Gaard.

Kristian Lassen.

En anden Datter blev gift med Søren Krogh og blev Moder til Kirsten Krogh, som senere blev gift med sin Fætter Rasmus Mogensens Søn, Jens Peter Rasmussen (Mogensen), som nu lever som Enkemand hos sin Datter Rasmine, der er gift med en Gaardmand i Honum ved Rask Mølle Station i Horsensegnen.

En Søn, Peter Jensen Røgter, fik en Gaard i Emmedsboe. Hans eneste Barn, Datteren Mine, er gift med Søren Buch, der nu har denne Gaard i Fæste.

Jens Sørensen Røgter, som giftede sig til Gaarden i Gjerrild, flyttede denne ud paa sin nuværende Plads.

En af hans Børn fik Gaarden efter ham, men derefter blev den forpagtet af den jødiske Handelsmand Heidenheim, hvis Datter er gift med den nuværende Ejer, Høyer.

Denne Gren af Slægten Røgter er nu uddød, idet de sidste 3 Søskende, der var kendt under Navnene: Søren Røgter, den lamme Niels Mogensen og Anne Klemmens, ikke efterlod sig Børn.

Til Slægten Røgter hørte ogsaa Husmand Søren Røgter i Gjerrild, der var gift med Jens Foghs Datter Karen, og hvis eneste Barn, Datteren Ane Sophie, nu boer ugift i Gjerrild, hvor hun ernærer sig som Sypige og har plejet sin gamle hjælpeløse, men tidligere saa stoute Mørbroder, Mikkel Fogh, der, netop som denne Bog gaar i Trykken, er afgaaet ved Døden.

Væver.

Som tidligere omtalt har Væverhaandværket i gammel Tid haft forholdsvis mange Udøvere i Gjerrild.

Navnet „Væver“ er da ret naturligt bleven et Tilnavn til de Familier, som særlig var knyttet til Væverhaandværket, og for enkelte Familier er det da bleven til et Slægtsnavn, som har betegnet Familien i flere Generationer, medens andre kun i et eller to Slægtled har baaret Navnet.

For en enkelt Slægts Vedkommende kan Navnet følges et Par Hundrede Aar tilbage.

Den første af denne Slægt, som bar Vævernavnet, hed Anders Mortensen Væver, der døde i 1784.

Han var vistnok en Søn af Morten Ibsen i Gjerrild, men ellers ved vi ikke andet om ham, end at han efterlod sig en hel Del Sønner: Niels, Hans, Morten, Jens og Lauritz.

Af disse havde den ældste, Niels, atter 3 Sønner: Jens f. 1779, Søren f. 1782 og Christen f. 1786.

Jens Nielsen Væver var Fæster af det Hus, der ligger bag Gjerrild Skole lige Øst for Præstegaarden.

Søren Nielsen Væver blev Fæster af det Hus i Stokkebro, som siden gik over til Sønnen, Laurs Møller, og nu beboes af dennes Datter og Svigersøn, Erik Allermann. Paa mødrene Side hørte Laurs Møller vistnok til den gamle Slægt i Gjerrild af dette Navn. Søren Nielsen Væver blev over 90 Aar gammel.

Jens Nielsen Væver havde en Søn, Niels, der blev oplært som Hjulmand og siden fæstede sin Faders Hus, hvortil tidligere hørte en Husmandslod.

Han blev først gift med Christen Sørensen Knolds Datter, Ane Cathrine, med hvem han havde en Søn, Jens Nielsen Væver, der bl. a. blev Fader til Husmand Jens Bredgaard i Gjerrild.

Efter sin Hustrus Død giftede Jens Nielsen Væver sig anden Gang med Mette Katrine Mikkelsdatter af Slægten „Mogensen“ fra den nuværende P. Svensks Gaard.

Med hende havde han Sønnen Mikkil Nielsen Væver, der fødtes Nytaarsaften 1854.

Mikkil Væver var allerede som lille meget svag, og i sin Skoletid maatte han gaa ved Krykke. Snart efter lammedes han helt, saa han indtil sin Død den 13. Juli 1879 om Dagen maatte sidde i en Stol og faa Tiden til at gaa med at tegne og skrive Vers, thi skønt han var legemlig svag og hjælpeløs, havde han en lys og klar Forstand og store aandelige Evner.

Hans Produktion af Viser og Lejlighedsdigte var meget stor, og over hele Egnen var han kendt som Leverandør af Digte til alle Lejligheder.

Sine Digte indfattede han gerne i en Krans af malede Blomster, thi ogsaa som Tegner havde han store Evner.

Det her i Bogen aftrykte Billede af „Gjerrild Kirke i gamle Dage“ er tegnet af ham, og ogsaa af Benzon Slot har han udført gode Tegninger.

Mange af hans smukt prydede og indholdsrige Vers blev sat i „Glas og Ramme“ og fandtes som Vægprydelser omkring i Hjemmene.

Et Uddrag af hans bedste Digtninge findes i Slutningen af denne Bog sammen med et Par Digte af Gjerrild Sogns anden „bekendte Poet“ fra en halv Snes Aar senere, P. Basse.

Mikkel Væver døde 25 Aar gammel i 1879 og ligger begravet paa Gjerrild nye Kirkegaard.

Graven venter endnu paa en Mindesten, som hans Sognebørn burde rejse paa hans Grav.

Andre Slægter.

Af andre Slægter, der i flere Slægtled har hørt hjemme i Gjerrild Sogn, og hvoraf maaske flere er lige saa gamle i Sognet som de foran nævnte, skal her ganske kort nævnes enkelte.

I den nuværende Poul Sørensens Gaard har gennem adskillige Slægtled Familien „Mikkelsen“ resideret, og Poul Sørensens Hustru er jo ogsaa en Datter af Niels Jensen Mikkelsen, som tidligere havde den Gaard.

Navnet paa de skiftende Fæstere i denne Gaard har gennem mange Led været Niels Jensen og Jens Nielsen, og hvorfra Tilnavnet „Mikkelsen“ stammer vides ikke.

Sønnen af den sidste Niels Jensen (Mikkelsen) hedder jo ogsaa Jens Nielsen (Mikkelsen), men han er jo fraflyttet Sognet og ejer en Gaard i Hammelev.

Gaarden „Store Nolder“, der nu ejes af Søren Møller, men tidligere var fæstet af dennes Svigerfader, P. Simon, har ogsaa i flere Slægtled været i denne Slægts Besiddelse, men intet Slægtsnavn knytter sig til Stedet.

P. Simons Forgænger hed Søren Laursen, dennes Fader hed Laurs Andersen, og han var gift med den tidligere Fæster paa Gaarden, Eskild Jensens Datter, Karen Eskildsdatter.

I Anders Rasmussens Gaard hører en gammel Slægt, Madsen eller Maaesen, hjemme, og til denne Slægt hører Familien Madsen fra Langholm samt Brødrene Søren og og Karl Madsen i Brøndstrup.

Den nuværende Ejer, Anders Rasmussen, hører paa mødrene Side til den samme Slægt.

Anders Bruuns Enkes Gaard har ogsaa i lang Tid været beboet af dennes Familie.

Hendes Fader, P. Gidsel, og hendes Bedstefader, Lads Ollesen, samt dennes Fader, Oluf Lausen, har haft Gaarden efter hverandre, men heller ikke hertil knytter der sig noget bestemt Slægtsnavn.

Det gør der derimod til den nuværende Laurits Hansen (Allelevs) Gaard: „Fjeldholm“.

Denne har gennem flere Slægtled tilhørt Slægten Morten, der sad som Fæstere paa Gaarden fra 1754, da „Søren Morten“ fra Gjerrild fæster den Gaard i Stokkebro, som Mickel Mickelsen Eskildsen er fradød.

Søren Morten var sikkert nok fra den Gaard i Gjerrild, som nu ejes af Rasmus Gidsel Willumsen, men som fra gammel Tid og langt ind i det nittende Aarhundrede var Slægten Mortens Hjemsted.

Søren Morten (der havde giftet sig med sin Forgængers Enke, Kirsten Petersdatter, der da allerede var over 40 Aar gammel) efterlod sig ingen Børn, men en Slægting

af ham, vistnok en Brodersøn, Jens Jensen Morten, fik Gaarden efter ham.

Han var gift med Bodil Sørensdatte og havde med hende Sønnerne: Søren, f. 1790, Jens f. 1792, og Peter, f. 1795, samt Datteren, Kirsten, f. 1799.

Sønnen Jens Morten fik Gaarden efter sin Fader og af hans Børn blev Datteren Mariane gift med Teglbænder Anders Andersen, hvis Søn, Anders, nu er Fyrmester ved Gjerrild Fyr, Datteren Ellen er gift med Gaardmand Jakob Møller i Brøndstrup, Datteren Susanne var gift med Gaardmand P. Gidsel i Albæk, medens en anden Datter som ung udvandrede til Amerika.

En anden Datter af Jens Morten, Birthe, var gift med Murer Lars Kruse i Gjerrild.

En Søn af Jens Morten, der ligeledes hed Jens, blev gift med Karen Smed, med hvem han havde fire Sønner, der alle udvandrede til Amerika, hvor den ene, Kristian, der tidligere var Skrædder i Stokkebro, er død for flere Aar siden.

Efter Jens Mortens Død fæstede Niels Hansen (Allelev) „Fjeldholm“, og Sønnen Lauritz Hansen (Allelev) ejer nu denne.

Anders Simonsens Enkes Gaard i Stokkebro har tilhørt samme Familie siden 1763, da „Anders Simonsen fæstede den Gaard i Stokkebro, som Hans Lauritzen af Armod er fratraadt“.

Hans Søn, Simon Andersen, f. 1763, fik Gaarden efter Faderen. Han var gift med Anne Sørensdatte og havde med hende Sønnerne: Anders, f. 1791, Søren, f. 1795, og Datteren Ane, f. 1793.

Simon Andersen døde i 1797 og Enken giftede sig anden Gang med Morten Jensen, der fik Fæste paa Gaarden.

Efter dennes Død i 1831 fik Sønnen, Anders Simonsen, Gaarden i Fæste, og dennes Sønnesøns Enke ejer nu Gaarden.

Da Ægteskabet mellem hende og Anders Simonsen var barnløst, vil Gaarden ved hendes Død gaa over paa andre Hænder.

Af Gaarde i Gjerrild, der nu tilhører nye Navne, skal endnu nævnes Niels Bagers Enkes Gaard, der tidligere tilhørte Slægten Krogh, hvis sidste Ætling, Marie Krogh, Datter af Kristen Krogh, giftede sig med Anders Bager fra Rimsø, med hvem hun havde Sønerne Niels, Christen og Christian og Datteren Karen Marie.

Niels Bager, der fik Gaarden efter sin Moders Død, blev gift med Mikkelt Thorsens Datter, Severine, der nu efter Niels Bagers Død i 1922 ejer Gaarden.

Den gamle Slægt Krogh er nu uddød i Gjerrild.

Niels Bagers Enke er, som anført, en Datter af Snedker Mikkelt Thorsen i Stokkebro, og er altsaa Søster til Sognefoged Christen Thorsen.

Mikkelt Thorsen var Søn af Thor Nielsen, der vistnok hørte til Slægten Thustrup, hvilket Navn vist stammer fra, at Familien var fra Thustrup.

Thor Nielsen døde i 1828 kun 40 Aar gammel, og Enken giftede sig derefter med Rasmus Thustrup, der blev Fader til Snedker Thor Rasmussen i Gjerrild, hvis Søn, Rasmus Thorsen, nu ejer Faderens Hus i Gjerrild, og som gammel Ungkarl lever sammen med sin ligeledes ugifte Søster, Marie.

Af Thor Rasmussens 7 Børn er kun disse 2 bosat i Gjerrild.

En Broder til Rasmus Thustrup var Christen Thustrup, der var Fader til Niels Thustrup, som boede i Stokkebro, hvor han døde i 1921.

Ligeledes var Christen Thustrup Fader til Anders Eskild, der var født uden for Ægteskab, og hvis Moder

var en Søster til Stephen Eskildsen i den nuværende P. Stephens Enkes Gaard.

Anders Eskild var gift med Anders Bruuns Datter Ane fra „Kaptajnsgaarden“, der var kendt over hele Sognet som en dygtig „Kogekone“, hvortil hun benyttedes ved alle større Festligheder og Gilder.

De boede i „Konggaarden“ og de havde 3 Sønner, Jens Peter Andersen og Karl Andersen samt Rasmus Andersen (Peisen), hvoraf de 2 første er bosat i Grenaa, og den sidste ved Gjerrild Strand.

Den første har taget stærk Del i Afholdsarbejdet i Grenaa samt i Arbejdernes faglige og politiske Organisation i Grenaa.

Om Slægten Axels Herkomst gaar der saavel i Slægten som blandt de gamle Beboere i Gjerrild forskellige Sagn, der alle lyder paa, at Slægten er indvandret fra Norge.

Hvor vidt Sagnet taler sandt skal her ikke afgøres, men i Aaret 1708 „blev en fremmed Mands, navnlig Jens Jensens Søn døbt i Gjerrild Kirke og fik Navnet Axel“.

„Sara Thun bar ham til Daaben, og al Menigheden var Vidne dertil“.

Saaledes berettes i de gamle Kirkebøger, og da Familienavnet Axel netop i Midten af det 18. Aarhundrede hyppigt træffes i Gjerrild Sogn og siden bliver til mange, er det vist ikke helt usandsynligt, at nævnte fremmede Barn fra 1708 er Begyndelsen til Axelslægten i Gjerrild Sogn.

Slægten har delt sig i 2 Grene, hvoraf den ene væsentlig har haft Bopæl i Gjerrild, uden at være knyttet til noget bestemt Hus, og hvis sidste mandlige Skud var Kristian Axel Mortensen, hvis Enke nu bor i Huset mellem Stokkebro By og Skovridergaarden, og hvis Børn er bosat i andre Egne.

Kristen Axels Fader, Morten Axel, var blandt Veteranerne fra Trearskrigen meget omtalt for sin Dristighed i Felten.

En Gren af Familien Axel har i de sidste Slægtled været knyttet til det Boelssted, der blev bygget ude paa de gamle forhen fælles Græsgange uden for „Langholm“, som endnu benævnes „Fægangen“.

Dette Boelsted ejes nu af Søren Axel, der overtog det efter sin Fader, Mikkell Axel. Af dennes mange Børn er kun den nævnte Søren Axel bosat i Gjerrild Sogn.

Slægten Balle er ogsaa en gammel Gjerrildslægt, der boede i et af de faa Selvejrhuse, der tidligere fandtes i Gjerrild, og som endnu afgiver Bolig til 4 a 5 Familier.

Huset ejedes for en Menneskealder siden af Peter Balle, der var Væver, men desuden bl. a. besørgede Ringningen med Kirkeklokken for gamle Lærer Nonboe.

Ogsaa hans Børn er udvandret fra den gamle Fædreneby med Undtagelse af Datteren Margrethe, der er gift med Anders Madsen og boer i det Husmandssted, som tidligere beboes af Søren Røgter.

Uddøde Slægter.

Af gamle Gjerrildslægter, som nu er forsvundne, skal her kortelig nævnes enkelte.

Slægten Gaas, der hørte hjemme i den nuværende Jens Bagers Gaard, har boet i denne Gaard i et Par Hundrede Aar, indtil Rasmus Mogensen fæstede Gaarden, og der til Enken efter den sidste af Gaasslægten blev bygget et lille Aftægtshus lige Nord for Gaarden, hvilket Hus dog atter siden er nedbrudt. Paa Spindesiden har Slægten endnu Forgreninger i Gjerrild, men selve Slægtsnavnet er forsvundet, idet den eneste Bærer af Navnet er Peter Mikkelsen Glerup paa Gjerrild Mark, og hans

Adkomst til Navnet hidrører fra, at hans Formand hed Niels Gaas, og han hørte endda heller ikke paa Mandsiden til Slægten Gaas, men til Slægten Mogensen fra Søgaarden.

Af andre Slægter er 3 Gaardmandsslægter i Stokkebro nu helt forsvunden, nemlig Slægten Elmand, som tidligere er nævnt, Slægten Hjulmand, som boede i den nuværende Martin Glerups Gaard, og Slægten Albæk, hvis sidste mandlige Ætling var afdøde Sognefoged Christen Sørensen. Den nye Slægt Albæk i Stokkebro, som har faaet Navnet efter Søren Albæk, der var gift med Mikkel Glerups Datter Boline i Ellegaarden, er ikke at den gamle Albækfamilie, der hørte hjemme i den nuværende Bergelius Høeghs Gaard.

I Gjerrild er Slægten Juel, Slægten Morten og Slægten Friis forsvunden.

Den sidste mandlige Ætling af Slægten Juel var Morten Juel, der blev gift med Enken efter Peter Andersen Klemmen og blev Fader til Niels Morten i Stokkebro, hvis Sønner har bosat sig i andre Egne.

Slægten Morten, der hørte hjemme i Rasmus Gidsels Gaard, findes ikke mere i Gjerrild.

Slægten Friis er ogsaa kun inddirekte repræsenteret i Sognet. En Datter af Christen Friis i den nuværende Teglbrænder H. Hansens Gaard, blev gift med Peter Andersen Klemmen, der blev Fader til Christian Friis, hvis Søn er P. Eskild Christensen i Brøndstrup, samt til Anders Friis i Krattet, hvis Dattersøn er Anders Friis, som nu boer ved Gjerrild Strand.

Han er da den eneste, der endnu bærer det gamle Slægtsnavn Friis fra Gjerrild, og det kun, fordi han er opkaldt efter sin Moders Fader.

Lærer Friis har ingen Forbindelse med den gamle Gjerrildslægt.

Et Par Ord om Emmedsboe.

Byen Emmedsboe hørte tidligere under Gjerrild Sogn, og det er først i den nyere Tid, at den er bleven udskilt. Den hører jo nu til Hemmed Sogn.

I Følge et gammelt Kildeskrift kaldtes Stedet, hvor Byen ligger, fra ældgammel Tid for „Hemmetsboder“, og disse bestod kun af et Par smaa Hytter, hvor Indbyggerne i Hemmed, som drev Fiskeri, forvarede deres Garn.

For ca. 100 Aar siden bestod Byen af 4 store Gaarde, 5 Boelssteder, 1 Hyrdehus og 1 Kølle.

Mændene i de fire Gaarde benævnedes i daglig Tale som de „fire store Profeter“.

I et Stendige ved Vejen til Brøndstrup sidder endnu en Kampesten, hvori er indhugget Aarstallet 1766 samt Bogstaverne I. M. S., hvilke betyder: Jens Mikkelsen, der var en af de store.

Hans Søn, Mickel Jensen, fik Gaarden efter ham og havde den i Begyndelsen af det nittende Aarhundrede.

Hans Søn, Jens Mickelsen, fik Gaarden efter Faderen, og en Datter af Jens Mickelsen er Terkel Rasmussens Hustru, som endnu boer i det gamle Stuehus, medens en af hendes Sønner, Karl, nu boer i et af de gamle Boelssteder.

En anden af de „fire store“ var Severin Svendsen, hvis Søn, Svend Severinsen, blev Fader til Mette Bolther, som var gift med Søren Glerup i Stokkebro.

Familien Bachmand, som endnu findes i baade Brønd-

strup, Hemmed og Emmedsboe stammer ligeledes fra Emmedsboe.

De store Gaarde i Emmedsboe er nu, paa en nær, flyttet ud paa Emmedsboe Mark.

Den eneste, der endnu ligger inde i Byen, tilhører nu Søren Buch, der blev gift med P. Jensen Røgters Datter. P. Jensen Røgter var, som tidligere omtalt, en Søn af Jens Røgter i Stokkebro, og det er Ætlinge af den samme gamle Familie, som boer i en anden af de store Emmedsboegaarde, som nu er flyttet ud paa Marken.

Beboerne i Gaardene i Emmedsboe er nu ret velstaaende Bønder, skønt Gaardenes Tilligende i tidligere Tid var hærget og ødelagt af Flyvesand, som det hedder i en gammel Beretning fra 1665: „Fornefnte Embetzboemark er och aff Fliffuesand meget forderffuet“.

Naar Markerne derude nu staar forholdsvis frodigt, skyldes det vel nok de store Beplantninger, der er foretaget i den nyere Tid, hvorved de mægtige, vilde og øde lyngbegrøede Emmedsboe Bakker er forvandlede til store og vidtstrakte Naaletræs-Plantager.

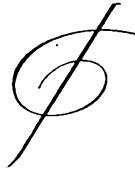
Emmedsboe Bakker falder stejlt ned mod Havet, og fra det højeste Punkt, Stavnshoved, er der en Udsigt af en Vildhed og Skønhed, der søger sin Lige, og som er „opdaget“ af flere og flere Fremmede.

Omtrent ved Toppen af Stavnshoved findes endnu Resterne af en saakaldt „hellig Kilde“, St. Peters Kilde, hvortil Folk i gamle Dage valfartede til for at finde Lægedom for alle Svagheder, og ved Foden af Stavnshoved, helt nede i Strandkanten, ligger en mægtig Kampesten, „Pekkenellestenen“, som efter Sagnet af en Jættekvinde ude fra Havet blev kastet mod Stavnshoved, men naede kun til Foden af den høje Skrænt. Endnu kan der i Stenen ses Mærker af Jættekvindens Fingre.

Emmedsboe Bakker med de store Plantager har i mange Aar været en yndet Plads for Krybskytteri, ikke alene for den vildsomme og storladne Naturs Skyld, men naturligvis fordi der er en Rigdom af Vildt af alle Slags. Selv af Krondyr findes der en betydelig Mængde, og

Raadyr findes i Hundredvis saavel der som i de andre af Benzons vidtstrakte Skove.

I Emmedsboe er der mange Fortids- og Oldtidsminder, men en Beskrivelse af disse saavel som om Egnen i Almindelighed vil forhaabentlig med Tiden finde sin Plads i en „Hemmed Sogns Historie“.

Uf P. Basses Digte.

En Hyldest til Amerika.

Jeg har været mangfoldige Steder
i det skønne Amerikas Land,
og den Sang jeg nu synger for Eder,
den er baade agtværdig og sand.
Thi jeg selv har jo set, hvor det gaar
i Amerika Aar efter Aar,
og jeg ved, at det Land det er skont,
rigt paa Blomster i Skoven saa grønt.

Det er rigt paa Tobak og Meloner,
det har fugle og fjerkræ i flok.
Det er rigt paa Kanel og Citroner,
og af Korn og flæsk er der nok.
Ja, af hvad du behøver er alt,
der er Svedstær, Rosiner og Salt.
Der er Silke og Bomuld for sand,
som ej vokser i Danemarks Land.

Og af folk er der flere Nationer,
som er kommen fra Øster og Vest
med saa mange Slags ny Religioner,
som enhver nu kan tænke er bedst.
Der er Russer og Tydsker og Dansker,
der er Joder og Tyrker og fransk,
der er Bohmer og Tjækker saa graa
og Kinesere med Øjne saa skraa.

Der er Negere saa sorte som Karne,
som er ført til Amerika hen
for som Slaver i Landet at trælle,
men som nu ere frie igen.
Der er Ual, der er Sild, der er Laks,
der er Dyr af de vildeste Slags.
Der er Orme og Slanger — uha!
Hvis de bider, man dør dera'!

Dette Land det er rigt paa Metaller,
af Kobber og Jærn og Bly.
Det har Guld, det har Sølv og Krydstaller
og Juveler, som ere i Ry.
Der er Piger saa sorte som Kul,
ja, og nogle saa røde som Guld,
men i et de dog ligner en hvid:
At de gerne vil gøre Parti.

I det Land der behøver man ikke
at leve i Ægteskabs Vaand
med en Mage, som sig ej vil skikke,
og som Livet gør trættigt og tungt.
Chi det Land det er frit for enhver,
som der ærlig sig selv vil ernær,
og der ingen skal bindes til et Sted,
hvor man ikke kan leve i Fred.

Og hver Dag kan man høre i Retten,
der er Klager fra fjern og nær
og den gamle sædvanlige Trætten:
„Hun er doven og ødsel og tvær“,
„Han til Arbejde ikke vil gaa,
han vil drikke og støje og slaa,
jeg ham ikke vil have til Mand,
det jeg siger og mener for Sand“.

Og den Dommer, han sidder og smiler,
han ved jo, det gælder en Tæp
paa ti Dollar, hvis han dem adskiller,
og han Tiden jo derfor gør knap.
Han dem straks giver gyldigt Bevis
paa, at Pagten er gaaet i Forlis,
og at de sig kan gifte igen
hver en Dag, de kan finde en Ven.

Der er Liv, der er Glæde blandt Folket,
som beboer det velsignede Land,
som jeg her skal la'e være utolket,
da jeg det nu ej opregne kan.
Der er Sang og Musik overalt,
der er Danse og Baller med Kvald.
Der er Piger saa net og saa redt,
som Du aldrig i Gjerrild har set.

Og af Herkomst og Byrd, Du ej hører,
at der prales af nogen især.
I det Land man et Menneske bedømmer
efter Handling og virkelig Værd.
Der de alle er lige paa Straa,
de store saavel som de smaa,
og Du ikke til Hatten skal ta'e
for nogen i By eller Stad.

Der er alle Tider nok at bestille
for folk, som er virksom og tro,
og som ikke genere sig ville,
men som tager det hele med Ro.
Hvad enten det nu er i Hus
eller ogsaa at fore Omnibus
eller ogsaa paa Landet at gaa
der at plove og harve og saa.

Og hvis nogen ej onsker at virke
for andre i By eller Land,
han et Stykke af Jord kan opdyrke
og blive en selvstændig Mand.
Det til billigste Pris kan opnaaes,
ja, det ofte for ingen Ting kan faaes,
og han sidder og har det saa godt
som en Herremand her i sit Slot.

Jeg har været langt ude i Vesten,
hvor de vilde Indianere boer.
De er røde og stygge for Resten,
og de ikke paa Kristendommen troer.
De sig pynte med Fjer og med Baand
og med Ringe paa Arme og Haand,
og om Vinteren, naar Lovet er faldt,
de sig klæder i Skind overalt.

Jeg har set, hvor de danser og hylér
efter Trommer og Piber saa let
disse røde og vilde Kabyler
med Spring og med Hvin og med Spræt.
Og for at de sig ret mere kan,
de da ta'er og skælperer en Mand
af de hvide, ja, eller de flaaer
ham, som det var et Lam eller faar.

Jeg har en Gang logeret i disse
berygtede Menneskers Hjem,
da en Aften jeg havde forvildet
mig i Mørke, og Vejret var slemt.
Dog de venligen imod mig tog,
og de slet ingen Skræk mig indjog,
og jeg spiste og drak, og jeg sov
mellem Rodhuder, ja, den var grov.

I Chicago jeg ogsaa har været.
En prægtig og blomstrende By!
Der skal man sgu være paa Læret,
thi ellers man Staden maa sly.
Der jeg tjente som Pige og Karl,
og jeg virke i Huse og Stald,
og jeg mored mig rigtig til Gavn,
der var fuldt op af Løjer og Dans.

Men nu gør jeg en Ende paa Visen,
om den ogsaa er temmelig brat.
Er der nogen, der spørger om Prisen,
aa er den til 10 Øre sat.
Og jeg onsker af Hjertet I maa
en Trækning paa Læberne faa
af et Smil, naar I hører mit Digt,
og tænke: „Nej, Mage til Sligt!“

Gjerrild Sogaards Brand en februar nat 1886.

Vi alle vide, at ingen kender,
— kun Gud i Himlen — hvad Natten bringer.
Han kender alt baade ondt og godt,
udgrænser alt baade stort og smaat.

En Nat saa silde, da Mørket skumre,
og alle trygge i Sønnen slumre,
det hændte sig, at der Ild udbrød
udi en Gaard tæt ved Gjerrild So.

Beboerne de bleve vækket
ved flammens Knitren, og højt forskrækket
de styrte ud i den kolde Nat
med Angst og Bæven i Hjærtet fat.

Den ene Karl han vilde vende
i Stalden ind og for der at frelse
sin Husbonds Heste, men — af og ve —,
thi nu skred Taget af Stalden ned.

Et flamehav, der ham nu omspændte,
og derigennem han maatte vende,
hvis han vilde frelse sit unge Liv,
ej anden Udvej der viste sig.

Og Skæbnen vilde — han skulde falde
i Ilden, som han igennem vandred.
Forbrændt han blev nu saa frygtelig,
det voldte Smerte usigelig.

Han ud til Grenaa nu strafs bortførtes
og derpaa til Hospitalet førtes,
og Lægen der mon erklære sig,
at der var fare for hans Liv.

Men baade Heste og Koer brændte,
ja, selve Hunden, som stod i Lænke,
og Faar og Fjerkræ gik alle tabt.
Det var en gyfelig og rædsom Nat!

Uf Mikkel Vævers
Digte.

Dise om Skonnerten „Arnold“s
Stranding i 1869.

Om I paa mig vil høre,
jeg syngte vil en Sang.
Den Sang jeg vil fremføre
er med en sorgfuld Klang.
for Eder vil jeg syngte,
hvad der passeret blev,
i Aaret Attenhundred
og Ti og Trede man skrev.

En februar Morgent,
da Stormen rased svær,
da bragte ogsaa Sorgen
sit Budskab fjern og nær.
fra hvert et Skib der hørtet
paa Havet bange Draal
for Stormen, som der rørtet,
og høje Bølgers Skraal.

Den samme Vintermorgent
før Solen stod i Øst,
da gif et Skib med Sorgen
forbi ved Gjerrild Kyst.
Dets folk ej kunde sove,
thi Skibet gif paa Grund
en halv Mil fra Stavshoved
saa langt fra Bælt og Sund.

fra Nafskov var den Skude,
den Skonnert „Arnold“ hed,
og folkene der ude
var fra det samme Sted.
De havde sig fastbundet
til Stormastens Top,
men Livet var udrundet,
for dem var intet Haab.

De folk som kom til Stede,
de provede derpaa,
om de dem kunde redde,
men ikke nogen Baad
den Morgen kunde sejle
for Storm og Bolgeslag.
Dets Redning maatte fejle,
og det blev næsten Dag.

Eidt hen ad Morgenstunden,
da Klokken syv var naaet,
var Skonnerten i Grund
aldeles sonderflaaet.
Og hvad der snart mon følge
af Stormen heftig haard,
de Master af en Bolge
blev kastet over Bord.

De alle opgav Landen
udi det salte Vand.
Tre af dem efterhaanden
paa Stranden drev i Land.
Den ene, Julius Tingved,
kun atten Aar han var,
ved flagning og bekranset
man ham til Graven bar.

To er endnu tilbage
i Havets vaade Skød.
Dem kan vi ej opdage,
skønt det os haardt fortød.
Den ene, Kaptain Møller,
som Skibets fører var,
den anden, som han følger,
hans Navn jeg ikke har.

Var det ej Sorrig fulde,
det saadan skulde gaa,
at disse Somænd skulde
en saadan Ende faa.
Den Sorg jo tung maa være
for Slægt og Venner kær,
især for de Forældre
som dem begræder her.

J som Forældre vare
og Slægt og Venner med
o vær taalmodig bare
og tænk: „Guds Vilje ske“.
Vær trostigen og haaber
J atter se skal dem,
naar Herren en Gang raaber:
„Kom til jert rette Hjem“.

Gravvers
til Peder Laurfen Kaag, Gjerrild.
Født d. 15. Febr. 1857, død d. 19. Marts 1876.

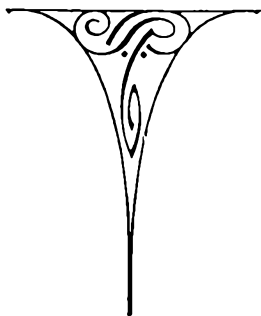

Saa sølsom fremmed synes Tanken mig,
At du gif bort og aldrig mer gjenkommer,
Og dog jeg ved, at Døden kaldte Dig
Saa brat herfra i Livets lyse Sommer.
Ja, derfor Sorgens tunge Taare væder
forældres, Slægtinges og Venners Kind,
Og derfor nu din Barndomsven dig kvæder
Et omt farvel med sorgbetynet Sind.

Med stille Vedmod kommer jeg ihu,
Da sidste Gang du livsglad med mig talte,
Om fremtidshaab saa trostlig talte Du
Og Barndoms minderne tilhagefaldte.
Af! Ej det aned os, og ej vi vidste,
At aldrig mer vi skulde ses paa Jord.
Og nu du hviler i den sorte Kiste.
Og hører ej engang mit Afstedord.

Dog hvorfor maa jeg ikke tænke, at
Du hist i Eysets Land vor færden kjender.
Af! Haabet lyser for mig kun saa mat,
Thi Tvivlens Taageslor mit Haab omspænder.
Men hører Du i Dag min stille Klage,
Og er din Aand os end usynlig nær,
Da med farvellet du min Tak modtage
for trofast Venfkab, mens du vandred her.

Mildt Søndag Morgen Solen lyste ned,
Og over al Naturen Freden hvilte,
Mens Du i Doden kolde Favntag stred,
Og aldrig mere Vaaren til dig smilte.
Dog jo, en bedre Daar Du vist har fundet,
Hvor Vinterstorm og Sorg ej findes mer.
farvel! farvel! Min Sorg er da forbundet
Med Haabet, at jeg hist engang dig ser.

Fødselsdagsvers.

Den ottende Dag i den ellefte Maaaned
Min Pligt som Poet mig vist ikke forstaaened.
Jeg saa jo, at fødselsdagshimmelen blaaned,
Min Pen maatte løbe, saa næsten den daaned.

En Krands med et Vers skal foræres Jens Hansen,
Det tænkte jeg straks, men jeg tabte helt Sansen,
Thi var det ej ilde, jeg mangled just Kransen,
Derved gif foræringen baglæns af Dansen.

Dog bagefter hjælper det ikke at snakke,
Nu faar du med Verset at tage tiltakke.
Min Lykønsning vil jeg i Verset indpakke
Med samt hvad i Hast jeg sammen kan make.

Men om man til Ære for Højtiden bager
Postejer og Rundbrød samt Kringler og Kager
Og nyder ved Taflet de læfreste Sager,
Det skriver jeg ikke, thi det mig ej rager.

Men hvad der mig rager er, at jeg vil skrive
De rareste Ønsker, som jeg kan opdrive,
Om, at du i Naret maa lykkelig blive,
Skont Ønskerne ej kunne Lykke os give.

Hvad skal jeg dig onske? Paladser i Række,
Og Marker, der milevidt kunne sig strække,
Og Børn, der en hel Skæppe Land kunne dække,
Samt Dyrer af Penge i Kister og Sække.

Nej stop! Med de Guder jeg ej vil fremtræde.
Chi Lykken kun sjælden hos Rigdom har Sæde.
Men ofte den fattige synger af Glæde,
Den rige blandt Dyrer af Penge maa græde.

Gid Rigdom og Armod dig aldrig maa trykke!
Chi let kunde disse vor Glæde borttrykke.
Gid Nøjsomhed altid din Vandring maa smykke,
Chi da vil Du ej mangle Glæde og Lykke.

Og nu i den søde Indbildning jeg svæver,
At større Lykønsning Du af mig ej kræver,
Farvel jeg nu siger, og Hatten jeg hæver.
Nu hilses du flittigst fra mig, Middel Væver.

Tanker paa en Nytaarsdag.

Kløffen minder med sin dybe Klang
Om at Tiden ifsomt gaar sin Gang,
Time efter Time hastigt gaar,
Dage fly og samles snart til Aar.

Aar paa Aar forsvinder som en Drom,
Bort vi hvirvles maa med Tidens Strom,
Hvert Minut vi nærmes Gravens Bred,
Slægt paa Slægt i Graven stiger ned.

Paa den stille tavse Kirkegaard
Grav ved Grav i tætte Rækker staar,
Under hver af dem et Liv er gemt,
Snart dets Gjerning er i Verden glemt.

Kundskab, Tapperhed, Talent og Flid,
Skonhed, Dyd, Elskværdighed og Vid,
Smil og Taarer, Had og Kærlighed,
Alt i Gravens Glemsel sænkes ned.

Stundom vel et Marmormindes Skrift
Taler om den Dodes Storbedrift,
Fjerne Slægter mindes ham, fordi
Lyffens Gunst har staaet hans Gjerning bi.

Men hvormangen Grav mon trindtom staar,
Hvor forbi man ligegyldigt gaar!
Ej man mindes den, som der er dulgt,
Thi hans Daad blev ej af Lykken fulgt.

Naar ad Aare ogsaa jeg er død
Og nedlagt i Jordens kolde Skød,
Naar det grønne Græs i Sommerpragt
Dækker Graven, hvori jeg er lagt:

Hvo vil da blandt Dødens Blomsterbed
Standse ved mit stille Hvilested
Kaldende mit Munde frem for sig
Og en fjærlig Tanke stjænte mig?

Hvo vil tænke paa, at Sorgen her
Som min Skygge stedse var mig nær,
Og at jeg, mens mine Dage svandt,
Stedse Skuffelse og Modgang fandt?

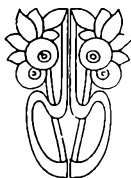
Uf mit fagre Ungdomshaab blev knust,
Da af Modgangs Storm det blev omsust?
At tilsidst jeg under Sorg og Savn
Træt af Byrden sank i Gravens favn?

Lad et halvt Aarhundreds Storm og Slud
Over Graven bringe Vinterbud.
Lad halvhundred Gange Sol i Vaar
Smelte Sneen, hvor min Gravhøj staar.

Glemte er da i Verdens travle Støj,
Hvem der hviler i den sunkne Høj,
Glemte er al min Strid og alt mit Savn,
Knap erindrer nogen mer mit Navn.

Dog lad glemmes alt, hvad her jeg led,
Lad mit Navn i Glemsel sænkes ned,
Trindt omkring mig hviler manges sig,
Som har lidt og stridt langt mer end mig.

Kan jeg kun paa Jord trods Sorg og Savn
Gjemme Troens Glæde i min Barm,
Da lad glemmes kun hvad glemmes vil,
Evig Glæde jeg dog vandrer til.

Rettelser og Tilføjelser.

Side 13, 19. Linie staar:	Niels Mogensen,	læs:	en Niels Mogensen.
— 16, 2.	— —	Traner	— Thrane.
— 16, 5.	— —	Christian	— Christen.
— 17, 31.	— —	Afskrift	— Afsnit.
— 28, 1.	— —	Raunbæk	— Raunbak.
— 28, 11.	— —	fra Havet	— fra Benzon.
— 28, 37.	— —	Soestrup	— Sostorp.
— 32, 2.	— —	Skovlodder	— Skovlodden.
— 48, 17.	— —	Kammerherre	— Stamherre.
— 49, 4.	— —	Andreas	— Henrik.
— 216, 37.	— —	1930	— 1830.

Mosen mellem Gjerrild og Stokkebro er her i Bogen kaldet „Bromose“. Nogle mener, at det rette Navn er „Brune Mose“.

I Afsnittet om Benzon er glemt Inskriptionen over Porten ind mod Slotsgaarden.

Den lyder saaledes: „Aar 1599 hafver min salig Husband, Jacob Seefeld til Wisborg, ladet begynde at bygge paa disse Huse, og hafver jeg, Sophie Bilde til Soestrup, ladet dennem fuldføre og denne Steen opsætte Aar 1606“.

De vigtigste Kilder.

- Den danske Atlas af 1768.
Traps „Danmark“ af 1875.
Nørre Herred Dürs Stiftsprotokol.
Gjerrild-Hemmed Kirkebøger.
Callø Amts Matricul for 1666 og 1688.
Scheel Birks Thingbog. 1726—1752.
Af Kallø Amts Akter i Justitsager 1757—1778.
Grevskabet Scheels Fæsteprotokol. 1719—1788.
Grevskabet Scheels Skifteprotokol. 1719—1752.
Folketællingslisterne for Gjerrild Sogn. 1787 og 1801.
Samlinger til Jydsk Historie og Topografi 1875.
Stamhuset Benzons Kort over Gjerrild Sogn fra 1798.

